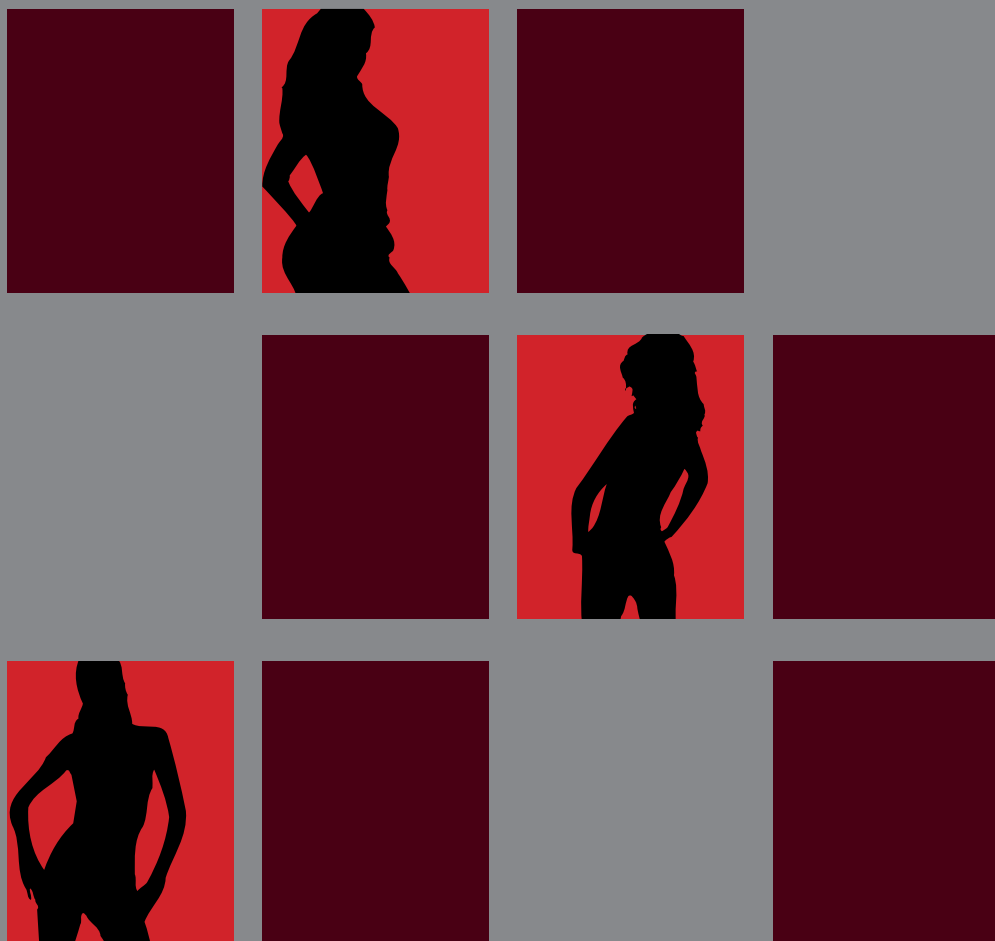

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Anton van Wijk
Annemiek Nieuwenhuis
Denise van Tuyn
Tom van Ham
Jos Kuppens
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

Kwetsbaar beroep

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Anton van Wijk
Annemiek Nieuwenhuis
Denise van Tuyn
Tom van Ham
Jos Kuppens
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

In opdracht van
Gemeente Amsterdam

Met medewerking van
Ilse van Leiden
Antoon Smulders
Karin Tijhof

Vormgeving
Marcel Grotens

Drukwerk
GVO Drukkers & Vormgevers B.V.

*Anton van Wijk, Annemiek Nieuwenhuis, Denise van Tuyn, Tom van Ham,
Jos Kuppens en Henk Ferwerda*

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

ISBN 978-90-75116-62-5

Inhoud

Vooraf	11
<i>Deel I Inleiding en methoden</i>	
1 Inleiding en vraagstelling	15
2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	19
2.1 Literatuur en documenten	19
2.2 Kwantitatieve informatiebronnen	19
2.3 Kwalitatieve informatiebronnen	21
2.4 Overzicht kwantitatieve en kwalitatieve informatiebronnen	25
2.5 Waardering van de verkregen informatie	26
<i>Deel II Vergunde vormen van prostitutie</i>	
3 Raamprostitutie	31
3.1 Eerder onderzoek	31
3.1.1 Aantal en herkomst raamprostituees	31
3.1.2 Afname aantal ramen	33
3.1.3 Motivatie werken raamprostitutie	33
3.1.4 Mobiliteit	33
3.1.5 Zorgbehoeften	34
3.2 Omvang en aantallen	34
3.2.1 Verschillende prostitutiegebieden	35
3.2.2 Aantal ramen en exploitanten	35
3.2.3 Aantal raamprostituees	36
3.3 Kenmerken en achtergronden	43
3.3.1 De Wallen	43
3.3.2 Het Singelgebied	50
3.3.3 De Ruysdaelkade	52
3.4 Mobiliteit	56
3.4.1 Verschuiving aanbod raamprostituees	56
3.4.2 Mobiliteit naar andere steden	57
3.4.3 Mobiliteit naar andere sectoren	57
3.5 Zorgbehoeften	58
3.5.1 Financiële en andere, praktische problemen	58
3.5.2 Fysieke en psychische problemen	59
3.5.3 Kwaliteit werkruimtes en onveiligheid	60
3.6 Resumé	61

4	Clubs en privéhuizen	67
4.1	Eerder onderzoek	67
4.2	Omvang en aantallen	68
4.2.1	Het duiden van de overeenkomsten en verschillen	69
4.2.2	Aantal clubs en privéhuizen in Amsterdam	70
4.2.3	Marketing via internet	71
4.2.4	Escort door clubs en privéhuizen	74
4.2.5	Prijzen	75
4.3	Kenmerken en achtergronden	76
4.3.1	Geslacht en aantal	77
4.3.2	Leeftijd	78
4.3.3	Nationaliteit	79
4.3.4	Het bezoek	81
4.3.5	Werkdagen en -tijden	81
4.4	Mobiliteit	82
4.4.1	Mobiliteit binnen de sector zelf	82
4.4.2	Escort en besloten prostitutiebedrijven	83
4.4.3	Mobiliteit naar andere sectoren en steden	84
4.5	Zorgbehoeften	84
4.6	Resumé	87
5	Escort	91
5.1	Eerder onderzoek	91
5.2	Omvang en aantallen	95
5.3	Kenmerken en achtergronden	100
5.4	Mobiliteit	103
5.5	Zorgbehoeften	105
5.6	Resumé	107

Deel III Onvergunde vormen van prostitutie

6	Straatprostitutie	111
6.1	Eerder onderzoek	111
6.2	Kenmerken en achtergronden	114
6.3	Mobiliteit	115
6.4	Zorgbehoeften	116
6.5	Resumé	117
7	Thuisprostitutie	119
7.1	Eerder onderzoek	119
7.2	Omvang en aantallen	120
7.2.1	Groot aanbod; gering aantal prostituees	120
7.2.2	Adverteren voor thuisprostitutie	121

7.3	Kenmerken en achtergronden	125
7.3.1	Geslacht, leeftijd en nationaliteit	125
7.3.2	Het bezoek	127
7.3.3	Seksuele diensten en condoomgebruik	127
7.3.4	Werkdagen en -tijden	128
7.4	Mobiliteit	128
7.5	Zorgbehoeften	130
7.6	Resumé	131
8	Overige, onvergunde prostitutievormen	133
8.1	(Thaise en Chinese) massagesalons	133
8.1.1	Eerder onderzoek	134
8.1.2	Omvang en aantallen	134
8.1.3	Kenmerken en achtergronden	135
8.1.4	Mobiliteit	137
8.1.5	Zorgbehoeften	137
8.2	Hotelprostitutie	138
8.2.1	Eerder onderzoek	138
8.2.2	Omvang en aantallen	139
8.2.3	Kenmerken en achtergronden	140
8.2.4	Mobiliteit	141
8.2.5	Zorgbehoeften	141
8.3	Overige horeca- en uitgaansgelegenheden	141
8.3.1	Eerder onderzoek	142
8.3.2	Omvang en aantallen	143
8.3.3	Kenmerken en achtergronden	145
8.3.4	Mobiliteit	145
8.3.5	Zorgbehoeften	146
8.4	Onvergunde c.q. illegale escort	146
8.4.1	Eerder onderzoek	147
8.4.2	Omvang en aantallen	147
8.4.3	Kenmerken en achtergronden	148
8.4.4	Mobiliteit	148
8.4.5	Zorgbehoeften	148
8.5	Overige locaties	149
8.5.1	Eerder onderzoek	149
8.5.2	Omvang en aantallen	150
8.5.3	Kenmerken en achtergronden	151
8.5.4	Mobiliteit	151
8.5.5	Zorgbehoeften	151
8.6	Resumé	152

Deel IV Specifieke onderwerpen

9	Misstanden in de prostitutiebranche	157
9.1	Mensenhandel: juridische context, omvang en signalen	157
9.2	Eerder onderzoek naar mensenhandel in Amsterdam: 'Sneep'	158
9.3	Mensenhandel in Amsterdam in cijfers	159
9.3.1	Aard en omvang mensenhandel	159
9.3.2	Kenmerken mensenhandelaren	161
9.4	Een kijkje in de politiepraktijk	162
9.5	Omvang mensenhandel: schattingen met ruime marges	164
9.6	Kwetsbare gebieden en sectoren	164
9.6.1	De drie belangrijkste prostitutiegebieden	165
9.6.2	Mensenhandel in de escort	167
9.6.3	Mensenhandel in overige prostitutiesectoren	169
9.7	De rol van pooiers	170
9.8	Kwetsbare groepen en gradaties van onvrijwilligheid	171
9.8.1	Glijdende schaal van dwang en geweld	171
9.8.2	Slachtoffers van loverboys	172
9.8.3	Oost-Europese vrouwen	172
9.8.4	Afrikaanse vrouwen	175
9.8.5	Thaise en Chinese vrouwen	176
9.9	Minderjarigheid en andere onregelmatigheden	177
9.10	Resumé	178
10	Effecten van het sluiten van raambordelen	183
10.1	Aantal (gesloten) ramen	183
10.2	Tussennotitie	184
10.3	Verplaatsingseffecten	185
10.3.1	Doorgaan in het prostitutieberoep	185
10.3.2	Werken in resterende raambordelen in Amsterdam	186
10.3.3	Raam huren buiten Amsterdam	187
10.3.4	Verplaatsing naar de escort	189
10.3.5	De prostituees zijn voor zichzelf begonnen	190
10.3.6	Verplaatsing naar een club of privéhuis	191
10.3.7	Verplaatsing naar overige vormen van prostitutie	
10.4	Raamprostituees aan het woord	192
10.5	Neveneffecten	194
10.6	Resumé	196

Deel V Conclusies

11	Conclusies	201
11.1	Onderzoeksvragen en methoden van onderzoek	201
11.2	Algemene bevindingen	202
11.3	Bevindingen vergunde prostitutie	203
11.4	Bevindingen onvergunde prostitutie	208
11.5	Misstanden	211
11.6	Effecten sluiten ramen	212
11.7	Slotbeschouwing	214
	Literatuur en bijlagen	215
	Geraadpleegde literatuur	217
	Bijlage 1 Vragenformulier onderzoek (Scharlaken koord)	220
	Bijlage 2 Diepte-interviews met respondenten	222
	Bijlage 3 Overzicht respons buurtregisseurs naar werkgebied	224
	Bijlage 4 Overzicht clubs en privéhuizen met escortdienst	225
	Bijlage 5 Artikel 273f wetboek van strafrecht	226
	Bijlage 6 Afkortingen, termen en instanties	228

Vooraf

Het rapport dat voor u ligt, is het resultaat van een langdurige inspanning van de onderzoekers die echter niet mogelijk is geweest zonder de hulp van vele mensen en organisaties. Op deze plaats willen we de volgende instanties bedanken voor hun medewerking in de vorm van kengetallen, systeeminformatie en databestanden: Belastingdienst, Scharlaken Koord, P&G292, politie Amsterdam, Stadsdeel Centrum en Coördinatieteam Wallen. Ook zijn we alle respondenten met wie interviews zijn gehouden erkentelijk voor hun tijd en informatie.

Tot slot worden de leden van de begeleidingscommissie bedankt voor hun waardevolle opmerkingen en suggesties bij dit rapport: Francien Anker, Luce van Druenen, Emerentia Meijburg, Kees de Rooij en Karen Nieuwenhuis van de gemeente Amsterdam; Rian Megens en Jelmer Visser van de zedenpolitie en Annet Kramer, Jacqueline Hirsch en Jolanda de Boer van het Openbaar Ministerie.

Deel I

Inleiding en methoden

1 Inleiding en vraagstelling

In het jaar 2000 is het bordeelverbod opgeheven waarmee de voorheen gedoogde exploitatie van vrijwillige prostitutie gelegaliseerd is. Met deze wetswijzigingen hebben gemeenten de bevoegdheid gekregen om de prostitutiebranche te reguleren door middel van een vergunningsstelsel. Hiermee is deels het onderscheid gecreëerd tussen legale prostitutiebedrijven, die een vergunning hebben en aan de gestelde eisen voldoen, en de illegale prostitutie die zich aan de gemeentelijke vergunningsplicht onttrekt. Als een gemeentelijk vergunningsstelsel voor een bepaalde prostitutiesector ontbreekt, kan er echter ook sprake zijn van onvergunde, legale prostitutie. In Amsterdam gold dat tot 2008 voor de escort en op dit moment nog steeds voor (niet-bedrijfsmatig) thuisprostitutie.¹

Het opheffen van het bordeelverbod heeft onder meer tot doel om gedwongen en de minderjarige prostitutie uit te bannen. Uit diverse evaluatiestudies blijkt dat die doelstellingen ten dele zijn gehaald.² Onder meer op het punt van de onvrijwillige prostitutie blijken soute-neurs nog altijd een veelvoorkomend verschijnsel te zijn. Deze landelijke bevindingen hebben eveneens betrekking op Amsterdam.

Ook in Amsterdam staat, mede naar aanleiding van de notitie van de gemeenteraadsleden Asante en Schaapman "Het onzichtbare zichtbaar gemaakt" (2005), waarin de misstanden in de sector worden beschreven, een aanscherping van het prostitutiebeleid hoog op de politieke agenda.³ In de daarop volgende nota "Oud beroep, nieuw beleid" (2006) worden de problemen in de sector in kaart gebracht. Gesteld wordt dat prostitutie gevoelig is voor criminaliteit; het is een criminogene branche. Criminelen zouden de branche gebruiken om geld wit te wassen en er zou op grote schaal sprake zijn van gedwongen prostitutie. Om mensenhandel tegen te gaan, worden diverse maatregelen voorgesteld om het de daders zo moeilijk mogelijk te maken: het zogenoemde barrièremodel.⁴ Het college van de gemeente Amsterdam wil voorts met allerlei maatregelen de positie van de prostituee versterken. Daarover zijn diverse notities verschenen zoals "Prostituee v/m Amsterdam – weerbaar en zelfstandig" (2007) waarin staat beschreven hoe de werkomstandigheden van de prostituee eruit zouden moeten zien zodat zij/hij kan bepalen welke arbeidsvorm het best bij haar/hem past zonder dat daarbij sprake is van dwang.⁵ De aanpak van de criminele infrastructuur concentreert zich voornamelijk in het gebied van de Wallen en de Singel.⁶ In "Grenzen aan de handhaving" (2007) wordt gesteld dat in het Wallengebied een concentratie is van criminogene functies, zoals coffeeshops, delen van de horeca en prostitutiebedrijven. Het Stadsdeel Centrum en de Centrale Stad willen op termijn af van die criminele infrastructuur en, teneinde de monocultuur te doorbreken, verloedering tegengaan, ruimte creëren voor hoogwaardige exploitatie en economische diversiteit. Binnen deze visie krijgt de reductie

van het aantal raambordelen een nadrukkelijke plaats. Blijkens de recente "Strategienota Coalitieproject 1012; Hart van Amsterdam" (2008) zouden er op termijn 239 van de in totaal ongeveer 500 ramen mogen overblijven. Alleen in de Oude Nieuwstraat en op de Oudezijds Achterburgwal en de zijstraten daarvan zou nog plaats kunnen zijn voor prostituees.

De gemeente Amsterdam beoogt met het ingezette beleid zowel de misstanden in de prostitutiebranche aan te pakken, onder meer door sluiting van raambordelen, als de (arbeidsrechtelijke) positie van de prostituees te verstevigen. Daarvoor is het nodig zicht te krijgen op de prostituees zelf. In voornoemde nota "Oud beroep, nieuw beleid" wordt om die reden een onderzoek naar de prostitutiebranche aangekondigd. Meer in het bijzonder is het de bedoeling inzichtelijk te maken hoeveel prostituees er in Amsterdam werkzaam zijn in de diverse sectoren. Op dit moment ontbreekt voldoende zicht hierop en is de gemeente afhankelijk van schattingen, die oplopen tot 8.000 werkzame prostituees in Amsterdam. Voorts is het van belang om meer te weten over de achtergronden en kenmerken van de werkzame prostituees. Hierbij kan worden gedacht aan leeftijden, geslacht en etniciteit. Inzicht in de prostitutiebranche omvat tevens de vraag naar de mobiliteit. Uit onderzoek van het Verwey Jonker Instituut (Goderie & Boutellier, 2006) blijkt bijvoorbeeld dat prostituees zowel in de verschillende sectoren als binnen eenzelfde sector werkzaam kunnen zijn. Om dit inzichtelijk te maken, is het derhalve noodzakelijk om binnen de totale Amsterdamse prostitutiebranche onderscheid te maken tussen de verschillende sectoren. In de nota "Oud beroep, nieuw beleid" staat de tweedeling vermeld van locatiegebonden en niet-locatiegebonden vormen van prostitutie. Onder locatiegebonden vormen vallen de raamprostitutie, clubs en privé-huizen. Onder de niet-locatiegebonden vormen kunnen escortbureaus en straatprostitutie worden geschaard. Dit onderscheid hoeft overigens niet parallel te lopen met het onderscheid tussen de vergunde en onvergunde sectoren en tussen legale en illegale vormen van prostitutie. Ook binnen de vergunde sector kan immers nog steeds sprake zijn van illegaliteit, als er prostituees werken zonder geldige verblijfsvergunning. Bekend is dat ook andere dan de traditionele seksbedrijven seksuele diensten kunnen aanbieden, zoals (Turkse) koffiehuizen, (Chinese en Thaise) massagesalons, (Chinese) kapsalons en zonnestudio's. Bij het in kaart brengen van de prostitutiebranche als geheel kunnen ook deze bijzondere, illegale vormen niet ontbreken. In verband met de zelfstandige positie van de prostituees is kennis over hun zorgbehoeften onontbeerlijk. Hieronder kunnen de fysieke zorgbehoeften, zoals verslaving, en psychische zorgbehoeften worden verstaan. Het antwoord op de vraag naar de zorgbehoeften zou volgens het Amsterdamse prostitutiebeleid moeten leiden tot een passend zorgaanbod. Als er zicht is op de kenmerken en achtergronden van de prostituees in de diverse sectoren, de mobiliteitsaspecten en zorgbehoeften, is het mogelijk om specifiek in te gaan op het aspect van de misstanden in de Amsterdamse prostitutiebranche, in het bijzonder mensenhandel.

Het uit te voeren onderzoek naar de prostitutiebranche moet antwoord geven op de vraag wat de effecten zijn voor de prostituees die achter de (inmiddels gesloten) ramen werkten. De effecten kunnen betrekking hebben op de uitoefening van het beroep an sich – blijven de prostituees als zodanig werkzaam en zo ja, in welke sector – maar ook in termen van neveneffecten zoals stijging van de prijzen en de omstandigheden waaronder de prostituees hun werk verrichten.

Het doel van het onderzoek is tweedelig. Enerzijds is het doel het verkrijgen van inzicht in de Amsterdamse prostitutiebranche, waarbij het vooral gaat om het in kaart brengen van de verschillende sectoren, de kenmerken en achtergronden van de prostituees, mobiliteitsaspecten en zorgbehoeften. Anderzijds moet het onderzoek antwoord geven op de vraag in hoeverre er sprake is van misstanden in de Amsterdamse prostitutiebranche en wat de effecten zijn van het sluiten van de raambordelen. In zijn totaliteit moeten de bevindingen uit dit onderzoek aanknopingspunten voor beleid ten aanzien van een volwaardig en professioneel beroep van prostituee opleveren.

De onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd.

- Hoeveel prostituees zijn er op jaar- en dagbasis werkzaam in de vergunde en onvergunde prostitutie in Amsterdam (naar sector)?⁷
- Wat zijn de kenmerken en achtergronden van de prostituees die in de vergunde en onvergunde prostitutie werken?
- In welke mate is er sprake van mobiliteit van prostituees binnen en tussen de verschillende sectoren?
- In hoeverre is er sprake van zorgbehoeften (fysiek en psychisch) bij de prostituees die in de vergunde en onvergunde prostitutie werken?
- In welke mate is er sprake van misstanden c.q. mensenhandel in de Amsterdamse prostitutiebranche?
- Wat zijn de effecten van het sluiten van raambordelen op de Wallen en in het Singelgebied?

Leeswijzer

Het rapport bestaat uit vijf delen. In het eerste deel staat naast deze inleiding nog het hoofdstuk dat gaat over de methoden van onderzoek. In het tweede deel komt de vergunde prostitutie aan de orde, waarbij we per afzonderlijke sector ingaan op aantallen, kenmerken en achtergronden van de prostituees en mobiliteits- en zorgaspecten. De prostitutiesectoren zijn achtereenvolgens de raamprostitutie, clubs en privéhuizen en escort. In het derde deel wordt ingegaan op de onvergunde vormen van prostitutie, zoals thuis- en straatprostitutie. De vergunde en onvergunde vormen van prostitutie worden besproken volgens eenzelfde stramien (eerdere onderzoeken, kenmerken en achtergronden van de prostituees, mobiliteit en zorgbehoeften). In het vierde deel van dit onderzoek worden twee specifieke onderwerpen nader belicht: de misstanden in de Amsterdamse prostitutiebranche en de effecten van sluiting van de raambordelen. Over dit laatste onderwerp is al eerder het deelrapport "Weg achter het raam?" (Van Wijk, Van Leiden & Ferwerda, 2009) verschenen. In het vijfde deel staan de conclusies.

Noten

1. In dit onderzoek spreken we vooral van vergunde en onvergunde vormen van prostitutie die in de praktijk grotendeels samenvallen met het onderscheid legaal en illegaal. De uitzonderingen op deze regel worden als zodanig ook benoemd, met name in hoofdstuk zeven over thuisprostitutie en hoofdstuk acht over de onvergunde escort.
2. Zo komt minderjarigheid in de vergunde sectoren nauwelijks meer voor. Zie voor het overkoepelende evaluatieverslag: Daalder (2007).
3. Op initiatief van de gemeente Amsterdam zijn in de loop der jaren diverse onderzoeken uitgevoerd naar de prostitutiebranche, waaronder die van Bovenkerk, van San, Boone, Boekhout van Solinge en Korf (2004) en Eysink Smeets, van Lier, Römkens, Egelkamp en van Ditzhuijzen (2007).
4. Met het barrièremodel wordt in kaart gebracht welke barrières kunnen worden opgeworpen. Zo kan bij de bestrijding van mensenhandel aansluiting worden gevonden bij ruimtelijke, financiële, economische en juridische barrières, maar ook bij barrières op het gebied van wonen en verblijf.
5. In dit rapport wordt omwille van de leesbaarheid gesproken van prostituees. Daarmee duiden we ook de mannen die seksuele diensten tegen betaling aanbieden.
6. Het omvat van oost naar west het gebied tussen de Singel en Gelderse Kade/Kloveniersburgwal en van noord naar zuid het gebied tussen de Prins Hendrikkade en het Muntplein/Nieuwe Doelenstraat – Dam – Damstraat - Oude Hoogstraat. Om precies te zijn, het postcodegebied 1012 (exclusief het stations-eiland); uit: Grenzen aan de handhaving (2007, p. 4).
7. Onder 'Amsterdam' wordt in dit geval de gemeente Amsterdam verstaan.

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Voor dit onderzoek zijn diverse informatiebronnen geraadpleegd om voor de onderscheiden prostitutiesectoren de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. De dataverzameling heeft ruim twaalf maanden geduurd (van september 2008 tot en met september 2009). Per sector is een onderzoeksteam geformeerd dat de data heeft verzameld. Er zijn verschillende bijeenkomsten geweest van de teams om de ervaringen en informatie te delen en eventuele nieuwe informatiebronnen te bespreken. Afhankelijk van de beschikbaarheid en toegankelijkheid van de informatie zijn per sector en thema zoveel mogelijk verschillende bronnen geraadpleegd. Dat wil onder meer zeggen dat in de interviews zowel de vergunde als de onvergunde vormen van prostitutie zijn besproken, alsmede de effecten van het sluiten van de raambordelen en het onderwerp mensenhandel. In bepaalde gevallen hebben wij via instanties de beschikking gekregen over databestanden om het overwegend kwalitatieve onderzoeksmateriaal te onderbouwen met cijfers. Soms is dat niet mogelijk gebleken en zijn kwalitatieve verdiepingsslagen toegepast, bijvoorbeeld observatieonderzoek. Grofweg zijn de toegepaste methoden onder te verdelen in 1) het bestuderen van literatuur en andere relevante documenten, 2) het raadplegen van kwantitatieve en 3) van kwalitatieve informatiebronnen. Hierna geven we een korte toelichting op de methoden.

2.1 Literatuur en documenten

Er is veel geschreven over prostitutie in het algemeen en over prostituees in het bijzonder. Gelet op de onderzoeksvragen hebben wij ons beperkt tot die publicaties en documenten die (voornamelijk) betrekking hebben op de situatie in Amsterdam en alleen die informatie gebruikt die gaat over de prostituees.¹ Bij de gemeente Amsterdam (afdeling Vergunning Gebruik en sector Bouwen & Wonen) zijn daarnaast kengetallen opgevraagd met betrekking tot het aantal bedrijven en exploitanten.

2.2 Kwantitatieve informatiebronnen

Van verschillende instanties en organisaties hebben wij de beschikking gekregen over databestanden die weliswaar niet primair zijn aangelegd voor onderhavig onderzoek, maar wel inzicht verschaffen in de kenmerken en achtergronden van de prostituees. Hieronder volgt in alfabetische volgorde een opsomming van de instanties die ons cijfermatig materiaal ter beschikking hebben gesteld:

- Belastingdienst
- Politie Amsterdam (Managementinformatie en Onderzoek)
- Politie Amsterdam (wijkteam Beursstraat)
- Politie Amsterdam (zedenpolitie)

- Prostitutie en Gezondheidscentrum (P&G292)
- Scharlaken Koord

Belastingdienst

Aan de hand van gegevens van de Belastingdienst is zicht gekregen op het aantal aangemelde raamprostituees van 2008 tot september 2009. De gegevens van de Belastingdienst zijn gekoppeld: bij een inschrijven bij de KvK krijgen de vrouwen meteen een belastingnummer. De kengetallen geven een beeld van de vrouwen die in de raamprostitutie werken en ingeschreven zijn op een woonadres in Amsterdam. Vrouwen die werkzaam zijn in Amsterdam maar elders wonen, blijven daarmee buiten beeld. In ruim anderhalf jaar tijd hebben zich 658 unieke raamprostituees aangemeld bij de KvK en de Belastingdienst. Van hen zijn de nationaliteit en leeftijd bekend.

Via de Belastingdienst is ook informatie verkregen over clubs, privéhuizen en escortbedrijven. 18 besloten prostitutiebedrijven en 39 escortbedrijven (exploitanten) zijn bekend bij de Belastingdienst. Tussen deze bedrijven is enige overlap; van de besloten prostitutiebedrijven bieden er vijf ook escort aan. Het bestand geeft per bedrijf informatie over de status van de opting-in-overeenkomst en de vergunning.² Van vijftien van de achttien besloten prostitutiebedrijven en 22 van de 39 escortbedrijven is ook informatie over prostituees beschikbaar. Dit levert een databestand op van 957 prostituees die 1.298 opting-in-verklaringen hebben ondertekend. Een aantal prostituees staat dus bij meerdere exploitanten ingeschreven.

Politie Amsterdam (MiO)

Aan Bureau Managementinformatie en Onderzoek (MiO) van de politie Amsterdam-Amsteland is gevraagd om uit de politiesystemen informatie te genereren over het aantal geregistreerde mensenhandelzaken en de kenmerken van de verdachten en slachtoffers.

De onderzoeksperiode loopt van januari 2006 tot en met mei 2009. In totaal zijn er 123 geregistreerde zaken en 126 verdachten van mensenhandel (prostitutie) waarover politie-informatie beschikbaar is.

Politie Amsterdam (wijkteam Beursstraat)

Begin mei 2009 is er geregistreerde informatie van het wijkteam Beursstraat bekeken. Die registraties hebben betrekking op raamprostituees en pooiers. Van de raamprostituees, die werkzaam zijn op de Wallen en waarmee op enig moment contact is geweest in het kader van controles, zijn de naam, eventuele werknaam, geboortedatum, nationaliteit en eventuele bijzonderheden (zoals signalen van mensenhandel) geregistreerd. Dit gebeurt vanaf medio 2007 en wordt regelmatig door het wijkteam aangevuld en geactualiseerd. Er stonden begin mei 2009 670 raamprostituees in dit bestand. Een enkele keer is als bijzonderheid aangegeven dat een raamprostituee voorheen als tippelaarster heeft gewerkt. Van tippelaarsters is door wijkteam Beursstraat ook een aparte registratie bijgehouden met geboortedatum en geboorteland. Dit bestand wordt al enige tijd niet meer bijgehouden, hoewel er nog steeds tippelaarsters werkzaam zijn in Amsterdam c.q. in het centrumgebied. Verder is er een overzicht van pooiers (door de politie geweldplegers genoemd). Dit bestand is ongeveer een jaar oud. In dit bestand staan 208 individuele mannen geregistreerd, deze zijn direct of indirect naar boven gekomen in vrouwenhandelzaken.

Politie Amsterdam (zedenpolitie)

Half mei 2009 is er een bezoek gebracht aan de zedenpolitie in verband met de bestuursrechtelijke controles die zij in opdracht van de gemeente Amsterdam in vergunde clubs en privéhuizen in Amsterdam uitvoert. In het kader van deze controles kan gebruik gemaakt worden van het Systeem Horeca Politie (SHoP). De gemeente en politie zetten hier de relevante informatie omtrent vergunningen in en de zedenpolitie voert op basis van de informatie controles uit en kan eventuele bijzonderheden ook in het systeem invoeren. Informatie uit het systeem is uitgedraaid voor de sectoren clubs, privéhuizen en escortbureaus en heeft dus betrekking op de bedrijven en hun vergunning, niet op individuele prostituees. Indien er indicaties zijn van mensenhandel, illegaliteit of dwang, kan de zedencontrole dit via het SHoP-systeem terugkoppelen naar de gemeente.

In SHoP staan naast momenteel vergunde, en dus actuele bedrijven, ook enkele voorheen vergunde bedrijven. Op basis van gesprekken met de zedenpolitie is vastgesteld dat er achttien vergunde, besloten prostitutiebedrijven zijn. Van één van deze bedrijven is de status van de vergunning onduidelijk.

Prostitutie Gezondheidscentrum (P&G292)

Het Prostitutie en Gezondheidscentrum (P&G292) is bedoeld om de zelfredzaamheid en de emancipatie van prostituees te bevorderen, in het bijzonder op het gebied van gezondheid en maatschappelijke positie. Er worden door de medewerkers onder meer soa-controles uitgevoerd bij prostituees. In 2008 zijn er bij 405 prostituees een of meer controles uitgevoerd. Van deze vrouwen is bijgehouden hoe oud ze zijn, uit welk land ze komen en op welke soa de controle betrekking heeft gehad. De maatschappelijk werkers van P&G292 houden daarnaast de psychosociale hulpvragen bij.

Scharlaken Koord

Het Scharlaken Koord is een maatschappelijke organisatie die zich bezighoudt met hulpverlening aan prostituees. Zij richt zich op preventie en straatwerk en op maatschappelijk werk. De straatwerkers bezoeken een paar keer per week de prostituees om contact te leggen met de vrouwen achter de ramen. Ze maken de vrouwen duidelijk dat ze van het maatschappelijk werk gebruik kunnen maken. Er worden voornamelijk vrouwen bezocht die in het Wallengebied werkzaam zijn. Gedurende een half jaar heeft een van de medewerkers op verzoek van de onderzoekers gesprekken gevoerd met 202 verschillende prostituees en van hen een aantal kenmerken schriftelijk vastgelegd (zie bijlage 1). De vastgelegde gegevens hebben bijvoorbeeld betrekking op de leeftijd, land van herkomst, redenen voor het werken in de prostitutie, hulpvragen en overwegingen om te stoppen met het werk.

2.3 Kwalitatieve informatiebronnen

Naast de cijfermatige gegevens over de prostituees zijn kwalitatieve onderzoeksmethoden toegepast. Het betreft de volgende bronnen die kort worden toegelicht: diepte-interviews met sleutelinformanten en prostituees, internetstudie, observaties, bezoeken en korte gesprekken en overige contacten (telefonische interviews en mailcontacten).

Diepte-interviews met sleutelinformanten en prostituees

Gedurende de gehele onderzoeksperiode zijn diepte-interviews gehouden met medewerkers van organisaties en instanties die beroepshalve te maken hebben (gehad) met prostituees, zoals politie, Stadsdeel Centrum, exploitanten, advocatuur, hulpverleningsorganisaties en belangenorganisaties. Afhankelijk van de informatiepositie van de respondenten is ingegaan op de diverse prostitutiesectoren en de afzonderlijke onderwerpen (omvang, kenmerken en achtergronden, mobiliteit, zorg, illegaliteit, mensenhandel en effecten van het sluiten van raambordelen). Daarnaast zijn er uitgebreide gesprekken gevoerd met acht prostituees, waarvan vier door middel van een groepsgesprek. Met hen is gesproken over onder meer de motieven om in de prostitutie in Amsterdam te werken en de sluiting van de ramen. De acht vrouwen zijn voornamelijk werkzaam in het Singelgebied. Een enkeling werkt daarnaast op de Ruysdaelkade en/of in het Wallengebied. In totaal zijn er met 50 respondenten diepte-interviews gehouden. Zie bijlage 2 voor de geïnterviewde respondenten.

Internetstudie

Van maart tot en met augustus 2009 is bekeken welke informatie over de prostitutiebranche in Amsterdam als geheel (vergund en onvergund) beschikbaar is via internet. Via Google is gezocht naar informatie over de verschillende prostitutiesectoren in Amsterdam. Voorbeelden van gebruikte zoektermen zijn 'prostituees Amsterdam', 'seksclub Amsterdam', 'escortbureau Amsterdam', 'erotische massage Amsterdam' en 'gay escort profiel Amsterdam'. Ook zijn er op deze manier sites gevonden waarin overzichten gegeven werden van bijvoorbeeld seksclubs. Onder andere de volgende sites zijn gevonden: www.sexadres.eigenstart.nl; www.dutchcontact.com; www.escortnl.com; www.detelefoongids.nl; www.escort-nl.com; www.goudengids.nl en www.amsterdamonline.nl.

Er is gezocht naar locaties en aantallen van prostitutiebedrijven en naar aantallen en kenmerken van de prostituees in Amsterdam. De site Hookers.nl, een site met name bedoeld om ervaringen uit te kunnen wisselen en individuele prostituees te beoordelen, is per sector bekeken, waarbij steeds is geselecteerd op Amsterdam. Ook hier is zowel gezocht naar informatie over de sector in het geheel als naar informatie over de prostituees in het bijzonder.³ In dit onderzoek wordt veel gebruik gemaakt van Hookers.nl omdat het op een tamelijk eenduidige wijze per sector veel relevante informatie kan genereren. Verder is bekeken hoeveel prostituees er beoordeeld worden per sector. Tot slot zijn de aanwezige recensies bekeken.⁴

Voor alle bronnen is gestreefd naar zo recent mogelijke informatie, tot ongeveer een jaar terug. Voor de informatie verkregen via Hookers.nl is ook verder teruggegaan in de tijd omdat beschrijvingen van individuele prostituees soms ver teruggaan en ook informatie opleveren over bijvoorbeeld de mobiliteit van een prostituee. Bij het zoeken naar en beschrijven van de informatie over prostituees in Amsterdam is zoveel mogelijk rekening gehouden met de te onderscheiden sectoren. Dat heeft het volgende opgeleverd.

Voor de raamprostitutie is veel informatie via het Hookers.nl-forum verkregen. Veel seksclubs en privéhuizen hebben een eigen website, waarop soms ook een overzicht gegeven wordt van de bij hun werkzame prostituees. Dit is bekeken en in kaart gebracht. Ook is voor deze sectoren een analyse gemaakt van de informatie op het forum van Hookers.nl. De sectoren escort en thuisprostitutie leveren veel gegevens op via het internet. De escortbureaus

hebben sites waarop ze vrijwel allemaal een beschrijving geven van de prostituees die ze in dienst zouden hebben. Daarnaast is er voor beide sectoren een grote hoeveelheid aan sites waarin een profiel geladen kan worden om zo contact te leggen. Ook is via Hookers.nl een overzicht verkregen van de kenmerken van de prostituees. Voor de straatprostitutie levert de internetsearch weinig op. Ook locaties waar straatprostitutie plaatsvindt, zijn niet gevonden, enkele sterk verouderde gegevens daargelaten. Voor de massagesalons is op het internet gezocht naar mogelijke locaties. Via websites over prostitutie en openbare internet-fora is gekeken of er een indicatie is dat er prostitutie zou plaatsvinden.⁵ In totaal zijn er – over alle sectoren – 350 pagina's met geanalyseerde informatie van het internet voorhanden.⁶

Observaties, bezoeken en korte gesprekken

De onderzoeksteams hebben op verschillende dagen en tijden de raamprostitutiegebieden bezocht. Daarbij is verschillende malen op verschillende tijdstippen en dagen geobserveerd in het Singel- en Wallengebied en eenmaal op de Ruysdaelkade. De observaties gebeurden aan de hand van een aandachtspuntenlijst. Er is onder andere gelet op: aantal prostituees, etniciteit en leeftijden van de vrouwen. Tijdens de observaties zijn korte gesprekken gevoerd met twee bewoners van het Singelgebied en vijf bewoners/ondernemers van het Wallengebied.

Met dertien prostituees zijn korte gesprekken gevoerd op het moment dat zij achter de ramen op de Wallen aan het werk waren. Een onderzoekster heeft de gelegenheid gekregen om met een hulpverleenster langs de ramen te gaan om zo in contact te komen met de prostituees.⁷ De gesprekken duurden per vrouw vijf tot tien minuten. In die beperkte tijd kon een aantal vragen worden gesteld over leeftijd, geboorteland, de prijzen van de ramen, de reden om in de prostitutie te gaan werken, het aantal jaren dat de vrouwen in de prostitutie werken en de effecten van het sluiten van de ramen.

Om meer zicht te krijgen op hotelprostitutie en de escortsector is een interview gehouden met een hotelmedewerker die veelal 's nachts voor een hotelketen in Amsterdam werkt. Daarbij is onder meer gesproken over de kenmerken en achtergronden van prostituees die hotels bezoeken en de werkwijzen van al dan niet legale escortbureaus om meisjes bij hotelgasten te krijgen. Tijdens het onderzoek is diverse malen het onderwerp hotelprostitutie genoemd, waarbij vaak verwezen werd naar het Van der Valk Hotel langs de A4 (ligt overigens niet in Amsterdam). De onderzoekers hebben dat hotel 's avonds bezocht en in de eetgelegenheid en lounge kunnen observeren of er indicaties zijn voor dergelijke vormen van prostitutie. Illustratief zijn de twee gesprekken met taxichauffeurs die de onderzoekers van en naar het hotel hebben gebracht.

Verder zijn er op verschillende dagen en tijden bezoeken gebracht aan clubs en privéhuizen. In totaal zijn er dertien verschillende etablissementen bezocht. In vijf gevallen is dat gebeurd in het kader van de prostitutiecontroles van de zedenpolitie. De onderzoekers zijn mee naar binnen gegaan om te zien hoe die controles verlopen, hoe de clubs eruit zien en welke leeftijd en nationaliteit de aanwezige prostituees hebben. Tijdens de bezoeken met de zeden-

politie zijn in totaal vijf korte gesprekken gevoerd met de beheerders en een prostituee. De onderzoeksteams hebben daarnaast op eigen initiatief acht clubs en privéhuizen bezocht. In dat kader is gesproken met zes personen, meestentijds beheerders.

Daarnaast hebben de onderzoekers een bezoek gebracht aan een vergund escortbureau en één club annex escortservice. Daarbij is gesproken met de twee eigenaren over de vrouwen die zij in dienst hebben, prijzen en de concurrentie van de onvergunde sector. Eén van deze bezoeken mondde tevens uit in een diepte-interview met een escort uit het hogere segment.

De onderzoekers hebben een nacht meegelopen met de chauffeur van een escortbureau in het middensegment. Gedurende deze nacht is met drie escorts gesproken, heeft de chauffeur het een en ander over de gang van zaken in de escortsector verteld en is nog kort gesproken met één van de eigenaars van dit bureau.

Een van de onderzoeksteams is bij vier Thaise massagesalons geweest. Er is kort gesproken met de aldaar aanwezige beheersters en er kon op de prijzenkaart worden gekeken. Bij een van de salons zijn er duidelijke aanwijzingen gevonden dat de massage een expliciet erotische lading zou kunnen krijgen.

Overige contacten

Via het Buurtregieforum van de politie Amsterdam-Amstelland zijn alle wijkagenten in de regio per email benaderd met de vraag of er in hun werkgebied sprake is van prostitutievormen en zo ja, welke. Op deze wijze is geprobeerd meer zicht te krijgen op de minder in het oog springende prostitutievormen, zoals thuisprostitutie.⁸ In totaal zijn er 215 buurtregisseurs aangeschreven. Hiervan hebben er 61 gereageerd waarvan er 37 (17%) hebben aangegeven met een of meer prostitutievormen te maken hebben (gehad) in hun werkgebied. Met deze 37 buurtregisseurs is vervolgens een kort telefonisch interview gehouden of zijn er per email enkele verdiepende vragen gesteld (zie voor respons naar gebied bijlage 3).

Verder zijn er zes telefonische interviews gevoerd met vertegenwoordigers van de politie in Nijmegen, Groningen, Deventer, Utrecht, Den Haag en Alkmaar. Doel van de interviews was te achterhalen in hoeverre deze steden zicht hebben op een (extra) toestroom van prostituees vanuit Amsterdam als gevolg van het sluiten van de ramen. Aanvullend is met een drietal respondenten uit Arnhem besproken hoe de situatie zich daar heeft ontwikkeld nadat de ramen in het Arnhemse Spijkerkwartier zijn gesloten.

Er is telefonisch contact gezocht met twee parenclubs in Amsterdam.

Tot slot zijn er met drie huismeesters van flatgebouwen in Amsterdam Zuidoost telefonisch gesprekken gevoerd over het voorkomen van thuisprostitutie in die buurt. Om dezelfde reden is er ook emailcontact geweest met twee medewerkers van woningbouwverenigingen (overlast en onrechtmatige bewoning).

2.4 Overzicht kwantitatieve en kwalitatieve informatiebronnen

Hieronder volgt een overzicht van de kwantitatieve en kwalitatieve informatiebronnen en de onderzoeksactiviteiten.

Literatuur	
<i>Publicaties en documenten</i>	Beschikbare documenten over de Amsterdamse prostitutiebranche
Kwantitatieve bronnen	
<i>Belastingdienst</i>	Informatie over 658 geregistreerde raamprostituees, plus clubs en privéhuizen plus informatie over 957 prostituees die de opting-in-overeenkomst hebben ondertekend.
<i>Politie (MIO)</i>	Informatie over 123 slachtoffers en 126 verdachten van mensenhandel
<i>Politie (Beursstraat)</i>	Informatie over 670 prostituees en 208 pooiers
<i>Politie (SHoP)</i>	Informatie over clubs en privéhuizen
<i>P&G292</i>	Informatie over 405 prostituees (soa-onderzoeken)
<i>Scharlaken Koord</i>	Informatie over 202 raamprostituees
Kwalitatieve bronnen	
<i>Diepte-interviews met respondenten</i>	42 interviews met deskundigen/sleutelfiguren
	8 interviews met prostituees (Wallen- en Singelgebied)
<i>Internetstudie</i>	350 pagina's geanalyseerde informatie over prostitutiesectoren van verschillende websites, waaronder Hookers.nl
<i>Observaties, bezoeken en korte gesprekken</i>	Observaties in 3 prostitutiegebieden plus 7 korte gesprekken met bewoners/ondernemers en 13 prostituees
	Hotelbezoek, plus 4 korte gesprekken met medewerkers en taxi-chauffeurs
	Bezoek aan 13 clubs en privéhuizen, 11 korte gesprekken
	Een nacht meegelopen met een chauffeur van een escortbureau. Gedurende deze nacht 3 escortprostituees gesproken, de chauffeur zelf en de eigenaar van het bureau. Bezoek aan 2 escortbureau's plus gesprekken
	4 Thaise massagesalons bezocht plus 3 korte gesprekken met beheersters
<i>Overige contacten</i>	Korte telefonische interviews met 37 buurtregisseurs
	6 politiefunctionarissen buiten Amsterdam
	2 parenclubs, 3 huismeesters en 2 medewerkers van woningbouwverenigingen

2.5 Waardering van de verkregen informatie

Voor dit onderzoek zijn veel verschillende bronnen geraadpleegd. Elke bron kent de nodige beperkingen. Bij de kwantitatieve bronnen kan de vraag worden gesteld welk deel er niet en welk deel er wel door de betrokken instanties wordt geregistreerd en in hoeverre de beschikbare informatie representatief is voor het geheel. Bij de kwalitatieve bronnen, waaronder de gesprekken met sleutelinformanten en prostituees, kan eveneens de kritische vraag worden gesteld over de betrouwbaarheid en representativiteit van de informatie. Deze beperkingen zullen bij de bespreking van de resultaten zijdelings aan bod komen. In dit rapport worden om die reden de verschillende informatiebronnen naast elkaar gebruikt, waarbij soms de ene bron de andere tegensprekt en bronnen elkaar in andere gevallen aanvullen.

In de prostitutiebranche circuleren veel geruchten. Het is ook daardoor dat het op sommige punten zeer lastig is om de werkelijke omvang van een bepaald aspect van deze branche in kaart te brengen. Dat geldt temeer als verschillende bronnen elkaar lijken te bevestigen, terwijl ze in feite een gerucht instandhouden of het soms groter maken dan het in werkelijkheid is. Dat bleek vooral te gelden voor bepaalde vormen van onvergonde prostitutie.

In dit onderzoek is met een beperkt aantal respondenten gesproken over sommige onderwerpen (er is niemand die over alle sectoren een volledig beeld heeft), maar de waarde van hun kennis en ervaring (kwaliteit) compenseert het gebrek aan een groot aantal respondenten (kwantiteit). Om de informatie van de respondenten enigszins op hun waarde te kunnen schatten, wordt in het rapport waar nodig of illustratief de instantie of de functie van de respondent vermeld.

De onderzoeksvragen die gaan over de kenmerken en achtergronden van de prostituees zijn op basis van de beschikbare informatie goed te beantwoorden, waarbij het voorbehoud geldt dat, gelet op de dynamiek van het prostitutiewezen, elk onderzoek een momentopname is. Voor de thema's onvergonde prostitutie, mensenhandel en effecten van het sluiten van de raambordelen geldt dat de schaarse kwantitatieve gegevens vooral moeten worden ingekleurd door meer kwalitatieve informatie van ter zake kundige respondenten.

Noten

1. De vraagkant van de prostitutie, de klanten, komt uitvoerig aan de orde in een onderzoek van DSP, eveneens uitgevoerd in opdracht van de gemeente Amsterdam.
2. Dit is een belastingstechnische regeling tussen Belastingdienst en eigenaren van clubs die in hoofdstuk vier verder wordt uitgelegd.
3. De aanwezige informatie op het forum van www.hookers.nl: leeftijd, geslacht, nationaliteit/uiteerlijk, prijs, duur van het bezoek, nagekomen afspraken, diensten en condoomgebruik.
4. Hierbij is met name gekeken naar informatie over werktijden, verplaatsingen naar andere sectoren en/of regio's, carrière duur, veiligheid, condoomgebruik, signalen van dwang/uitbuiting/mensenhandel, kwaliteit/professionaliteit van een escortbureau, seksclub of privéhuys, taal.
5. Bijvoorbeeld: www.thaismassage.nl.
6. Met 'geanalyseerde informatie' bedoelen we dat de enorme hoeveelheid aan informatie over dit onderwerp zoveel mogelijk gerubriceerd en samengevat is. Het is echter ondoenlijk om alle informatie te presenteren in dit rapport. Per sector zullen we ons derhalve beperken tot aantallen en enkele representatieve casus.

7. De onderzoeker heeft een dienst meegelopen met een medewerkster van het Scharlaken Koord, een organisatie die vanuit een christelijke levensovertuiging tracht prostituees naar een leven en beroep buiten de prostitutie te begeleiden.
8. Om diezelfde reden is ook contact gezocht met de afdeling Toezicht van de gemeente Amsterdam met de vraag of wij de toezichthouders konden benaderen met dezelfde vraag om zo een completer (stadsdekkend) beeld te verkrijgen. Er is uiteindelijk geen medewerking verleend, de reden daarvoor is niet duidelijk geworden.

Deel II

Vergunde vormen van prostitutie

3 Raamprostitutie

In dit hoofdstuk geven we een omschrijving van het fenomeen raamprostitutie. Dit is de zichtbaarste vorm van prostitutie in Amsterdam. Bij raamprostitutie worden seksuele diensten verleend in een ruimte waarbij het raam dient als 'etalage' en 'onderhandelingslocatie' voor de geboden diensten. De prostituee werkt formeel gezien onafhankelijk en zelfstandig; zij werft zelf haar klanten en onderhandelt over de prijs en te verlenen diensten. In de eerste paragraaf geven we een korte samenvatting van de beschikbare literatuur over raamprostitutie in Amsterdam. In de tweede paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de omvang en aantallen. In de derde paragraaf gaan we nader in op de kenmerken en achtergronden van de raamprostituees die in Amsterdam werken. De daaropvolgende paragraaf behandelt de mobiliteit van de raamprostituees. In de vijfde paragraaf bespreken we de zorgbehoeften.

3.1 Eerder onderzoek

Na een uitgebreide literatuursearch blijkt dat er, in tegenstelling tot wat men zou verwachten, weinig empirische gegevens zijn over de kenmerken en achtergronden van raamprostituees in Amsterdam.¹ Dit ondanks het feit dat raamprostitutie in Amsterdam al honderden jaren bestaat; het is de oudste vorm van exploitatie van prostitutie (De Wildt & Arnoldussen, 2002). Er is wel een aantal onderzoeken, die onder andere gaan over raamprostitutie, waarin de opheffing van het bordeelverbod is bekeken. Dit zijn zowel landelijke onderzoeken (Daalder, 2007; Flight, Hulshof, van Soomeren en Soorsma, 2006) als regionale onderzoeken naar onder andere de situatie in Utrecht (Bestuursinformatie, gemeente Utrecht, 2009) en Groningen (Tromp, Biesma & Bieleman, 2009). Het is echter lastig te bepalen in hoeverre resultaten uit deze onderzoeken van toepassing zijn op de raamprostitutiesector in Amsterdam. Ook het landelijk onderzoek naar de sociale positie van prostituees in het algemeen (Dekker, Tap & Homburg, 2006) is moeilijk te vertalen naar de Amsterdamse situatie, omdat Amsterdam er niet specifiek wordt uitgelicht. Het onderzoek van Biesma, van der Stoep, Naayer en Bieleman (2006) schetst wel een beeld van de raamprostitutiesector in Amsterdam. Ook zijn er rapportages van de GGD en de Rode Draad² geraadpleegd die ingaan op de achtergronden en zorgbehoeften van raamprostituees.

3.1.1 Aantal en herkomst raamprostituees

In 1999 is door medewerkers van landelijke prostitutieprojecten een schatting gemaakt van het aantal prostituees dat in de periode van een jaar in hun stad of regio in de prostitutie werkte. Aan medewerkers van de GGD (in de steden waar sprake is van prostitutie) is gevraagd om achtergrondgegevens van de prostituees die in hun gebied werkten (Van der

Helm & Van Mens, 1999). Op basis van deze gegevens is er een landelijk beeld geschetst. Volgens deze schatting zouden er in 1999 landelijk ongeveer 25.000 mensen in de prostitutie werken. Een aantal jaren later is voor de Amsterdamse situatie ook een schatting gemaakt van het aantal prostituees. Volgens de GGD werken er 8.000 prostituees in Amsterdam. Hiervan werkt 25 procent in de ramenbordelen, 25 procent in de seksclubs, 1 procent op straat en de overige 49 procent in de overige vormen waaronder escort, bars, privéhuizen en bij de vrouw thuis (thuisprostitutie) (Verslag Vertrouwensvrouw voor prostituees 2002-2004). Voor de raamprostitutie gaat het omgerekend om 2.000 prostituees. Het aantal van 8.000 prostituees dat jaarlijks in de prostitutie in Amsterdam werkt, is tot op heden hét cijfer dat wordt aangehaald (Gemeente Amsterdam, 2007a). Overige onderzoekgegevens over het aantal prostituees dat jaarlijks in Amsterdam achter het raam werkt, ontbreken.

Over de herkomst van de prostituees zijn er volgens de geraadpleegde bronnen geen eenduidige gegevens voorhanden. Een indicatie van de herkomst door de Vertrouwensvrouw voor prostituees van de GGD laat zien dat vanaf de jaren '90 de prostituees vaker een buitenlandse dan de Nederlandse nationaliteit hebben. In de periode van 1992-1996 is het aandeel Latijns-Amerikaanse prostituees in de raamprostitutie hoog. Deze toename is te zien vanaf het einde van de jaren '80. Na 1996 is het aantal Latijns-Amerikanen prostituees afgenomen. Maar ongeveer tien jaar later is dit percentage nog steeds hoog. Een kwart van de raamprostituees, die in 2005 tot 2007 door de GGD zijn bezocht, is namelijk van Latijns-Amerikaanse afkomst. De invoering van de gedoogbeschikking in 2000 ligt hieraan ten grondslag. Voor prostituees van buiten de Europese Unie is het vanaf dat moment moeilijker om zonder Nederlands paspoort en verblijfsstatus als raamprostituee te werken. Vanaf ongeveer 1996 tot 1999 constateert de Vertrouwensvrouw een toename van Midden- en Oost-Europese raamprostituees. Deze tendens zet zich na 2000 door. Zo heeft de GGD in een periode van drie jaar (2005-2007) in totaal 1.806 raamprostituees bezocht op hun werk (Van der Helm, 2008). Deze prostituees zijn werkzaam op de Wallen, het Singelgebied en in het gebied van de Ruysdaelkade. De maatschappelijk werkers hebben voornamelijk gesproken met prostituees die een Oost-Europese of Latijns-Amerikaanse nationaliteit hebben (zie tabel 3.1). De meeste Oost-Europese prostituees zijn afkomstig uit Roemenië, Hongarije en Bulgarije.

Tabel 3.1 – Nationaliteit van de raamprostituees

	Aantal	Percentage
Nederland	286	16
Centraal/ Oost-Europa ³	529	29
Andere EU-landen	246	14
Latijns-Amerika ⁴	487	27
(Noord) Afrika	199	11
Azië	59	3
Totaal	1806	100

Bron: GGD 2005-2007

3.1.2 Afname aantal ramen

Sinds een aantal jaren is er een landelijke tendens van een afname van het aantal werkplekken in de raamprostitutie (Altink & Bokelman, 2006). Dit geldt ook voor het aantal ramen in Amsterdam. De Rode Draad heeft veldwerk verricht en gesproken met raamprostituees verspreid over Nederland (waaronder Amsterdam). De prostituees geven aan dat een gebrek aan klandizie⁵, bestuursdwang, gemeentelijke regelgeving en protesten uit de buurt redenen zijn voor de afname. Naast een afname van het aantal werkplekken zorgt de toestroom van Oost-Europese vrouwen, al vanaf het jaar 2000, voor druk op de raamgebieden.⁶ Voor de prostituees is het hierdoor moeilijker geworden om een raam te huren of om hun raam vast te houden. Volgens de Rode Draad gaan er geruchten dat de vrouwen extra geld betalen om een hogere plaats op de wachtlijst te kunnen krijgen. Ook hoort de Rode Draad dat de prostituees 'het een en ander van de exploitant dulden omdat ze anders hun raam kwijtraken'. Naast de huur zouden de exploitanten bijvoorbeeld een percentage van de verdiensten opstrijken, plotseling de huur verhogen, geen kwitanties uit willen schrijven en/of extra geld vragen voor schoonmaakmiddelen en condooms. In 2006 meldt de Rode Draad gemiddelde prijzen voor het huren van een raam van 100 euro per dagdeel. Volgens de Rode Draad zijn de huren van de ramen erg hoog: voor de helft van het geld (gerekend over 24 uur) zijn de prostituees goedkoper uit in een hotel.⁷ Door de hoge raamhuur is het voor vrouwen moeilijk om winst te maken. Veel prostituees kunnen amper hun vaste lasten betalen of hebben huurschulden. 'Een dagje vrij nemen en de huur doorbetalen zonder inkomsten kunnen en zich niet veroorloven' (Altink & Bokelman, 2006).

3.1.3 Motivatie werken raamprostitutie

De prostituees geven aan dat geld de reden is om in de prostitutie te gaan werken (Van der Helm, 2008). Tijdens de gesprekken die de GGD met ruim 1.800 raamprostituees heeft gevoerd, geven veel vrouwen aan dat zij 'dit werk niet voor een lange tijd willen doen'. Het werk is veeleisend, maar voornamelijk omdat het maatschappelijk niet aanvaard is; prostituees krijgen niet het gevoel dat ze gewaardeerd worden. Maar aan de andere kant zijn ze ook wel trots op hun werk; ze geloven dat ze een soort maatschappelijk werk doen. Ook voelen ze zich sterk omdat zij hun eigen baas zijn en zelf bepalen wat er gebeurt (Van der Helm, 2008).

3.1.4 Mobiliteit

In 1999 hebben Van der Helm en Van Mens in hun onderzoek onder andere gekeken naar de mobiliteit in de Nederlandse prostitutie. Landelijk gezien, constateren zij een hoge mate van mobiliteit van prostituees. Vooral de mobiliteit van prostituees uit het buitenland in de Nederlandse prostitutiebranche springt daarbij in het oog. Maar er is ook sprake van mobiliteit binnen Nederland. Veel prostituees hebben in meerdere Nederlandse steden gewerkt, waaronder Amsterdam (Van der Helm & Van Mens, 1999).

Ook kan er sprake zijn van mobiliteit tussen de prostitutiesectoren, al lijkt er op basis van het onderzoek van Biesma et al. (2006) vooral sprake te zijn van eenrichtingsverkeer. Prostituees die in de clubs hebben gewerkt, stappen regelmatig over naar de raamsector, maar van een tegenbeweging lijkt volgens de onderzoekers geen sprake. Als prostituees eenmaal gewend zijn om in de openheid van een raambordeel te werken, zullen zij niet gauw weer

overstappen naar de beslotenheid van de clubs. Ook in verband met mensenhandel is de raamprostitutie aantrekkelijker dan de besloten prostitutiesector. Dit vanwege de mogelijkheid om de prostituees, die achter het raam staan, in de gaten te houden en zicht te krijgen op het aantal klanten en verdiensten. Tevens blijkt dat de prostituees, die onvrijwillig werken, worden verplaatst; veel vrouwen hebben in verschillende steden achter het raam gestaan (Van Hout & Van der Laan, 2008).

3.1.5 Zorgbehoeften

De GGD Amsterdam heeft tijdens werkbezoeken aan prostituees die in seksclubs en achter het raam werken soa-testen afgenomen. Over een periode van drie jaar (2005-2007) zijn 610 prostituees in totaal 864 keer onderzocht (Van der Helm, 2008). Het blijkt dat bijna tien procent van de prostituees met gezondheidsproblemen kampt: zij zijn positief getest op verschillende soorten soa's. Chlamydia komt het meest voor. Het overgrote deel van de prostituees (90%) heeft echter geen soa (zie verder tabel 3.2).

Tabel 3.2 – Uitslag 864 soa-testen (periode van 3 jaar) (n=864)

		Aantal	Percentage
Soa		81	9,4
	Syfilis (latens)	3	0,4
	Gonorroë	11	1,3
	Chlamydia	64	7,4
	Trichomonas	2	0,2
	HIV	1	0,1
Geen soa		783	90,6

Bron: Van der Helm, 2008.

Bij gezondheidsproblemen hoeft men volgens de Rode Draad (Altink & Bokelman, 2006) niet alleen te denken aan besmettelijke ziektes die de prostituees kunnen oplopen door onveilige seks en zoenen. Volgens de Rode Draad kunnen prostituees ook last krijgen van de gevolgen van overmatig douchen, lichamelijk uitgeput raken en problemen ondervinden met de baarmoeder en blaas. Het komt volgens de Rode Draad daarnaast voor dat sommige klanten samen met de prostituee drugs willen gebruiken. Sommige pooiers, clubeigenaren of exploitanten voorzien de prostituees van drugs.

3.2 Omvang en aantallen

In de voorgaande paragraaf is de raamprostitutiesector op basis van schaarse literatuur beschreven. In deze paragraaf geven we, op basis van veldwerkactiviteiten, registraties van diverse organisaties en interviews met respondenten, een beeld van de verschillende raamprostitutiegebieden, exploitanten en aantal raambordelen in Amsterdam. Daarnaast geven we een schatting van het aantal prostituees dat in deze sector werkzaam is.

3.2.1 Verschillende prostitutiegebieden

In Amsterdam zijn er drie verschillende gebieden waar raambordelen worden geëxploiteerd. Dit zijn de Wallen, het Singelgebied en het gebied rondom de Ruysdaelkade. Het Wallengebied, ook bekend als het *Red Light District*, omvat het gebied rondom de grachtengordel van de Oudezijds Voorburgwal, de Oudezijds Achterburgwal en de straten rondom het Oudekerksplein.⁸ Kenmerkend voor dit gebied is de grote concentratie van (laagwaardige) horecabedrijven, coffeeshops, raambordelen en seksinrichtingen.⁹ Naast vaste klanten bezoeken ook vele toeristen de prostituees. De Wallen hebben tevens een beperkte woonfunctie voor circa 2.500 bewoners.

Het prostitutiegebied rondom de Singel wijkt af van de Wallen. De raambordelen in het Singelgebied zijn veel meer geïntegreerd in de woon- en werkfunctie. Er is met andere woorden minder sprake van een monocultuur. In dit gebied zijn er minder horecagelegenheden en coffeeshops gevestigd en is er sprake van een redelijk vaste klantengroep. Ook de meeste prostituees, zijn honkvast en werken hier al jaren. De meeste raambordelen bevinden zich in de Spuistraat, de Singel en de Oude Nieuwstraat.¹⁰

Intermezzo – Sfeerbeeld Singelgebied

In het Singelgebied, aan de achterkant van de Korte Korsjespoortsteeg, hebben wij gesproken met twee oudere mensen die daar al hun hele leven wonen. Zij hebben geen (over)last van de prostituees, eerder van de mensen die met de boten luidruchtig door de grachten varen. Klanten hebben er geen belang bij om op te vallen. Prostitutie hoort een beetje bij de buurt. Buurtbewoners lopen vanwege de veiligheid juist door deze straten. De exploitant komt ook altijd bij vergaderingen van de buurtvereniging.

Bron: Observatie en korte gesprekken buurtbewoners.

De raamprostitutie aan de Ruysdaelkade is geconcentreerd langs een doorgaande weg met veel verkeer. Ook bevindt zich een aantal ramen aan de van Ostadestraat; dit is een zijstraat van de Ruysdaelkade.¹¹ Het gebied ligt in een stabiele woonbuurt waar ook enkele horecagelegenheden zijn gevestigd. De prostituees op de Ruysdaelkade worden, net als de prostituees in het Singelgebied, voornamelijk door vaste klanten bezocht. In figuur 3.1 zijn de drie verschillende prostitutiegebieden op de kaart van Amsterdam aangegeven.

3.2.2 Aantal ramen en exploitanten

Op basis van verkregen gegevens is het mogelijk voor de drie prostitutiegebieden het aantal ramen c.q. werkplekken en raamexploitanten vast te stellen. Er zijn verschillende bronnen geraadpleegd. We presenteren hieronder een overzicht van het totale aantal ramen en het aantal raamexploitanten op basis van gegevens van Stadsdeel Amsterdam Centrum (Sector Bouwen en Wonen, afdeling Vergunningen Gebruik), de Belastingdienst, politieregistraties en interviews.

Tabel 3.3 – Aantal ramen en exploitanten in de drie prostitutiegebieden in Amsterdam¹²

	Exploitanten		Ramen	
	Aantal	Procenten	Aantal	Procenten
Wallen	31	54	290	71
Singelgebied	12	21	74	18
Ruysdaelkade	14	25	43	11
Totaal	57	100	407	100

Bron: Stadsdeel Amsterdam Centrum, Sector Bouwen & Wonen, de Belastingdienst, politieregistraties en interviews. Peildatum september 2009.

In Amsterdam zijn er ten tijde van het onderzoek 57 exploitanten die in totaal 407 ramen verhuren. Het aantal exploitanten en raambordelen¹³ varieert per gebied, maar het prostitutiegebied op de Wallen is veruit het grootst. Op de Wallen zijn er 290 ramen; 71 procent van het totale aanbod. Deze 290 ramen zijn in handen van 31 exploitanten. Dit zijn zowel 'de grote jongens', die tussen de 20 en 45 ramen in hun bezit hebben, als de kleinere ondernemers die een paar ramen verhuren. In totaal zijn er zes grotere exploitanten op de Wallen. Opvallend is dat de meeste kleinere exploitanten na de legalisering zijn verdwenen; de grotere exploitanten hebben deze bordelen overgenomen. De exploitanten verhuren hun ramen in twee verschillende shifts; de dagdienst en de avond-/nachtdienst.¹⁴

In het Singelgebied zijn in totaal 74 ramen gevestigd, die in handen zijn van twaalf exploitanten. Er is een exploitant die een groot deel van de ramen verhuurt (ongeveer 30-35 ramen), maar er zijn ook exploitanten die een of twee panden in hun bezit hebben. Zo is er bijvoorbeeld een vrouw die vroeger zelf in de prostitutie heeft gewerkt, maar nu een exploitant is. Zij heeft het pand, waarin zij jaren heeft gewerkt, opgekocht. Het merendeel van de ramen in het Singelgebied wordt in twee shifts verhuurd.¹⁵

De Ruysdaelkade is het kleinste prostitutiegebied: in totaal zijn hier 43 ramen. Deze ramen zijn in handen van veertien verschillende raamexploitanten. Sommige exploitanten hebben meerdere ramenbordelen in hun bezit, maar de meesten maar één à twee. In vergelijking met de andere gebieden kunnen we hier spreken van kleinschalige exploitatie. Net zoals bij de overige twee gebieden worden de ramen op de Ruysdaelkade in twee verschillende shifts verhuurd.

3.2.3 Aantal raamprostituees

Uit de literatuur blijkt dat het aantal raamprostituees in Amsterdam jaarlijks wordt geschat op 2.000 personen (Verslag Vertrouwensvrouw voor prostituees 2002-2004). Op basis van de gegevens van de Belastingdienst komen we echter niet op dit aantal. Uit deze gegevens blijkt dat in totaal 658 personen – met woonadres in Amsterdam – zich de afgelopen ruim anderhalf jaar¹⁶ hebben aangemeld als raamprostituee.¹⁷ De bestanden van de KvK en de Belastingdienst zijn gekoppeld: bij een inschrijving bij de KvK krijgen de prostituees meteen een belastingnummer. Respondenten van maatschappelijke organisaties en de Belastingdienst geven aan dat lang niet alle raamprostituees zich bij de KvK (en de Belastingdienst)

Figuur 3.1 – Kaart Amsterdam met de drie prostitutiegebieden anno 2009

A = De Wallen

B = Het Singelgebied

C = De Ruysdaelkade

aanmelden. Dit zijn in het bijzonder de Nederlandse en Zuid-Amerikaanse prostituees. Zij willen niet met naam en adres in openbare registers als prostituee geregistreerd staan. Volgens een respondent rust er nog steeds een taboe op het werken in de prostitutie. Vandaar dat bijvoorbeeld de Nederlandse prostituees hun werk liever verborgen willen houden. Dit ook in verband met een uitkering die sommige Nederlandse prostituees hebben, volgens een andere geïnterviewde respondent. De Zuid-Amerikaanse raamprostituees gaan geregeld terug naar het land van herkomst en proberen op deze manier de belasting te ontlopen. Volgens verschillende respondenten¹⁸ zijn het voornamelijk prostituees uit Oost-Europa die zich bij de Belastingdienst aanmelden. Deze Oost-Europese prostituees worden volgens diverse respondenten hiertoe gedwongen om de schone schijn op te houden en nadere controles te voorkomen. Zoals uit het hoofdstuk mensenhandel zal blijken, is juist bij deze groep prostituees sprake van misstanden.

Specifiek voor de Wallen houdt wijkteam Beursstraat van de politie gegevens bij van de prostituees die daar werkzaam zijn. Het wijkteam Beursstraat registreert de gegevens van alle prostituees met wie er op enig moment contact is geweest. Dit contact kan hebben plaatsgevonden naar aanleiding van bijvoorbeeld een 'hoerenalarm' en de bestuurlijke controles. Een 'hoerenalarm' is een noodknop in de werkruimte van de prostituee; in geval van nood kan hiermee de omgeving (door een luid signaal) worden gewaarschuwd. Het wijkteam streeft ernaar om van elke prostituee, die op enig moment werkzaam is in het wallengebied, de naam en geboortedatum te registreren.¹⁹ In totaal zijn er in anderhalf jaar tijd 670 prostituees geregistreerd.²⁰ Respondenten geven aan dat het wijkteam lang niet alle prostituees in beeld heeft; er is sprake van onderrapportage in de registraties van de politie.

De cijfers van de Belastingdienst en wijkteam Beursstraat geven derhalve een ondergrens aan van het aantal prostituees dat in Amsterdam achter het raam staat, aldus de respondenten van de Belastingdienst, politie en maatschappelijke organisaties die hier goed zicht op hebben. Maar aan de andere kant denken deze respondenten ook niet dat het aantal van 2.000 raamprostituees vandaag de dag nog opgaat; volgens hen zijn jaarlijks minder raamprostituees aan het werk in Amsterdam. De respondenten stellen dat het fenomeen raamprostitutie de laatste jaren aan populariteit inboet waardoor de vraag naar raamprostituees over de gehele linie afneemt. Een oorzaak hiervoor zou het enigszins achterhaalde karakter van de raamprostitutie zijn, ofwel het gebrek aan innovatie ('het heeft zijn tijd gehad', aldus een respondent). Andere oorzaken voor de afnemende vraag zouden de invoering van de euro zijn en het gegeven dat de klanten hun seksuele wensen op een andere, anonieme manier kunnen bevredigen (denk aan internet, escort en seksreizen). Ook vermoedt een respondent dat de partners tegenwoordig 'meer doen op seksueel gebied' waardoor sommige mannen het niet 'buitenshuis' hoeven te zoeken. Daarnaast zijn er minder shifts per raam. Ruim tien jaar geleden waren er vier shifts, tegenwoordig is dit teruggeschoefd naar twee shifts per dag. Over het algemeen zijn in het weekend alle ramen in Amsterdam bezet, maar doordeweeks komt het regelmatig voor dat ramen niet worden verhuurd. Dit kan er ook mee te maken hebben dat de ramen voor een week verhuurd zijn, maar dat de prostituees niet (de hele dag) aan het werk zijn. Door een raam voor een hele week te huren, zijn prostituees zeker van een werkplek.

Naar een berekening van de ondergrens

We weten dat er sprake is van een *dark number*; de registraties van de Belastingdienst en het wijkteam Beursstraat geven immers een onderrapportage van de aantallen. Vandaar dat we hieronder een alternatieve berekening van de ondergrens in aantallen prostituees in Amsterdam geven. We maken op basis van verschillende bronnen een schatting van het minimale aantal prostituees dat in de drie prostitutiegebieden achter het raam staat. Daarvoor is gebruik gemaakt van gegevens van de Belastingdienst, respondenten en exploitanten over de bezettingsgraad, resultaten uit de vragenlijsten die door het Scharlaken Koord zijn uitgezet en overige bevindingen in het onderzoek.²¹ Voor de berekening van de ondergrens gaan we uit van vier assumpties c.q. veronderstellingen.

De eerste assumptie is het aantal shifts waarin de ramen verhuurd worden. De ramen op de Wallen worden volgens de respondenten van de Belastingdienst, politie, maatschappelijke organisaties en exploitanten over het algemeen in twee shifts verhuurd. Er is één exploitant die zijn ramen in het weekend in drie shifts verhuurt.²² Volgens de respondenten worden alle ramen in het Singelgebied en op de Ruysdaelkade in twee shifts verhuurd.

De tweede assumptie heeft betrekking op de bezettingsgraad. Zo heeft de afdeling Bouwen en Woningtoezicht van de gemeente onderzoek gedaan naar de bezettingsgraad in heel Amsterdam. Zij komen bij de bordelen uit op een maximale bezettingsgraad van 70 procent. Daarnaast is er ook informatie beschikbaar over de bezettingsgraad van de ramen voor de drie prostitutiegebieden. Volgens de politie, die zicht heeft op het Wallengebied, is de bezettingsgraad hier ongeveer 80 procent. De respondenten van de gemeente en de Belastingdienst denken dat het minder is. Zij denken dat de bezettingsgraad tussen de 60 en 70 procent ligt. Volgens verschillende exploitanten op de Wallen zijn de ramen 's avonds meestal bezet, maar 'overdag kan er nog wel eens leegstand zijn'. 'Een bezettingsgraad van 100 procent haalt niemand, er is altijd raamcapaciteit over', aldus een raamexploitant. Naarmate het weekeinde nadert, stijgt de bezettingsgraad. Een exploitant die ongeveer 40 ramen (in twee shifts) op de Wallen verhuurt, heeft gemiddeld een bezettingsgraad van 65 procent. 'De ramen zitten niet altijd vol.' Wij gaan bij de berekening van de ondergrens daarom uit van een gemiddelde bezettingsgraad van 70 procent voor de Wallen. De bezettingsgraad in het Singelgebied is, volgens de prostituees die daar werkzaam zijn (geweest) en verschillende andere respondenten, ongeveer 70 procent. De ramen op de Ruysdaelkade zijn volgens respondenten 's nachts druk bezet, maar overdag kan het ook helemaal leegstaan. Op basis van deze gegevens wordt er voor alle drie de gebieden uitgegaan van een bezettingsgraad van 70 procent.

De derde assumptie is het aantal uren dat de raamprostituees werken. De prostituees die werkzaam zijn in het Wallengebied geven in de vragenlijst van het Scharlaken Koord aan dat zij bijna allemaal meer dan 32 uur per week werken (vier shifts). De vrouwen in het Singelgebied en de Ruysdaelkade werken volgens respondenten en de gegevens van Hookers.nl meestal drie shifts (24 uur).

De vierde assumptie gaat over het aantal weken dat de prostituees in de prostitutiegebieden werkzaam zijn. Op basis van de interviews, de vragenlijsten van het Scharlaken Koord en de gegevens van Hookers.nl blijkt dat de mobiliteit van de prostituees op de Wallen redelijk hoog is. De meeste prostituees werken geen 52 weken per jaar op de Wallen, zij kunnen tussentijds op vakantie gaan, in een andere stad (waar ramen worden geëxploiteerd) gaan werken of stoppen. In het Singelgebied en de Ruysdaelkade zijn de prostituees echter 'honkvast'. Het gaat volgens de respondenten om een vaste populatie prostituees. 'Af en toe zit er wat anders.' De meeste prostituees zijn al enige tijd werkzaam in deze gebieden. De prostituees die in het Singelgebied en de Ruysdaelkade werken, zijn volgens meerdere respondenten niet werkzaam op de Wallen. De meeste prostituees zullen het grootste deel van het jaar (afgezien van vakanties) in dit gebied werken. We gaan er daarom van uit dat mobiliteit in deze twee gebieden klein is.²³

Op basis van deze vier assumpties is het mogelijk om te extrapoleren naar minimaal aantal prostituees per gebied. We maken hierbij onderscheid in extrapolatie van het aantal prostituees dat dagelijks en jaarlijks in ieder gebied werkzaam is. Zie tabel 3.4 voor een overzicht van de beschreven assumpties. Een rekenvoorbeeld voor het Wallengebied wordt hierna in een intermezzo beschreven. Het rekenvoorbeeld kan ook op de overige twee prostitutiegebieden (Singel en de Ruysdaelkade) worden toegepast.

Tabel 3.4 – Weergave van de assumpties en bijbehorende extrapolaties

Assumpties			
	Wallen	Singel	Ruysdaelkade
Aantal ramen	290	74	43
Aantal shifts	2	2	2
Aantal beschikbare werkplekken (ramen) per dag (aantal ramen x aantal shifts)	580	148	86
Bezettingsgraad	70%	70%	70%
Aantal shifts dat één prostituee gemiddeld per week werkt	4	3	3
Aantal weken dat één prostituee gemiddeld per jaar werkt	< 52	+/- 52	+/- 52
Extrapolaties			
Aantal prostituees dat dagelijks (op enig moment) achter het raam staat	410	100	60
Aantal prostituees dat jaarlijks achter het raam staat	710	240	140

Intermezzo – Een rekenvoorbeeld voor de Wallen

Op de Wallen zijn er in totaal 290 ramen die in shifts worden verhuurd. Per dag kunnen er maximaal 580 ramen als werkplek worden verhuurd ($290 \times 2 = 580$). De bezettingsgraad van al deze werkplekken is gemiddeld 70 procent, dus op een willekeurige dag zijn er ongeveer ($580 \times 0,7$) 406 unieke raamprostituees op de Wallen aan het werk. In het weekend zal dit aantal hoger liggen en doordeweeks lager.

Naast een schatting van het aantal prostituees dat dagelijks (op enig moment) op de Wallen werkt, kan er op basis van de bezettingsgraad ook een schatting worden gemaakt van het aantal prostituees dat hier jaarlijks werkt. Per dag worden gemiddeld zo'n 406 werkplekken verhuurd (bij een bezettingsgraad van 70%). Per week komt dit neer op 2.842 werkplekken (406×7). We gaan ervan uit dat de prostituees in dit gebied gemiddeld 4 shifts (minimaal 32 uur) per week werken. Om te komen tot het aantal prostituees dat wekelijks aan het werk is, moet het totaal aantal werkplekken gedeeld worden door het aantal shifts dat de raamprostituees, op de Wallen, gemiddeld werken ($2.842 : 4 = 710$). Per week zijn er dan ongeveer 710 prostituees aan het werk, om de bezettingsgraad van 70 procent te halen. De mobiliteit in dit gebied is redelijk hoog en daarom kunnen we er niet van uitgaan dat alle prostituees 52 weken per jaar werken. Jaarlijks zijn er dus minimaal unieke 710 prostituees aan het werk op de Wallen.

We moeten bij deze berekeningen wel een kanttekening plaatsen. Deze kanttekening heeft betrekking op het aantal weken per jaar dat de prostituees werken. In de berekening gaan we ervan uit dat alle prostituees 52 weken per jaar werken. Zouden we er bijvoorbeeld van uitgaan dat de prostituees 48 weken per week werken dan gaat het totaal aantal prostituees dat dagelijks en jaarlijks werkt omhoog.

Onbekendheid over de bovengrens

Een bovengrens is, wegens gebrek aan informatie, echter niet te geven. Instanties beschikken niet over volledige registraties en op basis van de assumpties is het niet mogelijk om te extrapoleren naar maximumaantallen prostituees per gebied. Er zijn wel gegevens bekend van een exploitant op de Wallen, die in totaal 32 ramen verhuurt in drie shifts per dag.²⁴ In de afgelopen twee jaar heeft deze exploitant een registratiebestand opgebouwd van ruim 650 prostituees.²⁵ Uitgaande van dit bestand kunnen we een eerste schatting maken van het aantal prostituees dat jaarlijks op de Wallen achter het raam staat.

Intermezzo – Berekening op basis van registraties exploitant

In totaal worden er 290 ramen op de Wallen geëxploiteerd. Over het algemeen worden alle ramen in twee shifts verhuurd. Een exploitant die 32 ramen op de Wallen exploiteert, heeft over een periode van twee jaar tijd een registratiebestand opgebouwd van ongeveer 650 prostituees. Dit betekent dat 650 unieke prostituees de afgelopen twee jaar bij deze exploitant een raam hebben gehuurd. Om deze cijfers te kunnen extrapoleren naar het totaal aantal ramen op de Wallen maken we de volgende berekening. We delen het aantal prostituees (650) door het aantal ramen (32) en dat getal vermenigvuldigen we met het totaal aantal ramen op de Wallen (290). We komen dan uit op 5.890 prostituees die in een tijdsbestek van twee jaar op

de Wallen een raam hebben gehuurd. Voor een jaar tijd komen we op de helft van dit aantal ($5.890:2=2.945$), het gaat dan om ongeveer 3.000 prostituees.

Hierbij dient opgemerkt dat de mobiliteit van de prostituees bij deze specifieke exploitant erg hoog is en dat hij op twee dagen zijn ramen in drie shifts verhuurt. Hij zal daarom aan een bovengemiddeld aantal prostituees een raam verhuren en deze in zijn registratiesysteem hebben staan. Daarnaast kan het zo zijn dat prostituees in een tijdsbestek van een jaar bij verschillende exploitanten een werkplek huren. Er kan dus sprake zijn van overlap en dubbeltellingen. Het gaat hier dus om maximale aantallen. Een soortgelijke schatting is voor de overige twee gebieden wegens onbrekende gegevens van exploitanten niet te maken.

Overzicht aantal raamprostituees

Wat geven de bovenstaande berekeningen weer? Het blijkt dat geen enkele instantie beschikt over een compleet overzicht van het aantal prostituees dat in Amsterdam achter het raam staat. Maar op basis van de beschikbare gegevens kan wel een schatting worden gemaakt van het aantal prostituees dat hier dagelijks en jaarlijks werkt. Volgens deze schatting werken er op de Wallen jaarlijks tussen de 710 en 3.000 unieke prostituees. Het eerste aantal is een ondergrens en 3.000 is de absolute bovengrens. Dagelijks gaat het om minimaal 410 verschillende raamprostituees. In het Singelgebied gaat het jaarlijks om minimaal 240 unieke prostituees. Dagelijks komt het minimale aantal op ongeveer 100 prostituees. De Ruysdaelkade is het kleinste gebied; er werken hier dagelijks 60 prostituees en jaarlijks minimaal 140. In totaal zijn er dagelijks minimaal 570 prostituees aan het werk als raamprostituee in Amsterdam. Er zijn naar verwachting jaarlijks minimaal 1.090 raamprostituees in Amsterdam aan het werk. Een totale bovengrens kan, naast de exercitie voor de Wallen, wegens ontbrekende informatie niet worden gegeven. Er zijn namelijk geen registraties van exploitanten van het Singelgebied en de Ruysdaelkade bekend. Door de minimale aantallen van deze gebieden bij de bovengrens van het aantal prostituees in het Wallengebied op te tellen, komen we op maximale bovengrens van minimaal 3.380 prostituees per jaar in Amsterdam. Bij deze cijfers moet in acht worden genomen dat het schattingen zijn die op basis van het aantal ramen, de bezettingsgraad en registraties van verschillende instanties zijn berekend (geëxtrapoleerd).

Tabel 3.5 – Omvang raamprostituees per gebied in aantallen (afgerond op tientallen)

	Dagelijks	Jaarlijks
Wallen	410	710 - 3000
Singelgebied	100	240-?
Ruysdaelkade	60	140-?
Totaal	570	1090 - 3380

3.3 Kenmerken en achtergronden

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de kenmerken en achtergronden van de prostituees die werkzaam zijn in de raamprostitutie. De kenmerken zoals leeftijd, geboorteland, huisvesting, werktijden, carrière duur en kosten en opbrengsten worden besproken. We maken daarbij onderscheid tussen de drie prostitutiegebieden: de Wallen, het Singelgebied en de Ruysdaelkade. Voor alle gebieden hebben we naast interviews de bron Hookers.nl gebruikt. Op dit forum hebben we vervolgens ingezoomd op Amsterdam, raamprostitutie en vervolgens op de verschillende gebieden.²⁶ Op basis van de informatie van Hookers.nl kan vanuit de vraagkant, ofwel de klanten van prostituees van de raamprostituees, het een en ander gezegd worden over het prostitutiebezoek. Zo kunnen de klanten aangeven hoe lang een bezoek duurde, wat ze ervoor betaald hebben en van welke diensten zij daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt. Het komt vaak voor dat er verschillende berichten zijn geplaatst over één prostituee. In dat geval zijn gemiddelden genomen (zoals bij de prijs). De meeste informatie gaat over de prostituees die op de Wallen werken; hier zijn ook de meeste raambordelen gevestigd. De registraties van de politie (wijkteam Beursstraat) en het Scharlaken Koord geven ons eveneens inzicht in de achtergronden van de prostituees die op de Wallen werken. Het wijkteam Beursstraat houdt mutaties bij van alle prostituees met wie er op enig moment contact is geweest. Daarnaast heeft een medewerkster van het Scharlaken Koord gedurende een half jaar gesprekken gevoerd met 202 verschillende raamprostituees, met name op de Wallen. Over de prostituees die in het Singelgebied en de Ruysdaelkade werken, is minder kwantitatieve informatie voorhanden.²⁷

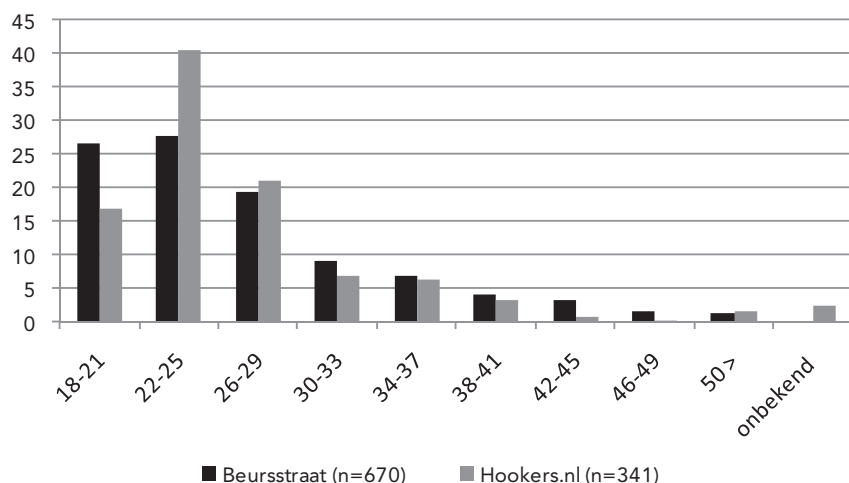
3.3.1 De Wallen

Geslacht en leeftijd

Het overgrote deel van de prostituees is vrouw. De respondenten geven aan dat er ook mannen (transgenders) op de Wallen achter het raam staan. Het gaat echter om een klein percentage van het totaal aantal sekswerkers in de raamprostitutie.²⁸ Deze transseksuele mannen werken hoofdzakelijk in de Bloedstraat waar in totaal zeventien ramen zijn gevestigd.²⁹ Volgens respondenten van de Belastingdienst en maatschappelijke organisaties gaat het om 35 tot 40 transseksuele mannen of transgenders. Van de prostituees die door het Scharlaken Koord zijn bevraagd, is nog geen vijf procent van het mannelijke geslacht.

De prostituees op de Wallen zijn relatief jong. Uit registraties van de politie Beursstraat blijkt dat in de leeftijdscategorieën 18-21 en 22-25 jaar verreweg de meest prostituees voorkomen. Het gaat hier om respectievelijk 27 en 28 procent. Met andere woorden: ruim de helft (55%) van de prostituees is jonger dan 26 jaar. Ook uit de internetstudie op Hookers.nl en de vragenlijsten van het Scharlaken Koord blijkt dat ruim de helft van de prostituees die op de Wallen achter het raam werken, jonger dan 26 jaar is. Het aantal prostituees dat 30 jaar of ouder is, vormt een klein percentage van de totale groep. Uit registraties van de politie en Hookers.nl blijkt dat het hier om ongeveer een kwart tot een derde tot het totaal aantal prostituees gaat (zie figuur 3.2 voor het volledige overzicht).³⁰

Figuur 3.2 – Leeftijd raamprostituees Wallen in procenten

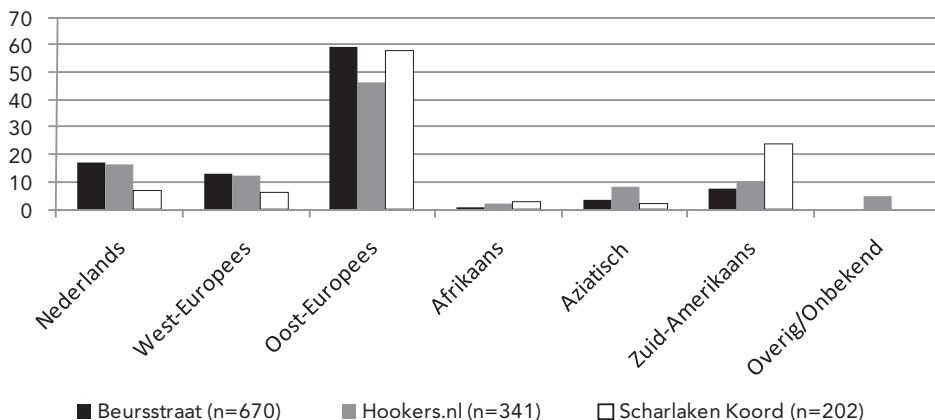
Bron: Politie Beursstraat en Hookers.nl

Nationaliteit

Het geboorteland van de prostituees is ook geregistreerd door het wijkteam Beursstraat. Een groot percentage (59%) van de prostituees die op de Wallen werken, komt uit Oost-Europa. Dit zijn voornamelijk Hongaarse prostituees. Dit beeld wordt ondersteund door de vragenlijsten van het Scharlaken Koord en de internetstudie op Hookers.nl; daaruit blijkt dat ongeveer 45 tot 68 procent van de prostituees Oost-Europees is. Voor de overige categorieën komen alleen registraties van de politie en Hookers.nl overeen. Beide bronnen laten zien dat ongeveer zeventien procent van de prostituees in Nederland is geboren en bijna dertien procent in een ander West-Europees land. De gegevens van het Scharlaken Koord geven echter een hoger percentage Zuid-Amerikaanse prostituees weer (zie figuur 3.3).

Uit de registraties van het wijkteam Beursstraat blijkt dat de gemiddelde leeftijd van de prostituees op de Wallen, varieert per geboorteland. De Zuid-Amerikaanse prostituees zijn relatief gezien het oudst: zij zijn gemiddeld 38 jaar. De Oost-Europese prostituees zijn gemiddeld 25 jaar en zijn daarmee de jongste groep prostituees op de Wallen. De Nederlandse prostituees zijn volgens de registraties van het wijkteam Beursstraat gemiddeld 27 jaar oud.³¹

Figuur 3.3 – Geboorteland raamprostituees Wallen in procenten

Bron: Politie Beursstraat, Hookers.nl en Scharlaken Koord.

Het Wallengebied bestaat uit verschillende straten, die elk een eigen populatie prostituees herbergen. Rond het Oudekerksplein, Enge Kerksteeg en de Gelderse Kade zijn voornamelijk Zuid-Amerikaanse prostituees te vinden die veel vaste klanten hebben. Uit het voorgaande blijkt dat deze prostituees relatief gezien ouder zijn en met name uit de Dominicaanse Republiek komen. In de Bloedstraat werken transgenders. Volgens de respondenten zijn de meeste mannen al een lange tijd in Nederland. Verder blijkt uit de vragenlijsten van het Scharlaken Koord dat de mannelijke raamprostitués allemaal uit Ecuador of Spanje komen. Het betreft een stabiele groep prostituees: 'ze staan fluitend en lachend achter het raam en ze laten zich niet dwingen.' Wel spelen psychische problemen en fysieke mishandeling bij deze groep een grote rol (zie verder paragraaf 3.5 over zorgbehoeften). In de Stoofsteeg zijn vooral Aziatische prostituees aan het werk. Zij vormen een klein percentage van het totale aanbod aan prostituees. In de Sint Annenstraat en Trompettersteeg werken Nederlandse en West-Europese prostituees en veel jonge prostituees uit Oost-Europa. In de Molensteeg werken eveneens prostituees uit Oost-Europese landen zoals Hongarije, Bulgarije en Roemenië.

Woonplaats en huisvesting

Uit de vragenlijsten van het Scharlaken Koord wordt duidelijk dat bijna één op de drie personen (28%) die op de Wallen werken, buiten Amsterdam woont. De overige 70 procent van de ondervraagde personen woont wel in Amsterdam. Uit nadere analyses blijkt dat dit voornamelijk de prostituees met een Oost-Europese achtergrond zijn. In de vragenlijst van het Scharlaken Koord is ook gevraagd naar het aantal jaren dat de prostituees woonachtig zijn in Nederland. Een groot percentage van de prostituees woont relatief kort in Nederland woont. Een kwart van de prostituees (24%) woont hier namelijk nog geen jaar en ruim één op de vier prostituees (43%) woont hier maximaal vijf jaar. Een klein percentage (10%) woont tien jaar of langer in Nederland (zie tabel 3.6).

Tabel 3.6 – Aantal jaren woonachtig in Nederland (n=200)

	Aantal	Percentage
< 1 jaar	49	24
1 tot 5 jaar	85	43
5 tot 10 jaar	46	23
> 10 jaar	20	10
Totaal	200	100

Bron: Scharlaken Koord

Verskillende respondenten (P&G292, Belastingdienst en exploitanten) bevestigen het bovenstaande beeld. Een van de respondenten geeft aan dat sommige (met name Oost-Europese) prostituees geen vaste woonruimte hebben. Zij huren een kamer van een exploitant, wonen tijdelijk bij iemand anders in of huren met meerdere collega's een 'veel te duur appartement van een huisjesmelker'. Uit het hoofdstuk over de escort (hoofdstuk 5) blijkt dat dit niet alleen bij de raamprostituees het geval is: het lijkt ook te gelden voor Oost-Europese prostituees uit andere prostitutiesectoren. Ook een exploitant geeft aan dat hij aan sommige prostituees een kamer boven het bordeel verhuurt. Sommige prostituees gebruiken hun werkplek om te overnachten.

Werktijden en carrière

Vrijwel alle personen die de vragenlijst van het Scharlaken Koord hebben ingevuld (98%), geven aan meer dan 32 uur per week te werken. Dit kan ermee te maken hebben dat de meeste (95%) prostituees naast hun inkomsten uit de prostitutie geen andere bron van inkomsten hebben.

Op basis van de informatie op Hookers.nl krijgen we de indruk dat veel buitenlandse prostituees regelmatig voor een vakantie of familiebezoek teruggaan naar het land van herkomst. Dit zijn voornamelijk de prostituees die afkomstig zijn uit Zuid-Amerika, maar ook sommige Oost-Europese prostituees keren af en toe terug naar hun geboorteland. Volgens P&G292 duidt dit erop dat deze prostituees redelijk zelfstandig zijn; ze hebben namelijk 'de vrijheid om te reizen'.

Uit de vragenlijsten van het Scharlaken Koord blijkt niet alleen dat een groot deel van de prostituees een relatief korte tijd in Nederland woont, maar ook dat zij een korte tijd in de prostitutie werken. Ruim een kwart (27%) werkt minder dan een jaar in de prostitutiebranche. Een op de vier personen (41%) werkt hier één tot vijf jaar en een kwart (25%) werkt hier maximaal tien jaar (zie tabel 3.7).³² Uit nadere analyses wordt duidelijk dat het aantal jaren dat de vrouwen in Nederland wonen, samenhangt met het aantal jaren dat zij in de prostitutie werken. Ongeveer zes procent van de raamprostituees heeft eerder in de prostitutie gewerkt, het overgrote deel dus niet.³³ We kunnen veronderstellen dat deze vrouwen naar Nederland komen om in de prostitutie te werken. Twee prostituees geven aan dat zij vroeger slachtoffer waren van mensenhandel, maar dat zij nu voor zichzelf werken.

Tabel 3.7 – Aantal jaren werkzaam in de prostitutie (n=202)

	Aantal	Percentage
< 1 jaar	55	27
1 tot 5 jaar	83	41
5 tot 10 jaar	50	25
> 10 jaar	14	7
Totaal	202	100

Bron: Scharlaken Koord

Uit de recensies op Hookers.nl blijkt dat de meeste prostituees 's avonds en 's nachts werken. Volgens een exploitant werken de Nederlandse prostituees voornamelijk overdag en vroeg in de avond en de Oost-Europese prostituees later op de avond en 's nachts. Zoals hiervoor reeds gesteld, is de bezettingsgraad volgens verschillende respondenten in de avonduren en het weekend het hoogst. De mobiliteit onder de prostituees op de Wallen is erg hoog (zie paragraaf 3.4) en hierdoor werken de prostituees een relatief korte periode op de Wallen. De prostituees die een lange periode op de Wallen hebben gewerkt, lijken te worden weggeconcentreerd door de nieuwe aanwas Oost-Europese prostituees. De prostituees in de andere twee gebieden lijken honkvaster en werken vaak al jaren in hetzelfde gebied en soms zelfs achter hetzelfde raam.

Er staan op Hookers.nl relatief veel onderwerpen over dwang en pooiers bij deze specifieke groep prostituees. Het wordt vaak genoemd dat Oost-Europese prostituees bij binnenkomst en vertrek van de klant bellen of een sms-bericht sturen. Een klant vermeldt dat voor de Oost-Europese meiden in de Molensteeg 'een meldplicht via de mobiele telefoon geldt'. Ook wordt er opgemerkt dat door enkele prostituees in deze steeg dubbele shifts worden gedraaid; eerst werken ze bijvoorbeeld op de Ruysdaelkade en daarna moeten ze nog een avonddienst op de Molensteeg werken. Voor de rest wordt er vermeld dat deze jonge (meestal Hongaarse) prostituees slecht Engels spreken, er slecht uitzien en geen plezier in hun werk lijken te hebben. Dit kan duiden op signalen van mensenhandel (zie hoofdstuk 9). Een van de exploitanten verhuurt geen ramen aan Oost-Europese prostituees omdat 'hij geen problemen wil met pooiers en klanten.' Daarnaast wil hij niet dat de prostituees half werk leveren, maar 'hun werk goed doen en de klanten afwerken'.

Intermezzo – Werken van dubbele diensten

'Tijdens het wassen en aankleden stelde Mimi zich enigszins klagerig op over haar werktijden: zes keer per week een shift van twaalf uur!! Toen ik zei dat dit ook veel te veel is en dat zij beter terug kon naar een normale werkweek van bijv. vijf keer acht uur reageerde ze met 'not possible, I need the money'. Als een meid zoveel uren in de week werkt, doet ze dat nooit eigener beweging. Ik vrees dan ook dat Mimi niet geheel vrijwillig achter het raam staat.'

Bron: Hookers.nl

Motivatatie werken raamprostitutie

Volgens respondenten van diverse organisaties (politie, OM, Belastingdienst en maatschappelijke organisaties) werken de meeste prostituees om financiële redenen in de prostitutie. Dit geldt in het bijzonder voor de Oost-Europese prostituees, die volgens respondenten door een netwerk naar Nederland worden gehaald. De Oost-Europese prostituees weten over het algemeen dat ze in Amsterdam in de prostitutie gaan werken en kiezen hier zelf voor. Volgens respondenten uit het hulpverleningscircuit zijn dit vaak laag geschoolde prostituees die soms in de categorie licht verstandelijk gehandicapt vallen. 'Het zijn primitieve meiden die geld willen.' De basis is vrijwillig en ze komen voor financieel gewin. 'Ze horen van de bedragen die ze gaan verdienen en sluiten vervolgens met een pooiernetwerk een overeenkomst.' Eenmaal in Amsterdam aangekomen, worden deze prostituees onder druk gezet en moeten zij de gemaakte kosten voor de reis, papieren, registraties en het verblijf terugbetalen. Deze prostituees moeten volgens de respondenten hun loon afstaan aan hun pooier. Ze krijgen 'zakgeld' waarmee ze in hun dagelijks onderhoud kunnen voorzien, maar houden er zelf weinig aan over. Zodra de prostituees hun schuld hebben afgelost en onder het juk van de pooier uit zijn, kunnen zij hun verdiende geld wel zelf houden. Maar in hoeverre dit ook daadwerkelijk het geval is, blijft volgens de respondenten echter de vraag (voor meer informatie zie hoofdstuk 9 over mensenhandel). De Oost-Europese prostituees zijn concurrenten van de andere prostituees die in Amsterdam achter het raam staan. Oost-Europese prostituees bieden hun diensten vaak voor lagere bedragen aan dan bijvoorbeeld de Nederlandse prostituees. Volgens een vijftal respondenten is 35 euro in verhouding veel geld voor vrouwen uit de arme streken uit Oost-Europa. 'Bijna alle prostituees die achter het raam staan, hebben financiële problemen', aldus een van de geïnterviewde respondenten. De prostituees willen gedurende een periode veel geld verdienen om zo hun schulden af te lossen. Sommigen hebben schulden van duizenden euro's.

Volgens de respondenten van de hulpverleningsorganisaties is geld ook hét motief voor de mannelijke raamprostituees om in deze sector te gaan werken. Zij werken niet onder dwang van een pooier, maar vaak wel voor het thuisland: 'hun familie is eigenlijk de pooier', aldus een van de respondenten.

Seksuele diensten en verdienen

Het bedrag dat de prostituees op de Wallen gemiddeld op een dag verdienen, hangt af van verschillende factoren: de 'marktwaarde' van de prostituee, welke dienst zij leveren, het bedrag dat de klant wil betalen, de duur van het bezoek en de hoeveelheid klanten die zij per dag hebben. Uit de internetstudie op Hookers.nl blijkt dat de prostituees meestal (58%) een bedrag tussen de 50 en 70 euro per bezoek krijgen.³⁴ Voor een bezoek van ongeveer twintig minuten voor 'pijpen en neuken + 2 standjes' wordt meestal rond de 50 euro gevraagd. Voor speciale verzoeken (zoals sm) of langdurige bezoeken, ligt de prijs hoger. In zestien procent van de gevallen kost een bezoek tussen de 70 en 90 euro en bij dertien procent van de bezoeken wordt er meer dan 90 euro betaald. Het komt ook voor dat mannen minder dan 50 euro voor de geboden diensten betalen, dit is bij dertien procent van de bezoeken het geval. Volgens verschillende respondenten zijn het voornamelijk de Oost-Europese dames die hun diensten voor minder dan 50 euro aanbieden. Het beeld dat de respondenten schetsen dat veel prostituees in de Molensteeg hun diensten voor rond de 35 euro aanbie-

den, lijkt ook op Hookers.nl naar voren te komen. In deze straat werken vaak de 'minder aantrekkelijke vrouwen', zij hebben bijvoorbeeld een slecht gebit of zien er onverzorgd uit. Een recensie op Hookers.nl laat zien dat ook de Zuid-Amerikaanse prostituees van rond de 38 jaar minder dan 50 euro vragen voor hun geboden diensten (zie tabel 3.8).

Tabel 3.8 – Kosten voor een bezoek raamprostituee Wallen (n=336)

	Aantal	Percentage
< 50 euro	44	13
50 - 70 euro	196	58
70 - 90 euro	52	16
> 90 euro	44	13
Totaal	336	100

Bron: Hookers.nl

Bijna de helft (46,4%) van de bezoeken duurt tussen de 20 en 30 minuten, in een derde van de gevallen is dit tien tot negentien minuten. Het komt zelden voor dat een klant binnen tien minuten weer op straat staat.³⁵

Kosten werkruimte

Het bedrag dat de prostituees voor werkruimte op de Wallen moeten betalen, varieert naar tijdstip en locatie. In een mooie buurt/straat is de prijs hoger dan in een afgelegen straat zoals de Gelderse kade. Volgens verschillende exploitanten liggen de prijzen van een raam overdag rond 100 euro en 's nachts is dit 130 à 150 euro. Volgens diverse respondenten (maatschappelijke organisaties, exploitanten en prostituees) moet een prostituee 'gemiddeld vier klanten hebben om alle kosten eruit te halen en nog drie extra om een beetje winst te maken.' Een exploitant schat dat de prostituees gemiddeld 400 à 500 euro per dag verdienen. 'Een mooie vrouw vangt 50 euro per keer, de anderen doen het voor 30 euro.' Volgens een respondent schrijven niet alle exploitanten op de Wallen een btw-bon uit. Het Samenwerkend Overleg Raamprostitutie (SOR)³⁶ beveelt dat aan, maar de exploitanten beslissen zelf of zij dit doen. Een respondent van de SOR denkt dat ongeveer 50 procent van de exploitanten wel een btw-bon uitschrijft, maar de andere helft niet. In de gevallen dat er geen btw-bon wordt uitgeschreven, betalen de exploitanten zelf negentien procent btw, zegt een respondent van de SOR. Volgens diverse respondenten en een aantal prostituees is dit niet correct. Iedere prostituee die een werkruimte huurt, heeft namelijk recht op een btw-bon. De exploitant is verplicht een factuur uit te reiken.

Condoomgebruik

Uit de recensies op Hookers.nl blijkt dat in de meeste gevallen een condoom wordt gebruikt; in veel gevallen gaat 'de condoom er meteen om'. In elf procent van de gevallen wordt er zonder condoom gewerkt; dit is overwegend het geval bij handmatige en orale seks. Orale seks zonder condoom wordt relatief vaak in de Molensteeg aangeboden.

3.3.2 Het Singelgebied

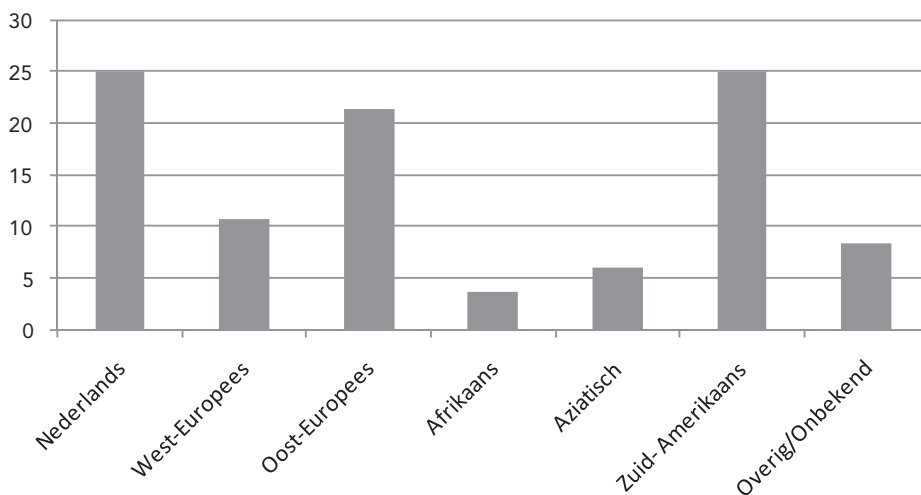
Geslacht en leeftijd

De prostituees die in het Singelgebied werken, zijn volgens de respondenten van de politie en recensies op Hookers.nl allemaal van het vrouwelijke geslacht. De gemiddelde leeftijd van de prostituees ligt hier aanzienlijk hoger dan in het Wallengebied, aldus Hookers.nl en een tiental respondenten. In het Singelgebied is twee derde van het totaal aantal prostituees 30 jaar of ouder, bij de Wallen is dit volgens Hookers.nl een kwart van het totaal aantal prostituees. Nog geen vijf procent van het totaal aantal prostituees dat in het Singelgebied achter het raam staat, is tussen de achttien en eenentwintig jaar. Op de Wallen is dit volgens Hookers.nl zeventien procent. Respondenten typeren de prostituees in het Singelgebied ook vaak als 'wat ouder en zelfstandig'. De meeste prostituees zijn er volgens een respondent van de politie tussen de 40 en 50 jaar, maar er zijn ook prostituees van 70 jaar. 'Ze hebben soms ook kinderen, maar vaak geen partner meer', zegt een respondent.

Nationaliteit

Niet alleen de leeftijd van de prostituees die in het Singelgebied werken, verschilt ten opzichte van de prostituees uit het Wallengebied, ook het geboorteland van de prostituees is afwijkend. De grootste groep prostituees in het Singelgebied is van Nederlandse en Zuid-Amerikaanse afkomst. Beide groepen zijn even groot: ze nemen elk een kwart (25%) van de totale populatie voor hun rekening. Uit figuur 3.4 blijkt dat een op de vijf (21%) is geboren in Oost-Europa en tien procent uit West-Europa komt.³⁷ De buitenlandse prostituees (voornamelijk Spaanstalig) spreken volgens de klanten op Hookers.nl geen Nederlands en slecht Engels.

Figuur 3.4 – Nationaliteit raamprostituees Singelgebied in procenten (n=84)

Bron: Hookers.nl

Volgens een respondent van de politie, die het Singelgebied goed kent, werken de meeste Zuid-Amerikaanse en Nederlandse prostituees in de Oude Nieuwstraat. De meeste prostituees in de Oude Nieuwstraat hebben een laag opleidingsniveau of geen diploma behaald en werken hier al jaren. De prostituees uit Oost-Europa zitten in de Spuistraat in een pand met in totaal elf ramen. Deze Oost-Europese prostituees worden, net zoals een aantal jonge Nederlandse prostituees, volgens een respondent van de politie vaak verplaatst. Soms zitten ze op de Spuistraat en soms worden ze gesignaleerd op de Wallen. De Aziatische prostituees komen grotendeels uit Thailand en hebben vaste plekken aan de Singel.

Werktijden en carrièreduur

Volgens de respondenten wonen de prostituees uit het Singelgebied voornamelijk in andere steden (zoals Den Haag en Rotterdam). In het Singelgebied worden de ramen in twee verschillende shifts verhuurd: dag- en avondshift. De klanten op Hookers.nl geven aan dat de prostituees in het Singelgebied voornamelijk overdag werken. De prostituees beginnen 's ochtends of in de middag en werken door tot vroeg in de avond. Het lijkt erop dat een bepaalde groep bewust voor de dagshift kiest en dat een andere groep bewust 's avonds en in het weekend werkt. De dagen waarop de prostituees werken, kunnen wisselen, maar volgens respondenten werken de meeste prostituees drie dagen. 'De meeste vrouwen werken zelfstandig en willen puur iets bijverdienen.' Volgens een aantal respondenten verdienen sommige prostituees zo weinig dat zij net de huurprijs kunnen betalen. Vaak is een argument om het werk te doen dat ze in het verleden of een maand geleden wel meer hebben verdiend en gokken ze erop dat ze dit ooit weer gaan verdienen. Ook zijn ze bang dat ze misschien iets gaan missen, bijvoorbeeld hun vaste klanten.

Intermezzo – Bezoek van een vaste klant

Op het moment dat wij door het Singelgebied lopen, om een impressie te krijgen van het gebied, wordt een prostituee van ongeveer 45 jaar door een vaste klant bezocht. Uit het contact dat de twee met elkaar hebben, blijkt dat ze elkaar al een langere periode kennen. De man wordt hartelijk begroet en de prostituees noemt de klant bij zijn voornaam. De klant vraagt hoe het met de kinderen van de vrouw gaat en vervolgt zijn weg naar binnen. 'Wil je eerst een lekker bakkie koffie', vraagt de vrouw terwijl ze de gordijnen van haar raam dicht trekt.

Bron: Observatie Singelgebied

Seksuele diensten en verdiensten

De prostituees op de Singel hebben veelal vaste klanten, vaak wat oudere mannen. Soms bellen klanten alvorens een prostituee te bezoeken. De meeste (48%) prostituees krijgen tussen de 50 en 70 euro voor hun geleverde diensten (zie tabel 3.9). Volgens een respondent worden in het Singelgebied onderlinge prijsafspraken gemaakt. 'De prostituees spreken met elkaar af dat ze 50 euro blijven vragen.' Maar ondanks deze vermoedelijke prijsafspraken wordt bij een kwart van de bezoeken minder dan 50 euro verdiend. De prostituees op de Singel krijgen in vergelijking met de Wallen vaker een bedrag dat lager is dan 50 euro. Dit kan volgens prostituees en respondenten van de politie en maatschappelijke organisaties samenhangen met de hogere leeftijd van de prostituees.

Tabel 3.9 – Kosten voor een bezoek raamprostitutie Singelgebied (n=82)

	Aantal	Percentage
< 50 euro	20	24
50 - 70 euro	39	48
70 - 90 euro	14	17
> 90 euro	9	11
Totaal	82	100

Bron: Hookers.nl

De klanten zijn in de helft van de gevallen (51%) tussen de 20 en 29 minuten bij een prostituee. Een bezoek van langer dan een half uur is ook veelvoorkomend. In ruim 40 procent is dit het geval.³⁸ Volgens de recensies van de klanten komen bezoeken van minder dan tien minuten niet voor.³⁹

Intermezzo – Achtergrond prostitutie Singelgebied

We hebben tijdens het onderzoek gesproken met een prostituee van 58 jaar die al 35 jaar in het vak zit. Ze werkt drie dagen in de week en daarvan kan ze rondkomen. Ze onderhoudt zichzelf. De vrouw heeft bijna altijd in het Singelgebied achter de ramen gestaan, met uitzondering van een jaartje werken op de Ruysdaelkade. Ze heeft nooit in een seksclub gewerkt, daar is ze volgens eigen zeggen 'het type niet voor'. De vrouw is ooit tijdens een avonddienst 'compleet in elkaar geslagen' en sindsdien werkt ze nooit meer 's avonds. Voor een dagdienst betaalt de prostituee nu 105 euro aan kamerhuur. Ze huurt altijd op dezelfde dagen en heeft geen moeite om haar raam vast te houden. Per klant vraagt de vrouw 35 euro en om alleen haar kamerhuur eruit te halen, moet ze drie klanten afwerken. De vrouw weet niet hoe lang ze nog in het Singelgebied wil werken, maar een baan buiten de prostitutie ziet ze niet zitten. Het zal er volgens de prostituee wel op neerkomen dat zij haar 'hand moet gaan ophouden bij de sociale dienst', maar zolang ze dit nog kan voorkomen, wil ze haar eigen geld verdienen. Bron: Respondent.

Condoomgebruik

Het is opvallend dat de prostituees op de Singel in vergelijking tot de prostituees op de Wallen vaker zonder condoom werken. Volgens Hookers.nl is dit in 23 procent van de gevallen het geval. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat het in het bijzonder om de handelingen aftrekken en Russisch vrijen⁴⁰ gaat. De dames op de Singel verrichten orale seks, in verhouding tot de prostituees op de Wallen, vaker zonder condoom. Geslachtsgemeenschap zonder condoom komt volgens de klanten zelden tot nooit voor.

3.3.3 De Ruysdaelkade

Geslacht en leeftijd

Op de Ruysdaelkade werken volgens de respondenten van de politie geen mannelijke prostitués, er staan alleen vrouwelijke prostituees achter het raam. De prostituees die op de Ruysdaelkade werken, zijn overwegend twintigers en dertigers. Bijna de helft van de

prostituees (46,7%) is tussen de 22 en 29 jaar en 40 procent is tussen de 30 en 38 jaar. In tegenstelling tot de Wallen is een klein percentage van de prostituees op de Ruysdaelkade 21 jaar of jonger; op de Ruysdaelkade is dit zeven procent tegenover van 26,6 procent op de Wallen.⁴¹

Nationaliteit

Het prostitutiegebied van de Ruysdaelkade bestaat volgens een respondent, die het gebied goed kent, voor circa 60 procent uit prostituees afkomstig uit Oost-Europa. Deze Oost-Europese prostituees komen voor het merendeel uit Roemenië en Bulgarije. Volgens de respondent van de politie zijn deze prostituees afkomstig uit arme gebieden zoals Plovdiv in Bulgarije.

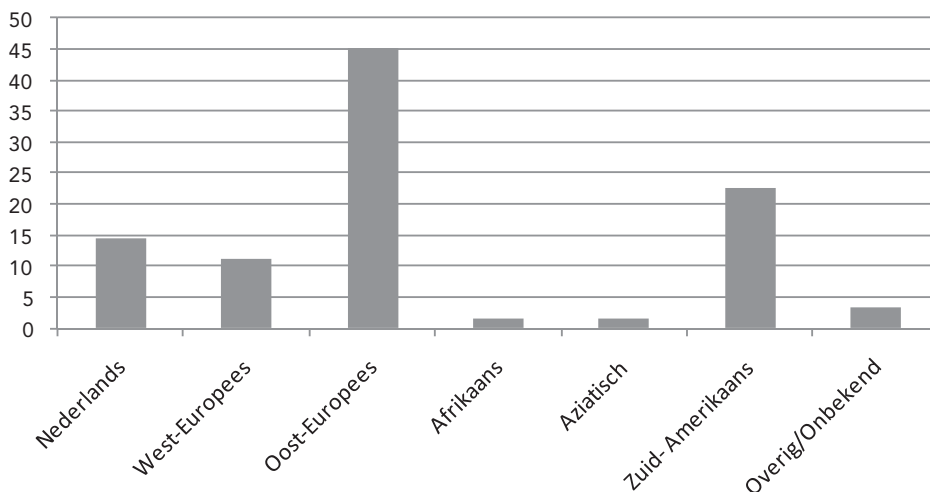
Intermezzo – Plovdiv-connectie

Volgens een respondent kwamen er op een gegeven moment tien prostituees uit Bulgarije tegelijkertijd op de Ruysdaelkade werken. Het bleek dat al deze prostituees uit Plovdiv kwamen, een arme streek in Bulgarije. De vrouwen waren nog geen dag in Nederland, maar hadden al wel hun weg naar het raam gevonden. Binnen een dag waren de prostituees op de Ruysdaelkade aan het werk. Volgens een respondent van de politie is het onmogelijk dat de prostituees dit zelfstandig hebben geregeld; zij spreken de taal niet en weten de weg niet in Amsterdam. Er zit volgens de politie een vorm van organisatie achter; 'een pooiernetwerk'. Hoe is het anders mogelijk dat binnen een dag voor deze prostituees een woonruimte, een KvK-inschrijving en een werkruimte beschikbaar is? Volgens de politie zouden verschillende organisaties (c.q. cellen) met elkaar samenwerken. Zo is er een cel in Bulgarije die de vrouwen benadert en stimuleert om de prostitutie in te gaan. Een andere cel regelt het vervoer en de laatste cel neemt de huisvesting, inschrijven en beschikbare werkruimte in Amsterdam voor zijn rekening.

Bron: Interview respondent politie

Naast uit Roemenië en Bulgarije komt volgens de respondent een kwart van de prostituees uit de Dominicaanse Republiek. De overige prostituees zijn van Nederlandse en Spaanse afkomst. De registraties van Hookers.nl komen redelijk overeen met het beeld van de respondent. De groep Oost-Europese prostituees is ook volgens Hookers.nl het grootst, maar het percentage ligt hier lager dan de respondent aangeeft. Volgens Hookers.nl ligt is dit ongeveer 45 procent in plaats van 60 procent. Beide bronnen geven aan dat er ook veel prostituees uit Zuid-Amerika (25%) en een aantal uit Nederland (10-15%) op de Ruysdaelkade werken.

Figuur 3.5 – Geboorteland raamprostituees Ruysdaelkade in procenten (n=62)

Bron: Hookers.nl

Werktijden en carrièreduur

Op basis van de internetstudie op Hookers.nl en interviews met twee respondenten wordt duidelijk dat de meeste prostituees in het gebied van de Ruysdaelkade gemiddeld drie dagen per week als raamprostituee aan het werk zijn. Sommige prostituees werken op vaste dagen, maar er zijn ook prostituees die op flexibele tijden werken. De prostituees die hier achter het raam zitten, vormen – zoals gezegd – een stabiele groep. Een deel van de prostituees heeft naast het werk in de prostitutie ook ander werk, bijvoorbeeld als schoonmaakster of oppasmoeder. Volgens een respondent van de politie is een deel van de Dominicaanse prostituees al grootmoeder en past regelmatig op de kleinkinderen. Deze prostituees wonen vaak buiten Amsterdam. In dit gebied wonen er geen prostituees boven de bordelen, zoals op de Wallen wel gebeurt. Op Hookers.nl is een aantal keer te lezen dat de prostituees willen stoppen met het werken in de prostitutie. Dit is niet in verband met het sluiten van de ramen, maar meer omdat de prostituees terug willen keren naar het thuisland of zichzelf te oud vinden.

Intermezzo – Stoppen in verband met leeftijd

Een klant schrijft op Hookers.nl over een 45-jarige Zuid-Amerikaanse vrouw, die al jaren op de Ruysdaelkade werkt, het volgende. 'Ze vertelde dat ze vijf maanden in haar geboorteland was, dus dat verklaart het vergeefse zoeken van haar vaste klanten. Haar werktijden zijn nog steeds woensdag, zaterdag en zondag van twaalf tot negentien uur. Verder heb ik slecht nieuws voor haar vaste klanten. Omdat ze vindt dat de jaren voor haar beginnen te tellen, is ze naar ander werk op zoek! Zodra ze dat gevonden heeft, is het definitief gebeurd met haar huidige werk! Ze vroeg nog of ik een baan voor haar had of wist. Ik niet, maar wellicht iemand anders! Als jullie haar nog willen bezoeken dan zou ik maar niet te lang wachten.' Bron: Hookers.nl

Seksuele diensten en verdiensten

De prostituees in het gebied van de Ruysdaelkade onderscheiden zich van de rest van de Amsterdamse prostitutiegebieden omdat ze bepaalde specialiteiten hebben, zoals sm en extreme seks. De prostituees maken gebruik van herkenningsonderwerpen (zoals knuffels) die zij bij hun deur en raam hangen, om aan te geven dat zij die dag werken. De klanten kunnen dan, ondanks dat de gordijnen gesloten zijn, zien wie er aan het werk is.

De prijzen die de prostituees voor hun geboden diensten krijgen, liggen meestal (63,8%) tussen de 50 en 70 euro. Bedragen onder de 50 euro komen hier regelmatig voor; dit is bij een op de zes bezoeken het geval.⁴² Volgens een respondent van de politie is er een afname van het aantal klanten, want de prostituees 'klagen steen en been dat ze te weinig verdienen.'

Tabel 3.10 – Kosten voor een bezoek raamprostituee Ruysdaelkade (n=58)

Gemiddelde prijs	Aantal	Percentage
< 50 euro	9	15
50 - 70 euro	37	64
70 - 90 euro	8	14
> 90 euro	4	7
Totaal	58	100

Bron: Hookers.nl

De duur van de bezoeken is vergelijkbaar met de duur van de bezoeken in het Singelgebied. In bijna de helft van de gevallen blijven de klanten tussen de 20 en 29 minuten bij de prostituee. En ook op de Ruysdaelkade duurt bijna 40 procent van de bezoeken langer dan een half uur. Het is volgens de respondenten aannemelijk dat deze langere bezoeken voornamelijk door vaste klanten worden afgelegd. Klanten op Hookers.nl vermelden ook regelmatig dat de prostituees op de kade 'niet op de klok kijken, maar pas tevreden zijn wanneer de klant dat ook is'.

Kosten kamerhuur

De huur van de ramen kan variëren van 80 tot 140 euro. Dit is afhankelijk van de shifts; de avonddienst is in overeenstemming met de andere gebieden het duurst.

Condoomgebruik

De prostituees op de Ruysdaelkade gebruiken volgens de recensies van Hookers.nl bij het gros (80%) van de seksuele diensten een condoom. In bijna twintig procent van de gevallen wordt dit niet gedaan. De diensten handmatige en orale seks worden voornamelijk zonder condoom uitgevoerd.

3.4 Mobiliteit

Door het sluiten van de ramen is de mobiliteit van de prostituees in een ander daglicht komen te staan (zie hoofdstuk 10), maar los daarvan zijn er ook enkele algemene tendensen en ontwikkelingen te noemen.⁴³ Sinds tientallen jaren is er een verschuiving in het aanbod van raamprostituees te zien. Dit historische verloop wordt in de eerste subparagraaf in beeld gebracht. Daarna bekijken we in hoeverre er sprake is van mobiliteit tussen verschillende steden waar raambordelen zijn gevestigd en of raamprostituees ook in andere sectoren werkzaam zijn.

3.4.1 Verschuiving aanbod raamprostituees

Een ontwikkeling is te vinden bij de aanbodkant, de groep prostituees die de afgelopen 40 jaar volgens tien respondenten behoorlijk van samenstelling is veranderd. Verschillende respondenten schetsen die historische ontwikkeling als volgt. Aanvankelijk – jaren '60 en '70 – werkten er uitsluitend Hollandse vrouwen als prostituee. Zij 'peesden de klanten uit'; eenmaal binnen moesten de klanten meer betalen dan het afgesproken bedrag. Deze prostituees werkten vaak onder het toezicht van een pooier, wat in die tijd een vorm van bescherming tegen derden bood. Dit waren de mannen van de vrouwen, familie, vrienden maar ook de 'eigenaren van de straat', zoals de Hells Angels. Later hebben de exploitanten deze beschermende rol overgenomen. In de jaren '80 kwamen de eerste vrouwen uit Zuid-Amerika die in Amsterdam als prostituee gingen werken om geld te verdienen voor hun familie die in het land van herkomst achterbleef. Binnen korte tijd hadden de prostituees uit de Zuid-Amerikaanse landen een grote klantenkring, want zij vroegen minder geld dan de Hollandse prostituees en peesden, onder andere omdat ze de taal niet machtig waren, niet uit. In die jaren is een forse stroom van vrouwen uit die landen op gang gekomen die hier als prostituee gingen werken.⁴⁴ Kort na de komst van de vrouwen uit Zuid-Amerika kwamen er vanuit Thailand vrouwen en transseksuelen naar Nederland om hier als prostituee te werken. De Hollandse prostituees moesten een deel van hun klanten prijsgeven aan de nieuwkomers en een aantal vertrok naar steden als Den Haag.⁴⁵ In de jaren '90 verschijnt een nieuwe groep prostituees in Amsterdam; de vrouwen uit Afrika, in het bijzonder uit Nigeria en de associatielanden.⁴⁶ Deze, vaak jonge, Nigeriaanse meisjes spraken in tegenstelling tot de meeste Zuid-Amerikaanse prostituees Engels. Voor de klanten was dat een voordeel. Een fors deel van de Nigeriaanse prostituees was volgens twee respondenten, die veel over dit onderwerp weten, werkzaam met vervalste papieren.

Het jaar van het opheffen van het bordeelverbod (2000) vormde een belangrijk markeringspunt wat betreft de samenstelling van de groep prostituees in Amsterdam. Voor dat jaar werd de branche, plus illegale randverschijnselen, min of meer gedoogd. Na de legalisering bleek een groot deel van de prostituees illegaal te werken. Politieoptreden maakte een eind aan de Nigeriaanse mensenhandelpraktijken. De exploitanten waren bang dat zij veel prostituees zouden kwijtraken. Er is na gerechtelijke procedures een overgangsregeling gekomen, die inhield dat prostituees uit zogenoemde associatielanden van de EU naar Nederland mochten komen om hier te werken. Veel prostituees uit Oost-Europa (en exploitanten) hebben hiervan gebruik gemaakt en vanaf 2004 is er een grote toestroom vanuit Oost-Europa op gang gekomen. Er kwamen vooral veel prostituees uit Hongarije.

Deze prostituees waren populair bij de klanten, want ze spraken Engels, waren jong en werkten tegen een lagere prijs. Nadien zijn er ook prostituees vanuit Roemenië en Bulgarije gekomen, die overigens de Engelse taal vrijwel niet machtig zijn.

De toestroom van prostituees uit Oost-Europa valt deels samen met de enorme toename van het aantal ramen (na de legalisering), vooral op de Wallen. Dat aantal steeg in korte tijd van ongeveer 200 naar zo'n 400 ramen. De oorzaak hiervan was enerzijds de gestegen vraag naar ramen door deze prostituees. Anderzijds werd het exploitanten door een wijziging in de regelgeving mogelijk gemaakt om binnen de kaders van de veiligheidsvoorschriften in een pand meer ramen te construeren en de kamers op te delen in kleinere eenheden. Een van de respondenten noemt deze ontwikkelingen (toestroom prostituees uit Oost-Europa en stijging aantal ramen) een 'rampscenario; de balans was weg en er kwam veel ongewenst volk' (mensenhandelaren en groepen toeristen). De respondent doelt op groepen Engelsen die voor een gering bedrag met Easy Jet naar Amsterdam komen om de Wallen te bezoeken. Diverse respondenten verwachten dat de prostituees uit de Oost-Europese landen binnen korte tijd de andere prostituees zullen gaan verdringen. Daarnaast speelt ook mee dat bijvoorbeeld de prostituees uit Zuid-Amerika geen Nederlands paspoort hebben en niet meer op een tijdelijke verblijfsvergunning in Nederland kunnen werken. Men verwacht dat over een aantal jaren 80 procent van de groep raamprostituees zal bestaan uit prostituees uit Hongarije, Roemenië, Bulgarije en Tsjechië. Dit heeft volgens de respondenten met name te maken met de weerstand van de Nederlandse prostituees om geregistreerd te staan als prostituee, het stoppen van de oudere Zuid-Amerikaanse prostituees en de economische situatie in Oost-Europa (armoede).

3.4.2 Mobiliteit naar andere steden

Volgens een tiental respondenten is er een bepaalde mate van mobiliteit naar andere raamprostitutiegebieden zoals Utrecht, Den Haag en Alkmaar. Er is een soort roulatiesysteem in Nederland. 'Sommige prostituees worden gedwongen en in de auto gezet, maar er zijn ook prostituees die kijken waar ze de beste boterham kunnen verdienen.' Deze zelfstandige prostituees kijken waar zij het meeste geld kunnen verdienen en huren daar een raam. Zodra er in steden grootschalige evenementen of congressen zijn, nemen respondenten vaak een tijdelijke verplaatsing waar van de zelfstandige prostituees. De prostituees die voor een pooier werken, worden ook verplaatst naar andere steden waar raambordelen worden geëxploiteerd. Dit is voor de verversing, want 'een nieuwe prostituee doet het in het begin altijd goed, zij trekt veel klanten aan'. Men noemt dit een 'soort rondtrekkend circus, een carrousel'. Amsterdam is onderdeel van die carrousel. Als de prostituees in alle Nederlandse steden hebben gewerkt dan worden ze door de pooiers verplaatst naar het buitenland (onder andere België en Duitsland). Dit is ook om te voorkomen dat de prostituees zich gaan settelen en wennen aan een bepaalde omgeving. Om te voorkomen dat zij aan de bel trekken en om hulp durven te vragen (zie hoofdstuk 9).

3.4.3 Mobiliteit naar andere sectoren

De meeste respondenten (van diverse instanties) zien geen mobiliteit tussen de verschillende prostitutiesectoren. De prostituees die achter het raam hebben gestaan, gaan niet

meer terug naar andere sectoren. De ramen hebben een hoge status vanwege de zelfstandigheid, de prostituees willen deze zelfstandigheid niet meer inleveren. Het komt wel voor dat zij eerst in de escort of in een club hebben gewerkt.

3.5 Zorgbehoeften

In deze paragraaf komen de problemen en zorgbehoeften van de raamprostituees aan de orde. We zullen eerst de financiële en andere, praktische problemen bespreken. In de tweede paragraaf worden de fysieke problemen en gezondheidsrisico's zoals seksueel overdraagbare aandoeningen verder uitgewerkt. Tot slot kunnen we op basis van interviews met respondenten ook iets zeggen over de kwaliteiten van de werkruimtes en veiligheid tijdens het werken achter het raam.

3.5.1 Financiële en andere, praktische problemen

Volgens verschillende respondenten is de prostitutiesector in 2000 gelegaliseerd omdat het een 'vrij beroep' is; het is een vrije keuze om in de prostitutie te gaan werken. Het is gebaseerd op de emancipatiegedachte, namelijk dat prostituees zelfstandig kiezen voor het beroep als prostituee. Volgens deze respondenten kan dit alleen wanneer prostituees ook andere keuzemogelijkheden hebben. Maar veel prostituees hebben die niet; het ontbreekt hen aan alternatieven. De mogelijkheid om elders te gaan werken, is er niet, omdat veel prostituees geen opleiding hebben genoten, de Nederlandse taal niet machtig zijn, geen werkervaring hebben of geen ander werk kunnen vinden. Veel raamprostituees hebben volgens de respondenten financiële problemen zoals schulden, te dure woningen of ze hebben kosten gemaakt bij hun pooier. Ook zeggen respondenten van maatschappelijke organisaties dat sommige prostituees niet goed met geld om kunnen gaan. 'Het geld dat dagelijks binnenkomt, gaat er net zo hard weer uit omdat deze prostituees veel (te) dure kleding en spullen kopen.' Financieel gewin is dan ook vaak de reden om in de prostitutie te gaan werken. Deze prostituees willen in een korte periode veel geld verdienen zodat zij daarna een ander leven kunnen opbouwen. Maar door een aantal criminogene factoren, zoals pooiers en huisjesmelkers, komen deze prostituees niet van hun schulden af, hun schuld loopt alleen maar op. Volgens het merendeel van de respondenten geldt dit ook voor de Oost-Europese prostituees, in het bijzonder voor de Hongaarse, Bulgaarse en Roemeense prostituees. Deze prostituees kunnen als zelfstandig ondernemer in Nederland werken of via een tewerkstelling aan het werk bij een werkgever. Dit laatste gebeurt zelden. Voor de rest hebben deze prostituees weinig alternatieven. Volgens een respondent van de politie ontbreekt het deze nieuwkomers aan maatschappelijke ondersteuning. Bijvoorbeeld aan hulp over hoe zij zich in Amsterdam staande kunnen houden, wat hun plichten zijn maar bovenal waar zij recht op hebben. Volgens een aantal respondenten weten de Oost-Europese raamprostituees de weg naar de hulpverlening nauwelijks te vinden. Dit blijkt ook uit de registraties van twee verschillende maatschappelijke organisaties.

Er is gekeken naar de registraties van het Scharlaken Koord en P&G292. Het Scharlaken Koord begeleidt jaarlijks ongeveer 100 prostituees, die in de verschillende sectoren in prostitutie werken of hebben gewerkt. Ruim 75 procent van de prostituees heeft de Nederlandse nationaliteit. De hulpvragen hebben betrekking op uitstappen, mensenhandel en het verwerken van psychische problemen.

Daarnaast blijkt uit de registraties van P&G292 dat in bijna een jaar tijd 87 prostituees hun weg naar het maatschappelijk werk hebben gevonden.⁴⁷ Deze prostituees werken in verschillende sectoren in de prostitutie, maar de meeste prostituees werken achter het raam (43,7%) of in een seksclub (26,4%).⁴⁸ De leeftijd⁴⁹ van de prostituees varieert, maar bijna twee derde is tussen de 25 en 39 jaar oud. Bijna een kwart van de prostituees, die met een hulpvraag bij het maatschappelijk werk komen, is tussen de 20 en 24 jaar.⁵⁰ Het blijkt dat bijna een derde (31%) van deze prostituees in Nederland is geboren. Ruim een kwart is afkomstig uit Zuid-Amerika (28,7%) of is geboren in een Oost-Europees land (24,1%).⁵¹

De prostituees komen met verschillende hulpvragen bij P&G292 terecht. Het meest voorkomend zijn de loopbaanontwikkelingstrajecten (48,3%), praktische hulpverlening (18%) zoals het invullen van belastingformulieren en huisvesting (12%).⁵² De prostituees die hier komen, hebben volgens de respondenten geldproblemen. Schulden van 10.000 en 20.000 euro zijn geen uitzondering. Naast financiële problemen is huisvesting voor sommige prostituees ook een probleem. Het is voor sommige prostituees moeilijk om een eigen woonruimte te vinden in Amsterdam. Zij zijn vaak aangewezen op huisjesmelkers om een woonruimte te huren. Huisjesmelkers, die volgens de respondenten veel te hoge huurprijzen vragen. 'Een groot deel van het loon gaat direct naar de huisbaas.' Sommige prostituees huren een woonruimte bij een exploitant of slapen zelfs in hun eigen werkruimte (raam).

Verschillende respondenten geven aan dat de transgenders en transseksuelen speciale zorgbehoeften hebben in verband met seksuele identiteitsproblemen en lichamelijke veranderingen. Voor deze specifieke groep is zorg op het gebied van maatschappelijk en psychische ondersteuning van belang.

3.5.2 Fysieke en psychische problemen

Bij fysieke zorgbehoefte denken de respondenten in eerste instantie aan de gezondheidsrisico's die het werken in de prostitutie met zich meebrengt. In het bijzonder het risico op seksueel overdraagbare aandoeningen (soa), zwangerschappen en lichamelijke uitputting. Het P&G292 heeft in 2008 bij 405 verschillende prostituees (uit verschillende sectoren) een soa-test afgenomen. Het blijkt dat in totaal 54 prostituees positief getest zijn op een soa. Bij de meeste vrouwen is chlamydia (63%) vastgesteld. Daarnaast komt ook syfilis (26%) en gonorrroe (11%) voor. Het blijkt dat bij vijftien procent van de Oost-Europese vrouwen die zich laten testen een soa wordt geconstateerd. Bij de Nederlandse vrouwen is dit bij negen procent het geval.⁵³

Respondenten van maatschappelijke organisaties maken zich zorgen over de Oost-Europese prostituees en met name over de Roma-meisjes. Deze vrouwen zien er volgens deze respondenten 'arm en verwaarloosd uit' en trekken hierdoor een bepaald publiek aan. De respondenten doelen hier op mannen die extreme wensen hebben, minder geld willen betalen en meer geweld gebruiken. Om klanten te trekken, gaan deze Oost-Europese prostituees onder de prijs zitten en bieden hun diensten zonder condoom aan. Het gevolg is dat deze prostituees zwanger raken en abortussen plegen.

Over het risico op zwangerschappen horen we van meerdere respondenten (politie en OM). zorgwekkende geluiden. Volgens respondenten komt het voor dat prostituees zwanger worden van hun klant, omdat zij onveilige seks hebben gehad. Sommige prostituees laten een abortus plegen, maar hier is lang niet altijd sprake van. Er zijn zelfs zwangere prostituees die

nog een lange tijd doorwerken. Volgens een respondent is er een bepaalde groep mannen die 'kickt' op deze prostituees.

Volgens respondenten van de politie en maatschappelijke organisaties gebruiken sommige raamprostituees ook drugs om op de been te blijven. Deze prostituees redden het mentaal en fysiek niet om het werk te doen en gebruiken drugs om het werk vol te houden. Het gaat hier volgens twee andere respondenten om een klein percentage. Druggebruik in de clubs komt volgens de respondenten vaker voor, klanten nemen dit mee. 'Klanten willen in de clubs vaker een feestje bouwen en druggebruik hoort daar gewoon bij', volgens een prostituee die in verschillende clubs heeft gewerkt. De klanten bezoeken de raamprostituees meestal alleen voor de seksuele diensten en samen drugs gebruiken, lijkt hierbij minder van belang.

Het Scharlaken Koord biedt hulpverlening aan prostituees en voornamelijk aan de prostituees die uit willen stappen.⁵⁴ De prostituees die uit willen stappen, kunnen het werk psychisch niet meer aan. 'Op een gegeven moment kunnen ze de knop niet meer omzetten en moeten ze stoppen met het werk.'

3.5.3 Kwaliteit werkruimtes en onveiligheid

Sinds de legalisering van de branche ziet de Belastingdienst een verbetering in de kwaliteit van de werkruimtes. Waar vroeger vooral werd gelet op de veiligheidvoorschriften, moeten de werkruimtes tegenwoordig aan allerlei voorschriften voldoen, zoals afmetingen en noodknop. Ook volgens een exploitant op de Wallen is de situatie voor de prostituees beter geworden. 'Er is meer service van de exploitanten naar de prostituees en elke prostituee heeft nu haar eigen kamer.' Ook zijn er strengere huisregels vastgesteld, zoals geen vriendjes in de werkruimtes. Respondenten van maatschappelijke organisaties zeggen echter dat de hygiëne en service van sommige exploitanten nog steeds onder de maat zijn.

Bij de periodieke controles van de Belastingdienst valt het op dat er in de panden zelf weinig sprake is van beheer en toezicht. Het kantoor waar de prostituees zich moeten melden en hun sleutels op kunnen halen, bevindt zich op een andere locatie dan de werkplekken. Aan direct toezicht (met uitzondering van cameratoezicht) ontbreekt het volgens de Belastingdienst.

De respondenten maken onderscheid tussen twee typen exploitanten. Aan de ene kant de bonafide exploitanten: de mannen die alles in orde hebben. Hun administratie is up-to-date, zij zorgen goed voor de inrichting van de raambordelen en zijn selectief zijn in hun keuze van huurders. En aan de andere kant zijn er, volgens respondenten de malafide exploitanten die het minder nauw nemen met alles. Deze malafide exploitanten verhuren voornamelijk aan Oost-Europese prostituees, houden minder toezicht en hebben geen waarschuwings-systeem. Maar volgens respondenten van de politie wil geen van de exploitanten zijn 'vingers branden aan minderjarige meiden'. Ook andere respondenten zeggen dat er geen minderjarige prostituees in Amsterdam achter het raam staan. Exploitanten kunnen namelijk hun vergunning kwijtraken op het moment dat zij een werkruimte verhuren aan een minderjarige. Tot slot kunnen sommige prostituees te maken krijgen met fysieke mishandeling, maar vaak komt dat volgens respondenten niet voor. Dat laat onverlet dat er zich ernstige incidenten kunnen voordoen, zoals uit volgend voorbeeld blijkt.

Intermezzo – Moord op een prostituee op de Wallen

Op vrijdag 20 februari 2009 is er op de Wallen in Amsterdam een 19-jarige prostituee uit Hongarije om het leven gekomen na een steekpartij. De vrouw is dood gevonden in haar peeskamer, meldt de politie in Amsterdam. De steekpartij gebeurde na een uur vannacht op de Oudezijds Achterburgwal. De vrouw laat een pas geboren baby achter. Een paar dagen later houdt de politie een 46-jarige man aan die wordt verdacht van betrokkenheid bij de steekpartij. De man heeft de vrouw vermoedelijk op staan wachten op het moment dat zij met haar dagopbrengst naar huis wilde gaan. De verdachte wordt enkele dagen later op vrije voeten gesteld vanwege onvoldoende bewijs. Bron: Nu.nl

3.6 Resumé

Raamprostitutie is de zichtbaarste vorm van prostitutie in Amsterdam. Er zijn drie verschillende prostitutiegebieden waar raambordelen worden geëxploiteerd. Dit zijn de Wallen, het Singelgebied en het gebied rondom de Ruysdaelkade. In totaal zijn er in Amsterdam ten tijde van het onderzoek 407 ramen die door 57 exploitanten worden verhuurd. Dagelijks werken minimaal 570 prostituees in de raamprostitutie in Amsterdam. Op jaarbasis ligt het aantal op minimaal 1.090 raamprostituees met een bovengrens van 3.380 prostituees. Het prostitutiegebied op de Wallen is veruit het grootst, er zijn hier 290 ramen (en 31 exploitanten): 71 procent van het totale aanbod. Hier zijn dan ook de meeste prostituees aan het werk: dagelijks ongeveer 410 en jaarlijks minimaal 710 en maximaal 3.000. Het aantal ramen in het Singelgebied vormt achttien procent van het totale aanbod: er zijn 74 werkplekken, die in handen zijn van twaalf exploitanten. Ongeveer 100 prostituees staan hier dagelijks achter het raam en jaarlijks gaat het om een aantal van 240 prostituees. De Ruysdaelkade is het kleinste prostitutiegebied, in totaal zijn hier 43 ramen die door veertien verschillende raamexploitanten worden verhuurd. Het aantal prostituees dat hier dagelijks aan het werk is, ligt rond de 60 raamprostituees. Op jaarbasis gaat het om 140 prostituees.

De drie prostitutiegebieden verschillen niet alleen qua omvang van elkaar, ook de kenmerken van de prostituees zijn verschillend. In het gebied op de Wallen werken zowel vrouwen als mannen (transseksuelen of transgenders) in de prostitutie. In het Singelgebied en het gebied van de Ruysdaelkade werken alleen vrouwen in de prostitutie. Over het algemeen zijn de prostituees op de Wallen het jongst, ruim de helft van de prostituees is jonger dan 26 jaar. Op de Wallen komt bijna de helft tot twee derde van de prostituees uit Oost-Europa. Een op de zes is in Nederland geboren en daarnaast komt een klein aantal prostituees uit Zuid-Amerika. Deze Zuid-Amerikaanse prostituees zijn gemiddeld het oudst. De Oost-Europese prostituees vormen de jongste groep prostituees op de Wallen en de Nederlandse prostituees zitten daar tussenin. Over de groep Oost-Europese prostituees komen via verschillende bronnen signalen van mensenhandel naar voren, zoals het in de gaten gehouden worden door een pooier, werken van dubbele diensten en geen beheersing van de Engelse taal. Ruim 70 procent van de raamprostituees die in het Wallengebied werken, woont ook in Amsterdam. De meeste prostituees zijn een relatief korte tijd in Nederland en komen naar Amsterdam om in de prostitutie te werken. Volgens respondenten worden de meeste Oost-Europese prostituees door een pooiernetwerk naar Nederland gehaald. De vrouwen weten over het algemeen dat ze hier in de prostitutie gaan werken. Eenmaal in Amsterdam aange-

komen, worden deze vrouwen onder druk gezet en moeten zij de gemaakte kosten voor de reis, papieren, registraties en het verblijf terugbetalen. Respondenten geven aan dat sommige Oost-Europese prostituees een te dure of helemaal geen verblijfplaats hebben.

De meeste prostituees op de Wallen werken gemiddeld vier shifts per week. De bezettingsgraad op de Wallen is gemiddeld 70 procent. De zelfstandige, buitenlandse prostituees gaan vaak voor een periode terug naar het land van herkomst voor een familiebezoek of lange vakantie. Uit de internetstudie op Hookers.nl blijkt dat prostituees meestal (58%) een bedrag tussen de 50 en 70 euro per bezoek krijgen. Het komt ook voor dat mannen minder dan 50 euro voor de geboden diensten betalen. Volgens verschillende respondenten zijn het voornamelijk de Oost-Europese prostituees die hun diensten voor lagere bedragen aanbieden dan de Nederlandse prostituees. De Oost-Europese prostituees zijn concurrenten van de andere prostituees die in Amsterdam achter het raam staan. Het bedrag dat de prostituees voor een raam c.q. werkruimte op de Wallen moeten betalen, is overdag ongeveer 100 euro en 's nachts 130 à 150 euro.

De vrouwen op de Singel worden door de respondenten getypeerd als oudere, zelfstandige prostituees met vaste klanten. In het Singelgebied is twee derde van het totaal aantal prostituees 30 jaar of ouder. In het Singelgebied werken voornamelijk prostituees van Nederlandse en Zuid-Amerikaanse afkomst. Maar ook staan hier prostituees met een Oost-Europese achtergrond achter het raam. De prostituees in het Singelgebied werken voornamelijk overdag en gemiddeld drie dagen per week. Deze prostituees lijken voornamelijk in andere steden te wonen. De prostituees op de Singel verdienen in vergelijking met de Wallen vaker een bedrag dat lager is dan 50 euro voor hun geleverde diensten. Maar de meeste prostituees krijgen tussen de 50 en 70 euro voor hun seksuele diensten. De huur van een raam tijdens de dagshift is 105 euro. De prostituees op de Singel werken, in vergelijking tot de prostituees op de Wallen, vaker zonder condoom.

De prostituees die in het gebied van de Ruysdaelkade werken, zijn voornamelijk twintigers en dertigers. Het prostitutiegebied van de Ruysdaelkade bestaat voor 45 à 60 procent van de prostituees uit Oost-Europese prostituees. De overige prostituees hebben een Nederlandse en Zuid-Amerikaanse afkomst. De meeste prostituees werken hier drie dagen per week. De prostituees op de Ruysdaelkade vormen een stabiele groep die veelal vaste klanten ontvangt. Deze prostituees onderscheiden zich van de rest van Amsterdam omdat ze bepaalde specialiteiten hebben, zoals sm en extreme seks. De prijzen die de prostituees voor hun geboden diensten vragen, liggen meestal tussen de 50 en 70 euro. Maar ook bedragen onder de 50 euro komen hier, net zoals in het Singelgebied, regelmatig voor. De ramen worden in twee shifts verhuurd en de prijs kan variëren van 80 tot 140 euro. De prostituees voeren bepaalde seksuele diensten (voornamelijk handmatige en orale seks) zonder condoom uit.

De groep prostituees is de afgelopen 40 jaar volgens respondenten behoorlijk van samenstelling veranderd. In de jaren '60 en '70 werkten er uitsluitend Nederlandse prostituees en in de jaren '80 kwamen de eerste prostituees uit Zuid-Amerika. Deze Zuid-Amerikaanse prostituees vroegen minder geld dan de Nederlandse prostituees en peesden, omdat ze de taal niet machtig waren, de klanten niet uit. Door de grote concurrentie vertrokken veel Nederlandse prostituees naar andere steden. Ook was er een aanwas van Afrikaanse

(Nigeriaanse) en Thaise prostituees. In 2000, het jaar van het opheffen van het bordeelverbod, zijn er veel prostituees uit de zogenoemde associatielanden van de Europese Unie in Amsterdam komen werken. De respondenten verwachten dat over een aantal jaren 80 procent van de groep raamprostituees zal bestaan uit prostituees uit Hongarije, Roemenië en Bulgarije. Naast de toestroom van buitenlandse prostituees is er ook mobiliteit tussen steden. Voor de zelfstandige prostituees kan het tijdelijk werken in een andere stad een belangrijke inkomstenbron zijn (bijvoorbeeld tijdens evenementen). De prostituees die voor een pooier werken, worden ook verplaatst naar andere steden. Dit is voor de verversing en om te voorkomen dat de prostituees zich ergens gaan settelen. De mobiliteit tussen sectoren is niet hoog. Als prostituees eenmaal achter het raam hebben gestaan, dan gaan zij over het algemeen niet (meer terug) naar andere sectoren (clubs en escort). Het werken achter het raam biedt zelfstandige prostituees veel vrijheid en ze willen dat niet meer opgeven. Het komt wel voor dat raamprostituees eerst in een andere prostitutiesector (club en escort) hebben gewerkt.

Volgens respondenten is het voor veel prostituees niet mogelijk om buiten de prostitutiebranche een baan te vinden en om definitief uit de prostitutie te stappen. Dit komt omdat ze worden gedwongen door hun pooier of moeilijk een andere baan kunnen vinden (met dezelfde verdiensten), omdat ze geen opleiding hebben genoten, de Nederlandse taal niet machtig zijn en/of omdat ze schulden hebben. Naar verhouding weten weinig prostituees hun weg naar de hulpverlening te vinden. De prostituees die wel hulp zoeken, doen dit op het gebied van loopbaanontwikkeling, praktische hulpverlening en huisvesting. Daarnaast kunnen prostituees kampen met fysieke problemen zoals seksueel overdraagbare aandoeningen. Abortussen en doorwerken tijdens zwangerschappen zijn ook als zorgbehoeften aan te merken. Druggebruik komt eveneens voor bij de raamprostituees. Ook de groep transgenders en transseksuelen heeft in verband met hun seksuele identiteitsproblemen en lichamelijke veranderingen mogelijk speciale zorg nodig. De kwaliteit van de werkruimte is de laatste jaren volgens de respondenten verbeterd, maar nog steeds zijn er exploitanten die hun zaken niet goed voor elkaar hebben.

Noten

1. De volgende bronnen zijn geraadpleegd: Picarta, Pubnet, Rutgers Nisso groep, prostitutie.nl en de gemeente Amsterdam (zoektermen: bordelen, raamprostitutie, prostitutie Amsterdam, prostitutie, hoeren, Wallen, raamprostitutie, raamprostituees, Red Light District). Ook aan de geïnterviewde respondenten is gevraagd naar literatuur.
2. De Rode Draad is een belangenvereniging voor prostituees. De rapportages zijn ook vanuit dit oogpunt beschreven.
3. Voornamelijk Roemenië (142), Hongarije (134) en Bulgarije (150).
4. Waarvan 24 transgenders. Het begrip transgender wordt gebruikt als paraplueterm voor travestieten, transgenderisten en transseksuelen. Bij travestieten is de mannelijke identiteit duidelijk sterker dan de vrouwelijke identiteit. Bij transgenderisme zijn de mannelijke en vrouwelijke identiteit ongeveer even sterk. In geval van transseksualiteit is de vrouwelijke identiteit duidelijk sterker dan de mannelijke identiteit. (Vennix, 1999).

5. Uit onderzoek van de Rode Draad blijkt dat een klant per dag geen uitzondering meer is.
6. De Oost-Europese prostituees konden in deze jaren alleen als zelfstandige werken en dus alleen als raamprostituee aan het werk in Amsterdam. Dit geldt inmiddels alleen nog maar voor de Roemeense en Bulgaarse prostituees.
7. In een hotel krijgen de prostituees bovendien schone lakens en meestal een ontbijt.
8. De Wallen omvat de volgende straten: Barndesteeg, Bloedstraat, Gordijnensteeg, Molensteeg, Oudekennissteeg, Oudezijds Achterburgwal, Nieuwezijds Achterburgwal, Stoofsteeg, Dollebegijnensteeg, Enge Kerksteeg, Oudekerksplein, Sint Annendwarsstraat, Sint Annenstraat, Trompettersteeg, Geldersekaade en Oudezijds Voorburgwal.
9. Stadsdeel Amsterdam Centrum (afdeling Vergunningen Gebruik) geeft in oktober 2008 aan dat er – naast de raambordelen – in totaal 160 andere bedrijven zijn gevestigd.
10. Daarnaast zijn er ook raambordelen op de Korsjespoortsteeg, Korte Kolksteeg, Korte Korsjespoortsteeg, Teerketelsteeg.
11. Ook aan de Govert Flinckstraat is er een raambordeel met meerdere ramen.
12. Er is geen sprake van overlap, m.a.w.: geen een exploitant verhuurt ramen in meerdere gebieden.
13. In een raambordeel kunnen verschillende werkplekken of ramen zijn gevestigd.
14. Er is een exploitant op de Wallen die zijn ramen op vrijdag en zaterdag in drie shifts verhuurt.
15. De dagdienst is ongeveer van 12.00 uur tot 19.00 uur. De avond -/nachtdienst van 19.00 uur tot 04.00 uur.
16. Vanaf 2008 tot peildatum eind september 2009.
17. De prostituees die achter het raam werkzaam zijn, worden door de Belastingdienst gezien als zelfstandig ondernemer en moeten zich inschrijven bij de Belastingdienst. Sinds de opheffing van het bordeelverbod in 2000 is de Belastingdienst actiever gaan controleren in de prostitutiebranche.
18. Exploitanten en respondenten van de politie en de Belastingdienst.
19. Er is geen sprake van dubbeltellingen, voor elke vrouw wordt er een apart dossier aangemaakt.
20. Vanaf einde 2007 tot peildatum 15 mei 2009.
21. Deze overige bevindingen worden in paragraaf 3.3 beschreven.
22. Deze exploitant verhuurt op de vrijdag en zaterdag zijn 32 ramen in drie verschillende shifts.
23. Deze assumptie wordt niet uitgewerkt in tabel 3.4 omdat we het aantal weken dat de prostituees per jaar werken, wegens het ontbreken van duidelijke gegevens, niet in een cijfer kunnen uitdrukken. We gaan uit van het minimum, dus we gaan voor de berekening uit van 52 werkzame weken.
24. Deze exploitant verhuurt op de vrijdag en zaterdag zijn ramen in drie verschillende shifts.
25. Deze exploitant heeft gegevens geregistreerd vanaf 2008 tot en met 2009. Per maand verstuurt hij aan gemiddeld 100-120 verschillende prostituees een factuur. Hierbij moet worden opgemerkt dat het aantal werkdagen per prostituees kan verschillen, maar de meeste prostituees staan wekelijks vier tot vijf dagen achter het raam.
26. Op Hookers.nl is over 341 unieke prostituees die op de Wallen achter het raam staan, een recensie geplaatst (geraadpleegd op 31-03-2009 en 02-04-2009). Dit geldt ook voor 84 unieke prostituees die werkzaam zijn in het Singelgebied (geraadpleegd op 27-03-2009) en 62 unieke prostituees die werken op de Ruysdaelkade (geraadpleegd op 26-03-2009).
27. De gegevens van de Belastingdienst zijn minder geschikt voor het beschrijven van de kenmerken en achtergronden van de raamprostituees, omdat er in die gegevens geen onderscheid wordt gemaakt naar de drie gebieden. Een algemene beschrijving geven van de kenmerken en achtergronden zou tekort doen aan de uniciteit van de prostitutiegebieden en de daarin werkzame prostituees. Om die reden baseren we ons voor dit onderdeel op andere bronnen.
28. Vanwege de leesbaarheid zullen we in het vervolg spreken van vrouwen en prostituees, hiermee bedoelen we dan ook de mannen/prostitués.

29. Op basis van Hookers.nl blijkt ook dat een klein aantal transseksuele mannen in de Barndesteeg, Gordijnensteeg, Oudezijds Achterburgwal en de Singel werkt.
30. De leeftijdscategorieën die in de vragenlijst van het Scharlaken Koord zijn opgenomen, zijn minder gespecificeerd en worden om deze reden niet in figuur 3.2 opgenomen.
31. De Aziatische prostituees zijn gemiddeld 36,2 jaar oud en de West-Europese 29,5.
32. De overige zeven procent van de personen werkt langer dan tien jaar in de prostitutie.
33. Daarnaast heeft tweeënhalf procent van de prostituees in een club gewerkt, één procent heeft eerder achter het raam gestaan, één procent heeft in het buitenland gewerkt en één vrouw heeft vroeger getippeld en in een club gewerkt.
34. Het gaat hier om gemiddelde bedragen per prostituee. De gemiddelde bedragen zijn berekend over alle bezoeken van een unieke prostituee. Het totaal aantal bedragen dat werd genoemd, is 336.
35. In 19,3 procent van de gevallen duurt een bezoek een half uur of langer.
36. Stichting Samenwerkend Overleg Raamprostitutie is een instituut voor raamprostitutievraagstukken in Nederland. De Stichting geeft advies over het raamprostitutiebeleid en stimuleert de discussie over raamprostitutie.
37. Daarnaast is zes procent geboren in Azië, vier procent in Afrika en bij negen procent van de prostituees is het geboorteland onbekend of anders.
38. Op de Wallen is dit negentien procent.
39. Bezoeken van tien tot negentien minuten worden in acht procent van de gevallen geregistreerd.
40. Vrijen tussen de borsten.
41. De overige 6,6 procent is ouder dan 38 jaar.
42. Voor de rest wordt in 13,4 procent tussen de 70 en 90 euro betaald en in 6,9 procent wordt er meer dan 90 euro verdiend.
43. De effecten van het sluiten van de ramen worden in hoofdstuk 10 afzonderlijk besproken
44. Deze globale schets van de verschillende groepen prostituees doet geen recht aan de heterogene groep waarvan sprake was in de jaren '80 van de vorige eeuw. In die tijd werkten er bijvoorbeeld ook prostituees uit Rusland en Hongarije in Amsterdam.
45. Volgens een respondent had dit ook gevolgen voor de groep klanten. Hollandse prostituees wilden liever geen Marokkaanse klanten ('die zijn lastig'). De nieuwkomers hadden dat bezwaar niet.
46. Ondernemers uit de associatielanden hoeven sindsdien niet aan te tonen dat ze een economisch belang dienen. Zij mogen in principe in Nederland als zelfstandig ondernemer werken.
47. Van april '08 t/m februari '09. Hierbij dient opgemerkt te worden dat P&G292 sinds april 2008 bestaat.
48. De overige prostituees werken in de escort (13,8%), overige vormen (2,3%) of zijn ex-prostituees (13,8%).
49. Op het moment van het eerste contact.
50. De overige veertien procent van de prostituees is ouder dan 40 jaar.
51. De overige prostituees zijn geboren in overige Europese landen (8,1%), Azië (4,65%) en Afrika (3,5%).
52. Voor de rest hebben de prostituees hulpvragen met betrekking tot juridische hulpverlening (8%), schuldhulpverlening (4,6%), belasting (2,3%) en psychosociale hulpverlening (2,3%).
53. Bij de overige Europese prostituees is dit 13,6 procent en bij de Zuid-Amerikaanse prostituees is dit zes procent. De Afrikaanse en Aziatische prostituees die zijn getest, hebben geen soa.
54. In 2007 zijn er 94 prostituees uitgestapt en van januari t/m oktober 2008 zijn het 50 prostituees.

4 Clubs en privéhuizen

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de prostitutie in besloten prostitutiebedrijven in Amsterdam. Onder besloten prostitutiebedrijven verstaan we seksclubs en privéhuizen. Bij prostitutie in clubs en privéhuizen worden seksuele diensten verleend, soms is er ook een bar aanwezig. De prostituee werkt formeel gezien onafhankelijk en zelfstandig; klanten kiezen één van de aanwezige prostituees op basis van een standaarddienstverlening, maar daarnaast kunnen klant en prostituee op de kamer onderhandelen over eventuele extra diensten. In de eerste paragraaf geven we een korte samenvatting van de beschikbare literatuur over seksclubs en privéhuizen in Amsterdam. In de rest van het hoofdstuk zullen de resultaten van het onderzoek besproken worden. Zo komen in de tweede paragraaf de omvang en de kenmerken van de besloten prostitutiebedrijven in Amsterdam aan bod. In de daaropvolgende paragrafen staan de in deze sector werkzame prostituees centraal. Paragraaf drie gaat over aantallen, kenmerken en achtergronden, paragraaf vier gaat over mobiliteit en paragraaf vijf over zorgbehoeften.

4.1 Eerder onderzoek

De opheffing van het bordeelverbod in het jaar 2000 is een aanjager geweest voor allerlei ontwikkelingen in de prostitutie in het algemeen en voor de clubs en privéhuizen in het bijzonder. Vanaf dat moment werd het voor gemeenten via een vergunningstelsel mogelijk om het aantal besloten prostitutiebedrijven te reguleren door vergunningen te verstrekken, maar ook vergunningen te weigeren of in te trekken. Het doel achter de wet was tweeledig: enerzijds de legalisering van prostitutie waarin prostituees vrijwillig werkzaam zijn, anderzijds de bestrijding van onaanvaardbare vormen van exploitatie van prostituees.

Biesma et al. (2006) merken in hun rapport over niet-legale prostitutie op dat het aandeel niet-vergunde bedrijven binnen de clubs en de privéhuizen in Amsterdam gering lijkt. In het algemeen noemen de auteurs vier factoren die samenhangen met de aanwezigheid van niet-vergunde bedrijven:

- Het niet-voldoen aan exploitatievoorwaarden;
- Het bereiken van het maximum aantal seksinrichtingen in een stad of regio;
- Tijdelijke dan wel definitieve sluiting na onregelmatigheden of overtredingen;
- Het ontbreken van een vergunningstelsel (geldt niet voor Amsterdam).

Dezelfde auteurs geven aan dat er in maart 2006 sprake is van dertig seksclubs in Amsterdam, waarvan drie gayclubs. In 2000 waren er nog veertig clubs.¹ Het is onduidelijk hoe Biesma et al. (2006) dit definiëren en of dit inclusief privéhuizen is of alleen clubs. Flight et al. (2006) geven op landelijk niveau, niet uitgesplitst naar gemeenten, aan hoeveel seksclubs

en privéhuizen er in 2006 zijn: 235 seksclubs en 117 privéhuizen. In vergelijking met het jaar 2000, toen er volgens een schatting sprake was van 550 seksclubs en privéhuizen, betekent dat dus een daling. Vooruitkijkend naar de resultaten in dit onderzoek valt te constateren dat er in 2009 sprake is van een verdere daling in clubs. Biesma et al. (2006) dragen de afname van de vraag, het stringentere gemeentelijke beleid en de toegenomen regelgeving in de vergunde sector als redenen aan.

Niet alleen het aantal clubs en privéhuizen neemt af door de hiervoor vermelde ontwikkelingen, ook het aantal Nederlandse vrouwen dat in deze bedrijven wil werken, daalt. Biesma et al. (2006) geven aan dat 'regelgeving, belasting- en premieafdracht, hoge huurprijzen van kamers en ramen en het gebrek aan anonimiteit' hiervoor een verklaring vormen. Altink en Bokelman (2006) noemen ook nog het feit dat bedrijfsuitjes niet meer fiscaal aftrekbaar zijn na de bouwfraudezaak en de promiscuïsering van het uitgaansleven. Ook stellen zij dat seks op zichzelf 'verburgerlijkt': 'seksuele handelingen die vroeger bijzonder waren, staan nu op het repertoire van het gemiddelde liefdespaar. Sm is uit de bordelen vertrokken naar de VINEX-slaapkamers en de kinky party's.'

Daarnaast zorgt thuisprostitutie voor toenemende concurrentie voor clubs en privéhuizen. Door internet en mobiele telefoon is het eenvoudig om contacten met potentiële klanten te leggen zonder dat een exploitant, de Belastingdienst of de zedenpolitie over de schouders meekijkt (zie verder hoofdstuk 7).

Intermezzo – Het web is het nieuwe illegale bordeel

De Amsterdamse Cherish heeft nooit achter het raam, in clubs of privéhuizen gewerkt, omdat ze 'geen cent wil afdragen aan bordeelhouders'. Ze neemt haar mobiele telefoon, waarvan het nummer bij haar 'contactadvertentie' staat, alleen op als de geïnteresseerde met nummerweergave belt. 'Dat is om nummers van vervelende gasten op te slaan', vertelt ze. 'En als check dat er niemand belt van de Belastingdienst of de politie. Want hoe ik werk, zit op het randje van fraude'. Bron: www.trouw.nl.

Biesma et al. (2006) geven slechts een indicatie van het aantal prostituees per club. Door het 'optreden van de Belastingdienst'² zou er sprake zijn van een daling in het aantal aanwezige prostituees per club van tien naar vijf. Dit gegeven is geëxtrapoleerd naar circa 120 tot 230 prostituees op weekbasis. Ook in de achtergronden en kenmerken zoals leeftijd en nationaliteit van prostituees, verschaffen de eerder uitgevoerde onderzoeken vrijwel geen inzicht. Biesma et al. (2006) merken in algemene zin nog op dat sinds het jaar 2000 'de aandacht van exploitanten bovenal uitgaat naar Oost-Europese vrouwen'.

4.2 Omvang en aantallen

In deze paragraaf volgt de inventarisatie van de Amsterdamse clubs en privéhuizen. De meest uitgebreide bron, de internetstudie, vormt de primaire bron voor deze paragraaf. Over deze prostitutiesector zijn 75 pagina's met geanalyseerde internetinformatie beschikbaar. In de internetstudie is voor deze sector onder andere gekeken naar de websites van besloten prostitutiebedrijven en de website Hookers.nl. Op deze website kunnen klanten van prostituees ervaringen uitwisselen en individuele prostituees beschrijven. Vanwege de omvang van deze internetstudie is voor dit hoofdstuk een selectie gemaakt van de prostitu-

ees die werkzaam zijn in de seksclubs en privéhuizen in Amsterdam. De gegevens uit de internetstudie zijn geverifieerd en aangevuld met overige gegevens vanuit de Belastingdienst, de zedenpolitie, interviews en eigen observaties.

4.2.1 Het duiden van de overeenkomsten en verschillen

Voordat er dieper ingegaan wordt op aantallen en kenmerken van clubs en privéhuizen in Amsterdam, is het belangrijk om de termen clubs en privéhuizen nader toe te lichten. De termen 'club' en 'privéhuis' worden namelijk niet altijd eenduidig gebruikt. Hoewel niet elke instantie of betrokkene (dezelfde) verschillen zal aanwijzen, is er wel degelijk een onderscheid te maken. Het onderscheid tussen clubs en privéhuizen is mede afhankelijk van het kader van waaruit het verschil bekeken wordt. Zo leggen beleidsmakers, onderzoekers en sectorvertegenwoordigers³ de nadruk op het beschikken over een vergunning voor het schenken van alcohol. Clubs beschikken over een dergelijke vergunning, privéhuizen niet. Via de websites van clubs en privéhuizen in Amsterdam is te herleiden dat clubs zichzelf vaak afficheren als een uitgaansgelegenheid waarbij seksuele handelingen een onderdeel van een 'avond uit' zijn, geen hoofddoel. In privéhuizen staan de discrete seks en anonimiteit voorop. Voor de prostituees zelf zal het verschil tussen clubs en privéhuizen voornamelijk in de werkomstandigheden tot uiting komen. Door ons uitgevoerd bezoek aan clubs en privéhuizen leert dat in privéhuizen het contact met klanten begint met een voorstelronde en vervolgens uitmondt, indien een prostituee gekozen wordt, in seks. In clubs dienen prostituees ook in de bar te entertainen. Volgens één van de exploitanten van de bezochte privéhuizen zou dit een reden zijn waarom sommige prostituees de voorkeur geven aan een privéhuis. Zij kunnen dan, als ze niet worden gekozen door een klant, na de voorstelronde iets anders doen, zoals televisie kijken of met elkaar praten.

Er zijn ook overeenkomsten tussen clubs en privéhuizen, vooral in vergelijking met andere prostitutiesectoren. De constructie van een besloten prostitutiebedrijf biedt voordelen, zoals gemak en meer veiligheid: de prostituees hoeven bijvoorbeeld vaak niet zelf hun producten in te kopen of te zorgen voor de benodigde faciliteiten, ze zijn minder herkenbaar dan achter de ramen of op straat en ze hoeven geen klanten te ontvangen in hun eigen woning.

Een nadeel kan zijn dat voor deze constructie een substantieel deel van het inkomen afgedragen moet worden.⁴ Indien een prostituee vaak gekozen wordt en dus veel klanten heeft, is zij dus in absolute zin veel geld kwijt. Het kan dan voor een prostituee meer opleveren om in de raamprostitutie te gaan werken, aangezien daar een vast bedrag per raam moet worden betaald, ongeacht het aantal klanten. Zowel in een club als een privéhuis is het afwachten of een prostituee gekozen wordt en dus daadwerkelijk geld kan verdienen. Zo komt het voor dat een prostituee wel aanwezig is in de club of het privéhuis maar toch niets verdient.

Intermezzo – Verschil met de escortsector

Een van de geïnterviewde prostituees heeft zowel in clubs als in de escort gewerkt, zij zegt daarover het volgende: 'Je zit minimaal acht uur lang op een club en je zit dan eigenlijk te wachten op klanten, dat is erg vermoeiend. De meeste clubs zijn ook tot laat in de nacht open en je moet dan wakker blijven. [...] In een club drink je veel meer, het is meestal niet verplicht, maar het is wel gezellig om een glaasje met de klant mee te drinken. In sommige clubs gelden

duidelijke regels, bij andere niet. In de meeste clubs werd het drankgebruik wel gestimuleerd, een soort sfeermaker. In een club werken meerdere vrouwen, in de escort werk je alleen. Het is veel persoonlijker en je moet zelf je sfeer maken. In vergelijking tot de escort krijg je in clubs meer fooi, maar je moet maar afwachten of er klanten komen.'

4.2.2 Aantal clubs en privéhuizen in Amsterdam

Omdat het al dan niet hebben van een drankvergunning het meest objectieve en tevens het makkelijkst vast te stellen verschil is tussen clubs en privéhuizen, is op basis daarvan een onderscheid gemaakt tussen de clubs en privéhuizen in Amsterdam. Als we kijken naar het huidige aantal clubs in vergelijking met de situatie in 2006, dan is er sprake van een verdere daling. Er zijn momenteel zeven clubs en elf privéhuizen in Amsterdam (zie figuur 4.1)⁵. Hierbij kan worden opgemerkt dat, hoewel deze bedrijven vergunningsplichtig zijn, het moeite kost exact vast te stellen of dit inderdaad het geval is. Uit interviews blijkt dat er vaak verschillen zijn tussen de beelden die instanties en maatschappelijke organisaties hebben van het aantal besloten prostitutiebedrijven.

Illegale clubs of privéhuizen

Dit hoofdstuk gaat over clubs en privéhuizen die een exploitatievergunning van de gemeente Amsterdam hebben, het vergunde deel. Er is geen zicht op onvergunde clubs of privéhuizen.⁶ De verschillende geraadpleegde instanties hebben ook weinig tot geen aandacht voor illegale, besloten prostitutiebedrijven, wellicht omdat zij hun handen vol hebben aan het reguleren en controleren van het vergunde deel van de sector en er simpelweg, ook voor hen, geen zicht is op het illegale deel. Zo voert de zedenpolitie alleen bestuurlijke controles uit op de vergunde clubs en privéhuizen. De informatie omtrent vergunningen wordt via een gezamenlijk systeem aangeleverd door de gemeente. Noch de gemeente noch de politie is daarnaast actief op zoek naar onvergunde clubs of privéhuizen.⁷ Wel wordt actief ingegrepen op basis van signalen van illegale prostitutie. Verder richt de Belastingdienst zich, naast andere taken, vooralsnog alleen op de vergunde clubs en privéhuizen.

In het onderzoek van Biesma et al. (2006) naar de niet-vergunde bedrijven worden geen aantallen genoemd. Stadsdeel Zuidoost (2009) geeft aan dat, voor zover zij daar zicht op heeft, illegale bordelen in Amsterdam Zuidoost nog maar sporadisch voorkomen. De oorzaken voor het verminderen van illegale bordelen zou liggen in de sloop van hoogbouwflats in de Bijlmer en de verscherpte aandacht van corporaties voor illegale bewoning. De door ons geïnterviewde huismeesters van woningbouwcorporaties geven in dit kader aan dat ze geen signalen opvangen van dergelijke bordelen. In een onderzoek van Korf et al. (2005) was nog sprake van twintig locaties. Belangrijk om op te merken, is dat het in dit onderzoek om 'aangetroffen bordelen in woningen' gaat. Dit lijkt een vorm van illegale thuisprostitutie te zijn, ware het niet dat er zeker club- dan wel privéhuisachtige accenten aan gekoppeld zijn, met name wanneer meerdere prostituees met enige vorm van organisatie werkzaam zijn vanuit één woonhuis.

De grens tussen (illegale) thuisprostitutie en besloten prostitutiebedrijven is in sommige gevallen onduidelijk. Uit gesprekken met verschillende respondenten blijkt dat – wanneer er indicaties zijn van illegale prostitutie – er vaak wordt gesproken over thuisprostitutie. Het zijn veelal gevallen waarin met name de politie, overlastmeldingen krijgt van omwonenden van

een pand waarin sprake zou zijn van (onder andere) prostitutie. Het is in dit soort gevallen lastig om illegale prostitutie te bewijzen. Vaak zijn er andere problemen op basis waarvan zo'n situatie kan worden opgelost. Indien het gaat om meerdere prostituees die zich met enige vorm van organisatie op één locatie aanbieden aan klanten, dan gaat het strikt genomen om een onvergunde c.q. illegale club of privéhuys, maar wordt dat niet altijd duidelijk gedefinieerd.

Intermezzo – Illegaal bordeel, thuisprostitutie of 'feestelijk samenzijn'?

In de volgende casus is er sprake van vermoedelijke prostitutie. Het gaat om een pand met meerdere mannelijke huurders waarbij mogelijk sprake is van illegale prostitutie. De wijkagent weet ervan omdat bureaus verschillende keren melding maken van overlast. Zij geven aan dat zij het vermoeden hebben dat er zowel hennep gekweekt wordt als illegale prostitutie plaatsvindt. De politie kan, ondanks diverse bezoeken, geen vat krijgen op de situatie. Er zijn 's nachts diverse mannen – de huurders – aanwezig, er is vaak sprake van drank- en (soft)druggebruik en daarnaast zijn er dan ook vaak (minderjarige) vrouwen aanwezig. De politie heeft tijdens deze bezoeken niet de indruk dat de vrouwen gedwongen in het pand aanwezig zijn. Zij twijfelt: gaat het in dit geval om niets anders dan een ogenschijnlijk 'feestelijk samenzijn' van bewoners en bezoek of gaat het om thuisprostitutie? Met dat laatste bedoelt de politie simpelweg prostitutie vanuit een woonhuis. Of gaat het om een illegaal bordeel: meerdere vrouwen die georganiseerd vanuit één locatie al dan niet gedwongen seksuele diensten aanbieden tegen betaling?

Bron: respondent

Besloten prostitutiebedrijven beschikken naar eigen zeggen over veel kennis wat betreft illegaliteit.⁸ Door enkele geïnterviewden wordt hierover regelmatig verwezen naar de tijd dat de (informele) informatie-uitwisseling tussen politie/gemeente en de besloten prostitutiebedrijven regelmatig plaatsvond. Sommige van deze bedrijven geven ook aan dat een intermediair tussen hen en de gemeente/politie gemist wordt.

4.2.3 Marketing via internet

Net als andere bedrijven maken clubs en privéhuizen volop gebruik van het internet om zich te presenteren. Er is daarbij een onderscheid tussen clubs en privéhuizen te maken, maar ook binnen de verschillende clubs en privéhuizen zijn verschillen te benoemen. Zoals hiervoor beschreven, ligt bij clubs de nadruk meer op 'het avondje uit' en bij privéhuizen meer op anonimiteit en discretie.

Binnen de vergunde sector richt een aantal privéhuizen zich expliciet op massage, waarvan de seksuele dienstverlening een onderdeel is. Daarnaast presenteert een aantal privéhuizen zich, in ieder geval op het internet, als zonnestudio. Dit kan bijdragen aan het schimmige karakter dat soms aan de sector kleeft omdat het onduidelijk is waar het in dat geval om gaat.

Van vijf van de elf privéhuizen is geen goed werkende website gevonden in de internetsearch. Dit is opvallend, aangezien clubs en privéhuizen te lijden hebben van bijvoorbeeld escorts of thuisprostituees die via internet tegenwoordig steeds makkelijker te bereiken zijn (zie onder andere Biesma et al., 2006). Het ontbreken van een (goed werkende) website zou onder andere kunnen betekenen dat (deze) privéhuizen qua organisatie en marketing

minder professioneel zijn of dat de deze gelegenheden simpelweg voldoende klanten ontvangen zonder website. Dit laatste lijkt ons het meest aannemelijk: zonder klanten houdt een bedrijf immers geen stand.

Tijdens de internetstudie gericht op de sectoren escort en thuisprostitutie hebben we verschillende keren geconstateerd dat met name clubs gebruik maken van de mogelijkheid te adverteren op andere sites. Het gaat in dat geval om sites waarvan vooral (ogenschijnlijk) zelfstandige thuis- of escortprostituees gebruikmaken.⁹

Alle websites van de clubs zijn zowel in het Engels als in het Nederlands te bekijken/lezen; een enkele site biedt zelfs acht talen aan. Bij de privéhuizen zijn op een na (namelijk geheel in het Engels) alle sites in het Nederlands. Daarvan is de helft weer in combinatie met de Engelse taal. Dit lijkt er ook op te duiden dat de (websites van) clubs zich meer richten op toeristen dan de privéhuizen.

Een van de respondenten geeft aan dat er, in tegenstelling tot bij de escortsector, niet kan worden gesproken over hogere en lagere segmenten binnen de clubs en privéhuizen. Dit zou mede komen doordat het aantal gelegenheden flink is afgenomen de laatste jaren. De verschillen tussen de besloten prostitutiebedrijven zijn zodoende kleiner geworden.

Op basis van de websites kan over het algemeen gesteld worden dat clubs later open gaan en ook later sluiten dan privéhuizen. Hoewel dit niet voor iedere club en privéhuis opgaat, wordt er in clubs vaak 's avonds en 's nachts gewerkt en in privéhuizen vaak van 's ochtends tot laat in de avond. Dit is in lijn met het concept van 'een avondje uit' in clubs. In privéhuizen kunnen prostituees meer een dag- en nachtritme aanhouden dan hun collega's in de clubs.

Intermezzo – Wel of niet werken

In verband met de zelfstandigheid van prostituees zijn zij niet verplicht om te gaan werken. Tijdens de bezoeken is de indruk ontstaan dat exploitanten van clubs en privéhuizen weinig invloed hebben op wie er wanneer komt werken. In één club waar we vlak na openingstijd waren, waren de eigenaar en een barman aanwezig. Er waren geen prostituees en geen klanten. Ook op de site van Hookers.nl wordt door bezoekers geschreven over het aantal prostituees dat beschikbaar was bij hun bezoek aan een van de genoemde clubs of privéhuizen. Ook daaruit blijkt dat er geen vast aantal prostituees aanwezig is in een besloten prostitutiebedrijf. Het aantal blijkt te kunnen variëren van 2 tot 15 prostituees. Bron: observaties

Vrijwel alle clubs en privéhuizen besteden op hun website uitvoerig aandacht aan het beschrijven van de kamers en eventuele faciliteiten van de gelegenheid. Dit komt tot uiting in beschrijvingen, foto's en prijzen. Klanten lijken dit erg belangrijk te vinden, op de website Hookers.nl staat op het forum een discussie met de titel 'Hoe belangrijk is het huis?' Hierop wisselen leden van gedachten over de kwaliteit van met name privéhuizen in Nederland.

4.2.4 Escort door clubs en privéhuizen

Clubs en privéhuizen kunnen ook escortdiensten aanbieden. De clubs en privéhuizen die ook escort aanbieden, moeten in dit geval voor twee verschillende vergunningen zorgen, een exploitatievergunning voor het besloten prostitutiebedrijf en een escortvergunning. Clubs moeten daarnaast ook nog een horecavergunning bezitten, willen ze daadwerkelijk alcoholische dranken kunnen schenken.

Uit de verschillende geraadpleegde bronnen kwam geen eenduidig beeld naar voren omtrent gelegenheden die tevens escort aanbieden. Het echter is zeker dat een aantal clubs escort aanbiedt. Bij combinatie van de verschillende bronnen zijn het er maximaal zeven (zie bijlage 4). Het gaat om zes clubs en een privéhuus.¹⁰

4.2.5 Prijzen

Op vier websites van de privéhuizen staat de prijs genoemd. De prijzen liggen, afhankelijk van de aangeboden diensten en tijd, tussen 50 euro voor een body-to-bodymassage van een half uur tot 160 euro voor langere en uitgebreidere dienstverlening. Er is geen eenduidig overzicht te geven omdat verschillende gelegenheden verschillende diensten en faciliteiten met verschillende tijdsduur en tegen verschillende prijzen aanbieden. Tevens hangt het daarnaast af van wat een klant en prostituee uiteindelijk op de kamer overeenkomen. Geen enkele club noemt op de website prijzen. Veel van deze websites geven alleen aan dat de prostituees zelfstandig werken en voor een eigen boekhouding zorgen. Zo stond op één van de sites: 'Alle dames zijn zelfstandig en behoren een eigen boekhouding te verzorgen'. De club werd verder omschreven als '...de hotspot voor erotische ontmoetingen met zeer sensuele zelfstandig ondernemende dames!'¹¹ Op andere clubsites wordt in soortgelijke termen gesproken. Voor clubs en privéhuizen geldt de zogenaamde opting-in-overeenkomst.

Intermezzo – De opting-in-regeling

Na de opheffing van het bordeelverbod in 2000 konden vrouwen als zelfstandige werken of bij de exploitant in loondienst gaan. Omdat er geen sprake is van volledige zelfstandigheid van de prostituee en een loondienstverband daarom niet wenselijk is, geldt sinds 1 juli 2008 de opting-in-regeling (of het voorwaardenpakket). Daarin is bepaald dat een sekswerker altijd in (fictieve) loondienst is, behalve wanneer gebruik gemaakt wordt van dit voorwaardenpakket. Enkele voorwaarden zijn het informeren van de sekswerker, het insturen van de Verklaring Loonheffingen Opting-in naar de Belastingdienst, het maken van werkafspraken en het afdragen van omzetbelasting en loonheffing. Buiten de wettelijk verplichte zorgverzekeringsbijdrage wordt geen geld afgedragen voor andere verzekeringen en wordt loonheffing berekend over 80 procent van de inkomsten van een prostituee. Deze loonheffing bedraagt zestien procent, tenzij de prostituee een uitkering ontvangt of ander werk heeft. Dan bedraagt de loonheffing 36 procent. Zie tabel 4.1.

Tabel 4.1 – Rekenvoorbeeld opting-in-regeling

	Voor exploitant	Voor prostituee	Omzetbelasting
Standaardomzet: 100 euro	42	42	16
Meerwerk op kamer: 60 euro	0	50	10
Drankomzet: 30 euro	20	10	
Totaal	62	102	26

Bron: Belastingdienst, 2009.

Vrijwel alle clubs nemen deel aan de opting-in-overeenkomst.¹³ De prijzen zijn hierdoor gestegen. Op internet wordt een enkele keer geschreven dat clubs duurder zijn dan privéhuizen, hetgeen ook een aantal respondenten in die sector aangeeft. De prijzen van clubs en privéhuizen zijn echter moeilijk te controleren. Zoals gezegd, wordt de prijs door verschillende factoren bepaald. Bij clubs komt bovenop de prijs voor de dienstverlening, duur en faciliteiten nog de prijs van de drank. Aangenomen mag worden dat clubs in ieder geval daardoor duurder zijn. De prijzen in de besloten prostitutiebedrijven zijn in het algemeen wel wat gestegen sinds de opting-in-overeenkomsten zijn afgesloten, zie onderstaande voorbeeld van Hookers.nl:

Recensie van 31 juli 2008: 'Toch zal het, XX (exploitant van een privéhuis) kennende, haar wel lukken om het niveau weer op peil te brengen! Wellicht zal het even duren, ook gezien de verhoogde prijzen vanwege de opting-in-wetgeving, maar het komt vast goed!' Bron: Hookers.nl.

Clubs en privéhuizen berekenen de belasting die afgedragen moet worden door aan klanten. Zij geven daarvoor als reden dat de prostituees op die manier, na belastingafdracht, een zelfde bedrag overhouden als voorheen.

4.3 Kenmerken en achtergronden

In deze paragraaf zal een beschrijving worden gegeven van de prostituees die werkzaam zijn in Amsterdamse clubs en privéhuizen. Er wordt ingegaan op het aantal werkzame prostituees, hun kenmerken en achtergronden. Voor het meest actuele, cijfermatige beeld van de prostituees in clubs en privéhuizen wordt gebruik gemaakt van verschillende bronnen van de Belastingdienst en het internet. Eén van de voorwaarden uit het voorwaardenpakket behorende bij de zogenoemde vaststellingsovereenkomst is dat de clubs en privéhuizen de prostituees een opting-in-overeenkomst van de Belastingdienst laten tekenen.¹⁴

De informatie van de Belastingdienst

Vanwege de betrekkelijk nieuwe opting-in-regeling hebben exploitanten recentelijk opting-in-overeenkomsten ingestuurd. Tot eind 2009 is dit door vijftien van de achttien clubs en privéhuizen gedaan.¹⁵ Dit wil overigens niet zeggen, dat van de vijftien clubs alle exploitanten de prostituees een opting-in-overeenkomst hebben laten tekenen; er is namelijk altijd wisseling en vernieuwing in de prostituteegroep die werkzaam is in een club dan wel privéhuis en er vindt (nog) geen controle plaats van de ingeleverde gegevens. Ook werden – in het begin – de opting-in-overeenkomsten naar de verkeerde belastingkantoren gestuurd en/of kwamen niet op de juiste afdeling terecht.

Internetgegevens

Onder internetgegevens valt onder andere de informatie die clubs en privéhuizen zelf op hun website hebben geplaatst. Dit biedt niet voor ieder onderwerp (betrouwbare) informatie. Daarnaast is er net als in de vorige paragraaf gebruikgemaakt van de internetsearch, met Hookers.nl als voornaamste basis. We hebben op die site geselecteerd op Amsterdam en seksclubs en privéhuizen. Dat heeft informatie opgeleverd over 79 unieke club- en privé-

huisprostituees.¹⁶ Het komt vaak voor dat er verschillende berichten zijn geplaatst over een prostituee. In dat geval zijn gemiddelden genomen (zoals bij de prijs).

De informatie op de website Hookers.nl kent, bij gebruik als informatiebron, enkele beperkingen. Niet alle besloten prostitutiebedrijven worden besproken en daarnaast zijn onder de bedrijven die wel worden besproken relatief veel privéhuizen.¹⁷

Daarnaast is het aantal prostituees dat per gelegenheid wordt besproken niet gelijk verdeeld. Ondanks deze beperkingen is er over de prostituees die besproken worden veel informatie beschikbaar.

4.3.1 Geslacht en aantal

Bij de Belastingdienst zijn vanaf juli 2008 tot september 2009 door vijftien clubs en privéhuizen in Amsterdam in het totaal 686 prostituees via de eerstedagsmeldingen in het geval van een loondienstverhouding en/of via een opting-in-overeenkomst aangemeld. De gegevens over de 686 prostituees van de Belastingdienst leveren tevens zicht op de aantallen prostituees die in een club dan wel een privéhuis werken. Dit zijn er respectievelijk 410 en 225.¹⁸ Als we dit aantal extrapoleren naar alle achttien clubs en privéhuizen, dan is er dus sprake van 823 prostituees die in deze sector in Amsterdam werkzaam zijn.¹⁹ We beschouwen dit aantal als het minimum, mede gezien het recente karakter van de belastinginformatie over opting-in. In vergelijking met de eerder besproken ruwe schatting van Biesma et al. (2006), namelijk circa 120 tot 230 prostituees per week, kan geconstateerd worden dat de gegevens van de Belastingdienst in ieder geval bijdragen aan een exactere schatting. De websites van de clubs en privéhuizen vormen geen goede bron om het aantal prostituees in clubs en privéhuizen te benoemen. Er zijn clubs en privéhuizen die foto's en/of informatie op hun website hebben van de prostituees die daar werkzaam (zouden) zijn. Het gaat dan om de Boysclub 21, Club Jan Bik Amsterdam, Société Anonyme, Asmara, Privé L.A. en Park 118. Er zitten grote verschillen in de manier waarop de prostituees beschreven worden. In het uiterste geval zijn er van iedere prostituee foto's geplaatst en wordt er extra informatie gegeven over bijvoorbeeld leeftijd, uiterlijk of gesproken talen. Op de site van Privé L.A. wordt naast een foto en beschrijving bijvoorbeeld ook informatie gegeven over wie er aanwezig zijn en bij sommige prostituees wordt zelfs een link vermeld naar een gastenboek op een site als bijvoorbeeld Hookers.nl. Het komt bij andere sites ook voor dat er een algemene uitspraak wordt gedaan over de leeftijd of afkomst van de prostituees en er daarnaast individuele foto's worden getoond.

Sommige clubs en privéhuizen vermelden op hun site niets over de prostituees die er werken of geven geen duidelijkheid over of het gaat om de daar werkzame prostituees of dat het simpelweg gaat om een illustratie. Club Jan Bik Amsterdam is in dit geheel een uitzondering. Er zijn foto's van de individuele dames en ook een uitgebreide beschrijving, maar er staat bij dat de dames niet werkzaam zijn, maar dat dat type vrouwen de club regelmatig bezoekt. Daarbij lijkt het alsof er 'voor ieder wat wils' is. Voor een groot deel van de clubs en privéhuizen zal hun website en de informatie daarop over de daar werkzame prostituees onderdeel zijn van hun marketingstrategie.

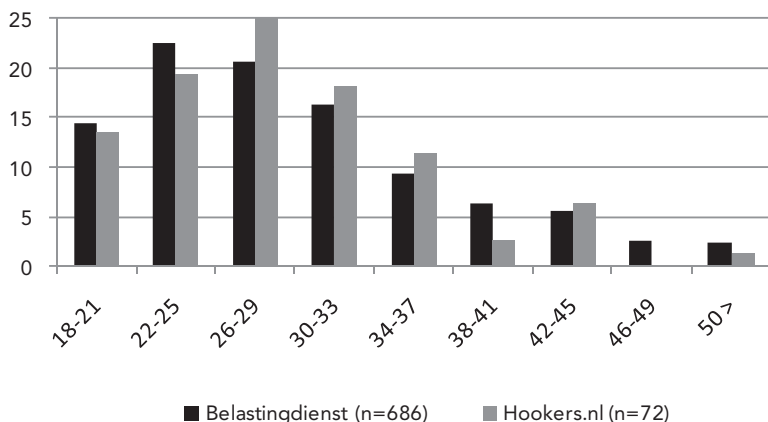
De internetsites bieden geen exacte weergave van de op dat moment werkzame prostituees; waarschijnlijk kan geen van de clubs of privéhuizen garanderen dat een specifieke

prostituee er op een bepaalde avond zal zijn. Voor zover er dus al informatie beschikbaar is, is het onmogelijk om te controleren in hoeverre deze informatie betrouwbaar en actueel is.

4.3.2 Leeftijd

Op basis van de gegevens van de Belastingdienst is de gemiddelde leeftijd van alle prostituees in de besloten prostitutiebedrijven 29,8 jaar. De jongste is achttien jaar en de oudste 57 jaar; in ieder geval is 60 procent van de prostituees bij inschrijving 30 jaar of jonger (zie figuur 4.2). Met inachtneming van de eerder beschreven beperkingen van de openbare bron Hookers.nl kijken we eveneens naar de informatie over leeftijd op deze site. Door bezoekers van prostituees in seksclubs en privéhuizen die actief zijn op deze site worden 79 prostituees, allemaal vrouwen, besproken. Van zeven prostituees is de leeftijd onbekend, van de overige 72 is door de leden van de site een schatting gedaan. De gemiddelde leeftijd van deze prostituees is ruim 29 jaar. Zowel in de laagste als in de hoogste leeftijdscategorie worden prostituees geschat, tien keer in de categorie 18 tot 21 en één keer in de categorie 50-99. Ruim de helft van de prostituees is tussen de 18 en 29 jaar oud. Geen van de 79 dames werd qua leeftijd in de categorie 46 tot 50 geschat.

Figuur 4.2 – Leeftijd prostituees in besloten prostitutiebedrijven (in procenten)

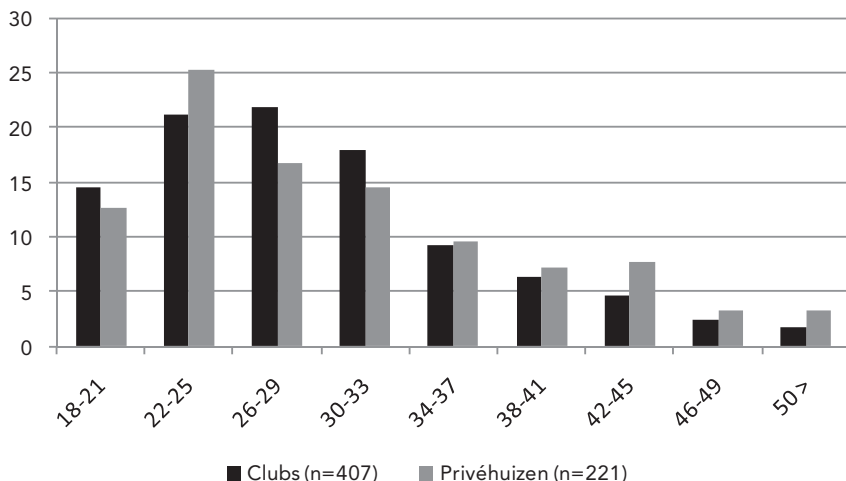

Bron: Belastingdienst en Hookers.nl

Opvallend aan deze vergelijking is dat hoewel de gegevens van Hookers.nl dus met name betrekking hebben op prostituees die werkzaam zijn in privéhuizen, de gegevens goed overeenkomen met de informatie die door besloten prostitutiebedrijven is aangeleverd aan de Belastingdienst (die ook betrekking heeft op prostituees die werkzaam zijn in clubs). Dit is dus een indicatie dat de leeftijd van prostituees die werkzaam zijn in privéhuizen weinig verschilt van de prostituees die werkzaam zijn in clubs.

Indien op basis van de gegevens van de Belastingdienst gekeken wordt naar de leeftijden van prostituees die alleen voor clubs of alleen voor privéhuizen werken, dan kan geconcludeerd worden dat deze niet veel van elkaar verschillen (zie figuur 4.3):

Figuur 4.3 – De leeftijd van club- en privéhuisprostituees (in procenten)

Bron: Belastingdienst

4.3.3 Nationaliteit

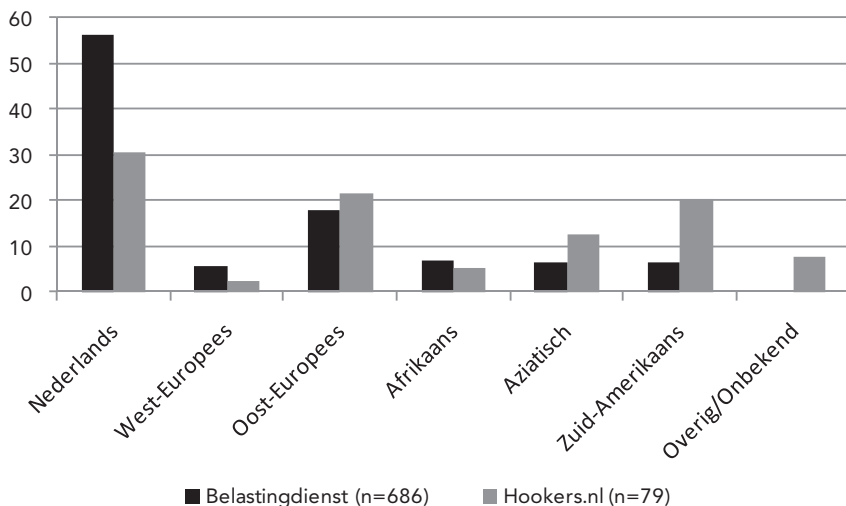
Op basis van de gegevens van de Belastingdienst en informatie van de website Hookers.nl is eveneens een overzicht van de nationaliteiten van de prostituees in clubs en privéhuizen te geven (zie figuur 4.4). Van de exploitanten waarvan informatie bij de Belastingdienst beschikbaar is, heeft twee derde prostituees met Nederlandse en Oost-Europese nationaliteiten in dienst. De rest heeft als meestvoorkomende nationaliteit eveneens Nederlands of Oost-Europees, maar ook Zuid-Amerikaans, Aziatisch of Afrikaans.

Uit de gegevens van de Belastingdienst blijkt dat ruim de helft (56 procent) van de prostituees in clubs en privéhuizen de Nederlandse nationaliteit heeft. Daarnaast is achttien procent van Oost-Europees komaf. De resterende 27 procent is evenredig afkomstig uit West-Europa, Afrika, Zuid-Amerika en Azië.²⁰ Als we leeftijd combineren met de nationaliteit, valt op dat alleen de leeftijd van Afrikanen (26,5 jaar) en Oost-Europeanen (28,2 jaar) onder het gemiddelde scoren.

Wat betreft de nationaliteit van prostituees treden er met name wat betreft de Nederlanders betrekkelijk grote verschillen op als gekeken wordt naar de informatie op Hookers.nl. Grotendeels is dit terug te voeren op de geringere aantallen waarnemingen en de perceptie van de bezoekers over de nationaliteit van een dame. Deels gaat dit laatste namelijk op basis van uiterlijk. Ook kan het zijn dat bezoekers van een website relatief vaak voor een buitenlandse prostituee kiezen.

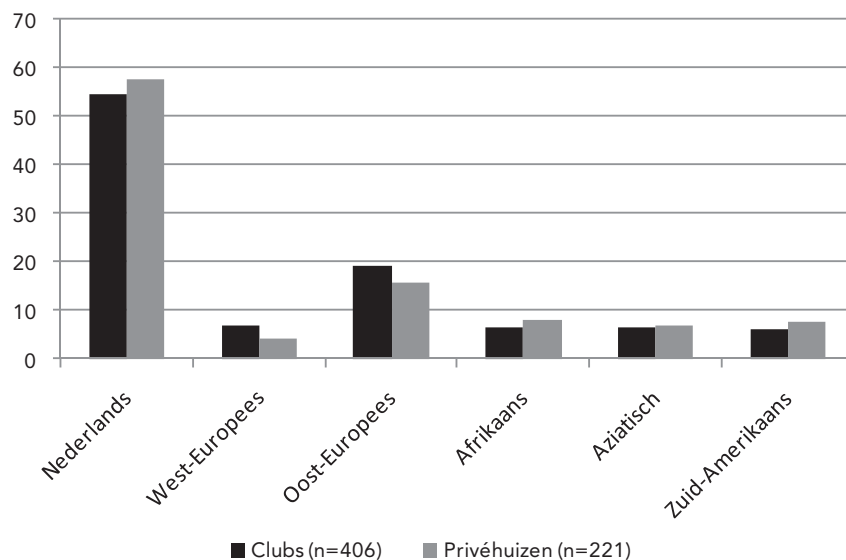
De belastingdienstgegevens maken het eveneens mogelijk om in te zoomen op de nationaliteit van club- en privéhuisprostituees afzonderlijk. Net als de leeftijd van prostituees levert dat nauwelijks verschillen op (zie figuur 4.5).²¹

Figuur 4.4 – Nationaliteit van prostituees in besloten prostitutiebedrijven (in procenten)

Bron: Belastingdienst en Hookers.nl

Figuur 4.5 – De nationaliteit van clubprostituees en privéhuisprostituees (in procenten)

Bron: Belastingdienst

De belastingdienstgegevens leveren ook informatie op over het aantal bedrijven waar deze prostituees werken. Wat betreft prostituees die alleen in clubs actief zijn werkt bijna negen procent in twee of drie clubs. Bij privéhuisprostituees is dat zeven procent.

4.3.4 Het bezoek

Op basis van de informatie van Hookers.nl kan vanuit de vraagkant, ofwel de klanten van prostituees in clubs en privéhuizen, het een en ander gezegd worden over het prostitutiebezoek. Zo kunnen de klanten aangeven hoe lang een bezoek duurde, wat ze ervoor betaald hebben en van welke diensten zij daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt.

Tijd en kosten

Als eerste kunnen de bezoekers iets zeggen over de duur van het bezoek. De bezoeken duurden gemiddeld 62 minuten. Als de bezoeken per beschreven prostituee worden bekeken dan was het kortste gemiddelde 20 minuten en het langste 180 minuten. Het gemiddelde was bij 60 van de 79 beschreven prostituees, 76 procent, tussen de 30 en 60 minuten. Uit de internetstudie op Hookers.nl blijkt verder dat bezoekers van prostituees in clubs en privéhuizen gemiddeld 121 euro per bezoek betalen. De gemiddelde prijs per prostituee was minimaal 50 en maximaal 460 euro. Voor 62 procent van de prostituees lag de gemiddelde prijs tussen de 50 en 100 euro. Als dit omgerekend wordt naar een prijs per uur, dan wordt er minimaal 60 en maximaal 300 euro per uur betaald. Over alle 79 prostituees bekeken, wordt er gemiddeld 118 euro per uur betaald.

Seksuele diensten en condoomgebruik

Bezoekers van de website Hookers.nl hebben naast informatie over de duur en kosten van het bezoek ook de mogelijkheid om informatie te geven over de seksuele diensten in het algemeen en condoomgebruik in het bijzonder. Bij een aantal diensten kan ook gekozen worden voor met of zonder condoom. Een enkele keer komt het ook voor dat bezoekers van de site elkaar wijzen op een prostituee die zonder condoom werkt. De ene keer wordt er gesproken over waar en wanneer ze deze prostituee kunnen bezoeken, omdat ze er dan graag gebruik van willen maken. De andere keer waarschuwen bezoekers elkaar juist voor een prostituee die zonder condoom werkt en wijzen ze elkaar op de gevaren ervan.

4.3.5 Werkdagen en -tijden

De werktijden van prostituees in clubs en privéhuizen liggen deels van tevoren vast. Zoals besproken in paragraaf 4.2.3 zijn clubs en privéhuizen maar beperkte tijd geopend. Prostituees zijn, aangezien zij zelfstandig zijn, niet verplicht te werken. Zij kunnen ervoor kiezen op bepaalde dagen en/of uren te werken. Op basis van de door ons uitgevoerde bezoeken aan clubs en privéhuizen valt te constateren dat privéhuizen zich voornamelijk richten op dag- en avondactiviteiten, terwijl clubs vooral op de avond en nacht gericht zijn.

Uit de informatie van klanten op Hookers.nl blijkt dat dit in ieder geval voor een aantal dames opgaat, zie de volgende voorbeelden.

Recensie van 06 maart 2009: '... Al met al een goed bezoek zal deze dame vaker gaan bezoeken. Alleen werkt zij maar vanaf 16.00 uur.'

Recensie van 1 februari 2008: 'Zij vertelde dat zij alleen op donderdag werkt. Volgens mij is dit meer hobby voor haar dan echt werk. Een hele goede ervaring, ik kom zeker terug.'

De leden van Hookers.nl kunnen aangeven wanneer het bezoek precies heeft plaatsgevonden. Op basis van 92 bezoeken kan worden geconcludeerd dat deze voor het overgrote deel (64 van de 92) 's middags plaats hebben gevonden. Maar twee van de bezoeken zouden 's nachts hebben plaatsgevonden en het overige is ongeveer gelijk verdeeld tussen de ochtend en de avond. Maar tien van 92 bezoeken zouden op een zaterdag of zondag hebben plaatsgevonden (zie tabel 4.2).²²

Tabel 4.2 – Tijden en dagen van bezoeken aan club- en privéhuisprostituees

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag	Totaal
Ochtend	1	1	2	6	1	1	0	12
Middag	6	9	11	13	16	4	5	64
Avond	1	2	3	6	2	0	0	14
Nacht	0	0	0	2	0	0	0	2
Totaal	8	12	16	27	19	5	5	92

Bron: Hookers.nl

4.4 Mobiliteit

Deze paragraaf gaat over de mobiliteit van prostituees. Daarbij maken we hier een onderscheid in mobiliteit binnen deze sector, de besloten prostitutiebedrijven, en tussen deze sector en andere prostitutiesectoren. Allereerst zullen we ingaan op de mobiliteit binnen de sector.

4.4.1 Mobiliteit binnen de sector zelf

Omdat het mogelijk is om in meerdere clubs dan wel privéhuizen gelijktijdig te werken, geven de data eveneens zicht op de mate waarin er door prostituees gewisseld wordt van werkplek. Dit levert het beeld op van enkele gelegenheden die gebruikmaken van prostituees die niet bij één van de andere besloten prostitutiebedrijven werken of hebben gewerkt. Bij twee clubs/privéhuizen tekenen zich de grootste wisselingen af in de geregistreerde prostituees.

Naast prostituees die in één of meer clubs of in één of meer privéhuizen werken, zijn er, op basis van de Belastingdienstgegevens, ook prostituees die in beide vormen werkzaam zijn (geweest). Het gaat dan om 51 prostituees. Aangenomen mag worden dat dit allemaal vrouwen zijn, aangezien er geen privéhuis is dat mannen in dienst heeft. De gemiddelde leeftijd van deze prostituees is 28 jaar.²³ Ruim 60 procent van de prostituees heeft de Nederlandse nationaliteit en bijna twintig procent is Oost-Europees.²⁴ Zij kunnen van één club naar één privéhuis gegaan zijn of vice versa, maar er heeft ook een aantal prostituees bij meerdere clubs of privéhuizen gewerkt. Dit kan in allerlei verschillende volgordes gebeuren. In ieder geval zijn 33 van de 51 prostituees (65 procent) begonnen in een club, de overige achttien (35 procent) in een privéhuis. Voor deze groep prostituees is eveneens gekeken waar zij uiteindelijk terechtkomt; van 34 prostituees (67 procent) is de meest recente inschrijving in een club en van zeventien prostituees (33 procent) in een privéhuis.

Hoewel alle mogelijke wisselingen voorkomen, wisselt het grootste gedeelte maar één keer tussen een club en een privéhuis: bij negen prostituees (18 procent) is de eerste inschrijving in een club en de tweede, meest recente inschrijving in een privéhuis. Van 24 prostituees

(47 procent) is de eerste inschrijving in een privéhuis en de tweede, meest recente inschrijving in een club. Het grootste aantal wisselingen is tussen vier verschillende bedrijven, maar dat komt hooguit drie keer voor.

4.4.2 Escort en besloten prostitutiebedrijven

Zoals in paragraaf 4.2.4 al kort aan bod is gekomen, bestaat er een zekere overlap tussen prostituees die in clubs en privéhuizen werkzaam zijn en prostituees die in de escortsector werken. In de gegevens van de Belastingdienst zijn deze prostituees geregistreerd als werkzaam bij een club of privéhuis. Het is alleen onbekend welke prostituees vanuit deze bedrijven ook escort aanbieden.

Er is ook nog sprake van een andere vorm van overlap tussen escort en besloten prostitutiebedrijven en daar is wel enig zicht op. In het bestand van de Belastingdienst staan namelijk ook 271 escortprostituees geregistreerd, het gaat hierbij alleen om vergunde escortbedrijven waarvan informatie is ontvangen.

Daarvan werken er 216 voor één of meer escortbedrijven.²⁵ Het overige deel, 55 prostituees (20 procent), werkt dus in minimaal één besloten prostitutiebedrijf en daarnaast ook bij minimaal één escortbedrijf.²⁶

Deze groep is gemiddeld ruim 26 jaar oud.²⁷ Voor deze 55 prostituees zijn verschillende combinaties mogelijk. Een prostituee kan, ongeacht in welke volgorde, op enig moment in een club en escortbedrijf gewerkt hebben, in een privéhuis en escortbedrijf of in alle drie de vormen. Het overgrote deel van deze groep, 42 prostituees (76 procent) werkt of heeft gewerkt in minimaal één escortbedrijf en in minimaal één club. Zij zijn gemiddeld 26 jaar oud. De overige prostituees zijn dus werkzaam in minimaal één escortbedrijf en minimaal één privéhuis (11 procent) of in minimaal één bedrijf van alle drie de vormen (13 procent). De leeftijd van deze twee groepen is respectievelijk 27 en 30 jaar.

Over de nationaliteit van deze 55 prostituees is ook informatie beschikbaar. De groep club en escort bestaat voor het overgrote deel uit Nederlandse en Oost-Europese prostituees (respectievelijk 33 en 50 procent)²⁸. De groep escort en privéhuis bestaat voor precies de helft uit Nederlandse prostituees en voor de andere helft uit Aziatische prostituees. Prostituees die in alle drie de vormen werkzaam zijn, komen in aflopende volgorde uit Nederland (57 procent), uit Oost-Europa (29 procent) en uit Azië (14 procent).

Net als voor de groep prostituees uit de vorige paragraaf kan worden gekeken naar de verschillende volgordes waarin deze 55 prostituees in clubs en/of privéhuizen en/of escort werken (of hebben gewerkt). Iets meer dan de helft (51 procent) is begonnen in de escort, ruim een derde in een club (35 procent) en de rest in een privéhuis (15 procent). Ongeacht waar de prostituees in de tussentijd gewerkt hebben, kan gezegd worden dat van 27 van de 55 prostituees de meest recente inschrijving in een club (49 procent) is. Van de rest is de meest recente inschrijving in een escortbedrijf (46 procent) of in een privéhuis (5 procent). De mobiliteit is hier groter dan bij de prostituees uit de vorige paragraaf, die wisselen tussen clubs en privéhuizen. De twee meest voorkomende volgordes zijn van één club naar één escortbedrijf of andersom, dit komt voor bij 21 van de 55 prostituees (38 procent) en is ongeveer gelijk over de twee mogelijkheden verdeeld. Het maximum aantal wisselingen van de prostituees die geregistreerd zijn bij de Belastingdienst is zeven; hiervan is bij twee prostituees sprake.

4.4.3 Mobiliteit naar andere sectoren en steden

Verschillende respondenten (politie en exploitanten) geven aan dat er weinig mobiliteit is tussen besloten prostitutiebedrijven en de ramen. Het lijkt bijna onomstreden dat deze sectoren zoveel verschillen qua werkomstandigheden dat er nauwelijks prostituees zijn die van een besloten prostitutiebedrijf naar de raamprostitutie gaan of andersom. Toch geven enkele exploitanten aan dat een prostituee eerder in de raamprostitutie kan hebben gewerkt, of dat zij vanuit een besloten prostitutiebedrijf naar de raamprostitutie is overgestapt. Door één van de privéhuizen is aangegeven dat prostituees die in hun jonge jaren achter de ramen werkten op latere leeftijd meer behoefte kregen aan de beslotenheid en anonimiteit van een privéhuis. Eerder is echter gesteld dat die beweging vrijwel niet voorkomt (zie hoofdstuk 3). Mogelijk hebben we hier met uitzonderingen van doen.

We hebben weinig zicht gekregen op eventuele mobiliteit van besloten prostitutiebedrijven naar thuisprostitutie. Eén clubeigenaar heeft aangegeven dat hij het vermoeden heeft dat het een enkele keer voorkomt dat een prostituee haar vaste klantenkring opbouwt en door middel van uitwisselen van telefoonnummers deze met zich meeneemt als zij voor zichzelf begint. Het is met andere woorden een mogelijkheid, maar er zijn geen concrete voorbeelden van gevonden (zie hierover ook het hoofdstuk over thuisprostitutie).

Het overstappen van besloten prostitutiebedrijven naar de straatprostitutie lijkt niet voor te komen. Er zijn geen voorbeelden gevonden van prostituees die van de straatprostitutie naar een club of privéhuis zijn gegaan of andersom. Het plotselinge aanbod van straatprostituees door het sluiten van de tippelzone is ook alweer bijna zes jaar geleden, dus dat effect lijkt grotendeels weggeëbd. Daarbij kan worden opgemerkt dat er bepaalde eisen worden gesteld aan club- en privéhuisprostituees: de gemiddelde straatprostituee zal hier niet aan kunnen voldoen.

4.5 Zorgbehoeften

Wanneer het gaat om de zorgbehoeften van prostituees in clubs en privéhuizen, maken we onderscheid tussen fysieke en psychische zorgbehoeften, en de zorgbehoeften met betrekking tot de eigen veiligheid. Hoe er omgegaan wordt met de lichamelijke zorgbehoeften verschilt per bedrijf. De algemene regel binnen clubs en privéhuizen is dat prostituees een eigen verantwoordelijkheid hebben als het gaat om (geslachts)ziektes en algemeen welbevinden. Sommige eigenaren verstrekken condooms, andere niet. Toch zien de eigenaren dit voornamelijk als een eigen verantwoordelijk van de prostituees zelf, ook omdat zij geen invloed hebben op wat er in de kamers gebeurt. Sommige prostituees bedrijven bijvoorbeeld bewust seks zonder condoom, omdat dit extra inkomsten genereert.

De eerder geconstateerde verschillen tussen clubs en privéhuizen komen mogelijk ook tot uiting in de zorgbehoefte. Het gaat dan om verschillende openingstijden en het schenken van alcohol. In clubs liggen de werktijden vooral in de avond en nacht. De privéhuizen richten zich voornamelijk op de ochtend, middag en avond. Dit heeft gevolgen voor het dag- en nachtritme van de prostituees.

Naast de openingstijden verschilt ook het alcoholgebruik tussen prostituees in clubs en prostituees in privéhuizen; prostituees in clubs verdienen extra als ze drank aan de man brengen. Een deel hiervan zullen zij ook zelf (moeten) nuttigen. Een respondent verwoordt dit aldus:

'Er is een groot verschil tussen prostituees in privéhuizen en clubs. De vrouwen zijn in clubs min of meer verplicht te drinken. Deze dames zijn eerder afgeleefd. De vrouwen moeten daarnaast de hele avond representatief zijn. Dat is erg vermoeiend. In privéhuizen is dat niet zo.'

Een van de respondenten geeft aan dat er in besloten prostitutiebedrijven relatief veel drugs wordt gebruikt in vergelijking met de andere prostitutiesectoren. Prostituees in deze sector zouden met name tijdens werktijd met klanten drugs gebruiken. Een van geïnterviewde prostituees bevestigt dit. Zij geeft aan dat er in een club bepaalde mechanismen zijn die druggebruik in stand houden:

'In een club spelen bepaalde mechanismen een rol: bij sommige klanten hoort druggebruik er gewoon bij. Klanten nemen de drugs dan mee. Aan de andere kant zijn er ook clubs waar strengere regels gelden en druggebruik niet geaccepteerd is.'

Interviews met diverse exploitanten van besloten prostitutiebedrijven lijken dit te bevestigen. Sommigen geven aan dat ze bij een eerste gesprek alert zijn op druggebruik en bij een vermoeden van druggebruik daarover spreken met de prostituee in kwestie en aangeven dat er geen plaats is voor prostituees die drugs gebruiken. Een ander geeft aan dat er wel eens 'een jointje' wordt gerookt, daar hebben ze dan niet zoveel problemen mee. Inzicht in het gebruik van harddrugs is er niet, maar ze geven wel toe dat het ongetwijfeld voorkomt.

Wat betreft de psychische zorgbehoeften gaat het bij clubs en privéhuizen voornamelijk om de druk waaronder prostituees moeten werken. Uit interviews komt naar voren dat de druk van drie kanten kan komen: 'vriendjes' (al dan niet pooiers), de club- of privéhuisexploitant en de druk van de prostituees onderling. De door ons geïnterviewde respondenten in deze sector waken er in het algemeen voor dat er 'vriendjes' voor de deur staan te wachten; eigenaren weten dat het fenomeen voorkomt, maar willen vooral niet dat ze in de buurt komen vanwege de angst voor overlast in de buurt. Zolang deze personen hun invloed niet binnen de club of het privéhuis laten gelden, zien eigenaren dit ook niet als hun verantwoordelijkheid, ook omdat de prostituees zelfstandigen zijn. De vraag is ook, of het voor 'vriendjes' lucratief is om te beschikken over een prostituee in een club of privéhuis, omdat direct zicht op (het aantal) klanten en dus inkomsten ontbreekt.

Om een beeld te schetsen van de eventuele druk/dwang die een eigenaar van een besloten prostitutiebedrijf oplegt, is het van belang om de zelfstandigheid van de prostituee te belichten. De folder van de Belastingdienst (Belastingdienst, 2009) belicht dat prostituees zelf bepalen wie ze als klant willen en wat ze met een klant doen.²⁹

Daarnaast mag een eigenaar het volgende niet:

- dwingen mee te drinken of te animeren;
- verbieden om voor andere exploitanten te werken;
- zomaar geld inhouden op het deel van de omzet van de prostituee.

Op basis van de gesprekken kan niet worden gesteld dat een eigenaar prostituees verplicht om handelingen te verrichten. Door het besloten karakter van clubs en privéhuizen is hier ook amper zicht op. Als er al sprake is van druk dan wel dwang in een besloten prostitutiebedrijf, dan zal dit veelal subtiel van aard zijn. Zo zal, in het licht van de eigen bedrijfsvoering en die van de eigenaar, een prostituee niet constant klanten kunnen afwijzen.

Intermezzo – Afwijzen van een klant

Prostituees zijn zelfstandig, ook al werken ze in een club of privéhuis. Als een prostituee een klant wil weigeren, moet dat dus kunnen. Het is onmogelijk te controleren of dit ook altijd getolereerd wordt door een exploitant of beheerder. Tijdens een bezoek aan een club waren we echter wel getuige van een dergelijke situatie: een stevige man van rond de vijftig bestelde een cola voor een 'clubprijs'. De man liet, na even rondgekeken te hebben, aan één van de prostituees weten met wie hij naar een kamer wilde. De prostituee gaf het door aan de desbetreffende prostituee. Deze zat echter achter de computer en, zonder haar bezigheden echt te onderbreken, wees de prostituee de potentiële klant af. Er waren maar twee andere prostituees aanwezig en blijkbaar was de man niet in één van hen geïnteresseerd en hij verliet even later de club.

Bron: Observatie

Tot slot gaat het bij de psychische zorgbehoefte om de onderlinge druk die prostituees elkaar opleggen. Het al dan niet gebruiken van een condoom kan bijvoorbeeld binnen een bedrijf tot discussie leiden: als het gebruikelijk is dit te doen, kan een afwijkend standpunt van een prostituee tot veel onrust leiden. Dergelijke groepsmechanismen hoeven niet alleen negatief uit te werken, bijvoorbeeld wanneer condoomgebruik gemeengoed is.

Intermezzo – Positief groepsmechanisme, condoomgebruik

Tijdens een bezoek aan een club vertelde de clubeigenaar dat hij condoomgebruik wil stimuleren door zelf condooms te verstrekken. Indien een klant en prostituee besluiten naar een kamer te gaan, krijgen ze een enveloppe met daarin twee condooms mee. Soms nemen dames hun eigen condooms mee. Verder geeft hij aan niet in de kamer te kunnen kijken, maar wel het vermoeden te hebben dat 'de echte seks' meestal met condoom gebeurt. Hij verwijst daarbij naar de verhouding tussen de prostituees onderling: 'Als één van de dames een kerel afwijst omdat ze het alleen met condoom wil doen en de volgende dame gaat wel met diezelfde kerel naar boven...dan krijg je geklets. Dat zouden de dames niet tolereren van elkaar.'

Bron: Respondent

Als het gaat om de zorgbehoefte rond de eigen veiligheid, geven de bezoeken aan de clubs en privéhuizen het inzicht dat het werken in een besloten prostitutiebedrijf in vergelijking met andere sectoren voordelen biedt. In vergelijking met de raam- en thuisprostitutie kunnen prostituees anoniemer werken. Uit een observatie blijkt dat het voor de dames in een privéhuis mogelijk is om te zien welke klant aan de deur staat. Zij hoeven zich dan niet aan te bieden als bijvoorbeeld een bekende voor de deur staat. Ook leveren clubs en privéhuizen in vergelijking met de escort de veiligheid van de aanwezigheid van anderen; soms worden besloten prostitutiebedrijven zelfs gebruikt als slaapplek voor de nacht.

Intermezzo – Slaapplek

Tijdens een bezoek aan een privéhuis vertelde één van de vier aanwezige dames dat zij niet in Amsterdam woont. Als ze in de weekenden werkt, blijft ze soms overnachten in de club, bij een collega of in een hotel, zodat ze 's nachts niet alleen naar huis hoeft. Bron: Respondent

4.6 Resumé

Op dit moment zijn er in Amsterdam zeven clubs en elf privéhuizen, waarvan er sommige, respectievelijk zes clubs en een privéhuis, extra escortservice aanbieden. Hoewel de literatuur geen eenduidige indicatie geeft van het aantal privéhuizen in voorgaande jaren, kan worden aangenomen dat dit aantal daalt en mogelijk nog verder zal afnemen. Er is nauwelijks tot geen zicht op onvergunde c.q. illegale clubs en bordelen. Definiëring speelt daar een rol: illegale clubs en bordelen worden lang niet altijd zo benoemd.

De meeste clubs en privéhuizen presenteren zich via het internet. Daarbij profileren de clubs zich met termen als 'avondje uit' en de privéhuizen met 'discreet en anoniem tijdverdrijf'. Tussen clubs en privéhuizen zijn verschillen. Dit heeft vanuit de prostituees gezien met name betrekking op de werkomstandigheden. Clubs hebben een vergunning om drank te schenken, er is dus een bar en er wordt alcohol gedronken. Prostituees zullen daar actief klanten moeten werven en worden gestimuleerd alcohol te drinken, in ieder geval omdat ze zelf een deel van de drankopbrengst krijgen. Daarnaast richten clubs zich met name op de avond en nacht, privéhuizen meer op de ochtend, middag en avond. Dit heeft gevolgen voor de mogelijke werktijden en dus het dag- en nachtritme van de prostituees.

Geen enkele club noemt op internet prijzen, terwijl vier privéhuizen aangeven 50 tot 160 euro te vragen, al naar gelang de service die wordt aangeboden. Verschillende respondenten hebben aangegeven dat de prijzen door de opting-in-overeenkomst zijn gestegen, omdat de belasting die door de eigenaren betaald wordt, aan de klant wordt doorgerekend.

Bij de Belastingdienst staan vanaf juli 2008 tot september 2009 bij vijftien clubs en privéhuizen 686 prostituees geregistreerd om te werken bij seksclubs en privéhuizen in Amsterdam. Na extrapolatie voor alle achttien besloten prostitutiebedrijven gaat het dan om 823 prostituees. Er is daarnaast gekeken naar prostituees die alleen voor clubs en alleen voor privéhuizen werken. Het gaat daarbij om respectievelijk 410 en 225 prostituees. Deze twee groepen zijn vergelijkbaar wat betreft leeftijd en nationaliteit.

De gemiddelde leeftijd van de 686 prostituees is bijna 30 jaar. De jongste is 18 jaar en de oudste 57 jaar. Ongeveer 60 procent van de prostituees is bij inschrijving jonger dan 30. De prostituees zijn, in afnemende volgorde, voornamelijk afkomstig uit Nederland, Oost-Europa en Azië.

Een gemiddeld bezoek aan een prostituee in een club of privéhuis duurt 62 minuten. Daar wordt gemiddeld 118 euro voor betaald. Bepaalde diensten worden regelmatig zonder condoom aangeboden. De bezoeken lijken overwegend door de week en in de middag plaats te vinden.

Acht procent van de club- en privéhuisprostituees, 51 vrouwen, wisselt tussen club en privéhuis. Zij zijn gemiddeld 27,9 jaar. Qua nationaliteit is 60 procent Nederlands en nog eens 20 procent Oost-Europees. Twee derde van deze prostituees start in een club en ook ongeveer twee derde van deze prostituees eindigt in een club.

Wat betreft de mobiliteit tussen deze sector en de andere prostitutiesectoren kan op basis

van het bestand van de Belastingdienst alleen iets gezegd worden over de escortsector. Dit komt voor, er zijn 55 prostituees die ofwel in de escort en een club of privéhuis werken ofwel in alle drie de vormen werken of hebben gewerkt. Deze prostituees zijn gemiddeld ruim 26 jaar oud en komen met name uit Nederland, Oost-Europa en Azië. Bijna 85 procent van de 55 prostituees begint in een escortbedrijf of club en 95 procent eindigt (of werkt momenteel) in diezelfde vormen.

Over de mobiliteit van de besloten prostitutiebedrijven naar één van de andere sectoren is minder bekend. Er zijn voorbeelden van mobiliteit van en naar de raamprostitutie, maar dit komt weinig voor. Van mobiliteit van of naar de thuisprostitutie zijn geen concrete voorbeelden bekend. Mobiliteit van en naar de straatprostitutie lijkt niet of nauwelijks voor te komen. Over andere mobiliteitsaspecten zijn in dit onderzoek geen aanwijzingen gevonden.

Bij de zorgbehoefte van prostituees in clubs en privéhuizen is het belangrijk om te benadrukken dat dit onderzoek betrekking heeft op de vergunde sector. Respondenten wijzen op het zelfstandige karakter van het beroep van de club- of privéhuisprostituee. Onderlinge groepsdruk (onder prostituees) mag niet onderschat worden. Drank- en druggebruik door sommige prostituees zijn andere zorgbehoeften.

Noten

1. Deze aantallen zijn in 2006 gebaseerd op een opgave van de gemeente Amsterdam. Het cijfer uit 2000 stamt uit de Nota Prostitutiebeleid van de gemeente Amsterdam (2000).
2. Gezien het jaar van publicatie wordt hiermee niet de opting-in-regeling uit paragraaf 4.2.5 bedoeld, maar het strikter controleren op de regeling voor Zelfstandigen Zonder Personeel (ZZP).
3. Enkele bronnen zijn: www.hetccv.nl, Flight, Hulshof en Pach (2008), Michiels en Muller (2006) en een geïnterviewde respondent.
4. Bron: Belastingdienst. In het geval van 'standaard dienstverlening' gaat na afdracht van omzetbelasting de helft van de inkomsten naar de clubeigenaar.
5. De gebruikte bronnen zijn de Belastingdienst, de zedenpolitie, openbare bronnen via internet en eigen observaties. In één van de bronnen kwam een negentiende prostitutiebedrijf voor. Bij nader onderzoek bleek dat het hier hoogstwaarschijnlijk gaat om een massagesalon die ten onrechte als seksinrichting is aangemerkt. Het ging om een bedrijf dat eerder een vergunning had en werkte als besloten prostitutiebedrijf.
6. In hoofdstuk 8 is aandacht voor de overige vormen van onvergunde prostitutie. Daaronder wordt onder andere thuisprostitutie, hotelprostitutie en prostitutie in horecagelegenheden verstaan.
7. Zie voor een kritische reflectie op de controles in de vergunde prostitutiesector Daalder (2007) en Van de Bunt (2007).
8. Het is voorgekomen dat een privéhuis specifiek namen noemt van bijvoorbeeld een bar waar illegale praktijken zouden voorkomen. Uiteindelijk is ook gebleken dat er in deze bar, Bar Bariscan, sprake was van illegale prostitutie. Op 15 juli 2009 is deze bar op basis van een rapportage van de politie gesloten. Bron: www.eenveiligamsterdam.nl.
9. Neem bijvoorbeeld de categorie 'vrouw zoekt man' op de website www.marktgigant.nl.
10. In het hoofdstuk over escort wordt gesproken over vijf besloten prostitutiebedrijven die escort aanbieden, dit is op basis van één bron vastgesteld. Op basis van de volgende bronnen komen we hier op een (maximum) aantal van zeven uit: de websites van de besloten prostitutiebedrijven, de Belastingdienst, de zedenpolitie en de gemeente. Voor ieder besloten prostitutiebedrijf blijkt

uit minimaal één van deze bronnen dat er ook escortdiensten worden aangeboden. Zie voor de combinatie escort en clubs ook hoofdstuk 5.

11. Bron: www.societeanonyme.nl, de website van de club Société Anonyme in Amsterdam.
12. In het geval ze nog neveninkomsten heeft, bedraagt het bedrag 30 euro (36 procent).
13. Op de website van een van de clubs die niet deelneemt aan de opting-in-regeling staat beschreven dat zij kamers verhuurt aan klanten. Klanten kunnen met een prostituee die de club ook 'bezoekt', gebruiken van de gehuurde kamer en zij bepalen dan samen de aard en kosten van de eventuele dienstverlening. Met andere woorden, de prostituees zijn volledig zelfstandig en de exploitant krijgt alleen geld voor de kamer en de eventuele drank.
14. Voordat opting-in is ingevoerd, beschikte de Belastingdienst over de zogenaamde eerstedagsmelding, waarin werkgevers de werknemers een dag voor indiensttreding moesten aanmelden (loondienstverhouding). De eerstedagsmelding is per 1 januari 2009 komen te vervallen, tenzij er sprake is van fraude of illegale werknemers.
15. Tevens valt één van de drie bedrijven die geen gegevens heeft aangeleverd onder een ander belastingkantoor. Dit in verband met eerdere vestigingen elders.
16. Er wordt over seksclubs en privéhuizen in Amsterdam dus veel minder geschreven dan over de raamprostitutie. Zowel het aantal items als het aantal reacties per item liggen beduidend lager dan bij de raamprostitutie.
17. Van de zeven clubs worden uit twee clubs prostituees besproken, terwijl uit negen van de elf privéhuizen een of meerdere prostituees aan bod komen.
18. Het gaat hier om de prostituees die alleen voor clubs dan wel alleen voor privéhuizen werken. Zij kunnen wel voor verschillende exploitanten werken (dus bijvoorbeeld voor drie verschillende clubs). Er zijn ook prostituees die zowel in een club als in een privéhuis werken (de overige 51). Deze komen in de paragraaf over mobiliteit aan bod.
19. Dit is 18/15 x 686 prostituees. Er is maar één besloten prostitutiebedrijf dat mannen in dienst heeft. Mannen en vrouwen en de eventuele verschillen ertussen zullen in het vervolg niet besproken worden vanwege de scheve verhouding tussen zowel het aantal mannen en vrouwen als het aantal besloten prostitutiebedrijven dat mannen in dienst heeft versus het aantal besloten prostitutiebedrijven dat vrouwen in dienst heeft.
20. Van de Oost-Europese prostituees komt 64 procent uit Bulgarije, Polen en Roemenië. In het geval van Afrikaanse prostituees gaat het in 74 procent van de gevallen om Marokkanen. Onder Aziaten betreft het 36 procent Thai.
21. Terwijl de groep prostituees die alleen in clubs of alleen in privéhuizen werkt redelijk homogeen is, blijkt dat prostituees die alleen in de escort werken een afwijkend patroon vertonen voor wat betreft leeftijd en nationaliteit. In de escort werken relatief veel Oost-Europese prostituees (50%), tegenover negentien procent in clubs en bijna zestien procent in privéhuizen. Daarnaast zijn de prostituees die alleen in de escort werken jonger dan de prostituees die alleen in clubs of alleen privéhuizen werken. In de escort is bijna 60 procent tussen de 18 en 25 jaar oud, terwijl dit voor de clubs en privéhuizen rond de 40 procent ligt (zie ook hoofdstuk 5).
22. Er is voor iedere unieke prostituee die op Hookers.nl wordt beschreven een apart item gemaakt. Er waren 79 items die betrekking hadden op prostituees in clubs en privéhuizen in Amsterdam. Per item kunnen verschillende leden reageren. Bij een bezoek kan ieder lid een beschrijving geven. Daarbij was 92 keer opgegeven wanneer het bezoek heeft plaatsgevonden.
23. Dit is op basis van 48 prostituees, van de overige drie is de leeftijd niet bekend.
24. De overige prostituees komen uit Zuid-Amerika en Azië (beide zes procent), uit West-Europa (vier procent) en Afrika (twee procent).
25. Voor een verdere beschrijving van deze groep verwijzen we naar hoofdstuk 5.

26. Hiermee bedoelen we de exploitanten en niet de verschillende labels per exploitant.
27. Op basis van 52 prostituees, van de drie overige prostituees is de leeftijd onbekend.
28. De overige prostituees zijn Zuid-Amerikaans (zeven procent), West-Europees (vijf procent) en Afrikaans en Aziatisch (beide twee procent).
29. Ook Altink en Bokelman (2006) gebruiken een vijftal criteria, namelijk signalen van frauduleuze werking, signalen die duiden op *slavery like conditions*, aanwijzingen over het niet kunnen beschikken over eigen verdiensten, signalen van schending van de fysieke en lichamelijke integriteit en signalen van overmatige controle. Omdat de informatie van de Belastingdienst van recentere datum is en dwang en drang in hoofdstuk 9 worden besproken, gaan we aan deze vijfdeling voorbij.

5 Escort

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de Amsterdamse escortsector, in het bijzonder het vergunde deel. Om misstanden binnen de escortsector aan te pakken en beter zicht op eventuele misstanden te krijgen, geldt in Amsterdam sinds 1 februari 2008 een vergunningsplicht voor exploitanten van escortbureaus. Het meest recente onderzoek naar de Amsterdamse escortsector heeft plaatsgevonden in 2007 (Eysink Smeets et al., 2007). Vanuit de gemeente is aangegeven bij dit onderzoek aan te sluiten en vooral na te gaan welke ontwikkelingen sinds die tijd kunnen worden waargenomen.¹ Allereerst geven wij een kort overzicht van de reeds bestaande literatuur over de Amsterdamse escortsector. Daarbij wordt uiteengezet wat wél en wat juist niet onder de Amsterdamse escortsector valt en worden de uitkomsten van de eigen onderzoeksactiviteiten ten aanzien van de twee grootste segmenten in de Amsterdamse escortsector besproken: het Vrouw-voor-Man-segment (VvM-segment) en het Man-voor-Man-segment (MvM-segment).² We besteden aandacht aan de opbouw van de markt, kenmerken van escorts, geldende tarieven en andere ontwikkelingen in deze sector, zoals mobiliteit en zorgbehoeften van mannelijke en vrouwelijke escorts.

5.1 Eerder onderzoek

Eysink Smeets et al. (2007) constateren dat er na de landelijke opheffing van het bordeelverbod in 2000 slechts eenmaal specifiek onderzoek is gedaan naar de Amsterdamse escortsector door Naber et al. (2000). Het onderzoek van Eysink Smeets et al. (2007) is echter leidend in deze review van de literatuur, daar dit onderzoek een grotendeels gelijke opzet kent als het onderzoek van Naber, Klerks en Eysink Smeets (2000) en van recentere datum is. Om de Amsterdamse escortsector te kunnen onderzoeken, is het allereerst van belang een heldere werkdefinitie te hanteren. Daarbij is het belangrijk zowel het begrip 'escort' als het begrip 'Amsterdams' duidelijk af te bakenen. Indien aan het begrip 'Amsterdams' enkel een juridische invulling gegeven wordt, heeft dit tot gevolg dat, in verband met het karakter van escort, een groot deel van de personen en organisaties in deze sector die zich (al dan niet specifiek) op Amsterdam richten buiten beschouwing blijft. Daarom hanteren Eysink Smeets et al. (2007) drie criteria om te bepalen of een persoon of organisatie tot de Amsterdamse escortsector gerekend moet worden. Daarnaast onderscheiden zij vijf punten waaraan een dienst moet voldoen om deze als escortdienst te beschouwen. Deze criteria, waarbij in dit onderzoek wordt aangesloten, staan weergegeven in tabel 5.1.

Tabel 5.1 – Criteria voor een werkdefinitie van de Amsterdamse escortsector

Escort	Amsterdams
1. Het bieden van gezelschap met de expliciete mogelijkheid van seksuele dienstverlening;	1. Formeel of materieel gevestigd in Amsterdam, en/of
2. Door een persoon van welke geaardheid dan ook;	2. Zich aantoonbaar (al dan niet ook) specifiek richtend op Amsterdam (bijvoorbeeld door gebruik van een 020-nummer), en/of
3. Tegen een tevoren overeengekomen financiële vergoeding;	3. Door collega-ondernemers en/of klanten als een significante speler op de Amsterdamse markt wordt beschouwd
4. Waarbij de 'bestelling' van het gezelschap loopt via een medium;	
5. En waarbij het gezelschap en de seksuele dienstverlening niet plaatsvinden op het vestigingsadres van het gezelschap, maar op een in overleg met de klant bepaalde andere plaats.	

Bron: Eysink Smeets et al., 2007.

In aanvulling op deze criteria rekenen wij escortbedrijven die in dit onderzoek op de lijst van de gemeente voorkomen en/of een Amsterdams vergunningnummer op de site vermelden tevens tot de Amsterdamse escortsector. Daarnaast is – indien dit werd vermeld – gekeken naar de voor Amsterdam geldende tarieven. Escortbureaus rekenen verschillende tarieven voor verschillende steden. Het uurtarief neemt toe naarmate de te reizen afstand en reistijd toenemen. Derhalve zijn relatief lage tarieven voor klanten in Amsterdam als indicatie meegenomen dat een bureau tot de Amsterdamse escortsector moet worden gerekend.

Aantal escortbureaus en escorts in Amsterdam

Eysink Smeets et al. (2007) geven aan dat in 1999 ruim 100 bureaus actief zijn in de Amsterdamse escortsector. Echter, het feitelijke aantal aanbieders van escortdiensten bleek een stuk lager te liggen. Dit is een gevolg van het feit dat één bureau onder meerdere bureaunamen adverteert. Een groot aantal bureaunamen (64) kon zodoende herleid worden tot een kleine groep van maximaal twintig ondernemers en ondernemingen. In totaal bleken in 1999 60 aanbieders actief in de Amsterdamse escortsector met 120 bureaunamen. Dit is vooral een marketingstrategie: een aanbieder gebruikt meerdere bureaunamen om met verschillende prijsstellingen in de sector actief te zijn of doet met de ene bureaunaam andere beloften dan met de ander. In 2007 speelt deze marketingstrategie nog steeds een belangrijke rol: tenminste 70 van de gevonden 220 bureaunamen zijn te herleiden tot zestien bureaus. Na deze correctie blijkt het aantal actieve bureaus in 2007 te zijn opgelopen tot 120, wat een verdubbeling is van het aantal actieve bureaus dat in 1999 werd geconstateerd. In lijn met deze verdubbeling is ook het aantal escorts in vergelijking met de situatie in 1999 op

zijn minst verdubbeld. Ten tijde van het onderzoek in 1999 waren 500 escorts in de Amsterdamse escortsector actief, wat in 2007 opgelopen is naar een geschat aantal van 1.000 tot 1.200 actieve escorts (Eysink Smeets et al., 2007). Een overzicht van de aantallen staat weergegeven in tabel 5.2.

Tabel 5.2 – Overzicht van het totaal aantal in Amsterdamse actieve bureaunamen, bureaus en escorts

	1999	2007
Bureaunamen	120	220
Bureaus	60	120
Escorts	500	1000 tot 1200

Bron: Eysink Smeets et al., 2007.

Een verklaring voor de toename in de omvang van de Amsterdamse escortsector wordt niet alleen gezocht in de opheffing van het bordeelverbod. Eysink Smeets en Van Lier (2008) noemen ook andere oorzaken, zoals economische ontwikkelingen (waardoor de prijs in de markt sterk onder druk is gekomen), geopolitieke ontwikkelingen (waardoor nieuwe markten én nieuwe aanbieders ontstonden) en technologische ontwikkelingen (de opkomst van internet en mobiele telefonie). Technologische ontwikkelingen hebben vooral bijgedragen aan een toegenomen 'vindbaarheid', waardoor niet alleen bureaus maar ook zelfstandigen zich makkelijker dan in het verleden kunnen profileren. De onderzoekers concluderen echter dat er ook na correctie voor de toename in 'vindbaarheid' sprake is van een reële stijging van de omvang van de Amsterdamse escortsector. De escortsector wordt door Eysink Smeets et al. (2007) in vier segmenten opgedeeld: Vrouwen voor Mannen (VvM), Mannen voor Mannen (MvM), transgenders en Man voor Vrouw. Deze laatste twee segmenten zijn door Eysink Smeets et al. (2007) vanwege hun beperkte omvang niet nader onderzocht. Een overzicht van de omvang van de situatie in 2007 staat weergegeven in tabel 5.3.

Tabel 5.3 – Omvang van de verschillende segmenten³.

De situatie in 2007					
	Bureau-namen	Actieve bureaus	Bureau-escorts	Zelfstandige escorts	Totaal actieve escorts
Vrouw voor man	200	115	350 tot 500	200	500 tot 750
Man voor man	16	4	75	250 tot 400	250 tot 400
Transgenders	2	1	x	x	10 tot 20
Man voor vrouw	2	0	x	x	10 tot 20

Bron: Eysink Smeets et al., 2007.

Het VvM-segment

Binnen het VvM-segment is sprake van een piramidale opbouw met betrekking tot de escortbureaus. Daarmee wordt bedoeld dat weinig escortbureaus zich in de top van de markt bevinden, er een kleine groep bureaus bestaat dat zich tot de hogere middenklasse mag rekenen, een forse groep exploitanten in de lagere middenklasse opereert en vele zogenaamde *hit-and-run* bedrijven de absolute onderkant van de markt vormen.

Intermezzo – Segmenten, opbouw van de markt en prijsstelling

De piramidale opbouw in het VvM-segment komt onder meer tot uitdrukking in de prijsstelling die bureaus hanteren. Vier bureaus mogen zich volgens een exploitant van een escortbureau tot de absolute bovenkant van de markt rekenen. In dit hoge segment worden tarieven boven de 300 euro per uur gerekend; in het midden van de markt wordt door legale bureaus een prijs van 140 tot 160 euro gehanteerd. Een bedrag onder de 140 euro is volgens deze respondent verdacht voor wat betreft de legaliteit van een escortbureau. De tarieven in het MvM-segment liggen dicht bij elkaar: het tarief bedraagt bij bureaus vaak rond de 140 euro per uur, zelfstandigen vragen veelal een bedrag tussen de 100 en 125 euro per uur. Bron: Respondent.

Het aantal vrouwelijke escorts dat in 2007 bij escortbureaus in het VvM-segment werkt, ligt vermoedelijk tussen de 350 en 500. In 2007 zijn er tevens zelfstandige escorts die zich onafhankelijk van escortbureaus via profielensites op internet aanbieden. Hierbij gaat het vermoedelijk om 200 escorts op hooguit één moment die zich (al dan niet specifiek) op Amsterdam richten, hoewel door Eysink Smeets et al. (2007) aangegeven wordt dat het moeilijk is tot een betrouwbare schatting te komen. De overlap tussen vrouwelijke escorts die werkzaam zijn bij een bureau én zich op internet als zelfstandige escort profileren, lijkt beperkt. Blijkens de literatuur is op de omvang van escortwerkzaamheden in kleinere circuits zoals etnische gemeenschappen, koffiehuisen, restaurants en andere algemene horeca geen zicht gekregen. Wel zijn signalen opgevangen dat er hier (in beperkte mate) sprake is van escortwerk (Eysink Smeets et al., 2007).

In 2007 werken de Nederlandse prostituees in de Amsterdamse escortsector met name bij bureaus die zich in het bovensegment van de markt bevinden of zij bieden zich zelfstandig aan. Deze vrouwen hebben een gevarieerd opleidingsniveau. In het midden- en lagere segment van de bureaumarkt zijn veelal Roemeense vrouwen actief. De leeftijd van deze Roemeense vrouwen ligt rond de twintig jaar en is daarmee lager in vergelijking met vrouwen die in het hogere segment of zelfstandig werken. Het opleidingsniveau van escorts in het midden- en lagere segment van de markt is relatief laag, wat wordt geweten aan de toestroom van laagopgeleide vrouwen uit de Balkanlanden. De escorts die actief zijn in het midden- en lagere segment houden in 2007 aan een uur werk uiteindelijk 50 euro over. Zelfstandigen en escorts die werken in de bovenkant van de markt houden meer over, wat al snel op kan lopen tot het dubbele van hetgeen een escort in de onderkant van de markt met een uur werken verdient (Eysink Smeets et al., 2007).

Het MvM-segment

De opbouw van de markt in het MvM-segment verschilt van de opbouw in het VvM-segment. Hoewel georganiseerde vormen van escort in de markt aanwezig zijn, valt vooral

het aantal internetprofielen van zelfstandige escorts op en is het aantal bureaus dat voor mannelijke escorts bemiddelt in de loop der jaren sterk afgenomen. Via vier bureaus zijn in 2007 ongeveer 75 mannelijke escorts actief, waarbij onderscheid gemaakt kan worden tussen zeer actieve, actieve en nauwelijks actieve escorts. Het aantal zelfstandige, mannelijke escorts dat op profielensites adverteert en zich (al dan niet specifiek) op Amsterdam richt, wordt in 2007 geschat op een aantal van 250 tot 400 (Eysink Smeets et al., 2007). In het MvM-segment liggen de tarieven van escortbureaus in 2007 tussen de 140 en 170 euro per uur, terwijl zelfstandigen gemiddeld tussen de 100 en 150 euro per uur rekenen. De tarieven van bureaus liggen in vergelijking met het VvM-segment dichter bij elkaar, en bovendien zijn de prijzen in de bovenkant van het MvM-segment minder hoog in vergelijking met de tarieven die in de bovenkant van het VvM-segment gelden. Omdat vele mannelijke escorts bang waren hun anonimiteit te verliezen wanneer deze sector gelegaliseerd zou worden, hebben velen ervoor gekozen zich als zelfstandige aan te bieden via profielsites. Op dergelijke sites worden zowel professionals als bijverdieners gevonden. Over de nationaliteit en leeftijd van deze jongens/mannen wordt door Eysink Smeets et al. (2007) geen uitsluitel gegeven. Wel wordt aangegeven dat druggebruik van mannelijke escorts in deze sector een gewoonte is: zelfstandige escorts kunnen indien gewenst cocaïne, viagra of poppers meenemen voor de klant. Escortbureaus lijken hiermee – en vooral met cocaïne – echter niet geassocieerd te willen worden. Normen ten aanzien van safe sex gelden in deze sector als een aandachtspunt.

Intermezzo – Bezoekersaantallen van sites voor zelfstandigen en sites van escortbureaus

Op het internet zijn – naast ‘algemene’ sites als Marktplaats en Speurders waar personen seksuele diensten aanbieden – websites te vinden die zich specifiek richten op het koppelen van klanten aan vrouwen en mannen die zelfstandig seksuele diensten aanbieden. Uit een analyse van bezoekersaantallen van diverse websites (twee escortbureaus en één site voor zelfstandigen), blijkt het aanbod van zelfstandigen in het VvM-segment in vergelijking met bureausites weinig bezocht te worden. Het omgekeerde zien wij in het MvM-segment, waar sites waarop zelfstandigen zich aanbieden juist wel worden bezocht. Bron: Internet.

5.2 Omvang en aantallen

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de omvang en aantallen van de Amsterdamse escortsector anno 2009. Daarbij wordt gekeken naar het aantal exploitanten dat klanten binnen Amsterdam bedient en hoeveel bureaunamen deze exploitanten ‘beheren’. Aan de hand van gegevens van de Belastingdienst wordt eveneens een onderscheid gemaakt tussen diegenen die legaal (vergund) en diegenen die (nog) niet vergund escortdiensten aanbieden in Amsterdam. Daarnaast worden de omvang en aantallen van het VvM-segment en MvM-segment apart omschreven.

Op internet zijn in eerste instantie 114 sites van (mogelijk) Amsterdamse escortdiensten gevonden aan de hand van de eerder genoemde criteria.⁴ Omdat bij nadere beschouwing bleek dat op een aantal sites geen escortservices (meer) aangeboden werden, de site niet langer in de lucht was of het overduidelijk om een site van een zelfstandige escort ging, bleven uiteindelijk 102 sites over. Van deze 102 sites voldeden 76 aan de eerder uitgewerkte definitie van ‘Amsterdams’. Deze 76 sites hadden 39 unieke houders.⁵

Het aantal gevonden exploitanten via internet is in lijn met cijfers van de Belastingdienst.

Volgens deze cijfers worden escortdiensten in Amsterdam via in totaal 111 bureaunamen, die te herleiden zijn tot 39 exploitanten aangeboden.⁶ Bij het aanbieden van escortservices blijkt op basis van gegevens van de Belastingdienst sprake te zijn van twee varianten: de bureaus die enkel escortdiensten verlenen en de clubs die zich ook op de escortsector richten. De bureaus die zich (al dan niet legaal) enkel op het verlenen van escortdiensten richten, vertegenwoordigen het grootste gedeelte van de Amsterdamse escortsector: er zijn 90 bureaunamen, die herleid kunnen worden tot 34 exploitanten. De clubs die ook escortservices aanbieden, vertegenwoordigen 21 bureaunamen, waarachter vijf exploitanten schuilgaan. Deze aantallen staan weergegeven in tabel 5.4.

Tabel 5.4 – Overzicht van het totaal aantal exploitanten en bureaunamen

	Exploitanten	Bureaunamen
Club annex escort	5	21
Escort	34	90
Totaal	39	111

Bron: Belastingdienst

Exploitanten die zich op de Amsterdamse markt richten, zijn sinds februari 2008 vergunningsplichtig. Om in aanmerking te komen voor een vergunning moeten exploitanten aan meerdere voorwaarden voldoen. Zo moeten ze beschikken over een vast adres binnen Amsterdam en een vaste telefoonaansluiting hebben. Bovendien kan op grond van de Wet Bibob een vergunning aan een ondernemer geweigerd worden. In Amsterdam is de vergunningsregeling in 2008 ingevoerd. Dit heeft tot gevolg dat sommige bemiddelaars in ieder geval op papier (tijdelijk) uit lijken te wijken naar andere gemeenten waar (nog) geen vergunningsplicht geldt.

Naast voornoemde vergunningsplicht zijn exploitanten verplicht de Belastingdienst informatie over de arbeidsverhouding (loondienst of zelfstandig, volgens de opting-in-regeling) te verschaffen (zie voor meer informatie over de opting-in-regeling hoofdstuk 4). Uit gegevens van de Belastingdienst kan de stand van zaken met betrekking tot de vergunningaanvraag en deelname aan de opting-in-regeling overzichtelijk weergegeven worden. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen clubs die ook escortdiensten aanbieden en exploitanten van een escortbureau. Een overzicht staat in tabel 5.5.

Club- annex escortexploitanten (5) zijn allemaal vergund. Bij de exploitanten van escortbureaus komt een ander beeld naar voren. Zo is het opvallend dat het van drie exploitanten van escortbureaus bij de Belastingdienst niet bekend is of zij vergund zijn of niet. Blijkens gegevens van de Belastingdienst zijn van de overige 31 exploitanten van een escortbureau zestien vergund, hebben negen exploitanten een vergunningsaanvraag lopen en is een vergunningsaanvraag zesmaal geweigerd. Exploitanten waaraan een vergunning geweigerd is, mogen hun diensten niet langer aanbieden in Amsterdam. Van de zes exploitanten van een escortbureau waaraan een vergunning geweigerd is, adverteren er ten tijde van het onderzoek nog drie met escortdiensten in Amsterdam.

Tabel 5.5 – Stand van zaken omtrent vergunningaanvraag en deelname aan opting-in

	Club annex escort		Escort	
Vergunningsaanvraag	Bureaunaam	Exploitant	Bureaunaam	Exploitant
Vergund	21	5	57	16
In behandeling	0	0	20	9
Geweigerd	0	0	10	6
Onbekend	0	0	3	3
Totaal	21	5	90	34
Opting-in				
Ja	21	5	77	25
In behandeling	0	0	5	5
Nee	0	0	5	1
Onbekend	0	0	3	3
Totaal	21	5	90	34

Bron: Belastingdienst

Club- annex escortexploitanten zijn niet alleen allemaal vergund, zij werken ook allemaal mee aan de opting-in-regeling. Ook de exploitanten van al dan (nog) niet vergunde escortbureaus werken hieraan mee: 25 van de 31 exploitanten werken reeds mee aan de opting-in-regeling en van vijf exploitanten is de aanvraag ten tijde van het onderzoek in behandeling. Van drie exploitanten van een escortbureau is het onbekend of zij al dan niet meewerken aan de opting-in-regeling. Slechts één bedrijf heeft aangegeven niet aan de opting-in-regeling mee te werken. Escorts die bij dit bedrijf werken, zijn derhalve vanuit de Belastingdienst gezien in loondienst. Het gegeven dat exploitanten die zich enkel op het aanbieden van escortdiensten richten minder ver zijn met betrekking tot de opting-in-regeling en het verkrijgen van een vergunning dan de club- annex escortexploitanten, kent meerdere redenen. Allereerst zijn escortbureaus later dan clubs vergunningsplichtig gesteld en was deze vergunningsaanvraag aanvankelijk gebaseerd op een vrijwillige aanvraag door escortexploitanten. Daarnaast staat er tot op heden geen sanctie op het aanbieden van escortdiensten zonder vergunningnummer op bijvoorbeeld een eigen website. Op het adverteren zonder vergunningnummer staat wel een sanctie: wanneer escortbureaus zonder vergunningnummer adverteren en in een praktijkcontrole wordt aangetoond dat er sprake is van feitelijke exploitatie, kan een dwangsom worden opgelegd. De media die de advertenties plaatsen, zijn niet strafbaar. Een exploitant van een middelgroot escortbureau geeft desgevraagd aan dat websites van bureaus die zonder een vergunningnummer adverteren offline gehaald zouden moeten worden. Daar het een aanzienlijke periode duurt alvorens de naam van het escortbureau weer in de top van de zoekresultaten tevoorschijn komt en 'vindbaarheid' voor bedrijven binnen deze sector van levensbelang is, zou op deze wijze de illegaliteit binnen de escortsector ingedamd kunnen worden.

Het VvM-segment

De piramidale opbouw van het VvM-segment, zoals geconstateerd door Eysink Smeets et al. (2007), geldt volgens diverse respondenten – zowel escorts als exploitanten – binnen de escortsector nog steeds: de bovenkant van de markt wordt door vier bureaus vertegenwoordigd, meerdere bureaus bevinden zich in het midden van de markt en een groot deel van de bedrijven die komen en gaan, opereert aan de onderkant van de markt. Van de 76 door ons op internet gevonden bureaunamen en de daarbij behorende 39 exploitanten die deel uitmaken van de Amsterdamse escortsector, richt het grootste gedeelte (67 bureaunamen en 37 exploitanten) zich op het VvM-segment. Een analyse van cijfers van de Belastingdienst levert een soortgelijk beeld op: de meeste van de 39 exploitanten en 111 bureaunamen (35 exploitanten en 105 bureaunamen) zijn actief in het VvM-segment.⁷ Binnen het VvM-segment zijn tussen de 536 en 580 unieke bureauescorts actief.

Intermezzo – Berekening van het aantal unieke bureauescorts

Op 41 websites van de 67 in totaal door ons gevonden bureaunamen binnen het VvM-segment hebben wij het aantal aangeboden vrouwen en hun kenmerken en achtergronden in kaart gebracht. In totaal zijn op deze 41 sites 360 unieke vrouwen aangetroffen. Omdat het hier unieke vrouwen betreft, houdt dit aantal rekening met het feit dat vrouwen onder verschillende namen adverteren en vaak bij meerdere bureaunamen en/of bureaus actief zijn. Bij de 67 door ons gevonden bureaunamen die zich richten op de Amsterdamse markt, zijn naar onze schatting dan ook 580 unieke vrouwelijke escorts actief bij al dan niet legaal opererende escortbureaus.⁸ Tevens hebben we gegevens van de Belastingdienst bekeken. Deze gegevens hebben betrekking op 22 (van de in totaal 39) escortexploitanten en op 27 bureaunamen. Bij deze 27 bureaunamen zijn in totaal 216 unieke escorts actief. Wanneer wij dit aantal relateren aan het totaal door ons gevonden aantal bureaunamen (67), komen wij op een beredeneerde schatting van 536 unieke bureauescorts.⁹ Deze gegevens combinerend, schatten wij het aantal in de Amsterdamse escortbranche unieke bureauescorts tussen de 536 en 580. Dit aantal ligt iets boven het aantal bureauescorts (tussen de 350 en 500) dat Eysink Smeets et al. (2007) het meest aannemelijk achten op basis van het door hen verzamelde materiaal.

Naast de vrouwen die bemiddeld worden via een escortbureau, zijn er ook vrouwen die zich zelfstandig aanbieden op profielensites op internet (zie ook hoofdstuk 8). Een rondgang langs de grootste profielensites heeft ons geleerd dat het lastig is om een betrouwbare schatting te maken van het aantal vrouwen dat zelfstandig escortediensten verleent in Amsterdam. Vrouwen hebben meerdere profielen op één en dezelfde én andere profielensites, bieden niet altijd escortediensten aan (maar wel thuisontvangst) of richten zich niet op Amsterdam. Daarnaast zijn ook escortbureaus op profielensites actief en is het onduidelijk of vrouwen die zich aanbieden nog steeds als escort (in Amsterdam) actief zijn. Rekening houdend met deze 'valkuilen' lijkt het minimum aantal zelfstandige escorts dat zich (al dan niet specifiek) op Amsterdam richt na een rondgang langs een aantal profielensites en 'het tellen van koppen' tussen de 200 en 350 te liggen.

Het MvM-segment

Binnen het MvM-segment vertegenwoordigen zelfstandigen de meerderheid van het aanbod. Dit komt naar voren als gekeken wordt naar het aantal bureaunamen en exploitanten dat zich op het MvM-segment richt en het aantal zelfstandigen dat op profielensites actief is. Van de 76 bureaunamen en 39 exploitanten die deel uitmaken van de Amsterdamse escortsector, richten slechts enkelen (negen bureaunamen en vier exploitanten) zich op het MvM-segment. Twee exploitanten die actief zijn in het MvM-segment, richten zich ook op het VvM-segment. Op basis van de informatie die wij op de websites van deze negen bureaunamen gevonden hebben, is het mogelijk een schatting te maken van het aantal mannelijke escorts dat via bureaus werkzaam is in de Amsterdamse escortsector. Het aantal unieke escorts dat via de websites van escortbureaus kon worden geïdentificeerd, ligt op 78 jongens/mannen.¹⁰ Schattingen op basis van een door een respondent uitgevoerde internetsearch geven een totaal van ongeveer 400 unieke mannelijke escorts die in Amsterdam (zelfstandig) actief zijn.¹¹

Intermezzo – De rol van het internet in het MvM-segment

Internet speelt niet alleen een voorname rol in het MvM-segment dankzij profielensites die zich specifiek richten op het koppelen van escort en klant. Contacten worden eveneens gelegd via chatboxen en profielsites voor homo's die niet specifiek voor het koppelen van escort en mogelijke klant bedoeld zijn. Gebruikers geven op chatboxen in hun gebruikersnaam aan dat zij escortdiensten aanbieden, op profielsites verwerken zij dit vaak in hun gebruikersnaam en profieltekst. In de naam is in dergelijke gevallen vaak een '\$' of '€' verwerkt. Soms bieden mensen zonder een valutasymbool in hun naam op chatboxen geld om bepaalde seksuele handelingen bij een andere man te mogen verrichten. In deze gevallen gaat het initiatief van de klant uit.
Bron: Internet.

In tabel 5.6 wordt een overzicht gegeven van de aantallen in de Amsterdamse escortsector anno 2009. In vergelijking met de aantallen die Eysink Smeets et al. (2007) het meest ondersteund achten, lijkt er sprake te zijn van een lichte stijging van het totaal aantal in Amsterdam actieve escorts.

Tabel 5.6 – Omvang van de verschillende segmenten in de Amsterdamse escortsector anno 2009.

	Bureau- namen	Actieve bureaus	Bureau- escorts	Zelfstandige escorts	Totaal actieve escorts
Vrouw voor man	67	37	536 tot 580	200 tot 350	736 tot 930
Man voor man	9	4	78	400	478
Transgenders	x	x	x	x	x
Man voor vrouw	x	x	x	x	x

5.3 Kenmerken en achtergronden

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de kenmerken en achtergronden van prostituees die werkzaam zijn in de Amsterdamse escortsector. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen escorts die actief zijn in het VvM- en het MvM-segment. Kenmerken en achtergronden die zijn onderzocht, hebben onder meer betrekking op leeftijd, nationaliteit en afkomst en de talen die zij spreken.

Het VvM-segment

Door middel van een internetsearch en gesprekken met sleutelinformanten is informatie verkregen over de kenmerken van vrouwelijke escorts die (onder andere) actief zijn in Amsterdam. Daarbij is zowel gekeken naar escorts die via een bureau bemiddeld worden als naar zelfstandige escorts. In dit onderzoek wordt een vrouw als zelfstandige escort gezien indien zij niet bemiddeld wordt via een bureau en aangeeft dat zij zich verplaatst om seksuele diensten te verlenen. Zodoende vallen vrouwen die zichzelf aanbieden en enkel (thuis) ontvangen niet binnen de werkdefinitie van een zelfstandige escort. In een dergelijk geval is – als het vanuit de eigen woning gebeurt – sprake van thuisprostitutie.

Mensen die van de diensten van escorts gebruikmaken en op een internetforum actief zijn, schatten dat meer dan 50 procent van de vrouwelijke escorts die werkzaam zijn in de Amsterdamse escortsector tussen de 18 en 21 jaar oud is en dat nog eens ruim een kwart van de vrouwen tussen de 22 en 25 jaar oud is. Gezamenlijk vertegenwoordigen vrouwen in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 25 jaar dus meer dan 75 procent van de Amsterdamse escortsector. Dit cijfer komt overeen met de verdeling naar leeftijd zoals die opgegeven wordt door escorts die bij bureaus actief zijn. Van de 380 bij bureaus actieve, unieke escorts is bij 273 escorts meer informatie gevonden over de leeftijd. Daaruit komt naar voren dat ruim 45 procent van de vrouwen tussen de 18 en 21 jaar oud is en 35 procent tussen de 22 en 25 jaar oud is. Daarmee is – voor zover op basis van internet bepaald kan worden – ongeveer 80 procent van het aantal escort dat via bureaus bemiddeld wordt tussen de 18 en 25 jaar oud. Wanneer we kijken naar gegevens van de Belastingdienst, blijft dit percentage redelijk overeen: 59 procent van prostituees is ten tijde van de eerste aanmelding 25 jaar oud of jonger. Daarbij speelt nationaliteit een voorname rol. Nederlandse vrouwen (n=84), die vooral in het hogere segment van de markt werken, zijn gemiddeld 29 jaar oud ten tijde van de eerste aanmelding. Oost-Europese vrouwen (n=105) zijn gemiddeld 22 jaar oud.

Intermezzo – De leeftijd van prostituees

Escortbureaus zijn niet altijd eerlijk over de leeftijd van een escort die zij naar een klant sturen. Indien een klant zijn wensen omtrent leeftijd telefonisch kenbaar maakt, wordt door het bureau het meisje dat het meest aan deze wensen voldoet naar de klant gestuurd. Als dit meisje iets ouder is dan door de klant gewenst, wordt haar ontraden zwarte kleding aan te trekken omdat dat ouder oogt. Op deze wijze kan een meisje dat in werkelijkheid 20 jaar is door het escortbureau als 18-jarige naar een klant worden gestuurd. Tevens is het niet ondenkbaar dat een meisje zelf op het profiel bewust liegt over haar leeftijd om meer klanten aan te trekken. Een gevolg hiervan is dat er een vertekening kan optreden ten aanzien van de daadwerkelijke leeftijd van de meisjes. Bron: Respondent

De leeftijd van vrouwelijke escorts die zich zelfstandig aanbieden via profielensites lijkt meer verspreid te zijn over de verschillende leeftijdscategorieën. Zelfstandige escorts blijken vaak tussen de 30 en 40 jaar te zijn. Het is echter de vraag in hoeverre vrouwen die op profielensites staan actief zijn binnen de (Amsterdamse) escortsector. Wel kan gesteld worden dat zelfstandige escorts voornamelijk van Nederlandse komaf zijn.

Zoals eerder is aangegeven, werken vrijwel alle exploitanten binnen de escortsector in Amsterdam mee aan de opting-in-regeling. Daarmee heeft de Belastingdienst een goed zicht op de afkomst van vrouwen die in het legale deel van de Amsterdamse escortsector werken. Een respondent van de Belastingdienst schat dat grofweg 80 procent van de dames die deelnemen aan de opting-in-regeling van Oost-Europese komaf is, waarbij het voornamelijk om Bulgaarse en Roemeense vrouwen gaat. Een exploitant van een middelgroot escortbureau dat enkel Roemeense dames (25 á 30 in totaal) in dienst heeft, geeft eveneens aan dat een grote meerderheid van de vrouwen in de escortsector van Oost-Europese komaf is. Schattingen van klanten op een internetforum hebben in 65 procent van de gevallen betrekking op een Oost-Europese nationaliteit. Oost-Europese vrouwen zijn derhalve fors vertegenwoordigd in de Amsterdamse escortsector. Op internetfora komen wij geen meldingen tegen van Afrikaanse en Aziatische vrouwen die actief zijn binnen de escortsector.

Intermezzo – Botosani

Als gekeken wordt naar de etnische verdeling binnen sectoren blijkt dat vrouwen vaak niet alleen uit hetzelfde land, maar ook uit dezelfde streek of plaats afkomstig zijn. Een exploitant van een escortbureau dat meewerkt aan de opting-in-regeling noemde als voorbeeld het stadje Botosani. Bij het verwerken van de persoonsgegevens viel hem op dat vrijwel alle Roemeense vrouwen die hij in dienst heeft uit dit plaatsje afkomstig zijn. Mond-tot-mond-reclame en de zichtbare luxe die deze Roemeense vrouwen zich bij terugkomst in het thuisland kunnen veroorloven, zijn volgens deze exploitant daarvoor mogelijke verklaringen. Bron: Respondent.

Gezien de constatering dat een groot deel van de vrouwen die bij een escortbureau werkzaam zijn in de Amsterdamse escortsector een Oost-Europese achtergrond heeft, ligt het in lijn der verwachting dat weinig van deze dames de Nederlandse taal beheersen. Dit lijkt op basis van gegevens van een internetforum inderdaad zo te zijn: Nederlands wordt vooral gesproken door vrouwen die in bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit en de buitenlandse vrouwen spreken voornamelijk Engels en in mindere mate Spaans of Italiaans. Spaanse en Italiaanse talen vertonen overeenkomsten met de Roemeense taal en worden volgens een respondent binnen de escortsector vooral door escorts van Roemeense komaf gesproken.

Intermezzo – Roemeense vrouwen als gelukszoekers

In een gesprek met een exploitant komt naar voren dat veel vrouwelijke escorts een bepaald aantal jaren willen werken om – in ieder geval naar de maatstaven die in het land van herkomst gelden – veel geld te verdienen. Zij stoppen er rond hun dertigste mee en keren dan terug naar hun geboorteland. Hij ziet deze (voornamelijk) Oost-Europese meiden dan ook vooral als gelukszoekers. In gesprekken met verschillende escorts wordt dit beeld bevestigd. Een gevaar is – zo wordt ons door een escort uit het hogere segment verteld – dat deze meisjes wennen aan de luxe die zij zich nu kunnen permitteren en niet aan later denken. Een Roemeense escort

vertelt ons dat zij inderdaad moeite heeft om te sparen voor later: zij woont vlakbij een aantal luxe winkels, verdient al gauw 1.500 euro netto per week en besteedt een aanzienlijk gedeelte daarvan aan exclusieve kleding, dure parfum en andere (mode)accessoires. Bron: Respondent.

Het MvM-segment

Door middel van een internetsearch en gesprekken met sleutelinformanten hebben wij informatie verzameld over de kenmerken en achtergronden van mannelijke escorts die zelfstandig of bij een escortbureau in Amsterdam actief zijn. De homoprostitutie in Amsterdam beslaat echter een groter gebied dan het MvM-segment, waarbinnen escortbureaus en zelfstandigen die zich via internet aanbieden actief zijn. Zo zijn er signalen opgevangen dat jongens en mannen hun diensten aanbieden in onder meer parken, bars, uitgaanscentra en andere gelegenheden als sauna's en seksbioscopen. Dit terrein van de homoprostitutie wordt in dit onderzoek echter niet tot de Amsterdamse escortsector gerekend en zodoende niet in dit hoofdstuk besproken, maar komt aan bod in hoofdstuk 8. Het MvM-segment beslaat een kleiner deel van de markt dan het VvM-segment en internetfora, zoals die gebruikt zijn voor het VvM-segment, zijn als informatiebron niet voorhanden. Derhalve berust informatie over leeftijden, afkomst en – in het geval van zelfstandige mannelijk escorts – gesproken talen op minder bronnen. Daarmee dient bij de interpretatie van deze gegevens rekening gehouden te worden.

Op een aantal bureausites wordt informatie gegeven over de leeftijd en herkomst van mannelijke escorts. Van 61 van de 78 mannen die zich via een escortbureau aanbieden, is de leeftijd bekend. Deze aantallen staan weergegeven in tabel 5.7. Daaruit komt naar voren dat bijna de helft van de jongens tussen de 18 en 21 jaar is en een meerderheid van de jongens jonger is dan 25 jaar is.

Tabel 5.7 – Leeftijd van mannelijke escorts die door een bureau bemiddeld worden.

	Aantal	Percentage
18 t/m 21	27	44
22 t/m 25	19	31
26 t/m 28	7	12
>28	8	13
Totaal	61	100

Bron: Internet

Van 43 mannen op bureausites is informatie over de herkomst bekend. Meer dan de helft van de mannelijke escorts is van Nederlandse komaf en nog eens negen mannen zijn afkomstig uit landen die zijn aangesloten bij de EU. De overige mannen komen uit Suriname, Zuid-Amerika, Afrika en het Caribische gebied.

Jongens en mannen die hun diensten zelfstandig aanbieden, zijn veelal tussen de 18 en 35 jaar oud. In vergelijking met bureauescorts is er qua leeftijd dus sprake van meer spreiding. In sommige gevallen bieden ook oudere mannen hun diensten aan tegen een laag tarief dat rond de 40 euro per uur ligt. De verhouding tussen Nederlandse en niet-Nederlandse mannen lijkt ongeveer gelijk te zijn, hoewel de precieze afkomst van een aantal zelfstandige

mannelijke escorts onduidelijk blijft. Jongens en mannen die aangeven Nederlands te spreken, zijn in ieder geval als Nederlands geclassificeerd. Engels is de meest voorkomende, door zelfstandige mannelijke escorts gesproken taal. Daarnaast spreken zelfstandigen Nederlands, Spaans en in mindere mate Duits. Een andere ontwikkeling op dit gebied is de toename van het aantal Marokkaanse mannen dat op dergelijke profielsites staat. Een verklaring daarvoor ligt volgens een respondent van een welzijnsinstelling mogelijk in het nog steeds goede imago van Amsterdam binnen de gay-scene en het feit dat sommige Marokkaanse mannen in de zomer naar Nederland afreizen om zich te prostitueren. De toename in het aanbod van Marokkaanse mannen op profielensites lijkt dan ook vooral 'seizoensgeassocieerd' en tijdelijk te zijn.

5.4 Mobiliteit

Binnen de prostitutiebranche is een verscheidenheid aan sectoren waarbinnen prostituees hun diensten kunnen aanbieden en hun werkzaamheden uit kunnen voeren. Het komt voor dat prostituees actief zijn bij meerdere exploitanten binnen de escortsector of ook in andere gebieden van de prostitutiebranche aan het werk zijn of waren. In deze paragraaf wordt de mobiliteit van prostituees die actief zijn in de Amsterdamse escortsector nader toegelicht.

Intermezzo – Etnische verdeling tussen sectoren

Er is sprake van een zekere mate van etnische verdeling tussen de verschillende vormen van prostitutie. Zo weten volgens een respondent binnen de escortsector Roemeense vrouwen bijvoorbeeld wel de weg naar de escortbureaus te vinden, maar over het algemeen niet naar de ramen. Voor de Hongaarse vrouwen geldt dan weer precies het tegenovergestelde. Hoewel Roemeense vrouwen volgens gegevens van de politie wel degelijk actief zijn achter de ramen, lijkt van structurele mobiliteit tussen de escortsector en de ramen geen sprake te zijn. Dit wordt bevestigd in een gesprek met een Roemeense escort. Zij geeft aan dat er ook Roemeense meisjes achter de ramen werken, maar dat deze vrouwen niet actief zijn in de Amsterdamse escortsector. Bron: Respondenten.

Op basis van eigen onderzoek op internet en gesprekken met meerdere exploitanten en escorts lijkt er nauwelijks sprake te zijn van verplaatsing tussen de escortsector en andere sectoren. Wel komt het voor dat prostituees besluiten een bepaald bureau te verlaten; over het algemeen blijven zij vervolgens wel werkzaam binnen de escortsector. Volgens een exploitant van een escortbureau werken vrouwen soms in andere delen van de prostitutiebranche, maar kiezen ze uiteindelijk wel echt voor één sector om in te werken. Omdat de vraag naar escortwerk in de vakantieperiode terugvalt, werken sommige vrouwen tijdelijk in een club of achter de ramen. Als dit bevalt, maken escorts vervolgens de overstap. Indien er sprake is van een switch in de sector waarin men actief is, lijkt soms ook de regio of plaats waarop men zich richt te veranderen. Daarvan zijn op internetfora meerdere voorbeelden gevonden:

'Ik miste haar advertentie al op kinky.nl bij 'privéontvangst in Flevoland', maar kwam nu een advertentie van haar tegen op Kinky.nl als escort voor de omgeving Amsterdam. Zij is wellicht verloren gegaan voor de privéontvangst.'

Een exploitant bevestigt onze waarneming dat prostituees vaak – onder verschillende namen – bij meerdere bureaus actief zijn. De reden dat vrouwen bij meerdere bureaus actief zijn, heeft voornamelijk te maken met de vindbaarheid: de kans is immers groter dat zij door een potentiële klant gevonden en vervolgens geboekt worden. Klanten hebben namelijk niet alleen een voorkeur voor bepaalde escorts, maar ook voor bepaalde bureaus. In het laatste geval speelt niet alleen de prijs, maar ook de service en uitstraling van een bureau mee. Een slechte service kan er bijvoorbeeld toe leiden dat een klant een escort niet meer bestelt bij het ene, maar wel bij het andere bureau:

‘Het is echt een rotte appel in de escortsector, ik heb het al een aantal keer gehad met hem dat ik speciaal nog vraag “het is toch wel Jessica hè die komt”, maar gewoon dan weer een andere dame sturen, het is om gek van te worden. Wat ik ook begrepen heb, is dat ie alles illegaal doet en niks aan belasting, en die regels zijn er toch duidelijk nu daarom zijn bij een aantal bureaus de prijzen iets omhoog en dit allemaal ten goede van de dame die nu gewoon legaal werkt en ook recht heeft op alles wat wij belastingbetalers ook hebben. Voor mij geen escortbureau (...) meer, ik bestel Jessica wel via escortbureau (...).’ Bron: Hookers.nl

Zelfstandige escorts adverteren veelvuldig met de termen ‘verplaatsen’ en ‘ontvangen’. In het ene geval verplaatst of ontvangt men alleen, in andere gevallen bieden deze zelfstandigen beide diensten aan. Van ‘verplaatsen’ is sprake wanneer seksuele handelingen plaatsvinden bij bijvoorbeeld de klant thuis; we spreken van ‘ontvangen’ wanneer de seksuele handelingen plaatsvinden op een locatie waar de prostituee vaker klanten ontvangt: dit kan bijvoorbeeld een hotelkamer of de eigen woning van de prostituee zijn. Wanneer een zelfstandige escort beide diensten aanbiedt, is er sprake van een overlap tussen twee sectoren: het verlenen van escortdiensten (escort) en het aanbieden van privéontvangst (thuisprostitutie). Op verschillende profielensites waarop vrouwen zich zelfstandig aanbieden, bieden vrouwen regelmatig beide diensten aan. Er is derhalve overlap tussen escortwerk van zelfstandige vrouwen en thuisprostitutie. Naast deze overlap tussen activiteiten in de escortsector en thuisprostitutie, is er in sommige gevallen sprake van een overlap tussen (zelfstandige) escorts en de porno-industrie. Gezien het beperkte aantal berichten hierover op internetfora, komt dit vermoedelijk slechts in enkele gevallen voor.

Een ander interessant gegeven is dat klanten van zelfstandige escorts relatief vaak problemen hebben met de diensten of service van deze prostituees. Deze komen niet opdagen of zijn op het moment van de afspraak niet meer bereikbaar voor de klant. De zelfstandige escorts lijken dan ook vooral tijdelijk te adverteren, waarbij zij soms wel en soms weer niet beschikbaar zijn. Binnen het MvM-segment is vooral sprake van zelfstandige escorts. Deze jongens en mannen lijken niet actief te zijn in andere sectoren dan het (zelfstandige) escortwerk. Hetzelfde geldt voor mannelijke bureauescorts: zij lijken niet actief te zijn in andere sectoren en staan bij één bureau ingeschreven.

5.5 Zorgbehoeften

Betreffende de zorgbehoeften van escorts worden drie niveaus onderscheiden, te weten de fysieke zorgbehoefte, de psychische zorgbehoefte en zorgbehoefte met betrekking tot de

eigen veiligheid. Betreffende de fysieke zorgbehoefte moet onder meer gedacht worden aan het hebben van veilige seks ter voorkoming van seksueel overdraagbare aandoeningen en de fysieke conditie waarin prostituees verkeren als zij hun werkzaamheden uitvoeren (bijvoorbeeld ziekte of zwangerschap). Ten aanzien van de psychische zorgbehoefte is het van belang nader te bepalen welke geestelijke zorg prostituees binnen de escortsector behoeven en in welke mate zij ondersteuning nodig hebben wanneer zij uit de prostitutie willen stappen. Bij zorgbehoefte die op de eigen veiligheid betrekking heeft, is onder meer de kwaliteit van het bureau waarvoor de prostituee werkzaam is en het al dan niet ter beschikking hebben van een chauffeur relevant. Omdat de zorgbehoeften van vrouwelijke en mannelijke escorts van elkaar verschillen, worden deze in aparte paragrafen besproken.

Vrouwelijke escorts

Ten aanzien van fysieke zorgbehoeften is onder andere gekeken naar de hygiëne van escorts en de mate waarin zij veilige seks bedrijven. Gegevens over de hygiëne van escorts zijn verkregen aan de hand van recensieformulieren die op een internetforum door klanten ingevuld zijn en geven daarmee een indicatie van de mate van hygiëne. Hieruit komt naar voren dat de hygiëne in meer dan 85 procent van de gevallen door de klanten als goed of uitstekend werd beschouwd. In een enkel geval was de hygiëne van de vrouwen volgens de klant matig en geen enkele klant beoordeelde deze als slecht. Omdat deze resultaten afkomstig zijn van één bron, is dit cijfer wellicht niet representatief voor alle ervaringen van klanten met escorts.

Orale seks vindt volgens recensieformulieren op een internetforum in ongeveer een zesde van de gevallen onveilig plaats. Op basis van andere berichten op dit forum lijkt dit aantal echter veel hoger te liggen, wat gezien de gezondheidsrisico's een aanzienlijk aantal is. In sommige gevallen gaat het geven van onveilige, orale seks gepaard met een verhoogd tarief, vaak lijkt dit echter ook niet het geval te zijn. Vaginaal contact vindt in het zichtbare gedeelte van de Amsterdamse escortsector uitsluitend veilig plaats, evenals anaal contact. Niettemin wordt op een internetforum eenmaal melding gemaakt van onveilige, anale seks en wordt door een zelfstandige escort expliciet geadverteerd met dienstverlening zonder condoom.

Naast het hebben van veilige seks, betreft een ander punt van aandacht de vrouwen die doorwerken terwijl zij zwanger zijn. Zo bleek een vrouw gedurende haar zwangerschap door te werken en het werk ook snel na de bevalling weer te hebben opgepakt. Daarbij ondervond zij hinder van de gevoeligheid van haar borsten, daar zij nog steeds borstvoeding gaf. Of er ook sprake was van andere fysieke ongemakken kan op basis van de ons beschikbare informatie niet achterhaald worden.

Volgens een Roemeense vrouw, die reeds 2 jaar actief is in de Amsterdamse escortsector, vindt er veel druggebruik plaats. Daarbij gaat het met name om cocaïne. Meiden die gebruiken, snuiven zich volgens haar op deze wijze 'door het werk heen'. In de gevallen waarbij de dienstverlening als slecht wordt ervaren of als er sprake is van druggebruik, is het de vraag in welke mate escorts het werk leuk vinden, psychisch aankunnen of onder drang/dwang in deze sector werkzaam zijn. Dit wordt bevestigd door een respondent, die aangeeft dat er zorgen zijn over de werkomstandigheden waaronder vrouwen (moeten) werken in de absolute onderkant van de escortmarkt. Deze omstandigheden kunnen gevolgen hebben voor

zowel de fysieke als de psychische zorgbehoeften van vrouwelijke escorts, zeker in die gevallen waarin er sprake is van drang of dwang door derden. Deze vrouwen zijn vaak psychisch en/of fysiek mishandeld, waardoor zij angstig, onzeker en wantrouwend kunnen zijn. Het vinden van gespecialiseerde hulp is in deze gevallen noodzakelijk.

Veiligheid is voor vrouwelijke escorts erg belangrijk. Volgens de exploitant van een escortbureau kiest een aantal vrouwen dan ook voor zijn bureau vanwege de veiligheid die hij als bureau biedt. Klanten worden gescreend aan de telefoon, waarbij onder meer wordt gekeken of eerder slechte ervaringen met deze klant zijn opgedaan. Indien prostituees bij de klant zijn aangekomen, zijn zij bovendien in de gelegenheid de klant te weigeren als zij zich niet op hun gemak voelen. Tot slot worden zij altijd door een chauffeur dichtbij de klant afgezet. De rol van de chauffeur ter bescherming van de eigen veiligheid komt ook bij zelfstandige escorts naar voren. Zelfstandige escorts moeten hun klanten immers zelf screenen en hebben daarbij bovendien niet de beschikking over een zwarte lijst van klanten, die een aantal escortbureaus wel kan gebruiken. Wel maken zij gebruik van internetfora, waar slechte klanten of fakers besproken worden. Op deze internetfora zijn veelvuldig advertenties te vinden van zelfstandige escorts die op zoek zijn naar een betrouwbare chauffeur. De rol van de chauffeur wordt door de klanten die actief zijn op een internetforum overwegend als positief beschouwd: zij worden door een chauffeur gebeld als men later aankomt dan verwacht of wanneer de escort bij het hotel gearriveerd is en hebben weinig op deze service aan te merken. Enkele keren worden op een internetforum wel negatieve ervaringen signaleerd:

‘Ze werd gebracht door een lul de behanger die meeliiep naar de deur om af te rekenen. Totaal niet discreet, hard praten wat ik van plan was en wat wat kostte. Ging die zak recht voor de deur staan wachten.’ Bron: Hookers.nl

Mannelijke escorts

Binnen de groep mannelijke prostituees wordt volgens een respondent van de GGD bij 17 tot 22 procent een soa aangetroffen. Dit is waarschijnlijk mede een gevolg van de losbandiger norm ten aanzien van onveilige seks die binnen dat deel van de homowereld geldt. Zo wordt bijvoorbeeld relatief makkelijk overgegaan tot onveilige, orale seks. Daarnaast is het in deze scene niet ongewoon dat er voor klanten – indien gewenst – drugs als cocaïne of poppers meegenomen worden. Bureaus lijken zich grotendeels afzijdig te houden van deze handelswijze, hoewel bij sommige bureaus het meenemen van poppers door de escort nadrukkelijk als mogelijke service genoemd wordt. In welke mate deze drugs voor de klant zijn en niet door de escort zelf gebruikt worden, is niet bekend.

Geld lijkt voornamelijk de drijfveer te zijn van de mannen die zich zelfstandig prostitueren. Een laag zelfbeeld, een gebrek aan eigenwaarde of slachtofferschap van seksueel misbruik komen volgens een respondent dan ook niet veel voor. Niettemin kunnen ook mannen wel hulp nodig hebben: sommige mannen die uit de prostitutie willen stappen, krijgen dit om uiteenlopende redenen niet voor elkaar. Zo kunnen zij geen werk krijgen en/of behouden, hebben zij schulden of kunnen zij niet meer zonder het geld dat met het escortwerk verdiend wordt en de luxeartikelen die zij daarmee aan kunnen schaffen. Met deze groep is het volgens een respondent echter lastig contact krijgen.

Zorgbehoeften ten aanzien van de veiligheid zijn voor mannelijke, zelfstandige escorts het-

zelfde als voor vrouwelijke, zelfstandige escorts. Beiden moeten hun klanten zelf screenen en kunnen geen gebruik maken van zwarte lijsten die door escortbureaus gebruikt worden. Waar vrouwelijke zelfstandige escorts vaak een chauffeur hebben en fakers en slechte ervaringen met klanten benoemen en online met elkaar delen, lijkt dit voor de mannelijke, zelfstandige escorts niet te gelden: zij hebben – voor zover bekend – geen chauffeur en online zijn ook geen meldingen van ‘slechte’ klanten aangetroffen. De mannelijke, zelfstandige escort lijkt dus nog meer dan de vrouwelijke, zelfstandige escort op zichzelf aangewezen.

5.6 Resumé

De Amsterdamse escortsector is op te delen in vier segmenten. De twee grootste segmenten, het VvM- en het MvM-segment, zijn onderwerp van dit onderzoek geweest. In het VvM-segment zijn in 2009 37 exploitanten actief, die in elk geval 67 bureaunamen ‘beheren’. Binnen het VvM-segment is sprake van een piramidale verdeling: vier bureaus mogen zich tot het hoogsegment rekenen, een groter aantal behoort tot het middensegment en een groot gedeelte van de markt moet als onderkant van de markt beschouwd worden. Daarnaast zijn er prostituees die niet bemiddeld worden door een escortbureau, maar zich zelfstandig aanbieden op internet en via advertenties.

Het aantal in de escortsector actieve prostituees ligt volgens schatting tussen de 536 en 580. De meeste vrouwen zijn van Roemeense komaf en komen veelal reeds op hun achttiende naar Amsterdam om in de escortsector te werken. Deze Roemeense prostituees zijn werkzaam in het midden- of lagere segment van de markt en veelal laagopgeleid. Nederlandse, hoogopgeleide vrouwen werken enkel in het hogere segment, of bieden zich zelfstandig aan. De keuze voor het escortwerk wordt – vanwege de discretie en anonimiteit die het escortwerk biedt in vergelijking met andere sectoren – bewust gekozen door prostituees, die veelal zonder pooier lijken te werken. Prostituees in het middensegment houden 50 euro netto per uur over aan het escortwerk, wat veel is in vergelijking met het loon in Roemenië (circa 200 euro per maand). Prostituees in het hogere segment houden al gauw het dubbele over aan een uur werk. In mindere mate bieden vrouwen zelfstandig escortediensten aan op internet. Deze vrouwen zijn van Nederlandse afkomst en vaak ouder dan 30 of soms 40 jaar. Een ruwe schatting van het aantal vrouwen dat zich zelfstandig aanbiedt, ligt tussen de 200 en 350. In het VvM-segment zijn in totaal tussen de 736 en 930 escorts actief.

In het MvM-segment overheerst het aanbod van zelfstandige, mannelijke escorts: slechts vier exploitanten, waar circa 75 mannen werken, zijn in dit segment actief met negen bureaunamen. Het aantal zelfstandigen ligt met een geschat aantal van 400 unieke mannelijke escorts vele malen hoger. Bureauscorts zijn overwegend jonger dan 25 jaar, zelfstandige escorts variëren in leeftijd tussen de 18 en 35 jaar. In beide circuits hebben mannelijke escorts overwegend de Nederlandse nationaliteit.

Op basis van eigen onderzoek op internet en gesprekken met meerdere exploitanten en escorts lijkt er nauwelijks sprake te zijn van verplaatsing van bureauscorts tussen de escortsector en andere sectoren. Wel komt het voor dat prostituees besluiten een bepaald bureau te verlaten; over het algemeen blijven zij vervolgens wel werkzaam binnen de escortsector. Daarnaast zijn escorts vaak onder verschillende namen actief bij meerdere bureaus. Dat heeft voornamelijk te maken met de vindbaarheid: de kans is immers groter dat zij door een potentiële klant gevonden en vervolgens geboekt worden. Wel is er sprake van overlap

tussen de escortsector en de thuisprostitutie: vrouwen die zich zelfstandig aanbieden op profielensites, bieden regelmatig escortwerk aan en ontvangen klanten ook thuis. Binnen het MvM-segment lijkt van mobiliteit tussen sectoren geen sprake te zijn.

Onveilige seks lijkt – in zowel het VvM- als het MvM-segment – vaak voor te komen en geldt als gevolg van de gezondheidsrisico's die daardoor gelopen worden als een belangrijk aandachtspunt. Tevens is er in een aantal gevallen sprake van harddruggebruik door vrouwelijke escorts. In dergelijke gevallen is het de vraag in welke mate deze escorts vrijwillig in deze sector werkzaam zijn en het werk psychisch aankunnen. Zelfstandige en bureauescorts in het VvM-segment maken ter bescherming van de eigen veiligheid gebruik van een chauffeur. Zelfstandigen kunnen onderling communiceren over slechte klanten via internetfora en bureauescorts kunnen terugvallen op de screening van klanten die het bureau uitvoert. In het MvM-segment maken zelfstandigen geen gebruik van een chauffeur noch van internetfora om slechte ervaringen met klanten te delen. Dit maakt de positie van zelfstandige mannelijke escorts in vergelijking met zelfstandige vrouwelijke escorts nog kwetsbaarder.

Noten

1. Sinds het onderzoek uit 2007 (Eysink Smeets et al., 2007) is de vergunningsplicht voor de Amsterdamse escortsector ingevoerd. Dat betekent dat een deel van de sector, met name de zelfstandige escort, nu strikt genomen onder de niet-vergunde prostitutievormen valt. Zelfstandige escorts zijn niet vergunningsplichtig, maar moeten wel belasting betalen. Zelfstandige escorts doen dit echter vrijwel allemaal niet. Om echter een goede vergelijking te kunnen maken met het onderzoek uit 2007 beschrijven we in dit hoofdstuk de gehele escortsector, waaronder de zelfstandige escorts. In deel III over onvergunde vormen komen we hierop kort terug c.q. geven we een korte samenvatting van dit deel van de escort. De Belastingdienst is thans bezig met het zicht krijgen op de groep zelfstandige escorts.
2. Het transgender- en gigolosegment zijn vanwege de beperkte omvang buiten beschouwing gelaten.
3. Aantallen zijn letterlijk overgenomen uit het rapport.
4. De internetsearch was niet gericht op het verkrijgen van een zo compleet mogelijk overzicht, daar leek het te omvangrijk voor. Desondanks denken we dat we het overgrote deel van de escortdiensten hebben gevonden.
5. De uniciteit is bepaald op basis van gevonden straatnaam, huisnummer en postcode
6. Deze cijfers liggen aanzienlijk lager dan de schatting van Eysink Smeets et al. (2007) van 220 bureauanamen en 120 actieve exploitanten.
7. Deze aantallen liggen aanzienlijk lager dan de schatting van Eysink Smeets et al. (2007) van 200 bureauanamen en 120 actieve bureaus in het VvM-segment.
8. Op 41 sites zijn 360 unieke vrouwen actief: $(67/41)*360$ geeft in totaal 580 unieke escorts.
9. Bij 27 bureauanamen zijn 214 unieke vrouwen actief: $(67/27)*216 = 536$.
10. Het aantal exploitanten en mannelijke escorts dat via bureaus bemiddeld wordt, is in lijn met het aantal dat door Eysink Smeets et al. (2007) gevonden werd. Wel zijn er in vergelijking met 2007 minder bureauanamen in de markt actief.
11. Deze schatting ligt op de bovengrens (250 – 400 mannelijke escorts) van de schatting van Eysink Smeets et al. (2007).

Deel III

Onvergunde vormen van prostitutie

6 Straatprostitutie

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de straatprostitutie in Amsterdam als een van de onvergunde c.q. illegale vormen van prostitutie. Straatprostitutie, ook wel tippelprostitutie genoemd, neemt in dit onderzoek een aparte plek in, omdat het de enige sector is die van gedoogd (ten tijde van de tippelzone) naar illegaal (na het sluiten van de tippelzone in 2003) is verschoven. In de eerste paragraaf komt een overzicht van eerder onderzoek naar straatprostitutie aan de orde¹. Enigszins afwijkend van de overige hoofdstukken is deze betrekkelijk uitgebreid, aangezien er relatief veel geschreven is over deze prostitutiesoort, met name rond het moment van het sluiten van de tippelzone. Tot enkele jaren na deze sluiting is in enkele onderzoeken getracht de invloed van (het sluiten van) de tippelzone in kaart te brengen. In de daaropvolgende paragrafen komen kenmerken en aantallen van straatprostituees, locaties, mobiliteit en zorgbehoeften anno 2009 aan bod.

6.1 Eerder onderzoek

Na het sluiten van de tippelzone op de Theemsweg, eind 2003, komt de vraag hoe het met de tippelprostituees gesteld is regelmatig terug. Enerzijds gaat het dan om de wens vanuit de gemeente Amsterdam om zicht te krijgen op de plekken waar de prostituees momenteel werkzaam zijn, hun gezondheidstoestand en hun opvangmogelijkheden. Anderzijds wil de gemeente inzicht krijgen in de criminaliteit en overlast die straatprostituees veroorzaken. Wat het eerste aspect betreft, geeft Schaafsma (2009) aan dat de Amsterdamse tippelzone vooral is ontstaan vanuit het zorggoepunt. Dit liep echter spaak doordat verslaafde vrouwen ook elders (in de buurt van of op weg naar hun dealer) gingen tippelen en de tippelzone na verloop van tijd voornamelijk door Oost-Europese prostituees zonder de benodigde papieren werd bevolkt. Het gevolg was dat de tippelzone uiteindelijk is gesloten omdat de situatie onbeheersbaar bleek.

Korf et al. (2005) hebben de straatprostituees die op en rond de tippelzone liepen, onderzocht en gevolgd. Het ging toentertijd voornamelijk om (verslaafde) Nederlandse en West-Europese, Latijns-Amerikaanse, Oost-Europese en Afrikaanse prostituees en transgenders. De onderzoekers benadrukken dat het sluiten van de tippelzone tot een rigoureuze verandering van de samenstelling van de straatprostitutie heeft geleid. Zo zijn de niet-verslaafde Nederlandse en West-Europese prostituees achter ramen, in clubs of andere sectoren terechtgekomen. Verder zijn de Latijns-Amerikaanse vrouwen en transgenders deels naar Den Haag en deels uit Nederland vertrokken. Van de Afrikaanse prostituees die op de tippelzone werkten, is onbekend waar ze naartoe zijn gegaan. Oost-Europese prostituees werken deels nog in de ring rond Amsterdam, maar ook in andere sectoren.

Flight, Van Heerwaarden en Lugtmeijer (2003) geven in hun evaluatie van de tippelzone

verschillende cijfers als het gaat om het schetsen van de omvang van en de problematiek rond de tippelzone. Dit zijn bijvoorbeeld het aantal langsrijdende auto's per avond (1.100), het aantal afwerkplekken (28), het aantal geregistreerde incidenten (van 20 tot 40 incidenten per maand), het aantal prostituees per avond (in juni 2002 gemiddeld 109 en in juni 2003 gemiddeld 51) en het aantal nieuwkomende prostituees per maand (minimaal 29, maximaal 97 per maand). Een overzicht dan wel schatting van het totaal aantal straatprostituees in die periode ontbreekt echter. Korf et al. (2005) hebben in hun onderzoek een schatting van het aantal straatprostituees in 2004 gemaakt. Zij maken onderscheid tussen de aantallen in de binnenstad en Zuidoost en komen per gebied tot ongeveer honderd prostituees tijdens de onderzoeksperiode.² Daarbij sluiten zij overigens niet uit dat prostituees afwisselend in beide gebieden werkzaam zijn en er dus sprake is van enige overlap.

Niet alleen het sluiten van de tippelzone heeft invloed gehad op de typen straatprostituees die zich aanbieden, ook de opheffing van het bordeelverbod in 2000 heeft geresulteerd in diverse verschuivingen. Specifiek voor de straatprostitutie heeft het sluiten van een aantal clubs en het tegengaan van illegalen in de vergunde sectoren geleid tot een gedeeltelijke verplaatsing van die vrouwen naar de straatprostitutie. De onderzoeken die in 2002 in het kader van de evaluatie van het bordeelverbod zijn uitgevoerd (onder andere Daalder, 2002; Goderie, Spierings en ter Woerds 2002; Vanwesenbeeck, Höing en Vennix 2002), zijn echter niet toegespitst op Amsterdam, waardoor niet met zekerheid vast te stellen is dat deze verplaatsingseffecten ook hier optraden. Biesma et al. (2006) geven ook aan dat een groot deel van de straatprostituees is gaan werken in de escort, in eigen appartementen of in privéhuizen. Dit geldt volgens hen hoofdzakelijk voor de niet-verslaafde prostituees uit Oost-Europa. De invloed van de mobiele telefoon en internet zorgt ervoor dat er gemakkelijk op bepaalde locaties wordt afgesproken. Dit levert een ander type straatprostituee op dan de aan heroïne verslaafde straatprostituee die waarschijnlijk niet over die mogelijkheden en faciliteiten beschikt.

In de Nota Prostitutiebeleid in Amsterdam uit 2000 is sprake van tien procent van 8.000 tot 10.000 prostituees die op straat werken, hetgeen neerkomt op maximaal 1.000 straatprostituees. Als het gaat om aantallen straatprostituees staan enkele onderzoeken en interviews met experts ter beschikking. Buster en Van Brussel (2007) hebben op basis van het aantal aanhoudingen door de politie onderzoek verricht naar de omvang van de groep straatprostituees. In een periode van vijf jaar gaat het om een afname in aangehouden straatprostituees van 275 naar 45 vrouwen.³ Hiervoor zijn volgens Buster en Van Brussel (2007) twee verklaringen. Ten eerste zijn de niet-verslaafde straatprostituees bijna geheel verdwenen. Verder is het aantal verslaafde prostituees dat bij de hulpverlening bekend is in de onderzoeksperiode gedaald van 130 naar 45.

Wat betreft mobiliteit richting andere sectoren geven Korf et al. (2005) aan dat verslaafde vrouwen niet in andere sectoren terechtkomen; ze kunnen zich kortweg niet conformeren aan de eisen die in die sectoren gesteld worden. Bovendien speelt ook het lichamelijke aspect mee: de verslaving eist vaak zijn tol.

Onder druk van de politie zou een deel van de straatprostituees (tijdelijk) de werkplek verleggen naar Zuidoost (Korf et al., 2005). Juist verslaafde vrouwen blijven volgens hen in de binnenstad, vlakbij de dealers. Weer anderen verplaatsen hun werkgebied naar de randen

van de stad, op parkeerplaatsen, waar ze anoniemer, maar met meer gevaar voor geweld, kunnen tippelen. De auteurs noemen deze spreiding een negatieve ontwikkeling in het licht van het volksgezondheidsperspectief.

In tegenstelling tot enkele van de voorgaande onderzoeken wordt in de Notitie illegale prostitutie (Stadsdeel Zuidoost, 2009) opgemerkt dat er in 2008 weinig tot geen straatprostitutie in Amsterdam Zuidoost meer voorkomt: 'er zijn weinig registraties van meldingen, waarnemingen of specifieke acties in de afgelopen twee jaar'. De reden hiervoor is gelegen in de bestrijding van de drugsoverlast, waarmee ook straatprostituees vaak te maken hebben. De aantallen van tien tot twintig tippelaarsters die Korf et al. in 2005 zagen, zouden voornamelijk veroorzaakt zijn door een tijdelijke opleving in Amsterdam Zuidoost vanwege de sluiting van de tippelzone aan de Theemsweg in 2003.

De problematiek van straatprostituees kan divers zijn. Levi (2004) geeft aan dat er voor een groep straatprostituees verschillende leefgebieden onder druk staan: huisvesting, verslavingsproblematiek, illegaliteit, dwang, financiële problemen en soa's. Straatprostituees maken landelijk gezien regelmatig en graag gebruik van zogenaamde 'huiskamerprojecten' waarin medische en facilitaire diensten participeren. De groep straatprostituees kan echter niet over een kam geschoren worden. De verslaafde straatprostituete zal meer (gezondheids) risico's nemen dan de niet-verslaafde. Korf et al. (2005) hebben uit eerste bron, van de straatprostituees zelf, vernomen met welke gezondheidsklachten zij te kampen hebben. Van de 55 procent vrouwen die klachten hadden, kampte 31 procent met luchtwegklachten, 36 procent met psychische klachten, 17 procent met chronische aandoeningen en 8 procent met soa-gerelateerde klachten.⁴ Voor zorg kloppen straatprostituees bijna altijd aan bij de (drugs)hulpverlening en in een op de tien gevallen bij de huisarts (omdat de helft geen vaste huisarts heeft). Voor het vermijden van soa's kunnen straatprostituees via diverse kanalen condooms verkrijgen. De GGD en De Regenboog worden in 2005 door betrekkelijk veel straatprostituees genoemd. Als alternatief voor heroïne staat verslaafde straatprostituees methadon ter beschikking. Korf et al. (2005) signaleren een verschil tussen de oudere en jongere straatprostituees als het gaat om verslaving. De oudere zijn vaak (twee derde van de prostituees) aan heroïne verslaafd, de jongere aan andere middelen. Alleen de oudere zijn dus afhankelijk van de methadonverstrekking.

Buster en Van Brussel (2007) en Van der Jagt, den Otter en Verberk (2007) merken op dat er veel tippelprostituees met een dubbele psychiatrische diagnose voorkomen. Buster en Van Brussel (2007) typeren verslaafde tippelprostituees als zorgmijders. Ze zoeken alleen contact als het gaat om een uitkering, onderdak of medische ondersteuning. Andere onderzoeken (onder andere Levi, 2004; Noorda, 2004) bevestigen dit beeld. Activiteiten om prostituees richting een ander bestaan te leiden, zoals dagbesteding en (gedwongen) opname, zijn dan ook veelal niet gelukt.

Een aantal alinea's terug gaven we al aan dat Korf et al. (2005) de spreiding van straatprostituees na het sluiten van de tippelzone typeren als een slechte ontwikkeling. Vrouwen die niet meer zichtbaar zijn voor instanties vallen buiten de boot en kunnen zo ongezien slachtoffer worden van fysieke ongemakken, maar ook van geweld door klanten. De auteurs opperen dat dit mede veroorzaakt wordt doordat straatprostitutie illegaal is, want om minder op te vallen voor de politie, zouden straatprostituees meer geneigd zijn om sneller in een auto te

stappen, zonder vooraf goed te onderhandelen. Een ander aspect dat zij aandragen, is de aangiftebereidheid na een incident. De auteurs stellen dat 'vrouwen die op straat werken pas aangifte bij de politie doen als de situatie zo ernstig is, dat ze er nauwelijks onderuit kunnen'. Als voorbeelden worden gebroken ribben of steekwonden, met ziekenhuisopname als gevolg, genoemd.

6.2 Kenmerken en achtergronden

De meningen van de door ons geraadpleegde respondenten vanuit voornamelijk politie- en opvangzijde laten een uiteenlopend beeld zien als het gaat om de aantallen straatprostituees anno 2009. Sommigen hebben geen idee van de omvang van deze groep, ook omdat ze nog amper straatprostituees zien:

'Vroeger zag je ze op bijna elke straathoek, maar tegenwoordig zie ik ze nog amper. Soms vraag ik me wel eens af waar dat aan ligt: let ik er minder op, zijn er gewoon minder straatprostituees of zijn ze beter in het zichzelf verbergen?'

Met name vanuit de politie wordt opgemerkt dat het aantal van 40 à 45 vrouwen een reële schatting is van deze nog resterende groep. Zij baseren zich deels op aanhoudingen die soms plaatsvinden naar aanleiding van incidenten en meldingen, deels op eigen observatie. Een andere politiefunctionaris is van mening dat het er meer dan veertig zijn. De aangedragen reden voor de vermindering sinds 2003 ligt volgens deze functionaris vooral in Oost-Europese straatprostituees die in andere prostitutiesectoren, met name de escort, zijn gaan werken, hetgeen ook wordt bevestigd door Korf et al. (2005). Sowieso is de arbeidsrechtelijke situatie van Oost-Europese dames sinds 2007 dermate veranderd dat ze ook niet meer illegaal hoeven te tippelen, maar gewoon in andere sectoren aan de slag kunnen. Dit verklaart volgens een politiefunctionaris deels de afname in aantallen straatprostituees. Een ander deel zou naar de overige tippelzones in Nederland, met name Utrecht, zijn vertrokken. Wat er aan straatprostituees is overgebleven, is volgens de politie veelal drugverslaafd. Ook vanuit de verslaafdenopvang wordt bevestigd dat het aantal verslaafde vrouwen dat in de straatprostitutie werkt, afneemt. Een vertegenwoordiger van een belangenvereniging geeft aan dat het om veel meer dan enkele tientallen straatprostituees gaat. Hij verwoordt dit als volgt:

'De tippelvrouwen die vroeger in Amsterdam liepen, zijn volgens velen ook in lucht opgegaan. Maar dit is niet waar. Met de tippelprostitutie probeer je iets te tellen wat nooit te tellen is. Amsterdam zegt 'ze lopen niet in de stad', maar ze doen het nog wel! Ze zijn alleen wat slimmer in het ontwijken van instanties geworden. Ze zijn niet met zeer velen opgehouden met tippelen, maar zorgen ervoor dat ze niet worden opgepakt. Dat doen ze door elkaar te waarschuwen via sms en andere communicatiemiddelen. Een echte meesteroplichter pak je namelijk ook nooit. Tippelzonevrouwen zitten nu zeker niet in clubs of escort; die dames hebben ook niet de discipline om bijvoorbeeld in een club te staan.'

Door meerdere geïnterviewden wordt benadrukt dat voornamelijk de verslaafden, in de regel Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse prostituees, en waarschijnlijk niet-verslaafde Oost-Europese prostituees, zijn overgebleven. Een buurtregisseur schat de leeftijden van de prostituees tussen 21 en 50 jaar.

6.3 Mobiliteit

Volgens een aantal geïnterviewden werkt de huidige groep verslaafde straatprostituees niet in andere sectoren. Toch heeft de politie uit de Beursstraat informatie dat er ex-tippelaars achter de ramen staan. Uit hun bestand van dames in de raamprostitutie blijkt dat 33 dames vanuit de straatprostitutie komen. De jongste is 25, de oudste is 57, veertien komen er uit Nederland, acht uit Zuid-Amerika, vijf uit Thailand, en de rest uit Polen/Duitsland. Vanuit de hulpverlening wordt aangenomen dat in dit segment weinig tot geen aan heroïne verslaafde straatprostituees zitten.

Voor het belichten van de mobiliteit binnen de sector maken we gebruik van de informatie die de 37 buurtregisseurs hebben aangeleverd. Achtereenvolgens hebben de buurtregisseurs de volgende locaties genoemd waarin minimaal een vermoeden bestaat van straatprostitutie:

- Ter hoogte van de Dijksgracht;
- Rond de Klimmuur;
- Rond de Brouwersgracht/Westerdokstraat;
- Op de Singel;
- Rondom de flat Geldershoofd in Zuidoost;
- Ter hoogte van de voormalige Brandweerkazerne;
- Rondom metrostation Ganzenhoef;
- In de wijk oud-Bijlmer;
- Het centrum van Amsterdam als geheel;
- In en rondom het Oosterpark (homo's);
- In het Vliegenbos (homo's).

De meeste buurtregisseurs vermoeden dat het vooral om verslaafde straatprostituees gaat, maar sommigen erkennen dat ze geen zicht hebben op het niet-verslaafde segment. Een enkele buurtregisseur neemt aan dat dit segment zich meer in de buitenring van Amsterdam begeeft en daardoor minder zichtbaar is. De geïnterviewden in ons onderzoek leggen veelal de nadruk op het vluchtige karakter van straatprostitutie: wanneer de instanties er weet van hebben, lijkt het zich al weer verplaatst te hebben naar een andere locatie. In het geval van homoprostitutie geeft een buurtregisseur aan dat hem niet nader bekende cafés door geheel Amsterdam een potentiële oppikplek vormen. Op het forum van Hookers.nl is het mogelijk om 'raam- en tippelprostitutie aan te klikken. De door ons uitgevoerde internet-scan levert echter op dat er nauwelijks straatprostituees besproken worden:

Intermezzo – Geachte medewandelaars

'Gaarne hou ik me aanbevolen voor informatie over straatactiviteiten in Amsterdam. Ik was er vandaag en heb me rot gezocht in de Bijlmer en verder in Zuidoost maar kon niks vinden. Ik woon zelf in de Amsterdam Zuidoost en zie regelmatig verslaafde tippelaars lopen. In de

buurt van Ganzenhoef, Egeldonk en Geldershoofd lopen zo nu en dan nog wel meisjes, maar het is een stuk minder geworden. Als je puur voor het tippelen naar Zuidoost moet komen, kan je beter ergens anders naar toe gaan, want je moet 'geluk' hebben dat je toevallig iemand treft. Overigens kom ik overal in Amsterdam wel eens tippelaarsters tegen. Ik heb wel eens iemand opgepikt in de buurt van de Albert Cuyp en op de wallen liepen vroeger veel Afrikaanse dames te tippelen, maar tegenwoordig is het moeilijk te vinden.' Bron: Hookers.nl.

6.4 Zorgbehoeften

Als het gaat om lichamelijke en psychische zorg geldt de zorgbehoefte voornamelijk voor verslaafde straatprostituees. Vanuit de hulpverlening wordt opgemerkt dat het in het geval van de Amsterdamse straatprostituees nog steeds gaat om aan heroïne verslaafde vrouwen. Naast lichamelijke klachten heeft deze groep regelmatig te kampen met psychiatrische of ernstige persoonlijkheidsproblematiek. Het tippelen leidt dan regelmatig tot geschreeuw en ruzies om geld en/of drugs richting bijvoorbeeld de pooier. Een respondent zegt:

'Op een melding van een incident tussen een man en een vrouw komen we ter plekke. Wat we aantreffen, zijn twee bekenden van ons die elkaar uitschelden en tot bloedens toe verwond hebben. De vrouw, een verslaafde straatprostituee, zat onder de schaaftplekken en keek verwilderd uit de ogen. De man, haar verslaafde pooier, greep haar stevig bij de armen. Zij bleef maar schelden en trappen naar hem, was niet tot bedaren te brengen. Op een gegeven moment was ze uitgeput en kwam ze enigszins tot bedaren. Toen bleek dat zij van hem nog één klant moest doen voordat ze drugs van hem kreeg. Daardoor ging ze door het lint.'

Psychisch gestoorde prostituees kunnen ook lastig zijn naar klanten toe. Dit kan vervelend zijn voor een klant, maar ook gevolgen hebben voor de straatprostituee zelf, bijvoorbeeld als de klant agressief reageert. Daarnaast vergt een verslaving lichamelijk veel van de prostituee; het werk onder niet-optimale omstandigheden is in combinatie met de gevolgen van de verslaving erg zwaar.

Methadon- en condoomverstrekking zijn volgens geïnterviewden bij zowel de politie als de hulpverlening een minimumvereiste om de leefsituatie van de straatprostituee zelf, maar ook de omgeving controleerbaar te houden. Een respondent benadrukt het belang van de hulpverlening als eerste contactmogelijkheid voor de vaak verslaafde straatprostituees:

'Je moet echt niet het idee hebben dat de verslaafde prostituees netjes op een stoel in de huisartsenwachtkamer gaan zitten. Dat is ze te onbekend. Straatprostituees willen bij uitstek ondersteuning op een plek krijgen waar ze begrepen worden en waar 'soortgenoten' komen.'

Hoewel uit de literatuur blijkt dat projecten en initiatieven om verslaafde prostituees van hun verslaving af te helpen in het verleden slechts weinig zijn geslaagd, blijven de contacten vanuit de hulpverlening met deze groep intensief. Vrouwen worden begeleid door een mentor vanuit klinieken en hulpverlening. Ook de GGD onderhoudt zoveel mogelijk contacten met verslaafde prostituees. Daarnaast probeert ook de politie ondersteuning te geven:

'A. zag er slecht uit. Is zeer wel mogelijk verslaafd mede gelet op haar verleden. Heeft in 2008 veelvuldig, zonder vergunning, getippeld op de Europalaan in Utrecht. Heeft ook een verleden m.b.t. gedwongen prostitutie (zie eerdere X-polmutaties). Had vandaag de bordeelkamer voor twee dagdelen gehuurd. Overdag had zij van vermoeidheid alleen maar liggen slapen. Haar uitgelegd wat ze op de Wallen van de politie kan verwachten en haar tevens het telefoonnummer van de zedentelefoon gegeven.' Bron: Politieregistraties.

Naast de verslaafde straatprostituees zijn ook de niet-verslaafde prostituees van belang. De verslaafde groep is juist gebonden aan zijn woonplek en de plek waar ze drugs kunnen krijgen. Niet-verslaafde (voornamelijk Oost-Europese) prostituees zijn mobieler (letterlijk, maar ook figuurlijk, vanwege internet en mobiele telefoon), waardoor er een tendens lijkt te ontstaan dat deze straatprostituees uitwijken naar parkeerplaatsen langs de snelweg. Voor die groep bestaat dan de noodzaak om de nadruk te leggen op een veilige werkomgeving. Sowieso is de zorgbehoefte als het gaat om de veiligheid binnen de straatprostitutie een aandachtspunt. Een van de respondenten maakt bijvoorbeeld melding van het in elkaar slaan van homo's die tegen betaling hun diensten aanbieden. Ook krijgt de politie regelmatig te maken met incidenten waarbij straatprostituees slachtoffer zijn geworden van klanten. Opmerkelijk is dan de spagaat waarin sommige straatprostituees zitten:

'Als ik weer eens een straatprostituut aantref die een tik heeft gekregen van een klant is het extra lastig om contact te leggen. De prostituut probeert dan op allerlei manieren te verbloemen dat ze is aangevallen door een klant. De angst dat we haar meenemen omdat ze zichzelf op straat 'verkoopt', zit er goed in.' Bron: Respondent

6.5 Resumé

De sector straatprostitutie lijkt sinds het sluiten van de tippelzone aan de Theemsweg in 2003 veranderd als het gaat om aantallen en kenmerken van de straatprostituees. Het aantal straatprostituees is thans hoogstwaarschijnlijk gereduceerd tot enkele tientallen. Uit onderzoek, maar ook na het raadplegen van geïnterviewden, blijkt dat straatprostitutie te maken heeft met een 'waterbedeffect': daar waar gedrukt wordt (na klachten of incidenten rond straatprostitutie), verdwijnt het fenomeen tijdelijk, om ergens anders de kop op te steken. Toch wordt de afnemende omvang van de groep straatprostituees door sommigen betwist: de per definitie illegale straatprostituees zijn mogelijk vindingrijker geworden in het verbergen van hun activiteiten. Verder lijkt het voornamelijk nog te gaan om verslaafde Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse prostituees die onder meer in en rond het centrum actief zijn. De enkele Oost-Europese, veelal niet-verslaafde prostituut die nog op straat actief is, zou zich meer in de ring rond Amsterdam, bijvoorbeeld op parkeerplaatsen, begeven. Wat betreft de verschijningsvorm is er weinig nieuws onder de zon: de illegaliteit van straatprostitutie verplicht de prostituees regelmatig tot het nemen van snelle beslissingen om mee te gaan met onbekende mannen in een vaak risicovolle omgeving. Ook resulteert de verslaving van veel straatprostituees in een verhoogde staat van zorgbehoefte: methadon- en condoomverstrekking, medische zorg en opvangmogelijkheden in een bekende omgeving zijn minimale vereisten voor de straatprostituees.

Noten

1. Daarbij beperken we ons tot de vrouwelijke prostituees. De mannen die seksuele diensten verlenen in parken komen in hoofdstuk 8 aan de orde.
2. De onderzoekers geven aan dat in andere delen van Amsterdam geen sprake is van straatprostitutie.
3. Het gaat om de periode van juli 2002 tot en met juni 2007.
4. De resterende acht procent bestaat uit 'overige klachten'.

7 Thuisprostitutie

In dit hoofdstuk beschrijven we thuisprostitutie als een van de sectoren waar prostituees in kunnen werken. Er zijn verschillende aanduidingen voor thuisprostitutie, zoals thuisontvangst, thuiswerk of privéontvangst. In dit paragraaf beperken wij ons tot die vormen van thuisprostitutie waarbij de prostituee de klanten in haar eigen woning ontvangt. Zij regelt zelf de contacten met de klanten en wordt niet, zoals in privéhuizen, aan de klanten voorgesteld door iemand anders. Als thuisprostitutie een bedrijfsmatig karakter krijgt, denk aan reclamevoering of overlast voor de omwonenden door de vele bezoekers, is er sprake van een vergunningsplichtige seksinrichting (www.ccv.nl). Op de informatiesite www.prostitutie.nl staat dat thuisprostitutie alleen mag als vrouwen sporadisch bezoek krijgen van een man 'die toevallig een paar bankbiljetten achterlaat'.¹ We baseren in dit hoofdstuk de beschrijving van de thuisprostitutie vooral op een analyse van de informatie op allerlei internetsites en -advertenties. Andere informatiebronnen, zoals de interviews met de respondenten en literatuur, hebben vrijwel geen inzicht kunnen geven in deze sector. Conform voorgaande hoofdstukken gaan we nu ook in op eerder onderzoek naar deze prostitutievorm, gevolgd door de kenmerken en achtergronden van de thuisprostituees. Ook de onderwerpen mobiliteit en zorgbehoeften passeren de revue.

7.1 Eerder onderzoek

Inherent aan het verschijnsel thuisprostitutie is dat het in de privésfeer plaatsvindt en niet, zoals clubs of raambordelen, zichtbaar is voor de buitenwereld. De prostituee zal er alles aan doen om zo onopgemerkt mogelijk haar werk te verrichten en overlast te vermijden. Officiële, gemeentelijke registraties zijn derhalve niet voorhanden. Uit een evaluatieonderzoek in het kader van het opheffen van het bordeelverbod blijkt dat de helft van de gemeenten in Nederland niet weet en ook niet kan schatten wat de omvang is van de thuisprostitutie (Flight et al., 2006).

Er is geen empirisch onderzoek bekend dat deze prostitutievorm onder de loep heeft genomen. Als deze vorm van prostitutie al aan bod komt in onderzoeken dan gebeurt dat in het bredere kader van het prostitutievraagstuk. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek van Korf et al. (2005) dat ingaat op de straatprostitutie na sluiting van de tippelzone aan de Theemsweg. Over thuisprostitutie zeggen zij dat er in Amsterdam West en Zuidoost enige sprake van is. De prostituees werken doorgaans vanuit hun eigen huis maar worden soms ook op straat aangesproken en pikken dan hun klanten op. In Amsterdam Zuidoost werken volgens Korf et al. (2005) vrouwen als prostituee door middel van privéontvangst, soms met medeweten van de levenspartner. De klanten worden geworven door advertenties op internet of via mond-tot-mondreclame. Een groep die in het thuisprostitutiecircuit opvalt, zijn de

Afrikaanse prostituees die vaak onder dwang werken. Korf et al (2005). stellen dat ze slechts een 'tipje van de sluier' van de thuisprostitutie kunnen oplichten.

7.2 Omvang en aantallen

Om enig inzicht te krijgen in de sector thuisprostitutie is gekozen voor een uitvoerige internetstudie. De reden is dat de thuiswerkers toch op een of andere manier reclame moeten maken. Waar voorheen de dagbladen vol stonden met dergelijke advertenties is thans het internet de manier om in contact te komen met potentiële klanten.² Over deze prostitutiesector zijn ruim 80 pagina's met geanalyseerde internetinformatie en casusmateriaal beschikbaar. Dit hoofdstuk is grotendeels op die informatie gebaseerd; andere bronnen bieden hiertoe onvoldoende aanknopingspunten.³

7.2.1 Groot aanbod; gering aantal prostituees

Zoeken via Google met de zoektermen 'seks privéontvangst Amsterdam' levert ruim 20.000 hits op.⁴ Het aantal websites dat betrekking heeft op thuisprostitutie in Amsterdam is enorm groot: Google gaat tot en met pagina 43 met verwijzingen. Van de eerste tien Googlepagina's hebben wij de relevante websites geïnterpreteerd. Dat levert 70 websites op. In totaal zijn er zo'n 280 websites te vinden die betrekking hebben c.q. verwijzen naar privéontvangst (in Amsterdam).⁵ Dit wil niet zeggen dat er ook 280 thuiswerkers zijn; op een site kunnen meer prostituees zich aanbieden (door middel van meerdere advertenties). Sommige thuisprostituees zijn op verschillende sites terug te vinden. De prostituees gebruiken – uiteraard – gefingeerde namen. Sommige sites verwijzen bijvoorbeeld naar Tilburg, maar doorklikkend, kan de potentiële klant ook in Amsterdam terecht. Ook onder de noemer van 'escort' lijkt met thuisprostitutie te worden geadverteerd. Bepaalde sites lijken qua opmaak, stijl en inhoud erg veel op elkaar. Vermoedelijk zitten hier dezelfde personen achter die een zo groot mogelijk publiek willen bereiken (zie ook hoofdstuk 5). Daarbij komt tot slot dat websites en advertenties ook verouderd kunnen zijn. Het is met andere woorden zeer lastig om een indicatie te geven van het aantal prostituees dat in de Amsterdamse thuisprostitutie werkzaam is. Deze voorbehouden in het achterhoofd houdende, hebben we de eerste tien websites en alle daarop staande advertenties gedetailleerd bekeken en zijn nagegaan hoeveel prostituees terug te voeren zijn op Amsterdam vanaf januari 2008.

Tabel 7.1 – 'Thuisprostitutie' op het internet (de eerste tien websites)

Websites	Aantal prostituees	Bijzonderheden
1	4	Amateur: 3 vrouwen, 1 man
	5	Gigolo: 5 personen
	6	Privéontvangst: 5 vrouwen, 1 man
	2	Sekscontact: 2 mannen
2	5	Vrouwen
3	15	Namen van vrouwen, contact via telefonische code
4	-	Dezelfde profielen als website 3

5	-	Dezelfde profielen als website 3
6	-	Offline gehaald wegens schending huisregels
7	-	Gaat niet om privéontvangst, wel sauna's, clubs, escort
8	7	Amateurprostitutie; contact via telefoonnummer
	15	Man zoekt vrouw: thuisprostitutie, betaling
9	-	Geen profielen/advertenties, maar verzamelsite
10	-	2 zelfstandigen, dus vermoedelijk bedrijfsmatige prostitutie
Totaal	59	Thuisprostitutees in Amsterdam

Bron: Google.

Naar een schatting van de omvang

Het gebruiken van Google als een middel om meer zicht te krijgen op aantallen thuisprostitutees in Amsterdam kent vele haken en ogen. Zo kunnen er dubbeltellingen voorkomen, links kunnen niet meer actueel zijn et cetera. Los van alle restricties en methodologische beperkingen die aan een extrapolatie van het aantal thuisprostitutees in Amsterdam zijn verbonden, maken we toch een eerste schatting van de omvang. We zouden met veel slagen om de arm kunnen stellen dat ongeveer 1.680 personen in Amsterdam zich bezighouden met thuisprostitutie of zich daar in elk geval middels een advertentie mee hebben geprofileerd.⁶ Althans, voor zover dat naar voren is gekomen met de zoekmachine Google, de gebruikte zoektermen en de gegevens die uit de eerste tien websites zijn te extrapoleren. Bij de schatting is ook gelet op het financiële aspect; in de advertenties moet op een of andere manier over een financiële vergoeding worden gesproken (gratis seks en contactadvertenties zijn buiten beschouwing gelaten). Het werkelijke aantal thuisprostitutees dat op jaarbasis haar diensten verleent, zal vermoedelijk lager liggen. Het aantal van 1.680, gevonden door middel van Google, is vermoedelijk een bovengrens.

We maken bij het aantal thuisprostitutees de opmerking dat het aanbod nog niets hoeft te zeggen over de vraag naar seksuele diensten van thuisprostitutees. Het internet biedt nu eenmaal de mogelijkheid om (talloze) sites op te zetten en/of advertenties te plaatsen.

7.2.2 Adverteren voor thuisprostitutie

Naast Google als bron hebben wij tevens advertentiesites bekeken die niet specifiek gericht zijn op seksuele diensten. De meest uitvoerige analyse heeft plaatsgevonden op www.amsterdam.marktgigant.nl, omdat deze site de meeste hits opleverde. Advertenties die betrekking kunnen hebben op thuisprostitutie of aanverwante onderwerpen, zijn bijvoorbeeld 'vrouw zoekt man'. Indien vermeld, hebben wij ons beperkt tot de advertenties waarin een vergoeding wordt gevraagd of waarin bij prijs 'nader overeen te komen' staat. Hieronder staat een overzicht van het aantal advertenties, gerangschikt naar categorie.⁷

Tabel 7.2 – 'Thuisprostitutie' in advertenties

categorie	Aantal	Bijzonderheden
Vrouw zoekt man	100	(totaal 1.815) erg ruime categorie
Amateur	20	(totaal 176) veel dezelfde adverteerders
Privéontvangst	40	(totaal 136)
Gigolo	9	
Erotische massage	5	
Man zoekt vrouw	4	
Man zoekt man	3	
Man zoekt stel	2	
totaal	183	

Bron: Marktgigant.nl

De meeste advertenties staan onder de categorie 'vrouw zoekt man' (totaal 1.815). Onder deze noemer gaan echter veel verschillende seksadvertenties schuil. Het grootste deel (ruwe schatting is twee derde) heeft 'niet van toepassing' opgegeven bij de prijs en nog een aantal zijn gratis en worden om die reden – zoals gezegd – buiten beschouwing gelaten. Van thuisprostitutie zou om die reden geen sprake zijn, maar het kan ook goed een lokmiddel zijn. Een belangrijk deel van de categorie 'vrouw zoekt man' betreft dating advertenties, ofwel een vrouw die een vaste partner zoekt. Verder gaan veel advertenties over telefoonseks en webcamseks of gaat het bij nader inzien om een club of een locatie buiten Amsterdam. Van in elk geval 40 advertenties is vastgesteld dat het zeer waarschijnlijk thuisprostitutie (prijs genoemd) in Amsterdam betreft. Mogelijk dat het er meer zijn, maar het aantal in deze categorie zal volgens een grove schatting onder de 100 unieke thuisprostituees blijven.

De tweede categorie qua omvang is 'amateur'. Bij het doorklikken en bekijken van de advertenties valt in de eerste plaats op dat bepaalde namen zeer vaak voorkomen. Zeer waarschijnlijk zijn dit dezelfde adverteerders die een zo groot mogelijk bereik willen creëren door meerdere advertenties te plaatsen. En ook bij de amateurcategorie blijken veel advertenties uiteindelijk niet te gaan over thuisprostitutie maar bijvoorbeeld over escort of clubs. Tevens wordt bij prijs vaak 'n.v.t.' genoemd. Na diverse selectierondes blijven er van de 176 gevonden advertenties nog een kleine (unieke) 20 over die betrekking hebben op thuisprostitutie in Amsterdam.

De categorie 'privéontvangst' is wat dat betreft eenduidiger: daar komt het karakter van de thuisprostitutie duidelijk naar voren, zeker omdat er vaak een prijs bijstaat (zie voorbeeld van een advertentie hieronder).⁸

"hi, ik ben Violette, een jonge godin van sex en erotiek. ik ben van gemengd bloed, Amerikaans, Caribisch, Zuid-Amerikaans, noem maar op. je begrijpt dat mijn bloed nogal snel aan de kook raakt, vooral door iemand die me op de juiste manier weet

aan te raken. als bij mij eenmaal de remmen los zijn dan is er geen houvast meer aan. Pas op: sex met mij werkt hoogst verslavend! Een uur waarvan je denkt dat er geen einde aan komt is 150- en is inclusief alles (wel safe). Ik ben onafhankelijk dus ik sta ook open voor uitjes, weekenden weg en speciale arrangementen. normaal ontvang ik bij me thuis maar ik kan ook wel langskomen. Mijn chauffeur vraagt daar wel een vergoeding voor.” Bron: Marktgigant

Ook bij het aantal van 136 privéontvangsten past een voorbehoud. Er blijken veel dubbelingen in voor te komen. De adverteerder ‘L.’ komt in deze categorie erg vaak voor (overigens ook in de categorie ‘amateur’). Het gaat vermoedelijk om dezelfde adverteerder die soms andere plaatjes en teksten gebruikt en waarbij soms ook wordt doorverwezen naar een andere site. Het aantal unieke adverteerders in de categorie privéontvangst ligt naar schatting van de onderzoekers rond de 40.

De slotsom is dat het aantal Amsterdamse thuisprostituees, zoals zij zich presenteren op de advertentiesite www.marktgigant.nl aanvankelijk erg groot lijkt (ruim 2.000), maar bij nadere beschouwing blijft steken op een aantal van rond de 200.⁹ De vraag is of deze prostituees bij de vorige groep mogen worden opgeteld. Zijn het twee aparte groepen, die elk een eigen manier hebben om zich te profileren? Onze indruk is dat dat inderdaad het geval is, uitzonderingen daargelaten (vrouwen die op allerlei sites en advertenties staan). De prostituees die zich presenteren door middel van Google lijken iets professioneler c.q. meer werk te hebben gemaakt van het zichzelf profileren.

Een specifieke categorie thuisprostituees lijken de vrouwen te zijn (mannen zijn niet gevonden) die een eigen website hebben en daarmee adverteren. Het oogt professioneel en er lijkt daarmee sprake van bedrijfsmatige uitvoering van het beroep. Er zijn zes van dergelijke sites, waaronder die van W. (zie hieronder) die overigens ook op tal van andere sites en advertenties staat.

“Hallo, Mijn naam is W...

een aantrekkelijke vrouw met halflang donkerbruin haar uit Amsterdam.....Daar ik van mijn hobby mijn beroep heb gemaakt ontvang ik heren uitsluitend op afspraak van maandag t/m donderdag van 10.00 uur tot ca. 16.00 uur in een gezellige privé-sfeer tegen een redelijke vergoeding.

Bel me eens op bovenstaande tijden voor 'n afspraak. Je zult er beslist geen spijt van krijgen want:

“Wie W. niet kent is nog nooit goed verwend”

“Tel. 06.....e-mail= geilew@.....”.

Tot nu toe gaan de aantallen en advertenties voornamelijk over vrouwelijke thuisprostituees. De homoscene is daardoor onderbelicht gebleven. We hebben een bekende profielsite voor homoprostitutie bekeken: www.boys4you.nl. Als vervolgens de mogelijkheden ‘Amsterdam’ en ‘thuisprostitutie’ worden aangeklikt, blijken er rond de 250 profielen te zijn van mannen die zich aanbieden. Hierbij merken we op dat de mannen naast thuisprostitutie ook vaak de mogelijkheid van escort hebben aangevinkt.

Het is al met al vrijwel ondoenlijk om een goede schatting te maken van het aantal thuisprostituees in Amsterdam. Bij de Google-exercitie kwamen we op een aantal van ruim 1.600. Als we daar de mannen en de advertenties bij optellen, komen we uit op grofweg 2.000 thuisprostituees in Amsterdam. Nadrukkelijk stellen we dat dit een schatting betreft: er kunnen bijvoorbeeld dubbeltellingen in zitten of verwijzingen naar seksaanbieders die niet meer actueel zijn. Daarnaast kunnen er andere media zijn (die we niet hebben bekeken) waar de thuisprostituees hun diensten aanbieden.

Aan diverse geïnterviewde respondenten, waaronder politiefunctionarissen en huismeesters, is ook gevraagd naar het fenomeen thuisprostitutie. Onder andere is gevraagd naar het geschatte aantal prostituees in deze sector. Vrijwel niemand durft zich aan een schatting te wagen, behalve een respondent die denkt dat het om tientallen prostituees gaat. Diezelfde respondent denkt dat er door de financiële crisis meer vrouwen – al dan niet tijdelijk – over zullen gaan tot het prostitutievak om er op die manier wat bij te verdienen. Ook door vergunningen, registraties en belastingen gaan de vrouwen iets anders verzinnen om zo onopvallend mogelijk te kunnen werken. Deze vrouwen hebben een eigen 06-nummer en meestal al een klantenkring opgebouwd, althans volgens verschillende respondenten die werkzaam zijn in de hulpverlening. Weliswaar werken de prostituees voor zichzelf, maar opvallend is dat nogal wat zogenoemde thuisprostituees op de site melding maken van een chauffeur die blijkbaar het contact regelt. Het onderscheid tussen thuiswerker en zelfstandige escort is daarmee vervaagd. Hierna een voorbeeld van een bewerking van een profiel op Hookers4you.nl

Geslacht: vrouw

Segment: ontvangen en verplaatsen in heel Nederland aan, gevestigd in Amsterdam

Leeftijd: 24

Afkomst: Zuid-Amerikaans

Prijs: 130 euro

Foto: ja

Commercialiteit/mate van organisatie: Voor een afspraak moet contact opgenomen worden met haar chauffeur.

Seksuele diensten:

Aantal dagen werken: 6 dagen per week (alleen zondag niet), op één uur na de hele dag

Datum advertentie: wordt niet genoemd

De thuisprostitutie is nauwelijks in beeld bij de respondenten. Van de 61 reacties van de buurtregisseurs is er in elf gevallen mogelijk sprake van thuisprostitutie. Vanzelfsprekend staat of valt de betrouwbaarheid van genoemde aantallen met de kennispositie van de buurtregisseur. Enkele buurtregisseurs hebben een paar gevallen van thuisprostitutie genoemd waar het gaat om Nederlandse vrouwen, vaak al wat ouder, die iets willen bijverdienen, zoals blijkt uit de volgende reactie van een buurtregisseur.

‘Buurtregisseur heeft in haar wijk, een volkswijk, twee vrouwen wonen die in de prostitutie zitten. Beide prostituees zijn Nederlands, rond de 30 en 50 jaar, en wonen boven elkaar. De jongste is vermoedelijk zwakbegaafd maar weigert alle hulp (o.a. begeleid wonen). Beide vrouwen werken in de prostitutie voor het geld, ze zitten in geldnood (schuldhulpverlening) en verdienen er op die manier iets bij. Ze ontvangen klanten thuis maar gaan ook naar klanten toe (escort). Beiden gebruiken cocaïne maar van verslaving lijkt geen sprake. Het is niet duidelijk hoe zij aan hun klanten komen.’

De buurtregisseur is op de hoogte van de thuisprostitutie omdat de vrouwen haar dat openlijk hebben verteld. De vertrouwensband zou worden geschaad als er melding gedaan zou worden. Bovendien veroorzaken de prostituees geen overlast voor de buurt. In een incidenteel geval heeft de buurtregisseur vermoedens van wantoestanden, maar de zorg is dan vooral gericht op het aspect mensenhandel en minder op de illegaliteit.

‘De buurtregisseur weet van een veertienjarig Hongaars meisje dat een oude Hongaarse vrouw als pooier had en die seks moest hebben met klanten. Die zaak is onderzocht. Voor de rest heeft hij wel vermoedens van thuisprostitutie maar kan dat niet onderbouwen met feiten. ‘Het gebeurt, maar ik krijg er geen vinger achter, het zijn vooral verhalen van horen zeggen.’ Bron: Respondent.

‘Er was een pand waarbij er vermoedens waren van thuisprostitutie. Het ging om een koopwoning die was onderverhuurd. Het was een overlastpand. De burens maakten geregeld melding van overlast en hadden het vermoeden dat daar illegale thuisprostitutie plaatsvond, maar ook dat daar hennep gekweekt zou worden. De politie heeft hier nooit de vinger achter gekregen en is geregeld binnen geweest. Zij hebben ook het vermoeden van prostitutie, maar konden het nooit hard maken. De jongens die het pand/ huis huurden, waren van Noord-Afrikaans afkomst. Ze hadden het allemaal erg naar hun zin daar: drank, blowen enz. De jongens en meiden waren er vooral ‘s nachts. Het waren jonge meiden, minderjarig 15-17 jaar. Zowel blanke als Noord-Afrikaanse meiden. De politie is geregeld binnen geweest, maar de hadden niet het idee dat die meiden er gedwongen zaten.’ Bron: Respondent.

7.3 Kenmerken en achtergronden

Waar hiervoor een beeld is geschetst van de thuisprostitutie vanuit de aanbodkant, richten wij ons nu op de vraagkant, ofwel de klanten van thuisprostituees. De bron daarvoor is Hooikers.nl geweest.¹⁰ We hebben op die site geselecteerd op Amsterdam en privéontvangst. Dat heeft informatie opgeleverd over 67 unieke thuisprostituees.¹¹ Het komt vaak voor dat er verschillende berichten zijn geplaatst over een prostituee. In dat geval zijn gemiddelden genomen (zoals de prijs).

7.3.1 Geslacht, leeftijd en nationaliteit

De 67 thuisprostituees zijn allemaal vrouw. In vijftien procent van de gevallen zijn de thuisprostituees tussen de 18 en 21 jaar. In vergelijking met bijvoorbeeld de raamprostituees, zijn

er relatief weinig jonge thuisprostituees (18-21 jaar). Ongeveer 40 procent van de thuisprostituees betreft twintigers en daarnaast is ruim 40 procent ouder dan 30 jaar.

Tabel 7.3 – Leeftijd thuisprostituees

	Aantal	Percentage
18-21	10	15
22-25	19	28
26-29	9	13
30-33	6	9
34-37	5	8
38-41	7	10
42-45	3	5
46-49	4	6
50 en ouder	4	6
Totaal	67	100

Bron: Hookers.nl

Uit de reacties van de bezoekers blijkt dat de opgegeven leeftijd soms lager ligt dan de werkelijke. Thuisprostituees lijken hiermee beduidend ouder te zijn dan bijvoorbeeld raamprostituees of prostituees die in de escort werkzaam zijn.

Nationaliteit

De helft van de 67 thuisprostituees is Nederlands. De tweede groep is van Oost-Europese afkomst. Ook zijn er thuisprostituees afkomstig uit Suriname, Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse landen (zie tabel 7.4).

Tabel 7.4 – Nationaliteit thuisprostituees

	Aantal	Percentage
Nederlands	33	49
Oost-Europees	8	12
Afrikaans	5	7
Surinaams	5	8
Zuid-Amerikaans	4	6
Overig ¹²	12	18
Totaal	67	100

Bron: Hookers.nl

7.3.2 Het bezoek

Over het bezoek aan de prostituees zijn ook verschillende items gescoord door de bezoekers op Hookers.nl. Als eerste kunnen de bezoekers iets zeggen over de duur van het bezoek. De grootste groep (48%) zit in de categorie van een uur tot anderhalf uur; bij veertien procent duurde dit het bezoek langer en bij de rest korter (zie tabel 7.5).

Tabel 7.5 – Duur bezoek

	Aantal	Percentage
10-19 minuten	3	4
20-29 minuten	2	3
30-39 minuten	8	12
40-49 minuten	7	11
50-59 minuten	5	8
60-89 minuten	31	48
90-119 minuten	3	5
> 120 minuten	6	9
Totaal	65	100

Bron: Hookers.nl

Verdiensten

Op basis van de informatie van de klanten is er een gemiddelde uurprijs berekend over de groep van 65 thuisprostituees en die komt neer op rond de €130. De laagste prijs was €35 en de hoogste €580.¹³ Hieronder staat een grove verdeling naar prijscategorie.

Tabel 7.6 – Prijzen bezoek

	Aantal	Percentage
< 40	2	3
40-99	24	37
100-149	25	39
> 150	14	21
Totaal	65	100

Bron: Hookers.nl

7.3.3 Seksuele diensten en condoomgebruik

Bezoekers van Hookers.nl hebben de mogelijkheid om naast informatie, zoals hiervoor aan de orde gekomen, ook gegevens te verstrekken over de seksuele diensten in het algemeen en condoomgebruik in het bijzonder. Bij een aantal diensten kan worden gekozen voor met of zonder condoom.¹⁴ Een dienst die hoog scoort op 'zonder condoom' is aftrekken.

Het verlenen van specifieke seksuele diensten (o.a. aftrekken) zonder condoom lijkt op basis van de reacties van de klanten regelmatig te gebeuren, maar is vooralsnog geen vaste regel. Uit sommige reacties blijkt dat er pas zonder condoom wordt gewerkt als de prostituee en de klant elkaar vaker hebben ontmoet en er mogelijk sprake is van een bepaalde vertrouwensband.

7.3.4 Werkdagen en -tijden

Over de werktijden en -dagen is in vergelijking met de raamprostitutie weinig bekend. Afgaande op de reacties op Hookers.nl ligt de invulling van de werkdagen en -tijden vooral aan de mogelijkheden van de thuisprostituee en de wensen en mogelijkheden van de klant. De privéomstandigheden van de prostituee kunnen divers zijn en worden uiteraard niet expliciet vermeld op sites, maar tussen de regels door blijken het zaken als kinderen en werk te zijn.

Op basis van een analyse van 100 recensieformulieren¹⁵ van klanten van thuisprostituees waarbij specifiek is gekeken naar de werkdagen en -tijden blijkt dat het merendeel van de mannen op doordeweekse dagen en overdag de thuisprostituees bezoekt (zie tabel 7.7).

Tabel 7.7 – Bezoekdagen en -dagdelen

	Maan- dag	Dins- dag	Woens- dag	Don- derdag	Vrij- dag	Zater- dag	Zon- dag	Totaal
Ochtend	1	2	3	0	1	0	0	7
Middag	9	14	17	10	9	2	1	62
Avond	3	7	3	3	8	4	1	29
Nacht	0	1	0	0	0	1	0	2
Totaal	13	24	23	13	18	7	2	100

Bron: Hookers.nl

7.4 Mobiliteit

Uit de reacties op Hookers.nl blijkt dat de thuisprostituees mobiel kunnen zijn. Hiermee wordt bedoeld dat zij ook in andere sectoren werkzaam kunnen zijn. Hierbij moet wel worden bedacht dat het zicht hebben op de mobiliteit van de thuisprostituees staat of valt met de kennis van de klanten. Zij moeten 'hun' prostituees als het ware door de tijd volgen om bepaalde veranderingen te kunnen waarnemen. Vermoedelijk geldt dit voor een klein deel van de bezoekers. Uit de hierna volgende voorbeelden blijkt de mobiliteit onder meer te gaan om escort en hotelprostitutie, zowel binnen als buiten Amsterdam. De onderstaande citaten uit reacties hebben betrekking op één prostituee.

21 maart 2002: "Ze ontvangt bij haar thuis."

10 april 2005: "A. was afgelopen vrijdag weer te vinden in het hotel van der valk bij het wegrestaurant,"

12 april 2005: "ja wil toch even reageren hier op begrijp jullie wel maar ben afgelopen vrijdag ook geweest enne snap niet dat jullie zo lopen te mekkeren over een vrouw, ze heeft dezelfde prijzen als wanneer ze thuis ontvangt en nu ontvangt ze mannen in een luxe hotelkamer met alles erop en eraan, kamer kost 200 euro en ze heeft drank en hapjes op de kamer, dus al met al is het nog goedkoper dan thuis."

4 maart 2006: "Ze ontvangt wel in een keurig rijtjeshuis.

Ook ontvangt ze met regelmaat in het bekende hotel op de A4 bij Schiphol en in zo'n zelfde hotel bij Volendam."

18 juni 2009: "Afgelopen vrijdag weer eens bij A. langsgeweest in Vinkeveen. Discreet hotel zodat niemand in de gaten heeft wat je komt doen."

Er zijn echter ook veel prostituees die zowel adverteren met privéontvangst als met escortservice. Vanuit de aanbodkant gezien, lijkt de overlap tussen escort en thuisprostitutie een stuk groter dan wanneer we uitsluitend kijken naar de reacties van de klanten. Een van de geïnterviewde respondenten stelt dat het onderscheid tussen de zogenoemde 'eenpitters' (prostituees die vanuit huis voor zichzelf werken) en bepaalde vormen van escort in de praktijk soms moeilijk is te maken. Uit enkele reacties blijkt tevens dat er verbanden zijn met gevestigde clubs in Amsterdam. Vrouwen die (ook) thuis klanten ontvangen, kunnen blijkbaar ook gebruikmaken van de clubs op de tijden dat de clubs zijn gesloten. Er kunnen ook prostituees zijn die eerst in een club hebben gewerkt om nadien voor zichzelf te beginnen.

10 juli 2009: "Afgelopen woensdag bij B. in Amsterdam geweest. Ze ontvangt daar in een club waarvan ze gebruik mag maken van de ruimte overdag wanneer de club nog gesloten is. Was mijn eerste keer in een club en ondanks dat er verder niemand was, was het toch een nieuwe ervaring. Bij binnenkomst eerst een drankje aangeboden gekregen en een beetje bij de bar zitten kletsen. Daarna een kleine rondleiding door de club gehad en uiteindelijk in een kamer beland waar een tweepersoonsbed, een badkuip, en een lcd met porno aan was."

27 maart 2006: "Vertelde dat ze dit werk pas 3 maanden deed maar had wel in verschillende clubs gewerkt. Ze kwam bij mij over als een zeer ervaren vrouw die dit al jaren doet."

Klanten maken ook melding van prostituees die voorheen in raambordelen hebben gewerkt, zowel in Utrecht als in Amsterdam, en thans klanten thuis ontvangen. Hierna een aantal recensies over dezelfde prostituee. In een periode van ongeveer anderhalf jaar blijkt ze eerst in Utrecht te hebben gewerkt, vervolgens op de Wallen in Amsterdam en ze ontvangt thans de klanten in haar appartement in Amsterdam. Thuisprostituees blijken tot slot ook op andere dan hiervoor genoemde locaties klanten te ontvangen, zoals boten en recreatiewoningen.

19 augustus 2007: "Ze werkt twee maanden in Utrecht vertelde ze."

19 augustus 2008: "Vanavond maar weer eens naar het zandpad."

30 november 2008: "Van de week gespot op de wallen, St. Anna Dwarsstr in de avond....."

1 december 2008: "Heeft haar Utrechtse kamer opgezegd denk ik, daar werkt nu een andere dame.

*9 december 2008: "Topic kan zelfs naar Privéontvangst. Ze is ook weg van de Wal-
len en ontvangt alleen nog privé in Amsterdam. Komt niet meer terug in Utrecht. Ze
adverteert op kinky onder dezelfde naam."*

5 maart 2009: "Ze ontvangt in een heel mooi appartement in Amsterdam."

Stoppen met werken

Uit diverse reacties is te destilleren dat de prostituees op een gegeven kunnen stoppen met het werk, al dan niet tijdelijk. Zo is er een bericht over een Braziliaanse prostituee die sedert twee jaren heeft geadverteert onder diverse namen en ineens geen advertenties meer plaatst. De mannen vermoeden dat zij terug is gegaan naar haar thuisland.

*4 januari 2008: "De hier beschreven blonde Luana/Ekanta 175m adverteert niet meer;
terug naar Brazilië?"*

De berichten van de bezoekers maken ook duidelijk dat sommige prostituees ook tijdelijk kunnen stoppen met het ontvangen van klanten. Ze adverteren dan niet meer of nog zeer sporadisch. De reden hiervoor is onduidelijk. Mogelijk dat deze vrouwen alleen werken als ze in financiële moeilijkheden zitten en/of kieskeurig zijn wat betreft de klanten.

7.5 Zorgbehoeften

Op de bekeken sites en advertenties is tevens gezocht naar indicaties voor zorgbehoeften bij thuisprostituees (fysiek, psychisch, medisch et cetera). Daar zijn vrijwel geen aanwijzingen voor gevonden. In een enkele advertentie of reactie wordt bijvoorbeeld wel melding gemaakt van het feit dat de prostituee zwanger is, maar dat lijkt vooral als middel gebruikt te worden om klanten te trekken die dat aantrekkelijk vinden. Mogelijk wel een zorgpunt, maar dan vanuit het perspectief van de volksgezondheid is dat nogal wat thuisprostituees seksuele diensten zonder condoom verlenen. In onderstaand voorbeeld komen beide zorgaspecten bij elkaar in een 'wervende reclameboodschap'; die een paar dagen later verwijderd was.

*9 augustus 2009: "Ik ben S. een spontane en zwangere meid van 29 jaar en ik woon
en ontvang elke avond van 21:00 tot 3:00 uur in Amsterdam-Noord. Ik heb een mooi
volslank figuur, hou je wel van een beetje houvast dan ben ik zeker een geschikte
meid. ik vind het heerlijk om je lekker te ... zonder condoom, ik
vraag € 60,- per half en € 100,- per uur, bel me op 06... (enkel met nwg aan) b.g.g.
sms me dan x".*

Bij het zorgaspect hoort ook de veiligheid van de thuisprostituees. Over dit onderwerp zijn nauwelijks gegevens gevonden, behalve dat sommige klanten bij de deur worden ontvangen door een man die de klant dan bij de prostituee brengt. In verschillende reacties wordt gesproken over de echtgenoot of chauffeur. Blijkbaar fungeren deze mannen als een gastheer en mogelijk ook als een beschermer van de vrouwen, zonder dat de klanten hierbij een verband leggen met pooierschap en/of gedwongen prostitutie. Blijkbaar werken de

vrouwen over het algemeen zelfstandig en zijn vrij om te bepalen hoe zij het werk indelen. In dit verband zijn de opmerkingen van een paar respondenten ook goed te plaatsen, namelijk dat het bij de thuisprostitutie voornamelijk gaat om Nederlandse vrouwen die gesetteld zijn, een eigen woning hebben, de weg weten in Nederland en door middel van prostitutie geld verdienen.

7.6 Resumé

De thuisprostitutie in Amsterdam is een van de sectoren waar weinig zicht op is en die vrijwel nog geen onderwerp is geweest van onderzoek. Een manier om zicht te krijgen op deze vorm van prostitutie is het internet, waar de thuisprostitutees in grote mate afhankelijk van zijn om reclame te maken voor hun seksuele dienstverlening. Extrapolerend, kunnen we grove schatting maken van het aantal thuisprostitutees dat werkzaam is in Amsterdam. Het zou gaan om zo'n 1.800 prostitutees, exclusief de mannelijke thuisprostitués ($n=250$), die via het internet seksuele diensten hebben aangeboden. We stellen nadrukkelijk dat het een schatting is, want er kleven te veel methodologische bezwaren aan het bepalen van een exact aantal. Mogelijk dat een deel van deze prostitutees inmiddels niet meer als zodanig werkzaam is.

Het merendeel van de vrouwelijke thuisprostitutees is eind twintig, begin dertig. Nationaliteit is voornamelijk Nederlands. De gemiddelde uurprijs ligt rond de €130 euro. Een belangrijk deel van de thuisprostitutees ontvangt de klanten op doordeweekse dagen en wel overdag. Voor zover daar zicht op is te krijgen, lijken sommige prostitutees ook werkzaam in andere prostitutiesectoren en/of in steden buiten Amsterdam, met name in de escort. Zorgbehoeften zijn geen onderwerp op de gevonden sites, behalve dat er zonder condoom seksuele diensten worden verleend.

Noten

1. De grens tussen bedrijfsmatige en niet-bedrijfsmatige thuisprostitutie is vaag. Aangezien dit hoofdstuk grotendeels gebaseerd is op de gegevens die de vrouwen zelf op het internet hebben gezet (advertenties), hetgeen op zijn minst een bepaalde mate van beroepsmatigheid impliceert, scharen wij het gehele fenomeen onder de categorie onvergund. We realiseren ons dat er in de praktijk zeker uitzonderingen zijn te vinden. Echter, om dit te kunnen bepalen, zou per individueel geval nader onderzoek moeten plaatsvinden. De Belastingdienst heeft hiermee een aanvang gemaakt.
2. We realiseren ons dat thuiswerkers die niet via het internet adverteren, maar bijvoorbeeld via het informele circuit (mond-tot-mondreclame) aan hun klanten komen, niet door ons zijn waargenomen. Gezien de omvang van het internetmateriaal lijkt dit geen onoverkomelijk probleem om iets te zeggen over de kenmerken en achtergronden van de thuiswerkers en de mogelijke omvang. De internetstudie vond plaats tussen 13 juli en 1 september 2009. Een groep die we hiermee mogelijk over het hoofd zien, zijn de etnische groeperingen die niet via internet communiceren, maar bijvoorbeeld via het informele circuit.
3. Uit de informatie van de buurtregisseurs blijkt bijvoorbeeld dat er slechts een enkel geval van thuisprostitutie bekend is.
4. We hebben voor deze zoektermen gekozen omdat deze verwezen naar sites waarop prostitutie

werd aangeboden, dit in tegenstelling tot de zoekterm 'thuisprostitutie Amsterdam' die a) veel minder hits opleverde (ongeveer 1400) en b) voornamelijk verwees naar nieuwsberichten, onderzoeksverslagen etc.

5. We houden er bij deze berekening geen rekening mee dat naarmate verwijzingen op latere pagina's van Google staan, deze minder relevant kunnen zijn.
6. Berekening: 59 prostituees met de eerste tien sites, gemiddeld dus zo'n zes per site. Er zijn maximaal 280 sites, dus 6 maal 280 = 1.680 advertenties. De vraag is, zoals gezegd, of deze advertenties allemaal verwijzen naar unieke personen. We hebben door het aselekt aanklikken van andere sites sterk de indruk gekregen dat er veel dubbeltellingen in voorkomen, ofwel advertenties die uiteindelijk weer verwijzen naar dezelfde adverteerder. Tegelijkertijd is de zoekactie beperkt tot genoemde trefwoorden in Google. Andere trefwoorden c.q. op andere manier zoeken op internet levert wellicht weer andere/nieuwe hits op.
7. De onderzoeksperiode is 17-26 augustus 2009; het betreft veelal recente advertenties: vanaf 2008 tot augustus 2009.
8. Uit het voorbeeld blijkt tevens de overlap met de escortsector.
9. Er is ook een korte search uitgevoerd op de advertentiesites www.speurmarkt.nl en www.linkotheek.nl. Er lijken vaak dezelfde prostituees op voor te komen als op marktgigant.
10. We hebben voor deze bron gekozen omdat deze beschikt over relatief veel informatie over de thuisprostituees, het bezoek, seksuele diensten en de werktijden. De advertenties zijn hiervoor niet geschikt.
11. Er wordt over privéontvangst dus veel minder geschreven dan over de raamprostitutie (en ook iets minder dan de andere sectoren). Zowel het aantal items als het aantal reacties per item liggen beduidend lager dan bij de raamprostitutie.
12. In deze categorie vallen Chinees, Aziatisch, Belgisch, onbekend en anders.
13. We hebben alle genoemde prijzen van de sitebezoekers genomen en vervolgens het gemiddelde per prostituee berekend. Dat kan derhalve zijn gebaseerd op één, maar ook op elf formulieren.
14. Hierbij is niet naar het aantal malen ingevuld gekeken per prostituee, maar alleen gekeken of iets al dan niet voorkwam.
15. Over een bezoek aan een van de 67 thuisprostituees.

8 Overige, onvergunde prostitutievormen

Verschillende berichten in de media suggereren dat het aantal prostituees dat legaal aan het werk is sinds het opheffen van het bordeelverbod, fors is afgenomen. Ze zouden in de minder zichtbare prostitutiesectoren zijn gaan werken. De invoering van nieuwe wet- en regelgeving en snelle veranderingen in de samenleving zoals de komst van internet en 06-lijnen, zouden hieraan mede debet zijn (zie bijvoorbeeld vorig hoofdstuk over thuisprostitutie). In dit hoofdstuk worden verschillende vormen van onvergunde prostitutie nader bekeken. Allereerst wordt een beeld geschetst van mogelijke vormen van prostitutie bij (Thaise en Chinese) massagesalons. Een betrouwbare uitsplitsing naar Thaise en Chinese massagesalons valt niet te maken. Wel kunnen we stellen dat het merendeel van de door ons gevonden salons als een Thaise massagesalon te omschrijven valt. Daarna volgt een bespreking van het fenomeen hotelprostitutie – we spreken van hotelprostitutie wanneer prostituees of hun pooiers een hotelkamer huren en deze hotelkamer vervolgens gebruiken als werkplek om klanten te ontvangen – en wordt ingegaan op prostitutie in overige horeca- en uitgaansgelegenheden, waarbij bijvoorbeeld gedacht kan worden aan prostitutie in cafés en (Turkse) kof-fiehuizen. Tot slot wordt nader ingegaan op de mate waarin prostitutie voorkomt op overige locaties, zoals ontmoetings- en parkeerplaatsen. Goed om te vermelden, is dat in vrijwel alle interviews de onvergunde c.q. illegale vormen van prostitutie aan de orde zijn gekomen. Een algemene bevinding is dat er weinig ‘harde’ aanwijzingen naar voren zijn gekomen van grote aantallen prostituees en bedrijven in deze onvergunde sectoren. Dat wil niet zeggen dat het niet voorkomt, maar blijkbaar veroorzaken de overige onvergunde prostitutievormen dermate weinig overlast voor de buurt dat instanties als de politie hier geen zicht op hebben, of het probleem van de onvergunde prostitutievormen is in werkelijkheid minder groot dan wordt verondersteld.

8.1 (Thaise en Chinese) massagesalons

In Thaise en Chinese massagesalons worden diverse vormen van massage aangeboden. De klassieke Thaise massage is gericht op de soepel- en lenigheid van de spieren. Daarnaast wordt door salons een body-to-bodymassage of een erotische (tantra)massage aangeboden, waarbij ook een seksueel element meespeelt. Vanwege dit seksuele element zijn salons die deze vormen van massage aanbieden verplicht om een vergunning als seksinrichting aan te vragen. Uit recentelijk onderzoek en ook uit berichten in de media¹, die melding maken van het illegaal aanbieden van seksuele diensten, zou blijken dat in Thaise en Chinese massagesalons illegale prostitutie plaatsvindt. In onderstaande paragrafen wordt allereerst een overzicht gegeven van hetgeen in de literatuur bekend is. Vervolgens wordt ingegaan op de huidige situatie in Amsterdam.

8.1.1 Eerder onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek naar het voorkomen van prostitutie in (Thaise en Chinese) massagesalons in Amsterdam is tot op heden niet uitgevoerd. Wel zijn er enige cijfers voorhanden. Sinds 2002 wordt door de Rode Draad al een concentratie van Thaise salons in Rotterdam geconstateerd en in 2005 blijken er in Nederland veel massagesalons bij te zijn gekomen. Vanwege deze toename is in 2008 wederom onderzoek gedaan door de Rode Draad, waarin gepoogd is zoveel mogelijk Thaise massagesalons in Nederland te bezoeken. De Rode Draad heeft op basis van internet, krantenberichten en een eigen adressenlijst 150 bedrijven in Nederland geïdentificeerd, waarvan er 63 zijn bezocht. Op grond van deze bezoeken schatten zij dat er in Nederland ongeveer 400 Thaise vrouwen in massagesalons actief zijn. In welke mate daarbij sprake is van prostitutie, is niet duidelijk. De vrouwen zijn vaak tussen de 30 en 40 jaar oud en spreken in de meeste gevallen nauwelijks Nederlands. Daarnaast zijn signalen opgevangen over druggebruik en gokken door de masseuses. Over de omvang en achtergronden van druggebruik en gokken, is door de Rode Draad echter geen duidelijkheid verkregen.

Indien seksuele diensten worden verleend, moet een salon een vergunning als seksinrichting aanvragen. Bij betrokkenen (zowel klanten als masseuses) blijkt echter verwarring te heersen over hetgeen wel en hetgeen niet onder seksuele dienstverlening moet worden verstaan. In de belevingswereld van Thaise masseuses geldt alleen 'intiem' als seks, en ook klanten geven aan een body-to-bodymassage (hierbij beweegt de masseuse vrijwel naakt over het lichaam van de klant) of een handmatig hoogtepunt (happy ending) niet onder seks te scharen. De prijzen voor een massage variëren volgens veldwerkers van de Rode Draad meestal van 50 euro voor een kwartier tot 150 euro voor negentig minuten. Voor het geven van een handmatig hoogtepunt of een body-to-bodymassage ontvangen masseuses in de regel 20 euro extra. In de markt van Thaise massagesalons wordt een veelvuldige wisseling van exploitanten geconstateerd. Hierdoor is het lastig om zicht te krijgen op de periode die vrouwen werkzaam zijn in deze sector. Volgens de Rode Draad is de uitbuitingsgraad van de vrouwen erg hoog: Thaise vrouwen worden verplicht te werken en krijgen hiervoor volgens een berekening (gebaseerd op het aantal uren dat een masseuse aanwezig is en het geld dat zij in die tijd verdient) slechts een geringe vergoeding van drie tot vijf euro bruto per uur. Zij zijn slecht op de hoogte van hun arbeidsrechtelijke situatie, maken veel uren en arbeidscontracten ontbreken of zijn wettelijk niet in orde.

8.1.2 Omvang en aantallen

Op diverse fora die gerelateerd zijn aan (Thaise en Chinese) massage is in door klanten geplaatste berichten gezocht naar signalen van prostitutie. Daarbij is specifiek gezocht naar termen als *happy ending*, naar andere, direct aan seks gerelateerde woorden en subtiele signalen dat er in salons meer mogelijk is. In totaal zijn op deze wijze 26 gelegenheden in Amsterdam gevonden waar naast massages mogelijk ook andere diensten (oraal en intiem) aangeboden worden. Dit betekent echter niet dat in al deze gelegenheden (illegaal) seksuele handelingen plaatsvinden: vier bedrijven zijn bekend als club of privéhuis en zijn derhalve niet geteld als massagesalon. Daarmee blijven uiteindelijk 22 massagesalons over. Vier salons blijken echter besproken te worden op internetfora, juist omdat extra's naast de traditionele massage niet tot de mogelijkheden behoren. Bij 18 van de 22 op internet gevonden

massagesalons komen wel consistente berichten naar voren dat extra's naast de massage mogelijk zijn. Deze salons zijn in handen van allemaal verschillende exploitanten.²

Intermezzo – De zichtbaarheid van extra dienstverlening in massagesalons

Ondanks meldingen van seksuele dienstverlening in het rapport van de Rode Draad en berichten op internet daarover die dusdanig consistent zijn, is de zichtbaarheid van deze extra's beperkt. Deze lijken vooral geregeld te kunnen worden tijdens de massage, wanneer al een masseuse is gekozen en de tijdsduur van de massage vaststaat, of worden door de masseuses zelf aangeboden. Bij één salon is door de onderzoekers geconstateerd dat vooraf al over het al dan niet ontvangen van een body-to-bodymassage gesproken kon worden. Deze salon wekt op de website echter ook expliciet de verwachting dat deze dienstverlening tot de mogelijkheden behoort. Bron: Observatie.

Het blijkt dat sommige salons impliciet adverteren met seksuele dienstverlening, bijvoorbeeld op hun site. Als gekeken wordt naar de verdeling van de extra's die worden aangeboden volgens berichten op internetfora, blijkt orale dan wel intieme seksuele dienstverlening in vijf van de achttien salons die extra's aanbieden mogelijk te zijn. Een body-to-bodymassage is in veertien gevallen mogelijk en bij alle achttien salons die ook seksuele diensten verlenen, zijn klanten recentelijk handmatig naar een hoogtepunt gebracht. Ten aanzien van de extra dienstverlening die door masseuses aangeboden wordt, is het overigens wel de vraag in welke mate de exploitant van deze gedragingen op de hoogte is. Het initiatief tot seksuele dienstverlening kan – getuige berichten op internetfora – ook uitgaan van de masseuse zelf.

De onderzoekers hebben meerdere salons op verschillende tijdstippen bezocht om een indruk te kunnen krijgen van het aantal vrouwen dat in een salon actief is. In een enkel geval waren er zes vrouwen aanwezig. Bij de meeste bezochte salons waren er echter twee tot drie masseuses. In totaal lijken bij de door ons gevonden (Thaise en Chinese) massagesalons dan ook minimaal 45 masseuses (18 x 2.5) in dienst te zijn. Dit betekent echter niet dat zij allemaal seksuele handelingen tegen betaling verrichten. Een respondent die we hebben geïnterviewd, schat het aantal masseuses in Amsterdam dat seksuele diensten verleent tegen betaling op hooguit een 'dozijn'. Duidelijk is wel dat het verlenen van seksuele handelingen tegen betaling – indien gewenst – in principe op de kamer geregeld moet worden met de masseuse, wat ook door berichten op internetfora bevestigd wordt.

'Ik ben vandaag naar deze salon geweest. Aardige ontvangst en leuke masseuses. In principe blijft het bij massage (tantra, ontspanning of traditioneel). Op de kamer is er echter veel meer mogelijk tegen bijbetaling.' Bron: Internet

8.1.3 Kenmerken en achtergronden

Er lijkt sprake te zijn van diverse verschillen tussen Thaise en Chinese massagesalons. In Thaise salons werken masseuses die 20 à 30 jaar oud zijn, maar zijn de meeste masseuses tussen de 30 en 40 jaar oud. In sommige gevallen werken zij volgens een respondent binnen de politie met een toeristenvisum. In Chinese massagesalons lijken daarentegen jongere vrouwen actief te zijn: de masseuses zijn tussen de 18 en 25 jaar oud.

In de Thaise salons is, volgens een goed ingewijde respondent, voornamelijk sprake van een *happy end*. Intieme dienstverlening (geslachtsgemeenschap) komt in Thaise salons – volgens een respondent binnen de politie die veel kennis heeft over de handel en wandel bij massagesalons – nauwelijks voor. Daarmee onderscheiden Thaise massagesalons zich van Chinese massagesalons, waar volgens dezelfde respondent wel intieme dienstverlening kan plaatsvinden (zie het volgende intermezzo).³ Dit is in overeenstemming met onze constatering dat in de salons waar door klanten melding wordt gedaan van intieme dienstverlening, de meeste masseuses in de twintig zijn. Bij de meeste bezochte massagesalons lijken de masseuses geen Nederlands te spreken, maar vaak wel (oppervlakkig) te begrijpen. Dat masseuses niet gewend lijken te zijn om in het Nederlands aangesproken te worden, blijkt uit de terughoudende houding die masseuses of mamans (een soort bedrijfsleidsters) aannemen tijdens bezoeken aan de salons door de onderzoekers. Bij latere bezoeken aan massagesalons is dan ook altijd Engels gesproken. Dat het eerder regel dan uitzondering is dat een masseuse (ook) Nederlands spreekt, wordt bevestigd door berichten op internetfora. Het begrip ‘seks’ is in deze sector volgens een respondent van de politie vooral binnen de Thaise massagesalons een relatief begrip waaraan meerdere betekenissen worden toegekend. Zo kan het zijn dat een salon aan klanten nadrukkelijk laat weten geen seksuele diensten aan te bieden, hoewel een body-to-bodymassage en/of een *happy ending* wel aangeboden worden. Ook klanten beschouwen een *happy ending* of body-to-bodymassage niet altijd als seks. Dit zien wij ook in berichten op internetfora terug. Een *happy ending* wordt voor een bedrag van 15 tot 20 euro gegeven. Afhankelijk van de afspraken die vrouwen hebben met de exploitant, lijken zij deze extra’s geheel of voor de helft voor zichzelf te mogen houden. Dergelijke bedragen zijn een welkome aanvulling op het loon van de masseuses: zij zijn de hele dag aanwezig, ook al hebben zij lang niet altijd een klant. Het loon van de masseuses inclusief extra verdiensten – gerelateerd aan de geïnvesteerde tijd – lijkt daarmee in de buurt te liggen van het loon dat door de Rode Draad geconstateerd wordt (drie tot vijf euro per uur).

Intermezzo – Prijsstelling voor extra’s

Haar service verschilt per klant. Bij sommige klanten biedt ze niets extra’s aan, ‘omdat ze echt vies zijn’. Aan de massages van 35 euro per uur houdt ze nog niet eens de helft over. De rest moet ze aan de ‘baas’ – de Chinese vrouw die de kas beheert – overdragen. Ze probeert haar extra verdiensten achter te houden, “want zodra de bazin meer geld ruikt, moet ik dat aan haar afstaan”, wat nogal eens voorkomt. Immers, het geld is onder werktijd verdiend. Xiangyang hanteert geen vaste prijzen, wel neemt ze voor seks nooit minder dan twintig euro aan. Dan krijgt de klant een handmatig orgasme. Voor orale seks of nog intiemere seks betaalt de klant meer. Als een klant vraagt hoeveel het is, zegt Xiangyang dat ze het niet weet. Kortom, de klant bepaalt en zij beslist of ze erop ingaat of niet. Ze vertelt dat ze meestal ja zegt, omdat ze het geld kan gebruiken. Het blijft vaak toch bij tientjeswerk. Klanten betalen meestal niet meer dan vijftig euro.’ Bron: Trouw, juli 2009

Eén salon hanteert voor deze extra’s hogere tarieven dan gebruikelijk is. Het feit dat in deze salon voornamelijk jonge vrouwen (22 tot 25 jaar) werken en deze salon een zeer nette en luxe uitstraling heeft, zijn daarvoor mogelijk redenen. Klanten op internetfora geven echter aan de prijzen in deze salon, ook zonder extra’s, aan de hoge kant te vinden.

8.1.4 Mobiliteit

In sommige gevallen worden massages aangeboden door een (vergunde) seksinrichting. Deze bedrijven bieden massages aan, maar richten zich daarnaast ook nadrukkelijk op orale seks en 'intiem'. Deze bedrijven staan dan ook vaak geregistreerd als club, privéhuis of escortbureau. Van overlap tussen massagesalons enerzijds en reguliere vormen van prostitutie anderzijds is desalniettemin geen sprake. In bovengenoemde gevallen is immers geen sprake van een massagesalon. Het blijkt om een club of privéhuis te gaan, of diensten worden aangeboden aan klanten die de masseuse thuis of in een hotel ontvangen. Daaruit kan vooral afgeleid worden dat meerdere spelers zich op de markt van erotisch getinte en seksuele massages begeven.

In de Thaise massagesalons zijn ook vrouwen met een toeristenvisum actief. Zij werken gedurende deze periode als masseuse in Nederland en keren daarna terug naar Thailand. Er zijn geen aanwijzingen dat masseuses ook in andere prostitutiesectoren werkzaam zijn.

8.1.5 Zorgbehoeften

Het geven van een massage is fysiek erg intensief werk. Uit berichten op internetfora blijkt dat in sommige gevallen al na tien minuten door de masseuse het initiatief genomen wordt om tot seksuele dienstverlening over te gaan. Dit gebeurt echter niet altijd veilig.

Intermezzo – Aanwezigheid van condooms in (Thaise) massagesalons

Massagesalons hebben in de regel geen vergunning als seksinrichting. Derhalve is het illegaal wanneer bij deze onvergunde massagesalons seksuele handelingen plaatsvinden. Omdat de aanwezigheid van condooms voor controlerende instanties kan gelden als een indicatie dat seksuele handelingen verricht worden, hebben masseuses vaak geen condooms voor handen. Op een internetforum is meerdere malen melding gemaakt van onveilige, seksuele handelingen, zoals pijpen zonder condoom. Wanneer seksuele handelingen wel plaatsvinden met condoom, wordt de klant soms gevraagd het condoom buiten weg te gooien. Door deze condooms niet zelf weg te hoeven gooien, hopen de masseuses dat de mamasan (bedrijfsleidster) niet doorheeft dat zij seksuele handelingen verricht hebben: het met seksuele handelingen verdiende geld kunnen de masseuses dan helemaal voor zichzelf houden.

Bron: Hookers.nl en Thaismassage.nl.

Het gebrek aan condooms is een risico voor de masseuses en kan daarnaast leiden tot de verspreiding van soa's. Opvallend is overigens dat een handmatig hoogtepunt wel 'veilig' plaats lijkt te vinden: in meerdere gevallen wordt melding gemaakt dat de masseuse een dun handschoentje aantrekt indien zij overgaat tot een *happy ending*. Naast de extra financiële vergoeding die tegenover het bieden van extra's staat, lijkt een andere reden het verkorten van de massage te zijn. Sommige klanten staan na het hoogtepunt binnen de kortste keren weer buiten, andere klanten laten de masseuse het uur alsnog vol maken.

Soms komen klanten nadrukkelijk bij een salon voor de seksuele diensten die er aangeboden zouden worden. In sommige gevallen – wanneer er na meerdere bezoeken nog geen seksuele handelingen plaatsgevonden hebben – blijkt de klant ervoor te kiezen naar een andere salon uit te wijken. In die zin is er van de klant uit de verwachting dat er seksuele handelingen verricht zullen worden, wat druk op de masseuses kan leggen en ertoe kan

leiden dat een aantal masseuses – dat hier eigenlijk niet van gediend is – tot het verrichten van seksuele handelingen overgaat.

8.2 Hotelprostitutie

Hotelprostitutie is een op zichzelf staand fenomeen, dat intuïtief gezien niet veel verschilt van escortwerk. Prostitutie doet zich immers geregeld voor in hotels, bijvoorbeeld wanneer hotelgasten prostituees bestellen en er seksuele handelingen op de hotelkamer plaatsvinden. In dat geval is er sprake van escortwerk. Daarnaast is er een categorie prostituees die een hotelkamer huurt en deze vervolgens gebruikt als werkplek. In dit geval spreken we van hotelprostitutie.

In de volgende paragrafen bespreken wij eerst hetgeen bekend is in de literatuur over hotelprostitutie. Daarna gaan wij in op onze onderzoeksresultaten.

8.2.1 Eerder onderzoek

Diverse sleutelinformanten geven aan dat er een tendens zichtbaar is dat hotelprostitutie steeds vaker voorkomt (Van Wijk et al., 2009). Net als in de escortsector is er ook in de hotelprostitutie sprake van zelfstandig werkende prostituees en van georganiseerde verbanden, die bepaalde hotels als werkplek gebruiken. Deze georganiseerde verbanden zouden Oost-Europese prostituees, die op een toeristenvisum naar Nederland komen, in kamers of lounges van gerenommeerde hotels in Amsterdam laten werken.

Intermezzo – Hotelprostitutie in groepsverband

In 2008 zijn in Rotterdam-Rijnmond 45 mensen aangehouden in verband met hotelprostitutie. Daarbij kan volgens een artikel in het Reformatorisch Dagblad ook sprake zijn van dwang of misleiding. Zo komen dit jaar vijf mannen, die ervan verdacht worden 130 Tsjechische vrouwen illegaal in hotel langs de snelweg te hebben laten werken, voor de rechter. Dergelijke groepen plaatsen meisjes in door henzelf geboekte kamers – in sommige gevallen voor wel twee weken – waar zij klanten ontvangen. Het werven van klanten gebeurt in deze gevallen via internet en andere advertentievormen. Klanten worden naar het meisje gebracht en de groep loopt financieel binnen. Bron: Reformatorisch Dagblad, 6 maart 2009.

Klanten kunnen bijvoorbeeld via internet of mobiele telefoon een prostituee reserveren. Tevens worden klanten in de lobby van het hotel waar zij verblijven of in nabijgelegen cafés geworven. Op een kamer die voor ongeveer 100 euro wordt gehuurd, zouden vijf á zes klanten per dag ontvangen kunnen worden. Hotels die gelegen zijn aan uitvalswegen en kamers die direct van buitenaf toegankelijk zijn, genieten volgens Biesma et al. (2006) de voorkeur vanwege hun bereikbaarheid en de anonimiteit bieden. Dat hotelprostitutie geen nieuw fenomeen is, komt naar voren uit een onderzoek van Naber et al. (2000), waar dit fenomeen al wordt benoemd. Uit dit onderzoek en onderzoek van Biesma et al. (2006) blijkt dat medewerkers van hotels vaak op de hoogte zijn van de activiteiten van prostituees die zich op hotelkamers aanbieden. Dit betekent echter niet dat hotels zonder meer bereid zijn om hotelprostitutie te faciliteren. Wanneer een prostituee haar werk te opzichtig uitvoert, kan zij door medewerkers gesommeerd worden te vertrekken:

Een hotelmanager: 'We doen er alles aan om het tegen te houden, maar je hebt er lang niet altijd zicht op. Soms wel, en dan zie je soms ook nare dingen. Zo heb ik er laatst een gezin uitgegooid: vader, moeder en twee kinderen. Als moeder een klant ontving, ging vader met de kinderen even naar buiten. Daar werd ik niet blij van...'
Bron: Escort in Amsterdam, Naber et al. (2000).

8.2.2 Omvang en aantallen

Om een beter beeld te krijgen van het fenomeen hotelprostitutie is een kamer gehuurd in het hotel dat op bekende fora het meest frequent wordt genoemd. Belangrijk om te vermelden is dat het hier een hotel betreft dat buiten de gemeentegrenzen van Amsterdam valt. Het is een goed bereikbaar en groot hotel, waardoor je er als gast anoniem bent en er weinig controle op het komen en gaan van gasten en bezoekers is. Ook van belang is dat het hotel goedkoop is. Een gast – of prostituee – kan de kamer huren van 15.00 uur tot 18.00 uur de volgende dag (27 uur) voor 105 euro. Dit is – vergeleken met een raambordeel – een relatief goedkope werkplek. Ten aanzien van hotels binnen de gemeentegrenzen van Amsterdam hebben wij geen aanwijzingen dat hotelprostitutie op grote schaal voorkomt.

Een taxichauffeur vertelt dat prostituees inderdaad wel eens een kamer huren in het hotel om van daaruit klanten te ontvangen. Hij wijst op meerdere websites die soms in de lucht zijn en soms ook niet. Als de site in de lucht is, zijn er zeker prostituees op te vinden die in Amsterdam (onder andere bij Schiphol) aan het werk zijn. Wel geeft hij – net als de exploitant van een middelgroot escortbureau – aan dat hotelprostitutie volgens hem niet zo groot is als wel eens wordt gesuggereerd. Volgens deze taxichauffeur is het veeleer zo dat escorts op bezoek gaan bij klanten in het hotel. Deze escorts hebben – als ze zijn aangesloten bij een bonafide bureau – een eigen chauffeur. Ook zijn er vrouwen (die hij ook wel ritjes geeft) die naar een hotel gaan om aldaar in de lobby of in de bar klanten te zoeken om daar vervolgens mee naar de kamer van de klant te gaan. Daarnaast is er iets wat deze taxichauffeur als een 'rondtrekkend circus' omschrijft. Een groep – voornamelijk Tsjechische meisjes – die vanuit hotelkamers in heel Europa steeds een paar dagen werkt en via het internet aan zijn klanten komt. Op de diverse fora wordt hier ook melding van gemaakt en het zou kunnen zijn dat hier sprake is van een georganiseerd verband waarbij drang en dwang niet uit te sluiten zijn. Deze gedachte wordt bevestigd door een bron binnen de politie. Volgens hem zit er een internationale organisatie achter deze vorm van prostitutie, waardoor deze moeilijk te stoppen is. Recentelijk zijn hiervoor zeven mensen opgepakt, maar vijf daarvan waren de volgende dag alweer op vrije voeten en huurden de dag daarop alweer kamers bij een bekende hotelketen.

Op internet zijn in ieder geval twee sites te vinden die zich exclusief richten op hotelprostitutie. Deze sites lijken vooral prostituees aan te bieden die deel uitmaken van het 'rondtrekkend circus'. Gedurende de periode waarin het onderzoek plaatsvond, hebben wij – de site op willekeurige momenten bekijkend – enkel de melding gezien dat er op het moment geen vrouwen in Amsterdam aanwezig waren. Naast deze twee sites – waarop vrouwen dan weer wel, en dan weer niet worden aangeboden – zijn op diverse sites, waaronder Speurders, zelfstandigen actief. Deze zelfstandigen plaatsen een oproep en vermelden een telefoonnummer waarnaar kan worden gebeld. Vervolgens hoort de klant waar hij precies moet zijn

(welk hotel en welk kamernummer). Op sites als Speurders lijken niet alleen zelfstandigen, maar ook prostituees die worden bemiddeld te worden aangeboden. In een advertentie die recentelijk geplaatst is, worden ten minste drie prostituees getoond.

Intermezzo – ‘Alleen vandaag ontvangen mooie dames in hotel’

Vandaag diverse mooie dames in (...). Lekker in een hotel en een kamer voor ons alleen. Durf jij het aan, twijfel dan niet. Bel naar 06 (.....). Wij zijn beschikbaar en wachten op jou om je eens lekker te verwennen. Alleen vandaag, dus wees er snel bij. Tot vanavond lekkere mannen.
Bron: Speurders.nl.

In een gesprek met een respondent van de Vereniging Eigenaren Relaxbedrijven (VER) komt het fenomeen hotelprostitutie uitgebreid ter sprake. Naar aanleiding van eigen waarnemingen en meldingen van collega's, komen 254 hotelbedrijven c.q. hotels in dit verband in beeld. Bij 68 hotels, landelijk gezien, zou volgens de hotelbranche sprake zijn van bedrijfsmatige prostitutie. Daarbij gaat het volgens de respondent niet om zelfstandige prostituees die geheel onafhankelijk een kamer huren, maar om medewerkers van het hotel die daar een handje in hebben. In de hotelbranche zouden duizenden contacten plaatsvinden. Dat wil niet automatisch zeggen dat er ook duizenden hotelprostituees actief zijn; veel prostituees hebben immers meerdere contacten c.q. klanten op een avond. Deze gegevens blijken echter bij navraag gebaseerd te zijn op een inventarisatie door de hotelbranche van zo'n twee jaar geleden. Er is sindsdien veel veranderd. Door de aandacht die recentelijk besteed is aan hotelprostitutie⁴, constateert een ingewijde respondent tevens een nieuwe ontwikkeling: de hotelprostitutie verplaatst zich naar vakantiehuizen en uiteindelijk ook naar kamers die verhuurd worden door particulieren.

Het beeld dat omtrent hotelprostitutie naar voren komt, is derhalve wisselend. Sommige respondenten, zoals een taxichauffeur en de exploitant van een escortbureau, geven aan dat hotelprostitutie voorkomt maar stellen tevens dat de omvang daarvan wel eens overdreven kan worden. Op internet vinden wij een beperkt aantal sites waarop prostituees die een hotelkamer gebruiken als werkplek zich aanbieden dan wel worden aangeboden. Van een grootschalig fenomeen is echter geen sprake (meer).

8.2.3 Kenmerken en achtergronden

Door middel van eigen observaties en een gesprek met een medewerker van een hotel is geprobeerd meer zicht te krijgen op de kenmerken en achtergronden van vrouwen die zich in hotels prostitueren. Door de onderzoekers zijn in de lounge van een hotel in Amsterdam twee Tsjechische meisjes van tussen de twintig en vijfentwintig jaar bezig gezien met het 'tegen betaling versieren' van twee Engelssprekende mannen. Dat in de hotelprostitutie meer meisjes met een Oost-Europees uiterlijk actief zijn, wordt bevestigd in een gesprek met een hotelmedewerker van een bekende hotelketen in Amsterdam. De prostituees spreken volgens deze hotelmedewerker bovendien matig Engels; hun leeftijd schat hij tussen de twintig en dertig jaar. Prostituees die zich zelfstandig aanbieden en aangeven klanten op een hotelkamer te ontvangen, lijken – op basis van informatie van profielensites – voornamelijk van Nederlandse komaf te zijn.

8.2.4 Mobiliteit

Er is geen direct contact geweest met prostituees die in de hotelprostitutie actief zijn. Een escortexploitant geeft in een interview aan weinig zicht te hebben op de hotelprostitutie en zich daar ook niet mee bezig te houden. Wel vertelt deze escortexploitant dat hij zeker weet dat escorts die bij zijn bureau werkzaam zijn, zich niet bezighouden met deze vorm van prostitutie. Escorts van het bureau waarmee gesproken is, bevestigen dit. Een taxichauffeur noemt drie websites, waarop meisjes staan die actief zijn in de hotelprostitutie. Eigen observaties en de ervaring van deze taxichauffeur leert dat deze prostituees dan weer wel en dan weer niet op deze website staan. Zij lijken dus slechts bepaalde periodes actief te zijn in Amsterdam. Vermoedelijk betreft het in deze gevallen de groep – voornamelijk Tsjechische prostituees – die vanuit hotelkamers in heel Europa steeds een paar dagen werkt en via het internet aan zijn klanten komt. Omdat deze prostituees continu door Europa reizen, is er voor zover ons bekend geen sprake van structurele mobiliteit tussen de hotelprostitutie en andere vormen van prostitutie in Amsterdam.

8.2.5 Zorgbehoeften

Door een hotelmedewerker wordt geconstateerd dat veel van de prostituees die hij in het hotel ziet, door de bank genomen geen mooie, verzorgde vrouwen zijn. Enkelen van hen zien er volgens hem uit of zij een drugverslaving hebben. Op overige (mogelijke) zorgbehoeften hebben wij geen zicht gekregen.

8.3 Overige horeca- en uitgaansgelegenheden

Net zoals voor coffeeshops en horecavoorzieningen geldt in Amsterdam ook voor seksinrichtingen een vergunningsplicht. Indien vanuit een horeca- of uitgaansgelegenheid georganiseerd (bedrijfsmatig) prostitutie bedreven wordt, zijn deze ondernemingen dan ook vergunningsplichtig. Uit de literatuur en interviews met respondenten komen meerdere meldingen van (illegale) prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden naar voren. In onderstaande paragrafen wordt een overzicht gegeven van hetgeen in de literatuur bekend is en wordt op basis van het uitgevoerde onderzoek een beeld van de huidige situatie in Amsterdam geschetst.

8.3.1. Eerder onderzoek

In de literatuur is weinig informatie te vinden over prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden. Waar meerdere recente wetenschappelijke onderzoeken (Van Bergen, 2003; Goderie et al., 2006; Daalder, 2007; Eysink Smeets et al., 2007) wel aangeven dat signalen opgevangen zijn over prostitutie op genoemde plaatsen, wordt hier niet altijd een verdiepende slag in gemaakt. Korf et al. (2005) gaan hier wel dieper op in. Zij stuiten tijdens hun onderzoek naar straatprostitutie onder meer op prostitutie in horecagelegenheden. Prostitutie lijkt vooral plaats te vinden in cafés en restaurants, die doorgaans alleen bij insiders (vaak een bepaalde etnische groep) bekend zijn. Zo werden in Amsterdam Zuid en West in enkele Turkse horecagelegenheden kleine groepjes Oost-Europese prostituees aangetroffen, waarbij door de onderzoekers wantrouwen richting mogelijke pottenkijkers werd geconstateerd. In Amsterdam Zuidoost hebben Korf et al. (2005) vijf van deze plekken weten te lokaliseren. Tevens constateren de onderzoekers dat er prostitutie plaatsvindt in Amsterdam Zuidoost

tijdens besloten feesten. Dit lijkt echter niet het hoofddoel van de feesten te zijn, maar als een bijkomend plezierig voordeel te (moeten) worden beschouwd. Het totaal aantal 'wip-percelen' wordt door de onderzoekers op minimaal twintig geschat. Daar zijn naar schatting tussen de 80 en 100 prostituees actief (Korf et al., 2005). In een rapport besteedt De Rode Draad (2008) aandacht aan prostitutie in animeerbars en Turkse cafés. De werkomstandigheden van de in een bar werkzame vrouwen zijn slecht; zij werken zes á zeven dagen per week, mogen in sommige gevallen niet met elkaar praten en moeten het verdiende geld afstaan (De Rode Draad, 2008). Andere horeca- en uitgaansgelegenheden die in de literatuur genoemd worden, zijn sauna's en parenclubs. Hier zijn prostituees vaak onder het mom van bezoeker aanwezig (Biesma et al., 2006; Goderie et al., 2002). Goderie et al. (2002) geven aan voornamelijk Oost-Europese meisjes en in minder mate Latina's aan te treffen in horecagelegenheden. Over de leeftijden van deze vrouwen zijn in de literatuur geen gegevens te vinden. Eveneens komt in de literatuur nauwelijks informatie over aantallen prostituees en gelegenheden waar onvergunde vormen van prostitutie plaatsvinden naar voren.

Intermezzo – Illegale prostitutie in Zuidoost

Anno 2008 lijkt de illegale prostitutie in Amsterdam Zuidoost nog slechts een kleine rol te spelen: uit een quick scan in 2008 in Amsterdam Zuidoost onder buurtregisseurs van politie, jongerenwerkers, Jeugd- en Zedenpolitie, directie Openbare Orde en Veiligheid, woningcorporaties en andere sleutelfiguren komt weinig tot geen straatprostitutie naar voren, is er één illegaal borddeel waargenomen en ontmanteld, zijn er weinig tot geen meldingen of andere signalen binnengekomen van prostitutie in horecagelegenheden (Rapporteur Mensenhandel, 2009). Daarbij komt dat illegale prostitutie vaak moeilijk te constateren is. Het bewijzen dat ergens seksuele handelingen plaatsvinden, is erg moeilijk en direct betrokkenen zullen niet snel geneigd zijn een belastende verklaring af te leggen. De politie reageert dan ook vooral op meldingen van illegale prostitutie (reactief) en zoekt hier zelf niet actief naar.⁵

Bron: Rapporteur Mensenhandel, 2008.

Het mannelijk prostitutiecircuit kent naast de reguliere vormen van prostitutie een informeel circuit van bisnisbars.⁶ Met de opkomst van mobiele telefoons en internet lijkt de bisnisbar nu echter voornamelijk nog als startpunt gebruikt te worden om klanten te werven en een klantennetwerk op te bouwen; vervolgens wordt via mobiele telefoon en internet onderling contact gehouden (Van Bergen, 2003). Daarnaast worden klanten geworven in het uitgaanscircuit (Eysink Smeets et al., 2007). In deze gevallen is er veelal sprake van (illegale) migranten die in het land van herkomst geen toekomstperspectief hebben en hopen de eigen economische positie in Nederland te verbeteren; deze prostituees gelden als gelukszoekers en zijn vaak van Oost-Europese komaf (Van Bergen, 2003; Eysink Smeets et al., 2007). Omdat contracten of afspraken over de te leveren diensten en de te ontvangen vergoeding vaak ontbreken, is de positie van prostitués kwetsbaar en kunnen er spanningen ontstaan tussen klanten en prostitués. Aan de ene kant kan het voorkomen dat een prostitué een klant besteeft. Aan de andere kant kunnen situaties ontstaan waarin een klant weigert te betalen of minder betaalt dan overeengekomen. In laatstgenoemde situatie kunnen en durven deze prostitués weinig te doen; de positie van illegale immigranten in dergelijke situaties is vanwege hun illegale status extra kwetsbaar (Van Bergen, 2003).

8.3.2 Omvang en aantallen

Binnen de (vergunde) prostitutiesectoren zelf leeft het idee dat prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden veel voorkomt. Overigens dient hierbij opgemerkt te worden dat de informatiepositie van deze insiders niet altijd klopt. Een zonnestudio waar volgens een contactpersoon binnen de sector illegale prostitutie zou plaatsvinden, blijkt – wanneer het door ons nagezocht wordt – een geregistreerd privéhuis te zijn. Om zicht te krijgen op onder meer de prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden zijn alle 215 buurtregisseurs in Amsterdam aangeschreven. Dit heeft zoals eerder vermeld, 61 reacties opgeleverd, waarvan er 37 betrekking hadden op prostitutie. Van deze 37 meldingen hebben twee meldingen betrekking op prostitutie in (Turkse) cafés, zijn er twee vermoedens van prostitutie in parenclubs geconstateerd, is tweemaal een melding gedaan dat men vermoedde dat jongens als prostitué actief waren in darkrooms en/of sauna's en één respondent gaf aan dat prostitutie wordt bedreven in pizzeria's en belwinkels.

Ten aanzien van de meldingen van prostitutie in Turkse cafés bleek er voornamelijk sprake te zijn van onderbuikgevoelens als gevolg van meldingen van omwonenden. In een gesprek met twee respondenten van de zedenpolitie, die goed op de hoogte zijn van hetgeen speelt in de (illegale) Amsterdamse prostitutiebranche, komt naar voren dat prostitutie in Turkse cafés een beperkt fenomeen is. Het zou zich afspelen in enkele cafés (maximaal vijf). Ook meldingen omtrent prostitutie in parenclubs berusten op een onderbuikgevoel, daar dit volgens een buurtregisseur moeilijk aan te tonen is. Van overlast is in de parenclubs geen sprake en gezien het feit dat gasten en prostituees in een parenclub nauwelijks van elkaar te onderscheiden zijn, is het niet bekend of en hoeveel vrouwen zich daadwerkelijk prostitueren. Wel is bekend dat parenclubs soms prostituees inhuren om aan de wensen van klanten te voldoen. De mate waarin dit gebeurt, is niet bekend.

Aanvullend onderzoek naar prostitutie in parenclubs levert het volgende op. Amsterdam kent drie gelegenheden die als parenclub omschreven kunnen worden; zij hebben allemaal een eigen website. Eén van de drie parenclubs maakt huisregels op zijn site bekend. Deze hebben onder andere betrekking op respect tegenover andere gasten, hygiëne en druggebruik, maar ook op prostitutie. Prostitutie wordt in deze gelegenheid niet getolereerd: mannen die geld bieden en vrouwen die geld vragen, worden per direct verwijderd.

De andere twee clubs geven op hun site aan dat hygiëne gewaardeerd wordt en druggebruik verboden is, maar vermelden niets over hun richtlijnen wat betreft prostitutie.

Op een website waarop informatie over alle parenclubs van Nederland gevonden kan worden, is het ook mogelijk clubs te selecteren op de faciliteiten en mogelijkheden die de clubs bieden. Dit heeft betrekking op faciliteiten als binnen- en buitenzwembad en sauna, het toegangsbeleid, tarieven en amateurprostitutie. Wanneer de optie 'amateurprostitutie' aangevinkt wordt, komen twee parenclubs in Amsterdam naar voren die dit volgens deze website aanbieden.

De onderzoekers hebben telefonisch contact gezocht met de drie parenclubs in Amsterdam. Bij één parenclub werd meerdere malen niet opgenomen en was de mailbox vol. Bij een andere parenclub werd de voicemail automatisch ingeschakeld. In het Nederlands en het Engels wordt aangegeven welke tarieven op de verschillende dagen van de week gelden voor paren, alleenstaande vrouwen en alleenstaande mannen en wat het 'programma' per dag is. Op de dagen dat er geen 'gang bangs' zijn, is amateurprostitutie mogelijk.

Dit zou dan vijf dagen per week het geval moeten zijn. De voicemail van deze parenclub is in 2007 ingesproken; het betreft dan ook oude informatie. Tot slot is met één parenclub – waar volgens een zoekmachine voor parenclubs amateurprostitutie mogelijk is – een gesprek gevoerd. De onderzoekers kregen geen aanwijzingen dat er op deze locatie (amateur) prostitutie plaatsvond.

Samenvattend, ontstaat bij één parenclub via meerdere bronnen – internet en de eigen voicemail – het vermoeden dat er mogelijk (amateur)prostitutie plaatsvindt. Volgens een zoekmachine voor parenclubs is er ook bij een tweede parenclub in Amsterdam sprake van amateurprostitutie. Verder hebben wij hier geen aanwijzingen voor gevonden. Tot slot is er een parenclub waar noch op internet noch op andere wijze sprake lijkt te zijn van amateurprostitutie. Dit is ook de enige parenclub die aan prostitutie aandacht besteedt in zijn huisregels.

Om meer te weten te komen over homoprostitutie in sauna's en darkrooms in Amsterdam hebben we contact opgenomen met twee personen: een respondent binnen de homoscene en een respondent van de zedenpolitie, die op dit terrein deskundig mag worden geacht. Beiden geven aan dat homoprostitutie naar hun weten niet voorkomt in darkrooms en/of sauna's. Een respondent van een welzijnsinstelling geeft aan dat er in zijn beleving altijd wel prostitutie plaatsvindt op plekken waar mannen zijn die seks willen met mannen; over de omvang valt echter niets te zeggen. Het is een schemergebied en verhalen zijn vaak van horen zeggen. De onderzoekers hebben zelf ten aanzien van dit fenomeen geen andere aanwijzingen gevonden. Indien in darkrooms dan wel sauna's prostitutie plaatsvindt, zal dit qua omvang naar alle waarschijnlijkheid dan ook marginaal zijn, zeer onopvallend gebeuren en/of geen overlast veroorzaken. Wel is er informatie ontvangen over prostitutie in pizzeria's.

Volgens een buurtregisseur zijn Oost-Europese vrouwen als prostituee actief in pizzeria's. Hij heeft dit meermalen in zijn eigen wijk aangetroffen en deze vorm van prostitutie komt volgens hem ook op de Wallen en in belwinkels voor. In dergelijke gevallen is er veelal sprake van een bed dat achterin de pizzeria of belwinkel gevonden kan worden. De eigenaar van de betreffende zaken vertelt wanneer gevraagd wordt naar het doel van het bed, dat hij dit gebruikt om even op te rusten op momenten dat het wat rustiger is. Door de respondent is bij dit bed echter in sommige gevallen een (geklede) Oost-Europese vrouw aangetroffen. Omdat deze buurtregisseur de enige was die concrete informatie kon geven over prostitutie in pizzeria's en belwinkels, is nogmaals contact met deze buurtregisseur gezocht. Doorvragen leerde dat het om informatie uit 2008 ging; de pizzeria bestaat inmiddels niet meer en is vervangen door een Tapasbar. Een andere respondent binnen de politie bevestigt dat enige jaren geleden mogelijk sprake was van prostitutie in pizzeria's, maar dat daarvan momenteel geen sprake meer is. Hetzelfde lijkt voor de belwinkels te gelden. Het geheel overziend, zijn er vermoedens dat in diverse horecagelegenheden prostitutie plaatsvindt; structureel onderzoek vanuit de politie naar dit fenomeen ontbreekt, wat ertoe leidt dat geen van onze respondenten zich aan een schatting van het aantal horecagelegenheden kan en wil wagen. Gezien het beperkt aantal meldingen van prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden door buurtregisseurs, kan gesteld worden dat het met de omvang van dit circuit of wel

mee lijkt te vallen of er – doordat er geen overlast veroorzaakt wordt – mogelijk een deel onzichtbaar blijft.

8.3.3 Kenmerken en achtergronden

Vanwege het beperkte aantal horeca- en uitgaansgelegenheden waar prostitutie plaatsvindt, is het lastig om tot een betrouwbare schatting te komen van de kenmerken en achtergronden van de prostituees die hier actief zijn. Door gesprekken met diverse sleutelinformanten te voeren, ontstaat echter wel de indruk dat in de Turkse cafés voornamelijk jonge, Oost-Europese (vooral Bulgaarse) prostituees actief zijn. Welke tarieven hier en in andere horecagelegenheden voor de aangeboden seksuele diensten gehanteerd worden, is ons niet bekend geworden.

Intermezzo – Café dicht

Vanwege illegale prostitutie is op last van loco-burgemeester Marijke Vos Café Bar Bariscan op de Willem de Zwijgerlaan gisteren gesloten. Al sinds 2006 is er bij de politie informatie binnengekomen over (gedwongen) prostitutie waarbij Bulgaarse vrouwen zijn betrokken. Ook zijn er signalen van mensenhandel. De buurtbewoners hebben veel last van overlast. De exploitanten van Café Bar Bariscan hebben toegegeven dat het café wordt bezocht door Bulgaarse prostituees. Een van de cafés is eerder al gewaarschuwd door de politie en wordt nu voor onbepaalde tijd gesloten. De sluiting van Café Bar Bariscan past binnen de lijn van de gemeente om misstanden in de prostitutie tegen te gaan. Bron: De Telegraaf, 16 juli 2009.

8.3.4 Mobiliteit

Bij de hiervoor genoemde, onvergunde vormen van prostitutie betreft het specifieke groepen prostituees. Van overlap met andere sectoren lijkt geen sprake te zijn. Zoals reeds eerder in het hoofdstuk aangegeven is, hebben meerdere buurtregisseurs het vermoeden dat vrouwelijke prostituees actief zijn in parenclubs. Hier zouden zij actief klanten tegen betaling versieren. In ons onderzoek zijn wij echter niet op een dergelijk fenomeen gestuit. Wel neemt een klant in sommige gevallen één of meerdere escorts mee naar een parenclub. Dit komt volgens een exploitant van een escortbureau incidenteel voor. Zijn indruk wordt bevestigd door het beperkt aantal berichten dat wij hierover op internetfora tegen zijn komen. Een bij een ander bureau werkzame escort geeft hetzelfde aan. Wel is door ons geconstateerd dat sommige parenclubs 'thema-avonden' organiseren waarbij prostituees ingehuurd worden om de wensen van bezoekers van parenclubs in te willigen. Of de prostituees genoeg nemen met het geld dat zij van de parenclub aangeboden krijgen of dat aan de bezoekers van een parenclub ook nog een vergoeding gevraagd wordt, is ons niet bekend. Ook kan het zijn dat prostituees actief zijn in meerdere regio's of zelfs landen. Zo weet een respondent ons te vertellen dat Bulgaarse vrouwen die actief zijn in (Turkse) koffiehuisen ook actief zijn in bijvoorbeeld Den Haag, België en Duitsland. Dit bemoeilijkt het lokaal in beeld brengen van dit fenomeen.

8.3.5 Zorgbehoeften

Volgens een respondent van een welzijnsorganisatie is er vrijwel altijd sprake van dwang of uitbuiting van vrouwen die werken in (Turkse) koffiehuisen en bevinden ook vrouwen in

Chinese massagesalons zich op zijn minst in een 'afhankelijkheidsrelatie'. Daarnaast is het belangrijk om te beseffen dat de illegale prostitutie gepaard gaat met slechtere werkomstandigheden dan het legale circuit en een bepaald type klant gebruik maakt van illegale prostitutie, zo wordt ons verteld door een exploitant en een legaal werkende escort. Klanten kunnen bijvoorbeeld vanwege agressie op een zwarte lijst van legale escortbureaus staan, waarna zij zich tot de illegale prostitutie wenden. Zowel vanwege de dwang en uitbuiting van vrouwen als de werkomstandigheden waarin en klanten waarmee zij moeten werken, is de veiligheid van deze vrouwen een belangrijk aandachtspunt.

Buitenlandse jongens die als prostitué actief zijn in horeca- en uitgaansgelegenheden en geen huisadres hebben, kunnen terecht bij het AMOC, een organisatie die onder de Regenboog Groep valt en hulpverlening biedt. Bij het AMOC kunnen zij douchen en eten en worden zij geholpen met de problematiek waarmee zij kampen. Volgens een hulpverlener betreft het vaak jongens die heteroseksueel zijn. Omdat zij wel in Nederland mogen verblijven maar niet mogen werken, belanden zij tussen de wal en het schip en is deze vorm van prostitutie vaak de enige wijze waarop zij in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Recentelijk is volgens deze respondent ook een spreekuur bij P&G292 gestart, waar een link wordt gelegd met het Prostitutie Maatschappelijk Werk (PMW). Hier kunnen deze jongens terecht voor praktische en psychosociale hulp.

8.4 Onvergonde c.q. illegale escort

Een ander aandachtsterrein is de onvergonde, illegale escort.⁷ In lijn met eerder uitgevoerd onderzoek naar de escortsector in 2007 door Eysink Smeets et al. hebben wij in hoofdstuk 5 een compleet beeld geschetst van de escort, inclusief de zelfstandige escorts. Voor hen geldt geen vergunningsverplichting. Zij moeten wel belasting betalen. De Belastingdienst probeert deze escorts te traceren en te identificeren en hen te bewegen om zich aan te melden. Ten tijde van het onderzoek zijn er bij de Belastingdienst slechts twintig personen als zelfstandige escort bekend. Strikt genomen, maken de overige zelfstandige escorts voornamelijk dus deel uit van de illegale prostitutie. Om die reden wordt hieraan in deze paragraaf apart aandacht besteed.

8.4.1 Eerder onderzoek

In de literatuur is in beperkte mate informatie te vinden over illegale escort. Eysink Smeets et al. (2007) geven aan dat escortbureaus aan de absolute onderkant van de markt niet aan belastingafdracht doen, werken met escorts die grotendeels illegaal in Nederland verblijven, lastig zichtbaar zijn in de markt en een tarief dat niet marktconform is, hanteren. Bij deze bureaus kan men grote vraagtekens plaatsen; deze vraagtekens hebben betrekking op legaliteit (fiscaal, verblijfsstatus) en op de 'menselijke zorgvuldigheid', waaronder de zorg voor escorts verstaan wordt. Het aantal bureaus aan deze absolute onderkant van de markt bedraagt 50 (Eysink Smeets et al., 2007). Korf et al. (2005) noemen de onvergonde escortbureaus kort, maar gaan vooral in op een escortachtige methode die in zwang zou zijn bij jonge prostituees die zelfstandig opereren. Klanten worden via via op de hoogte gebracht van diensten die een prostituee aanbiedt, klanten worden door prostituees aan elkaar doorgegeven of prostituees gaan zelf actief op zoek door contacten te leggen op straat of op feesten. In sommige gevallen bemiddelen andere prostituees in ruil voor een bemiddelings-

vergoeding voor jonge prostituees. Vooral bij jonge prostituees wordt op informele manieren contact gelegd; in sommige gevallen is sprake van dwang, waarbij meisjes en vrouwen door familie of landgenoten min of meer gedwongen worden seks te hebben met mannen. De verdiensten zijn niet voor het prostituee zelf, maar gaan naar anderen (Korf et al., 2005). Tevens worden horecagelegenheden als plek genoemd waar illegale escortbureaus actief zijn, waar prostituees zich aanbieden of contact met vrouwen gelegd kan worden. Deze gelegenheden zijn niet alleen door de taalbarrière, maar ook vanwege wantrouwen jegens buitenstaanders voor derden minder toegankelijk. Deze vorm van prostitutie wordt door Korf et al. (2005) getypeerd als illegale escort. De prostituees die in dit circuit werken, zijn vooral van Oost-Europese en Zuid-Amerikaanse afkomst en in sommige gevallen Turks of Marokkaans. Een deel van de meisjes is op de hoogte van het werk dat zij hier komen doen of waren in het land van herkomst al werkzaam in de prostitutie. In enkele gevallen komen kenmerken van mensenhandel naar voren: zo worden paspoorten van de vrouwen ingenomen of staan deze vrouwen onder toezicht. Het contact met de klant wordt in de cafés gelegd en afspraken worden telefonisch gemaakt (Korf et al., 2005).

8.4.2 Omvang en aantallen

Zowel exploitanten die escorts bemiddelen als zelfstandigen kunnen illegaal escortservices aanbieden. Uit een overzicht van de Belastingdienst blijkt dat in Amsterdam in ieder geval tien bureaunamen van zes exploitanten geen vergunning hebben (zie hoofdstuk 5 over de escortsector). Van deze zes exploitanten waaraan een vergunning geweigerd is, adverteren er momenteel nog drie met escortdiensten in Amsterdam. Een andere exploitant van een escortbureau, die vijf bureaunamen in de Amsterdamse markt beheert, biedt via één bureaunaam nog steeds illegaal escortdiensten aan. Het aanbod van illegale escortservices door bureaus is – kijkend naar het totaal aantal bureaunamen en exploitanten – beperkt. Overigens hebben wij informatie gekregen van de Belastingdienst dat twintig bureaunamen en negen exploitanten nog een vergunning in aanvraag hebben.

Zelfstandige escorts bieden zichzelf veelvuldig aan op internet. Slechts enkelingen hebben zich thans als zelfstandige escort bij de Belastingdienst geregistreerd, hoewel een dergelijke registratie verplicht is. In het geval van seksuele dienstverlening door zelfstandige escorts lijkt dan ook veelal sprake te zijn van illegale, seksuele dienstverlening c.q. illegale escort (vanuit fiscaal oogpunt). In het VvM-segment zijn naar schatting tussen de 200 en 350 zelfstandige escorts actief, in het MvM-segment bedraagt dit aantal 400. De illegale escortsector kent derhalve tussen de 600 en 750 zelfstandige, illegaal opererende personen die escortdiensten aanbieden (zie verder hoofdstuk 5 over de escortsector). Binnen de categorie van zelfstandigen is sprake van overlap met de thuisprostitutie, waardoor het lastig is om bij deze groep per definitie te spreken van illegale escortdiensten.

Intermezzo – Een prostituee die escort en thuisontvangst aanbiedt

Hallo lekkere mannen, zin om lekker verwend te worden of om mij lekker te verwennen? Dan ben je op het juiste adres. Ik ben een leuk jong halfbloedje van 19 jaar en ontvang in Zuid-Holland (Rotterdam). Zin in een afspraakje? Bel naar 06xxxxxx. Onbekende bellers of sms'jes worden helaas niet beantwoord. Escort ook mogelijk in omgeving Rotterdam. Dikke kus van mij!
Bron: Kinky.nl, 8 februari 2010.

8.4.3 Kenmerken en achtergronden

Over de kenmerken en achtergronden van illegale escorts in het etnische circuit is weinig concrete informatie verkregen in dit onderzoek. Het gegeven dat er slechts een beperkt aantal van dergelijke gelegenheden zijn gevonden, doet vermoeden dat het aantal illegale escorts in deze sector beperkt is. Vermoedelijk gaat het in deze gevallen om jonge, Oost-Europese vrouwen.

De leeftijd van vrouwen die zich zelfstandig aanbieden, lijkt meer gespreid te zijn over de verschillende leeftijdscategorieën. Zelfstandige escorts blijken vaak tussen de 30 en 40 jaar te zijn; deze vrouwen zijn voornamelijk van Nederlandse komaf. Jongens en mannen die hun diensten zelfstandig aanbieden, zijn tussen veelal tussen de 18 en 35 jaar oud. In sommige gevallen bieden ook nog oudere mannen hun diensten aan tegen een laag tarief dat rond de 40 euro per uur ligt. De verhouding tussen Nederlandse en niet-Nederlandse mannen lijkt ongeveer gelijk te zijn, hoewel de precieze afkomst van een aantal zelfstandige mannelijke escorts onduidelijk blijft.

8.4.4 Mobiliteit

Van mobiliteit lijkt weinig tot geen sprake te zijn. Vrouwen die illegaal escort aanbieden, bieden in bepaalde gevallen ook thuisprostitutie aan. In deze gevallen is sprake van een duidelijke overlap. Jongens en mannen die zelfstandig escortdiensten aanbieden, lijken niet actief te zijn in andere segmenten van de Amsterdamse escortsector.

8.4.5 Zorgbehoeften

De rol van de chauffeur ter bescherming van de eigen veiligheid komt vooral bij zelfstandige, vrouwelijke escorts naar voren. Zelfstandige escorts moeten hun klanten immers zelf screenen en hebben daarbij bovendien niet de beschikking over een zwarte lijst van klanten, die een aantal escortbureaus wel kan gebruiken. Zorgbehoeften ten aanzien van de veiligheid zijn voor mannelijke, zelfstandige escorts hetzelfde als voor vrouwelijke, zelfstandige escorts. Waar vrouwelijke, zelfstandige escorts vaak een chauffeur hebben en fakers en slechte ervaringen met klanten benoemen en online met elkaar delen, lijkt dit voor de mannelijke, zelfstandige escorts niet te gelden: zij hebben voor zover bekend geen chauffeur en online zijn ook geen meldingen van 'slechte' klanten aangetroffen. De mannelijke, zelfstandige escort lijkt dus nog meer dan de vrouwelijke, zelfstandige escort op zichzelf aangewezen. Ten aanzien van de zorgbehoeften van zelfstandige, mannelijke escorts valt verder het hoge aantal soa's op. Binnen de groep mannelijke prostituees wordt volgens een respondent bij zeventien tot tweeëntwintig procent een soa aangetroffen. Dit is waarschijnlijk mede een gevolg van de losbandige norm ten aanzien van onveilige seks die binnen dat deel van de homowereld geldt. Zowel zelfstandige, vrouwelijke als zelfstandige, mannelijke escorts hebben overwegend de Nederlandse nationaliteit. Hoewel zij hun diensten vooralsnog illegaal aanbieden, lijken termen als dwang, drang en mensenhandel – termen die veelal met illegale prostitutie worden geassocieerd – niet van toepassing te zijn op dit deel van de escort.

8.5 Overige locaties

Net als bij horeca- en uitgaansgelegenheden, wordt in de literatuur en door respondenten meermaals melding gemaakt van (illegale) prostitutie op ontmoetings- en parkeerplaatsen

en in kapsalons. In onderstaande paragrafen wordt een overzicht gegeven van hetgeen in de literatuur bekend is en vervolgens wordt een beeld van de huidige situatie in Amsterdam geschetst.

8.5.1 Eerder onderzoek

Ten aanzien van prostitutie op ontmoetings- en parkeerplaatsen valt er een tweedeling te maken tussen de homo- en heteroprostitutie. Volgens Korf et al. (2005) zijn vooral de parkeerplaatsen aan de zuidkant van de Gaasperplas bij hetero's populair. Het gebied is goed te bereiken, er wordt geen 'opjaagbeleid' gevoerd en er is veel privacy. In welke mate dit fenomeen voorkomt, wordt in het onderzoek van Korf et al. (2005) echter niet verder duidelijk. Tevens is het niet duidelijk of klanten naar deze plek rijden met vrouwen die zij op een andere locatie hebben opgepikt of dat het contact tussen klant en prostituee pas op de parkeerplaats plaatsvindt. Daarnaast wordt in de literatuur vermeld dat prostituees die niet in een seksinrichting willen werken of thuisontvangst willen aanbieden, ervoor kiezen zich op parkeerplaatsen (bv. in campers) te prostitueren. Dit is echter slechts incidenteel het geval (Biesma et al., 2006).

Intermezzo – Camper- en parkeerplaatsprostitutie

De prostituees die in campers werken, werven klanten op parkeerplaatsen. Verder moet deze vorm van prostitutie het hebben van mond-tot-mondreclame: wanneer er prostitutie bedreven wordt vanuit een camper of op parkeerplaatsen, zingt dit snel rond onder chauffeurs of bijvoorbeeld op internet. Belangrijk is wel om in de gaten te houden wanneer het prostitutie betreft en in welke gevallen het seks zonder financiële vergoeding betreft. Op internet worden meerdere ontmoetingsplaatsen – zoals parken en parkeerplaatsen – genoemd, waar vrouwen en mannen seks met elkaar kunnen hebben. Vaak blijkt het dan echter niet te gaan om prostitutie, maar is er sprake van vrijwillige, onbetaalde seks tussen twee of meer personen.

Bron: Diverse internetsites

Tevens wordt door Biesma et al. (2006) geconstateerd dat er sprake is van prostitutie op niet-officiële prostitutieplaatsen. Daarbij wordt onder andere gesproken over (sterke) vermoedens van prostitutie in een Chinese kapperszaak in Groningen. Goderie et al. (2002) constateren eveneens dat prostitutie wordt bedreven als nevenactiviteit door dienstverlenende bedrijven, waaronder kappers. Over kenmerken en achtergronden van prostituees noch over omvang en aantallen wordt in de literatuur een uitspraak gedaan.

Wat betreft mannenprostitutie worden veelal het Centraal Station, de omgeving van het Rembrandtplein en het Oosterpark genoemd. Biesma et al. (2006) noemen daarnaast het Wallengebied, maar ook Amsterdam Zuidoost. De homoscene zou volgens Van der Jagt et al. (2007) bij de Reguliersdwarstraat en in het Oosterpark zitten. In een iets verder verleden wezen Korf et al. (2005) veel van deze locaties ook al aan als het gaat om tippelprostitutie door vrouwen. Daarnaast bestempelen zij ook de Pijp, locaties in Amsterdam West, de Indische buurt, de Middenweg, het Singelgebied en de Utrechtsestraat als mogelijke locaties. Homoprostitutie lijkt met name bedreven te worden door voornamelijk (jonge) Marokkaanse jongens (Buijs, Hekma en Duyvendak, 2008). Tevens worden homo-ontmoetingsplaatsen en parkeerplaatsen als mogelijke plek waar jongens zich prostitueren, genoemd door prostitu-

ees, instanties en overige betrokkenen. Tijdens meerdere observaties is dit door Biesma et al. (2006) echter niet geconstateerd.

Intermezzo – Homoprostitutie in het park en op andere (ontmoetings)plaatsen

Zoals reizigers gebruikmaken van reisgidsen als The Lonely Planet om hun weg in het buitenland te vinden, is er ook een speciale gids voor toeristen die sekscontacten zoeken met mannen. Deze staat bekend onder de naam Spartacus International Gay Guide. In deze gids, die al meer dan 30 jaar jaarlijks uitgegeven wordt, staat vermeld waar mannen kunnen cruisen en welke andere seksplekken er in verschillende landen zijn. Tevens wordt vermeld met welke lokale wetten men rekening dient te houden. Zo is het in bepaalde gebieden bijvoorbeeld niet toegestaan om seks te hebben met jongens jonger dan achttien. In de editie van 2009 staan meer dan 22.000 adressen vermeld. Net als bij The Lonely Planet het geval is, wordt informatie door 'reizigers' zelf aangeleverd en vervolgens gebundeld. Tevens kunnen bedrijven zelf informatie invullen op de website van deze gids om hierin vermeld te worden.

8.5.2 Omvang en aantallen

Aan de hand van gesprekken met respondenten binnen de politie en zorginstellingen is geprobeerd een schatting te maken van de omvang en het aantal prostituees dat op deze locaties seksuele diensten verleent. Van homoprostitutie op parkeerplaatsen noch van heteroprostitutie op ontmoetings- en parkeerplaatsen hebben wij duidelijke signalen gekregen. Wel lijken mannelijke prostituees zich in parken aan te bieden. Niettemin is het opvallend dat – ondanks de grote uitvraag die wij gedaan hebben onder alle buurtregisseurs in Amsterdam – slechts één respondent expliciet aangeeft dat er sprake is van homoprostitutie op dergelijke locaties. Deze buurtregisseur geeft tevens aan dat dit in vrijwel alle parken van Amsterdam speelt, maar kan geen betrouwbare schatting maken van het aantal jongens dat op deze plekken seksuele diensten verleent. In een gesprek met een respondent van de zedenpolitie, krijgen wij hierover ook geen duidelijk beeld. De omvang van dit fenomeen is – net als bij de buurtregisseur – onbekend, daar deze vorm van prostitutie geen overlast veroorzaakt en er derhalve ook niet wordt opgetreden en/of onderzoek gedaan wordt. Geen van de door ons gesproken mensen wil of kan dan ook tot een beredeneerde schatting van het aantal actieve prostitués in parken komen.

In een gesprek met twee respondenten binnen de politie wordt bevestigd dat er sprake is van prostitutie in Chinese kapsalons, echter op een zeer bescheiden schaal. Enkele malen heeft men dit in een onderzoek weten te bevestigen. Het totaal aantal kapsalons waar prostitutie plaatsvindt, kunnen zij niet geven.

8.5.3 Kenmerken en achtergronden

Homoprostitutie in parken wordt, volgens de enige van alle aangeschreven buurtregisseurs die aangeeft dat er sprake is van prostitutie in parken, in negen van de tien gevallen bedreven door allochtone – en dan met name Marokkaanse – jongens die in leeftijd variëren van 16 tot ongeveer 30 jaar oud. Een verklaring voor het grote aantal Marokkanen is niet direct voorhanden, hoewel geld naar inschatting van deze buurtregisseur de voornaamste drijfveer lijkt te zijn van deze – in het algemeen – niet-homoseksuele jongens. De diensten die zij verlenen, zijn ten aanzien van orale seks vooral passief van aard (zij 'ontvangen'). Anale

seks bieden zij 'actief' aan (zij penetreren de klant). Zolang deze vorm van prostitutie in de nachtelijke uren plaatsvindt of seksuele handelingen in de bosjes verricht worden – zodat de burgers er geen last van hebben – wordt hiertegen door de politie niet opgetreden. Tot op heden veroorzaakt de homoprostitutie in parken weinig overlast. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat, indien zich incidenten voordoen, veel mensen geen aangifte willen of durven doen uit angst hun anonimiteit te verliezen. Tarieven voor orale seks variëren volgens een respondent van 25 tot 50 euro. Tarieven voor andere diensten zijn ons niet bekend geworden.

Bij Chinese kapsalons vinden de seksuele diensten volgens een respondent binnen de politie niet plaats in de kapsalon zelf. In plaats daarvan wordt een klant naar een ander pand nabij de kapsalon geleid waar het contact met de prostituee plaatsvindt.

8.5.4 Mobiliteit

In de parken waar homoprostitutie plaatsvindt, prostitueren met name jonge Marokkaanse jongens zichzelf. Omdat geld hiervoor de meest voorname drijfveer lijkt te zijn, is het waarschijnlijk dat deze jongens (tijdelijk) stoppen met het aanbieden van seksuele diensten tot zij wederom om geld verlegen zitten. Gedurende ons onderzoek naar de Amsterdamse prostitutiebranche zijn wij in geen enkele andere sector op een dergelijk sterke vertegenwoordiging van Marokkaanse jongens gestuit. Deze jongens lijken dan ook voornamelijk in parken actief te zijn.

8.5.5 Zorgbehoeften

Verslavingsproblematiek (alcohol en/of gokken) kan volgens een respondent een rol spelen. Jongens en mannen prostitueren zich in deze gevallen om van het verdiende geld drugs te kunnen kopen of te kunnen gokken. In deze laatste gevallen geldt de aanpak van de oorzaken van deze verslavingsproblematiek als aandachtspunt. Daarnaast is het onbekend in welke mate deze jongens aan veilige seks doen. Een hulpverlener van de GGD constateert dat de normen omtrent onveilige seks in de gayscene losser zijn in vergelijking met hetero's, wat zich onder andere uit in een hoger percentage soa's. In hoeverre de jongens die zich in parken prostitueren soa's hebben, is niet bekend.

8.6 Resumé

Op internetfora zijn 22 (Thaise en Chinese) massagesalons geïdentificeerd. Er komen meermaals geluiden naar voren van seksuele handelingen in 18 van deze 22 salons. Enkele massagesalons adverteren openlijk met de mogelijkheid tot seksuele dienstverlening. In de meerderheid van de gevallen lijkt seksuele dienstverlening echter pas bespreekbaar te zijn als een klant met een masseuse alleen op een kamer is. Op basis van bezoeken aan een aantal massagesalons, lijken in Amsterdam enkele tientallen masseuses werkzaam te zijn bij massagesalons waar seksuele handelingen verricht worden.

Masseuses begrijpen Nederlands, maar spreken dit niet zelf. Massagesalons waar seksuele handelingen verricht worden, beschikken vaak niet over de daarvoor vereiste vergunning. Omdat de aanwezigheid van condooms in geval van controle duidt op intieme of orale dienstverlening, zijn condooms in deze salons vaak niet aanwezig. Veilige seks is dan ook een aandachtspunt.

Door meerdere personen wordt aangegeven dat hotelprostitutie in Amsterdam voorkomt, maar ook dat de omvang van deze vorm van prostitutie wordt overdreven. Het meest bekende hotel waar hotelprostitutie plaatsvindt, bevindt zich bovendien buiten de gemeentegrenzen van Amsterdam. Eén persoon omschrijft de hotelprostitutie in georganiseerd verband als een rondreizend circus: vrouwen zijn enkele dagen achtereen actief in een hotel en reizen vervolgens door naar een ander hotel in een andere stad. Dit is een mogelijk een verklaring voor het feit dat sites waarop deze prostituees staan, veelal aangeven dat er geen prostituees beschikbaar zijn. Het betreft hier voornamelijk Tsjechische vrouwen, die er soms uitzien alsof zij een drugprobleem hebben. Dwang en/of mensenhandel valt dan ook niet uit te sluiten. In de hotelprostitutie is ook sprake van zelfstandig werkende prostituees. Een hotelkamer is voor een zelfstandige een goedkoop en net alternatief in vergelijking met een raambordeel. Klanten worden geworven via internet of mobiele telefoon, in de lobby van het hotel of in cafés.

Prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden is qua omvang beperkt of blijft onzichtbaar voor autoriteiten. Prostituees die werkzaam zijn in horeca- of uitgaansgelegenheden lijken voornamelijk van Oost-Europese komaf. De omstandigheden waarin deze prostituees moeten werken en mogelijke dwang gelden als aandachtspunten. Omdat structureel onderzoek naar deze fenomenen vanuit de politie ontbreekt, is het niet mogelijk om een indicatie van het aantal gelegenheden te geven.

Uit gegevens van de Belastingdienst blijkt dat het merendeel van de escortbureaus vergund opereert en het aantal onvergunde bureaus beperkt is. Het aantal zelfstandige escorts dat binnen de escortsector actief is en niet geregistreerd staat bij de Belastingdienst, kan als illegale escort worden betiteld. De meeste vrouwen die escortdiensten aanbieden, zijn dan ook zelfstandige escorts. Het aantal zelfstandige vrouwen dat escortdiensten aanbiedt, bedraagt 200 tot 350, het aantal mannen dat zelfstandig escortdiensten verricht 400.

Zowel vrouwen als mannen zijn overwegend Nederlands; de mannelijke escorts zijn tussen de 18 en 35 jaar, de vrouwen zijn in meerdere gevallen de 30 reeds gepasseerd. Mannelijke escorts lijken veelal enkel in de escortsector actief; bij vrouwelijke, zelfstandige escorts is in meerdere gevallen sprake van overlap en raakvlakken met de thuisprostitutie, prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden en prostitutie op overige locaties. Er is derhalve sprake van een overlap met de eerder beschreven (onvergunde) vormen van prostitutie. Zorgbehoeften hebben betrekking op de eigen veiligheid en veilige seks. Van structurele misstanden bij zelfstandige escorts c.q. illegale escort is gedurende het onderzoek niets gebleken. Daarbij moet worden opgemerkt dat van deze sector van de prostitutiebranche een globaal beeld is verkregen. Van heteroprostitutie op ontmoetings- en parkeerplaatsen hebben wij in dit onderzoek geen bevestiging gekregen. Wel is er sprake van homoprostitutie in Amsterdamse parken, die soms ook als (homo)ontmoetingsplaats dienen. Marokkaanse jongens, die variëren in leeftijd van 16 tot 30 jaar, bieden in deze parken hun diensten aan. Het aantal jongens dat zich in parken prostitueert, is onbekend. Geld lijkt voor deze Marokkaanse jongens de voornaamste drijfveer te zijn, wat ertoe leidt dat er een groot verloop in actieve prostitués is: wanneer prostitués voor het moment genoeg geld verdiend hebben, houden zij er (tijdelijk) mee op. Prijzen variëren van 25 euro voor orale seks tot 50 euro voor anale seks. Verslavingsproblematiek (gokken, drugs en/of alcohol) en het hebben van veilige seks zijn aandachtspunten voor deze groep prostitués.

Dat prostitutie voorkomt in Chinese kapsalons, is in enkele politieonderzoeken bevestigd. Vermoedens over prostitutie in kapsalons berusten vaak op vermoedens van burgers en ondernemers; deze vermoedens zijn – behoudens enkele uitzonderingen – vaak niet om te zetten in tastbare gegevens. Volgens meerdere respondenten is het dan ook onmogelijk een uitspraak te doen over het aantal kapsalons waar prostitutie plaatsvindt.

Noten

1. www.trouw.nl/nieuws/nederland/article2824633.ece/Illegale_seks_in_Chinese_salons_op_de_Wallen_.html
2. Op basis van de namen van salons en de door ons verzamelde informatie is het niet mogelijk een betrouwbare uitsplitsing te maken tussen Thaise en Chinese massagesalons. Thaise massagesalons komen op basis van onze informatie aanmerkelijk meer voor.
3. Van seksuele dienstverlening in salons zelf is geen sprake. Veelal wordt de klant, indien hij dit wenst, meegenomen naar een nabijgelegen locatie, alwaar de seksuele handelingen plaatsvinden.
4. Zo besteedden onder andere het RTL Nieuws (november 2008) en Netwerk (november 2009) aandacht aan hotelprostitutie.
5. Dit gegeven zien we terug in de reacties van buurtregisseurs naar aanleiding van onze aanvraag.
6. Een bisnisbar is een café waarvan bekend is dat klanten en prostituees elkaar daar ontmoeten.
7. We willen benadrukken dat het werken als zelfstandige escort niet per definitie illegaal is. Indien een zelfstandige escort geregistreerd staat bij de Belastingdienst en inkomsten opgeeft, is sprake van legale seksuele dienstverlening.

Deel IV

Specifieke onderwerpen

9 Misstanden in de prostitutiebranche

In dit hoofdstuk gaan we nader in op misstanden in de Amsterdamse prostitutiebranche. In het kader van dit onderzoek verstaan we onder misstanden primair mensenhandel en andere onregelmatigheden. In de gesprekken met de respondenten en uit andere informatiebronnen, waaronder gegevens van de politie, blijken er nog steeds misstanden voor te komen. Overigens gelden die misstanden niet voor de gehele prostitutiebranche in Amsterdam. Een genuanceerde beschrijving is derhalve noodzakelijk. Inherent aan het onderwerp zijn er weinig 'harde' gegevens voorhanden. Uiteraard registreren instanties het een en ander, maar dergelijke gegevens belichten slechts een klein deel van alle misstanden. In de eerste paragraaf gaan we in op mensenhandel, waarbij eerst kort wordt ingegaan op de juridische context, signalen en eerder onderzoek. Daarna gaan we in op het eerder verrichte Sneep-onderzoek en de beschikbare kwantitatieve bronnen. Vervolgens staan we uitgebreid stil bij de kwalitatieve onderzoeksgegevens waarbij aandacht wordt geschonken aan schattingen van de omvang van kwetsbare groepen prostituees en sectoren. Ook wordt kort ingegaan op de rol van pooiers. Vervolgens staan we stil bij andere onregelmatigheden.

9.1 Mensenhandel: juridische context, omvang en signalen

In 2005 is het oude artikel 250aSr waarin gedwongen prostitutie strafbaar werd gesteld, gewijzigd in artikel 273a, (medio 2006 vernummerd tot 273f; zie bijlage 5 voor wettekst) waaronder ook overige vormen van uitbuiting vallen.¹ Ofschoon ook in andere branches sprake kan zijn van uitbuiting, denk aan uitbuiting in de horeca, komen de meeste meldingen van uitbuiting volgens het Coördinatiecentrum Mensenhandel (Comensha) uit de seksindustrie (www.mensenhandel.nl).² Uitbuiting in de seksindustrie bestaat eruit dat vrouwen en meisjes (en soms ook jongens) worden gedwongen om tegen betaling seksuele handelingen te verrichten.³ De mensenhandelaar c.q. pooier int de verdiensten; de vrouwen zien van het verdiende geld niets of zeer weinig terug.

Uitbuiting van vrouwen in prostitutie kan gepaard gaan met dwang, geweld, chantage en misleiding. Blijkens artikel 273f is onder dwang te verstaan: het 'dwingen door geweld of dreigen met geweld' of 'een andere feitelijkheid', zoals het afnemen van reisdocumenten. In bepaalde gevallen wordt daadwerkelijk geweld gebruikt, of ermee gedreigd, ook richting familieleden. Het is bekend dat zogenoemde loverboys meisjes chanteren met eigen seksopnames om hen in de prostitutie te laten werken. Soms worden vrouwen onder valse voorwendselen tot prostitutie gedwongen, bijvoorbeeld door hen te beloven dat zij in de horeca komen te werken.

Uitbuiting impliceert dat het de prostituees ontbreekt aan vrijheid om hun eigen werk te bepalen. Ze kunnen zich niet onttrekken aan de uitbuitingssituatie. De rechter bepaalt uit-

eindelijk in hoeverre er sprake is van onvrij(willig)heid. Smit en Boot (2007) noemen verschillende zaken waarin een veroordeling is uitgesproken voor mensenhandel, zoals verslaving aan verdovende middelen, voortdurende emotionele chantage, iemand onder invloed van voodoo brengen en een illegale verblijfsstatus. Ook het misbruik maken van de kwetsbare, geïsoleerde en afhankelijke positie van vrouwen die al in de prostitutie werkzaam zijn, kan resulteren in een veroordeling voor mensenhandel.

Mensenhandelaren hebben er alle belang bij om hun praktijken te verbergen. Inherent aan het uitbuiten van prostituees is dat zij worden bedreigd, gechanteerd et cetera. Er zijn weinig slachtoffers die aangifte durven doen, hoewel er jaarlijks meer meldingen binnenkomen bij de Nationale Rapporteur Mensenhandel; van 405 in 2004 tot 826 in 2008. Het merendeel van de slachtoffers is vrouw. Nederland is het meest voorkomende herkomstland van slachtoffers van mensenhandel, gevolgd door Nigeria, Bulgarije en Roemenië. Er zijn in 2008 ongeveer 215 verdachten van mensenhandel geregistreerd. De belangrijkste herkomstlanden van de verdachten zijn achtereenvolgens Nederland, Turkije en Bulgarije.

Gegeven de terughoudendheid van slachtoffers om aangifte te doen, is er een signalenlijst ontwikkeld op basis waarvan bepaald kan worden of iemand (mogelijk) slachtoffer is van mensenhandel. Onder meer Stichting Meld Misdaad Anoniem heeft een publiekscampagne gevoerd tegen gedwongen prostitutie waarin onder andere de volgende signalen werden genoemd: maakt een gespannen, opgefokte of angstige indruk; draagt sporen van lichamelijke geweld, onder andere blauwe plekken, tatoeages / brandmerken (www.meldmisdaad-anoniem.nl).⁴ Daarnaast hanteert het Expertteam Mensenhandel een signalenlijst. Door een weging te geven aan de diverse signalen wordt duidelijk welke actie moet worden ondernomen.⁵ De politie werkt met de signalenlijst uit de aanwijzing Aanpak Mensenhandel van het Openbaar Ministerie. Dit is een platte lijst, zonder wegingsysteem.⁶

9.2 Eerder onderzoek naar mensenhandel in Amsterdam: 'Sneep'

In 2008 is het grootschalige onderzoek 'Sneep' gepubliceerd dat zich richtte op een groep mensenhandelaren die onder meer in Amsterdam actief was.⁷ De hoofddaders hebben in de loop van de jaren een groot crimineel netwerk weten op te zetten. Uiteindelijk zijn er 120 prostituees in verband gebracht met deze criminele groep. Op basis van informatie uit het opsporingsonderzoek zijn er 78 (65%) als slachtoffer van mensenhandel aangemerkt. De vrouwen waren afkomstig uit twintig verschillende landen, waaronder Nederland, Duitsland, Polen, Bulgarije en Ierland. Zij werkten in de raamprostitutie.⁸ Per dag moesten de vrouwen 1.000 euro afdragen aan de pooiers. Er werd steeds meer dwang en geweld gebruikt jegens de vrouwen. De criminele groep is jarenlang actief geweest. In de onderzoekssteden, waaronder Amsterdam, schatten de respondenten het percentage vrouwen dat wordt gedwongen tussen de 50 en 90. De respondenten zouden volgens de onderzoekers een overschatting kunnen hebben gegeven. Het kan ook zijn dat het vaak gaat om soft signalen of om signalen waaraan verder geen vervolg is gegeven. Daarnaast worden onduidelijkheid en verwarring geconstateerd in het bestuurlijke en strafrechtelijke handhavingsbeleid. De onderzoekers zetten bijvoorbeeld vraagtekens bij de prostitutiecontroles als middel om mensenhandel te signaleren.⁹

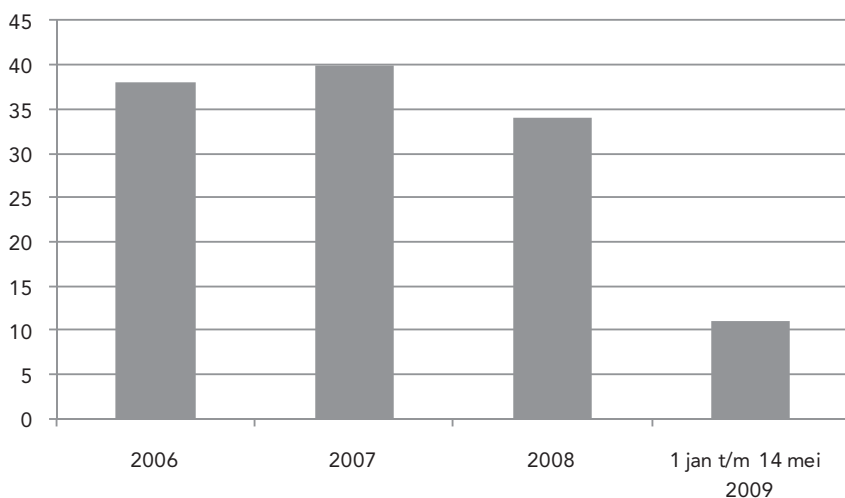
9.3 Mensenhandel in Amsterdam in cijfers

In deze paragraaf gaan we nader in op onze bevindingen met betrekking tot mensenhandel in Amsterdam. Daarbij beperken we ons bij het hanteren van het begrip mensenhandel tot de prostitutiebranche (gedwongen prostitutie). We laten andere uitingsvormen van dit delict buiten beschouwing.

9.3.1 Aard en omvang mensenhandel

Bij het bepalen van de omvang van het fenomeen mensenhandel in Amsterdam zijn in de eerste plaats de gegevens die de diverse instanties registreren van belang. In de periode 2006-2008 registreert de politie Amsterdam jaarlijks rond de 37 zaken van mensenhandel. In de eerste maanden van 2009 zijn er 11 zaken geregistreerd (zie figuur 9.1).

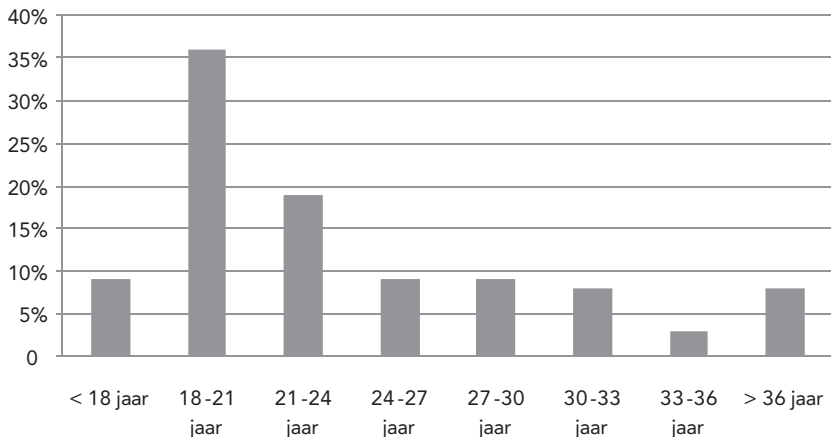
Figuur 9.1 – Geregistreerde mensenhandelzaken politie Amsterdam

Bron: Politiregistraties

Op basis van X-polregistraties van de politie Amsterdam over de periode 2006 tot en met 14 mei 2009 is er informatie beschikbaar over 123 slachtoffers van mensenhandel.¹⁰ Het merendeel (93%) van de slachtoffers is vrouw. De omvang van de groep maakt het mogelijk om uitspraken te doen over leeftijd en andere geregistreerde gegevens.

Figuur 9.2 – Leeftijden slachtoffers mensenhandel (N=121)

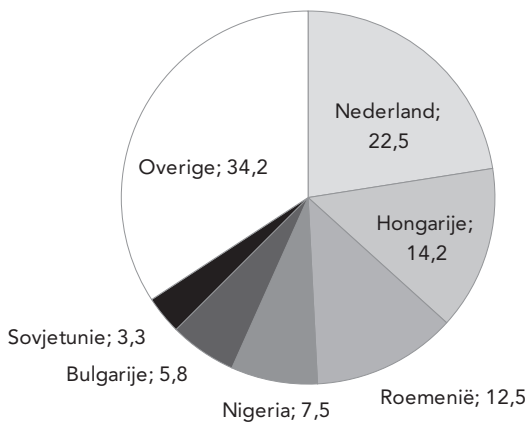

Bron: Politiregistraties

Ruim een derde van de slachtoffers van mensenhandel is tussen de 18 en 21 jaar. Bijna tien procent van de groep slachtoffers is minderjarig (jonger dan 18 jaar).

Om enig inzicht te verkrijgen in de etnische achtergrond is tevens gekeken naar het geboorteland van de slachtoffers.¹¹

Figuur 9.3 – Geboorteland slachtoffers mensenhandel (N=121)

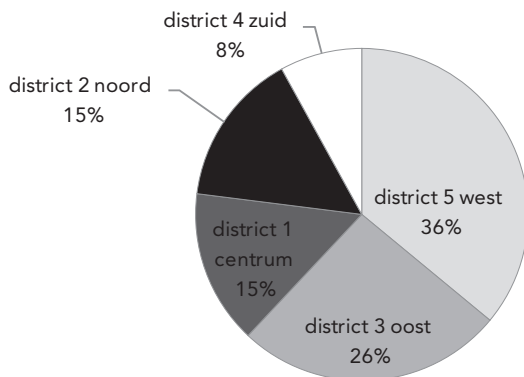

Bron: Politiregistraties

Bijna een kwart van de slachtoffers is in Nederland geboren. De slachtoffers uit Hongarije en Roemenië (zie ook figuur 9.3) vormen respectievelijk de tweede en derde groep. Bij de 'overige' geboortelanden staan in X-pol landen genoemd als Polen, Thailand, China, Italië en Marokko.¹²

Tot slot is bekend wat de woonplaats van de slachtoffers is. Van een derde (32%) is de woonplaats niet geregistreerd dan wel niet bekend. Van het resterende deel woont 44 procent in Amsterdam en de rest (24%) woont in andere steden buiten Amsterdam, waaronder Zaanstad en Amstelveen. Van degenen die in Amsterdam wonen, is tevens het woondistrict bekend.

Figuur 9.4 – Woondistrict slachtoffers woonplaats Amsterdam (n=53)

Bron: Politieregistraties

Ruim een derde van de 'Amsterdamse' slachtoffers van mensenhandel woont in West en ongeveer een kwart in Oost. De overige slachtoffers wonen in andere delen van Amsterdam.

9.3.2 Kenmerken mensenhandelaren

Over de mensenhandelaren zijn eveneens geregistreerde gegevens vanuit X-pol voorhanden.¹³ Over dezelfde periode (2006 tot en met 14 mei 2009) zijn er 126 verdachten geregistreerd. Hiervan zijn er 96 (76%) man en 30 vrouw (24%). Op een uitzondering na betreft het allemaal meerderjarigen. Ruim een kwart (28%) van de mensenhandelaren is tussen de 18 en 25 jaar. De grootste groep is tussen de 25 en 32 jaar (32%).

Het geboorteland van de geregistreerde mensenhandelaren laat – net als bij de slachtoffers – een grote verscheidenheid zien. De Nederlanders komen met bijna een kwart (23%) het meest voor binnen de groep mensenhandelaren, gevolgd door Roemenen (18%), Hongaren (14%) en de overige etniciteiten.¹⁴ Niet-Nederlanders zijn derhalve in de meerderheid.

Het is niet duidelijk of bijvoorbeeld Roemeense mensenhandelaren ook Roemeense slachtoffers maken. Het blijkt dat er ook Turkse, Antilliaanse en Marokkaanse mensenhandelaren zijn.

Het merendeel van de mensenhandelaren woont ook in Amsterdam (47%). Van 23 procent is de woonplaats buiten Amsterdam, waaronder Den Haag en Amstelveen, en van de rest is het niet bekend c.q. geregistreerd. Ruim de helft van 'Amsterdamse' mensenhandelaren woont in de districten West en Oost. De rest woont in de andere districten.

Naast het misdrijf mensenhandel hebben de verdachten zich schuldig gemaakt aan een

breed scala aan misdrijven. Vanaf 1998 tot en met 14 mei 2009 zijn van deze groep alle geregistreerde delicten geïnventariseerd. In totaal gaat het om 579 delicten, gemiddeld bijna vijf geregistreerde delicten per persoon.¹⁵ Ze begaan niet alleen geweldsdelicten, maar ook vermogensmisdrijven en fraude. Mensenhandel is slechts een van de delicten waaraan zij geld kunnen verdienen. Het feit dat er 'maar' 74 zaken (13% van het totaal) van mensenhandel zijn geregistreerd en er 126 verdachten zijn, heeft ermee te maken dat er meer verdachten per zaak kunnen zijn aangehouden. De categorie 'overige' delicten varieert van milieudelicten en inbraak tot ernstige feiten als moord, doodslag, wapen- en drugdelicten. Het wijkteam Beursstraat, dat enige tijd een overzicht heeft bijgehouden van pooiers, spreekt over 'geweldplegers' die ook vrouwen tot prostitutie dwingen. Sommigen hebben bijnamen die voor zich spreken: 'Ninja', 'Patron', 'Beer', 'Hitler', 'Sheriff', 'Tijgertje', 'Tony de Kroaat' en 'Boxer'.

9.4 Een kijkje in de politiepraktijk

Het zal duidelijk zijn dat de hiervoor genoemde gegevens over slachtoffers en verdachten van mensenhandel vermoedelijk een beperkt deel van de werkelijkheid weergeven. Er is vaak veel moeite en tijdsinvestering van bijvoorbeeld de politie voor nodig wil een prostitute melding maken van gedwongen prostitutie. De politie, vooral de zedenpolitie en de medewerkers van het wijkteam Beursstraat, stuit in haar dagelijkse werk vaak op situaties die iets laten zien van het soms schimmige karakter van de prostitutiewereld. In juridische zin leveren die situaties niet altijd bewijs op voor gedwongen prostitutie, maar geven wel aanleiding om er een mutatie aan te wijden. Het wijkteam houdt van de belangrijkste mutaties een zedenjournaal bij. Over de periode januari 2009 tot en met 6 mei 2009 gaat het om ruim 120 mutaties. De meesten hebben betrekking op het reilen en zeilen in het Wallengebied, andere bijvoorbeeld om verzoeken informatie vanuit andere regio's. Uit verschillende mutaties blijkt dat de politie vermoedens heeft van dwang of ook duidelijke signalen daarvoor aantreft. Zie onderstaande voorbeelden (een selectie van het totaal), waaruit soms ook de frustratie spreekt van de politiefunctionaris die op dat moment weinig kan doen dan alleen het verhaal aanhoren en optekenen.¹⁶ Goed om erbij te vermelden, is dat de signalen vrijwel uitsluitend tijdens controles worden waargenomen en nadien geregistreerd. Die controles vinden gemiddeld eenmaal per twee maanden plaats.

16 april 2009

'Gebeld door collega over Y. Zij is weggelopen en staat ook zodanig gesignaleerd. Vermoeden bestaat dat zij bij een loverboy zit.... Zij zou ook verstandelijk gehandicapt zijn.'

5 april 2009

'A. gaf aan sinds donderdag te werken en vond het op zich vreemd dat ze nog niet gecontroleerd was. Zij gaf aan dat ze op dit moment niet gedwongen stond te werken. De wijze waarop ze dat zei alsmede haar non-verbale houdingen spraken dit erg tegen. Wordt vervolgd....'

19 maart 2009

'Controle uitgevoerd.... Meisje had een pleister op de binnenzijde van haar linkerelleboog, verklaarde dat dat kwam omdat zij behandeld werd voor Hepatitis B.Rapporteurs hadden een heel slecht gevoel bij dit meisje!!! '

17 februari 2009

'Mail verkregen vanaf ZP met het verzoek om eens te kijken hoe het met een (Bulgaarse) prostituee staat. Collega's waren bij haar geweest voor een twist en hadden zo hun vermoedens omtrent de vrijwilligheid.'

13 februari 2009

'Tijdens controle gesproken met K. Zij verklaarde in verleden slachtoffer te zijn geweest van uitbuiting en hiervan aangifte te hebben gedaan. Echter zij verklaarde nu ook weer wat geld af te dragen aan haar huidige vriend, maar zij zou door hem niet worden uitgebuit ?!'

1 februari 2009

'... ik kreeg het vermoeden dat V. zwanger achter de ramen staat omdat ze anders gekleed was dan "normaal" en er een "buikje" zichtbaar was in haar kleding, iets wat zij anders niet had.....Ze is dus niet gestopt..... of mag ze niet stoppen ???'

In de mutaties komen herhaaldelijk berichten voor die gaan over de 'vriendjes', 'pooiers', 'loverboys' et cetera, ofwel de mannen die in elk geval een deel van de opbrengsten van de prostituees incasseren. Het beeld rijst van een dynamische wereld van allerlei 'ongure' personen, zoals de politie ze typeert, die proberen een graantje mee te pikken en zich daarbij bedienen van bedreigingen, intimidatie en geweld.

30 april 2009

'Ter plaatse gesproken met S. Zij was zeer geëmotioneerd toen ze haar verhaal vertelde. Zij vertelde dat ze onder valse voorwendselen naar Nederland was gehaald door F. In Roemenië was hij heel lief voor haar en had haar verteld dat ze in Nederland in een discotheek als gastvrouw zou gaan werken. Zij vertelde verder dat hij haar vingers in hete olie gedoopt zou hebben en dat hij haar mishandelde door haar op haar hoofd, armen en benen te slaan. Op haar linkerarm was een blauwe plek zichtbaar. S. was zeer bang en wil aangifte doen tegen F. (Betreft dezelfde dame als waar wij de 25e een melding van hadden gekregen met betrekking tot aangetroffen bloed in een peeskamer).'

21 en 22 maart 2009

'Diverse hoerenalarmen geweest. A., B. en C. zijn bedreigd door een Turks/Marokkaanse jongen. Is in ieder geval 3 keer terug geweest!!! De man had gezegd dat hij de nieuwe pooier wilde worden, en toen zij dat niet wilden zou hij met een Uzi terugkomen en gezworen op zijn moeder dat hij de keel zou doorsnijden.'

4 maart 2009

'Er zou de afgelopen avonden en nachten een groepje van 3 à 4 negroïde/Antil-liaanse jongens zich bij de dames aanbieden als bodyguard. De jongens spreken de dames aan en vragen de meiden om voor ze te werken. In ruil daarvoor krijgen de dames gratis een lief klein chihuahua hondje!!?!'

9.5 Omvang mensenhandel: schattingen met ruime marges

In vrijwel alle interviews met de respondenten is het onderwerp mensenhandel ter sprake gekomen. De duidelijkste conclusie die op basis hiervan is te trekken, luidt dat mensenhandel nog steeds voorkomt in Amsterdam. Niet alleen politiemensen die signalen opmerken en registreren zoals hiervoor beschreven, ook exploitanten, prostituees en hulpverleners stellen onomwonden dat misstanden voorkomen, maar dat het zeer moeilijk is om de werkelijke omvang van het probleem te duiden.¹⁷ Sommigen, onder andere uit de hoek van politie, noemen de eerder genoemde schatting van 90 procent uit het Sneep-onderzoek 'overdreven' en vinden 30-40 procent realistischer. Daarentegen denken andere respondenten uit onder meer de welzijnshoek op basis van hun ervaringen met gedwongen prostitutie dat het overgrote deel van de prostituees wordt gedwongen en dat het percentage inderdaad kan oplopen tot 90. De ondergrens is acht procent, zoals blijkt uit de vragenlijsten van het Scharlaken Koord (zien hoofdstuk 10).

Een eenduidige conclusie omtrent de mate van voorkomen van mensenhandel in de Amsterdamse prostitutiebranche is vrijwel onmogelijk. Daar zijn diverse redenen voor. In de eerste plaats zijn zowel mensenhandelaar als prostituee erbij gebaat om hun praktijken verborgen te houden. De mensenhandelaar vanwege de inkomsten, de prostituee vanwege angst voor represailles van de mensenhandelaar. Ook richting bijvoorbeeld hulpverleners of politie spreken de prostituees niet snel en openlijk over het feit dat zij gedwongen worden tot prostitutie. Het kost volgens hulpverleners soms jaren om een vertrouwensband op te bouwen met een prostituee totdat ze er uiteindelijk over wil praten. De angst voor de mensenhandelaar is gewoonweg te groot om er tegen derden over te praten.¹⁸ De politie die de prostitutiecontroles uitvoert, neemt, zoals hiervoor blijkt, ook allerlei signalen waar die duiden op mensenhandel, maar maakt zeer zelden mee dat een prostituee in het korte contact laat blijken gedwongen te worden. Een tweede reden waarom het lastig is om precies de omvang van het aantal gedwongen prostituees vast te stellen, is dat de geïnterviewde respondenten door hun per definitie beperkte taakuitoefening met slechts een deel van de totale prostitutiebranche te maken hebben. Een overall beeld bij instanties ontbreekt met andere woorden. Het wijkteam Beursstraat heeft bijvoorbeeld geen zicht op de escort-sector, de hulpverleners van P&G292 niet op de thuisprostitutie, de Belastingdienst heeft uitsluitend zicht op de vrouwen die zich hebben ingeschreven bij de Kamer van Koophandel enzovoort. De zedenpolitie is in die zin een uitzondering dat zij via verschillende kanalen signalen binnenkrijgt van mensenhandel. Het zou dan gaan om ongeveer 400 signalen van mensenhandel per jaar.

9.6 Kwetsbare gebieden en sectoren

Om iets te zeggen over de mate van voorkomen van de gedwongen prostitutie, is het zinvol om vanuit verschillende perspectieven naar de prostitutiebranche in Amsterdam te kijken.

Als eerste nemen we de raamprostitutie in de Ruysdaelkade, het Singelgebied en het Wallengebied in ogenschouw. Het betreft hier vrijwel uitsluitend raamprostitutie. Daarna wordt stilgestaan bij het voorkomen van mensenhandel in de escortsector en overige prostitutie-sectoren. Bij alles geldt het voorbehoud dat het (in)schattingen zijn van respondenten.

9.6.1 De drie belangrijkste prostitutiegebieden

De gebieden die we hieronder bespreken, zijn het Wallengebied, het Singelgebied en de Ruysdaelkade.

Wallen

Op de Wallen is er vrijwel geen prostituee die zonder pooier werkt, althans dat zeggen verschillende geïnterviewde respondenten, zowel politie en hulpverlening als de prostituees zelf. De pooiers kunnen de prostituees bescherming bieden en meedelen in de opbrengsten. Dat laatste hoeft niet strafbaar te zijn, mits de prostituee dat in alle vrijheid kan bepalen.¹⁹ Uit interviews met prostituees blijkt dat er strikt genomen niets mis hoeft te zijn met pooiers. Zij kunnen voor de prostituees zaken regelen en optreden bij wijze van manager. Een pooier is in hun beleving te vergelijken met een baas uit het gewone bedrijfsleven. Een aantal prostituees heeft voorheen ook gewerkt voor een pooier, maar kan zich inmiddels prima alleen redden. Een enkeling geeft toe nog 'een vriendje' te hebben, maar van dwang of onvrijwilligheid is bij deze prostituees naar hun zeggen geen enkele sprake. Zij bepalen zelf wanneer, waar en hoe lang zij werken. Over hun collega-prostituees op de Wallen, zeggen zij dat 90 procent voor een pooier werkt aan wie zij een groot deel van de inkomsten moet afdragen (na aftrek van de raamhuur de helft van de opbrengsten). Als prostituees niet voor een pooier willen werken, saboteren deze mannen de aanloop van klanten door simpelweg voor de deur te blijven staan. Zo dwingen ze vrouwen tot het betalen voor 'bescherming'.²⁰ Er is een groep prostituees op de Wallen waarvan veel respondenten zeggen dat die geheel zelfstandig, zonder pooier, werkt. Het gaat om de transseksuelen en Zuid-Amerikanen die in de Bloedsteeg werken. Dit zijn prostitués die zich in de optiek van een respondent 'niet laten dwingen'. Zij werken hier al jaren in de prostitutie.²¹

Intermezzo – Raamprostitutie: zichtbaar en gecontroleerd?

In dit onderzoek hebben wij verschillende respondenten gesproken die enigszins schoorvoetend toegeven dat er in de raamprostitutie wel misstanden voorkomen en dat die moeten worden aangepakt. Maar die misstanden komen naar hun mening niet in die mate en omvang voor zoals er wordt beweerd. Hun argument is dat de raamprostitutie de zichtbaarste vorm is van prostitutie en de meest gecontroleerde. Exploitanten hebben er ook geen belang bij om zich in te laten met gedwongen prostitutie, want bij geconstateerde misstanden kan de vergunning worden ingetrokken. Met andere woorden, er kunnen zich bijna geen misstanden voordoen. Hierop valt een aantal zaken op af te dingen. De controles hebben in eerste instantie een bestuursrechtelijk karakter. De politie controleert of de vergunningsvoorschriften worden nageleefd. In het contact met de prostituees kan de politie signalen van gedwongen prostitutie opvangen. De praktijk is echter dat die contacten van zeer korte duur zijn. Van het opbouwen van de noodzakelijke vertrouwensband met de politiefunctionaris is derhalve amper sprake.

Het komt dan ook niet voor dat prostituees tijdens een controle melding maken van het feit dat zij gedwongen worden of daar anderszins een toespeling op maken.²²

Singelgebied

Ook in het Singelgebied lijkt er in mindere mate dan op de Wallen gedwongen prostitutie voor te komen. Dit heeft te maken met de groep prostituees die daar soms al jaren werkt en zich een zelfstandige positie heeft verworven (zie hoofdstuk 3). Ook de overzichtelijkheid en kleinschaligheid van het Singelgebied maken dat er minder mensenhandel plaatsvindt dan op de Wallen. Een respondent die goed op de hoogte is van de situatie in het Singelgebied zegt hierover:

‘De Wallen lenen zich er beter voor. Daar is het namelijk drukker, groter en onoverzichtelijker. Er is minder sociale controle en de vrouwen kunnen daar minder goed een band met anderen (andere vrouwen, buurtbewoners en politie) opbouwen. Vrouwenhandel kan daar onzichtbaar en anoniem blijven.’

Niettemin zet een aantal respondenten die goed zicht hebben op het gebied hun vraagtekens bij de vrijwilligheid van met name de prostituees uit Oost-Europa. ‘Er zijn duidelijke onderbuikgevoelens’, aldus een respondent. Zij signaleren bijvoorbeeld dat deze prostituees regelmatig van het Singelgebied verplaatst worden naar de Wallen. De vrouwen worden gehaald en gebracht met grote BMW’s. Pooiers verplaatsen de vrouwen bewust omdat de vrouwen dan geen gelegenheid krijgen om zich op hun gemak te voelen en een band op te bouwen met de andere prostituees. Hiermee is de kans geringer dat zij gaan praten over de eventuele onvrijwilligheid van hun werk. Een van de respondenten denkt dat bij het overgrote deel van de prostituees uit Oost-Europa wel in bepaalde mate sprake is van onvrijwilligheid en uitbuiting. Als een van de respondenten het aan de prostituees in kwestie rechtstreeks vraagt, geven zij aan een relatie te hebben met hun ‘vriendje’ (pooier) en dat zij het werk vrijwillig doen.

Ruysdaelkade

Voor zover de respondenten daar zicht op hebben, zijn ze van mening dat gedwongen prostitutie in het gebied van de Ruysdaelkade weliswaar voorkomt (zie hoofdstuk 3) maar niet in die mate zoals op de Wallen. Als er al signalen zijn die erop wijzen, dan zijn die meestal terug te voeren op de vrouwen uit landen als Bulgarije en Hongarije. De onverwachte prostitutiecontroles in het gebied leveren per jaar zo’n 50 signalen op van mensenhandel. Het vermoeden van een van de politiefunctionarissen is dat ongeveer tien procent van de prostituees wordt gedwongen. De signalen die daarop wijzen, variëren, zoals blijkt uit onderstaand voorbeeld.

‘Tot ongeveer 2006 kwamen de vrouwen uit Letland, Estland en Litouwen. En ineens kwamen tien vrouwen die allemaal uit een vrij arme streek in Bulgarije kwamen naar het prostitutiegebied. Een organisatie regelde vanuit Bulgarije dat deze vrouwen naar Nederland kwamen om hier te werken als prostituee. Binnen een dag konden deze vrouwen hier aan het werk. Het is onmogelijk dat de vrouwen dit zelf hebben

geregeld. Zij spreken de taal niet en weten de weg hier niet in Nederland. Maar binnen een dag was er wel woonruimte, een KvK-inschrijving en een werkruimte geregeld. De vrouwen die helemaal onder de plak zitten, staan gewoon als prostituees ingeschreven. Veel aspecten die het gevoel geven dat het niet goed zit (BMW die over de top is, Turkse mannen die om de vrouwen hangen en een grote mond geven tegen de vrouwen).’ Bron: Respondent.

Tegelijkertijd is uit de interviews met politiefunctionarissen, hulpverleners en een enkele prostituees bekend dat sommige prostituees van de Ruysdaelkade ook op de Wallen werken en dat verdachte figuren ook daar worden gesignaleerd. Het gebied van de Ruysdaelkade is wellicht minder op zichzelf staand dan op het eerste gezicht lijkt, ook wat de vrouwenhandel betreft.

9.6.2 Mensenhandel in de escort

De geluiden over onvrijwilligheid in de escortsector in 2007 waren dusdanig van omvang en zodanig consistent, dat verondersteld mag worden dat dit in ieder geval in meer dan geringe mate voorkomt (Eysink Smeets et al., 2007). Naast de raambordelen merken de respondenten in dit onderzoek ook de escortsector aan als gevoelig voor mensenhandel. Zij baseren zich dan vooral op het feit dat een (groot) deel van de escortsector letterlijk en figuurlijk aan het zicht onttrokken is (zie hoofdstuk 3). ‘Het is een ondoorzichtige sector’, aldus een van de respondenten. ‘De escortmarkt is in sterke mate met andere prostitutievormen verweven. Weglekeffecten vanuit andere prostitutiesectoren komen in de escortsector samen, waarbij escortservice het minst zichtbare en minst controleerbare deel van de prostitutiemarkt is.’²³ Er is echter in dit onderzoek vrijwel geen aanwijzing gevonden voor het voorkomen van mensenhandel op een schaal vergelijkbaar met de raambordelen. Sterker uitgedrukt, het aantal geregistreerde zaken van vrouwenhandel (OM, politie, hulpverlening) dat terug is te voeren op de escortsector is vrijwel nihil. Dat kan betekenen dat er in werkelijkheid geen slachtoffers van mensenhandel in de escortsector werkzaam zijn. Het kan ook zijn dat prostituees in de escort – nog meer dan de prostituees in de raambordelen – onder invloed van de pooier staan en zich moeilijker dan raamprostituees daaraan kunnen en durven te onttrekken. Ook is het voor instanties lastiger om een vertrouwensband op te bouwen want zij hebben vrijwel geen direct contact met deze prostituees. Op basis van de gesprekken en indrukken kan ervan uit worden gegaan dat het onderwerp mensenhandel in elk geval niet speelt in het hogere segment van de escort en bij de zelfstandige escorts. Hierin werken meestal West-Europese vrouwen die staan ingeschreven bij vergunde escortbedrijven en volgens vooraf overeengekomen afspraken een deel van hun verdiensten mogen houden. In het vergunde middensegment zijn, zoals gezegd, veel Oost-Europese vrouwen werkzaam. Deze prostituees schrijven zich bij diverse bureaus in en bepalen zelf in hoeverre en op welke tijden zij willen werken. Van dwang of uitbuiting op grote schaal lijkt dan ook geen sprake. Ook het vergunde middensegment van de escort kan bestaan bij de gratie van een kwalitatief goede dienstverlening. Gedwongen prostitutie past dan niet in dat plaatje. In de absolute onderkant van de markt zijn bij respondenten wel zorgen over de omstandigheden waaronder de vrouwen (moeten) werken. Vanuit de instanties en vergunde escortsector is er geen zicht op de onvergunde escortsector.

Weliswaar is duidelijk dat die bestaat, maar of en zo ja in welke mate er sprake is van gedwongen prostitutie blijft onduidelijk.

Een mogelijke – zij het indirecte – indicatie voor misstanden is de prijsstelling die de bureaus hanteren. Bij de prijsstelling is sprake van grote onderlinge verschillen tussen bureaus, die samenhangen met onder meer de positie die een bureau in de markt heeft. Eysink Smeets et al. (2007) houden op basis van gesprekken met sleutelinformanten een prijsstelling van 125 euro voor het eerste uur als minimaal en beschouwen een vergoeding van 100 voor het eerste uur als absolute ondergrens waarbij alle alarmbellen moeten gaan rinkelen. Volgens een ondernemer binnen de (vergunde) escortsector is op het moment een vergoeding van 140 euro per uur het minimumbedrag dat gerekend moet worden aan de klant om net winstgevend te kunnen draaien.

Op de websites van (vergunde) escortbureaus die zich op Amsterdam richten, komt eenmaal een tarief voor dat onder de 100 euro voor het eerste uur ligt. Op twee uitzonderingen na variëren de tarieven van 125 euro tot 450 euro per uur.

Een bedrag van 125 euro voor het eerste uur lijkt het meest voor te komen. Op basis van informatie van een internetforum is eveneens bepaald hoe de prijsstelling in de Amsterdamse escortsector er op dit moment uitziet. Daaruit komt naar voren dat de meeste klanten een escort in de Amsterdamse escortsector 125 euro betaalden. In dertien procent van de gevallen lag dit bedrag echter lager, waarbij de laagst gevonden vergoeding op 60 euro lag. Voor de te betalen prijs is binnen de escortsector de duur van het bezoek bepalend. Daarom is tevens onderzocht hoe lang een escort bij een klant aanwezig is en hoe zich dit verhoudt in de (omgerekende) prijs per uur. In bijna de helft van de gevallen lag de gemiddelde uurprijs onder de 125 euro en in vijftien procent van de gevallen zelfs op of onder een gemiddelde van 100 euro per uur. Bij de interpretatie van deze gegevens moet er rekening mee gehouden worden dat de absolute ondergrens van 100 euro voor het eerste uur geldt. Indien een klant meerdere uren 'afneemt', worden deze uren gemiddeld genomen goedkoper. Daarmee rekening houdend, werkt rond de tien procent van de escortbureaus op of onder de absolute ondergrens van 100 euro voor het eerste uur.

Wanneer escortbureaus ver onder het minimumbedrag werken – en dat percentage wordt op basis van dit onderzoek geschat op tien – moet er volgens een ingewijde respondent dan ook wel iets mis zijn. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan het ontbreken van een vergunning, het ontduiken van de belasting en mogelijk ook gedwongen prostitutie. Het betreft dan niet-vergunde bureaus in het laagste segment van de escortsector. Een uitvoerige internetstudie laat zien dat signalen van mensenhandel in de escort sporadisch naar voren komen. Er zijn enkele berichten te vinden waaruit blijkt dat de prostituee plichtmatig haar werk doet. In welke mate dit indicatief is voor dwang is moeilijk te zeggen (overigens wel volgens de signalenlijst van Stichting M; zie paragraaf 9.1).

'Ze kwam op me over alsof ze er zelf geen lol aan heeft, maar neuken en zuigen is wel erg goed. Zei me dat ze 7 dagen per week werkt. Ik was die dag/nacht de twaalfde. Erg moeilijk contact te krijgen maar uiteindelijk wel erg de moeite waard.'
Bron: Hookers.nl

Het feit dat vergunde escortbureaus prijzen hanteren boven het absolute minimum wil overigens niet zeggen dat er geen sprake is van mensenhandel c.q. gedwongen prostitutie. Echter, dit hoeft niet bekend te zijn bij het bureau zelf. Die contacten tussen bureau en prostituee zijn kort en zakelijk. Vermoedens van dwang komen in dit onderzoek dan ook van een respondent die beroepshalve veel in contact komt met escortprostituees. Gesteld wordt dat met name Roemenen te maken kunnen hebben met dwang. Hij leidt dat onder meer af uit het veelvuldig bellen en sms'en in de auto. Eén meisje heeft met hem besproken dat zij eruit wou stappen. Er werd echter gedreigd dat haar familie dan wat aangedaan zou worden. Uiteindelijk heeft zij de stap wel genomen, en is zij als zelfstandige gaan werken. De dreigementen zijn nooit uitgevoerd, maar waren voor het betreffende meisje wel aanleiding om langer onder toezicht te blijven werken dan zij daadwerkelijk wilde. De respondent vertelt verder over vier meisjes die bij een Roemeens echtpaar inwoonden, en daar de helft van het geld dat zij verdienden af moesten dragen. Tevens golden er strikte huisregels; op overtreding daarvan stond een boete, wat ertoe leidde dat er zeer veel regels golden en de meisjes vele boetes moesten betalen. Tevens moesten zij 24 uur per dag beschikbaar zijn, wat eveneens een teken van dwang kan zijn.

9.6.3 Mensenhandel in overige prostitutiesectoren

In de interviews met politie en hulpverlening is ook gevraagd naar het voorkomen van mensenhandel in de andere sectoren. In de straatprostitutie zijn voornamelijk prostituees werkzaam die psychische en/of verslavingsproblemen hebben. Zij werken zelfstandig. Hooguit kan van situationele dwang worden gesproken, namelijk prostitutie 'moeten' bedrijven om de verslaving te kunnen bekostigen. Prostituees die in een club werken, komen zelden tot nooit als slachtoffer van mensenhandel in beeld bij politie en hulpverleningsinstanties. De beheerder heeft zeggenschap in de club; pooiers kunnen hier derhalve geen toezicht en controle uitoefenen. Het is in de optiek van de respondenten een veilige omgeving voor de prostituees. Hetzelfde lijkt te gelden voor privéhuizen, hoewel de zeggenschap van de prostituees hier minder groot lijkt. Hiermee wordt bedoeld op het zelf kunnen bepalen welke seksuele handelingen worden verricht. De keerzijde van de relatief veilige omgeving is dat de macht van de beheerders groot kan zijn; als een prostituee zich niet wenst te voegen naar het 'beleid' van het privéhuis kan ze vertrekken. De keuzevrijheid van de prostituees is daarmee niet aangetast; ze kan op zoek gaan naar een andere werkplek.

Van mensenhandel in het thuisprostitutiecircuit lijkt, gegeven de geraadpleegde bronnen, nauwelijks sprake. In een incidenteel geval heeft een buurtregisseur vermoedens van wan-toestanden bij thuisprostitutie; de zorg is dan vooral gericht op het aspect mensenhandel en minder op de illegaliteit. Daarnaast valt op dat masseuses in Thaise en Chinese massagesalons weinig verdienen en bovendien soms afspraken hebben met exploitanten over de verdeling van extra's. Daarmee lijkt er op zijn minst sprake te zijn van economische uitbuiting. Ten aanzien van hotelprostitutie zit volgens een bron binnen de politie een internationale organisatie achter wat als een 'rondreizend circus' omschreven kan worden: prostituees verplaatsen zich door Europa en werken op de plaatsen die zij aandoen enkele dagen vanuit een hotel. Bij deze vorm van hotelprostitutie valt drang en dwang niet uit te sluiten. Wij hebben geen reden om aan te nemen dat prostituees die zelfstandig werken vanuit een hotelkamer, enige drang of dwang door derden ervaren. Prostitutie vanuit (Turkse) koffiehuisen lijkt

weinig voor te komen. Wanneer er echter sprake is van prostitutie vanuit dergelijke horecagelegenheden, is er volgens een respondent vrijwel altijd sprake van dwang of uitbuiting van vrouwen; daarnaast moeten zij (soms) werken in zeer slechte werkomstandigheden.

9.7 De rol van pooiers

Een belangrijke indicatie voor mensenhandel is het feit dat de prostituees een 'pooier' hebben. Dat wil overigens niet zeggen dat vrouwen met een pooier per definitie tot prostitutie worden gedwongen, maar wel dat vrouwen zonder pooier zelf kunnen beslissen waar, wanneer en hoe lang ze werken en wat ze met de verdiensten doen. Pooiers kunnen met andere woorden de mate van vrijwilligheid van de prostituee bepalen.²⁴ De respondenten bevestigen in grote lijnen het beeld zoals blijkt uit de gegevens van de politie wat betreft de herkomst van de pooiers: op nummer één staan de Turken, gevolgd door Albanen, Roemenen, Bulgaren en Hongaren. Over de pooiers zeggen de prostituees dat zij fulltime aanwezig zijn in het Wallengebied en toezicht houden op de vrouwen die aan het werk zijn. Een van hen zegt het zo: 'zet eens 24 uur camera's neer in het *Red Light District* en je ziet de pooiers, zij zijn er 24 uur per dag'. Andere respondenten bevestigen deels dit verhaal maar plaatsen daarbij de kanttekening dat er ook Marokkaanse jongens en Antillianen zijn die toezicht houden op de prostituees die aan het werk zijn en dat door het sluiten van een groot aantal ramen het aantal (zichtbare) pooiers en hun hulpjes minder is geworden. Autochtone mannen komen volgens de respondenten niet of nauwelijks voor in de wereld van de mensenhandelaren en gedwongen prostitutie. Hulpverleners die contact maken met raamprostituees worden in de gaten gehouden en soms ook aangesproken door pooiers met de vraag wie ze zijn en wat ze willen. Anderen zeggen dat pooiers bepaalde horecagelegenheden op de Wallen gebruiken om van daaruit toezicht te houden op de prostituees die aan de andere kant van de Wallen staan te werken. Als ze dat nodig vinden, bellen ze vanuit de horecagelegenheid met de vrouwen. Er vindt nog steeds toezicht en controle plaats door de pooiers, alleen misschien minder zichtbaar dan voorheen. Tevens verhalen respondenten van voormalige prostituees die al jaren voor de pooiers hebben gewerkt en nu toezicht houden op de prostituees die nieuw zijn.

De pooiers kunnen prostituees uit verschillende landen voor zich hebben werken. Turken hebben bijvoorbeeld Hongaarse, Bulgaarse en Roemeense vrouwen voor zich werken. De autochtone prostituees lijken minder te maken te hebben met Turkse en Oost-Europese mensenhandelaren en pooiers, maar meer met Marokkaanse en Antilliaanse.

Mutaties van de politie geven de indruk dat de pooiers elkaar kennen en contacten met elkaar onderhouden. Er is echter geen sprake van één omvattend crimineel netwerk van mensenhandelaren. Respondenten spreken van kleine netwerken die prostituees voor zich hebben werken. De vrouwen worden binnen de prostitutiegebieden in Amsterdam verplaatst en ook tussen andere steden, waarbij de prostituees onder toezicht blijven staan van dezelfde mensenhandelaren. De praktijk is ook dat de mensenhandelaren prostituees uitwisselen met andere netwerken. Uit diverse opsporingsonderzoeken blijkt dat de omvang van die netwerken kan variëren van een paar personen tot tientallen. Binnen die netwerken wordt gebruikt gemaakt van de diensten van allerlei personen die zich niet direct bezighouden met mensenhandel maar zorg dragen voor de (noodzakelijke) randvoorwaarden, de zogenoemde facilitators, zoals woonruimte ter beschikking stellen en het in orde maken van de papieren.

Intermezzo – Met of zonder pooier

In de gesprekken met enkele prostituees is gevraagd hoe aan de vrouwen is te zien of zij al dan niet voor een pooier werken. De zelfstandigheid van de vrouwen blijkt volgens hen uit het gedrag. De prostituees die zonder pooier werken, nemen bijvoorbeeld pauze wanneer zij dat willen, bestellen zelf hun eten en drinken en gaan eerder naar huis als ze dat willen. De vrouwen die in handen zijn van een pooier zien er soms onverzorgd uit, dragen goedkope kleding, zijn jong en mogen geen pauzes nemen om wat te eten of te drinken. Ze maken hun shift helemaal af en sommigen werken twee shifts op een dag. Bron: Interviews.

9.8 Kwetsbare groepen en gradaties van onvrijwilligheid

Bij de discussie rondom het voorkomen van gedwongen prostitutie is het van belang om gradaties van onvrijwilligheid en uitbuiting bij de verschillende kwetsbare groepen te onderscheiden. Van vrijwilligheid is sprake als de prostituee geheel vrij van dwang en drang zelf de keuze maakt om in de prostitutie te werken, haar eigen werktijd en -omstandigheden bepaalt en zelf kan beschikken over de verdiensten.

De respondenten hebben in hun verhaal verschillende kwetsbare groepen genoemd die zij in verband brengen met mensenhandel. In de eerste plaats zijn dat prostituees uit Oost-Europa, in het bijzonder Hongaren, Roemenen en Bulgaren. Ten tweede zijn er de autochtoon Nederlandse vrouwen van begin 20 jaar. In de derde plaats worden de vrouwen uit Afrikaanse landen (vaak Nigeria) genoemd en tot slot de Chinese vrouwen.

9.8.1 Glijdende schaal van dwang en geweld

In de interviews met respondenten, maar ook uit de registraties van de politie, komt een breed scala aan technieken en tactieken om vrouwen in de prostitutie te laten werken naar voren. Soms is de onvrijwilligheid evident, bijvoorbeeld wanneer fysiek geweld wordt toegepast (te zien aan de blauwe plekken of het dragen van een zonnebril). Hoewel dit volgens de respondenten zeker voorkomt, komen psychisch geweld en het ontbreken van alternatieven veel vaker voor. De mensenhandelaren en pooiers zijn ervan doordrongen dat fysiek geweld lichamelijke sporen kan achterlaten waarmee de 'aantrekkelijkheid' van de vrouwen minder wordt en dus minder inkomsten tot gevolg heeft. Tekenen van lichamelijk geweld kunnen bovendien kritische vragen oproepen van de politie.²⁵ Psychische druk kan zich uiten in allerlei varianten. Eén daarvan is de constante controlemogelijkheid van de pooiers op het doen en laten van de prostituees. Vanwege de zichtbaarheid lenen de raambordelen zich er goed voor om de prostituees in de gaten te houden en te controleren of ze wel (serieus) aan het werk zijn. Van die constante controlemogelijkheid kan voor de prostituees een grote psychische druk uitgaan. Een voorbeeld is dat de prostituee een telefoon krijgt waarop zij wel gebeld kan worden door de pooier maar waarmee ze zelf niet kan bellen. Verschillende respondenten hebben meegemaakt dat tijdens een controle of een werkbezoek continu de telefoon gaat en dat de prostituee daar op dat moment geen raad mee weet (het is namelijk de pooier die vraagt met wie ze aan het praten is). Ook het wegbrengen naar en ophalen uit een raambordeel met de auto kan bij de vrouw het gevoel doen ontstaan zich totaal in de macht te bevinden van de pooier. Hetzelfde geldt voor het niet kunnen pauzeren op de tijden dat de prostituees dat willen, boodschappen doen, zelf hun werktijden bepalen, keuze om klanten te weigeren et cetera. Een ander voorbeeld betreft een verhaal dat bin-

nen de prostitutiekringen de ronde doet over een illegale begraafplaats in Amsterdam waar gedode prostituees die niet wilden luisteren naar hun pooier worden begraven. Zeer waarschijnlijk bestaat zo'n begraafplaats niet, maar dat doet er eigenlijk niet zoveel toe; het gaat om de dreiging en intimiderende werking die ervan kan uitgaan. Alle geweld-, dwang- en drangtechnieken draaien feitelijk om een ding: geld. Hieraan is het duidelijkst te herkennen of de prostituees geheel vrijwillig in de prostitutie werken. Kunnen ze zelf over al hun verdiensten beschikken? In de interviews zijn diverse varianten ter sprake gekomen waarin de prostituees inkomsten moesten afdragen aan de pooiers. De meest vergaande is dat de prostituees alle inkomsten moeten afdragen. Zij krijgen per dag/shift een klein bedrag (zakgeld) om hun eerste levensbehoeften te kunnen kopen. De pooiers houden strikt toezicht op het aantal klanten en de verdiensten. Soms worden na elke klant de inkomsten geïnd zodat de prostituee vrijwel geen gelegenheid heeft om wat achter te houden. Een variant is dat de prostituee een deel van haar opbrengsten moet afdragen (bij wijze van 'protectie'). Het deel dat zij zelf mag houden, varieert. Gebruikelijk is wel dat zij zelf eerst de kosten van de raamhuur moet betalen alsmede de kosten voor cosmetica, kleding et cetera. Uiteindelijk houden de vrouwen weinig voor zichzelf over, zeker gezien de gestegen raamprijs. Op die manier worden zij als het ware door de situatie gedwongen om meer te werken. In dit onderzoek is de bevinding vanuit het Sneep-onderzoek als zouden de vrouwen verplicht €1.000 per dag moeten omzetten niet bevestigd. Wel heeft een aantal respondenten verteld dat de vrouwen van hun pooier een x-aantal condooms meekrijgen en dat zij niet eerder met het werk mogen ophouden voordat de condooms zijn opgebruikt. Om de mate van vrijwilligheid nader te kunnen invullen, is het zinvol om onderscheid te maken tussen verschillende groepen prostituees, omdat hun eigen achtergronden mede van invloed zijn op de wijze waarop de mensenhandelaren en pooiers te werk gaan.

9.8.2 Slachtoffers van loverboys

Als we ons richten op de slachtoffers van loverboys dan blijkt uit de interviews dat het voornamelijk gaat om Nederlandse (en andere West-Europese²⁶) vrouwen.²⁷ De vrouwen werken voornamelijk in raambordelen. Verschillende geïnterviewde prostituees maken in dit verband een onderscheid tussen loverboys en pooiers. 'Een pooier slaat zijn meisje kapot, een loverboy is lief voor het meisje', aldus een van hen. De vriendjes die de vrouw zelf hebben (gehad), zaten ertussen in. De vriendjes waren lief maar dwongen hen ook tot prostitutie. Doorgaans begint de loverboy op een vriendelijke manier en gaat geweld en dwang toepassen als de vrouw aangeeft niet (meer) in de prostitutie te willen werken. Het gaat om kwetsbare meisjes die zich laten inpalmen door pooiers van onder meer Marokkaanse afkomst.²⁸ De vrouwen zijn volgens hulpverleners 'goedgelovig, minder intelligent (soms licht verstandelijk gehandicapt), psychisch labiel en hebben behoefte aan aandacht'. De vraag voor sommige respondenten is dus in hoeverre meisjes/jonge vrouwen met een dergelijk gemankeerde achtergrond in alle vrijheid kunnen kiezen voor het beroep van prostituee. De meesten vinden van niet: er is sprake van misleiding en zonder de manipulaties en dwang van het vriendje zouden de vrouwen nooit in de prostitutie gaan werken. De meningen van de respondenten hoe lang deze slachtoffers gedwongen worden tot prostitutie lopen uiteen. Vanuit de hoek van de geïnterviewde prostituees wordt gezegd dat die periode slechts een paar maanden beslaat. De slachtoffers weten zich volgens de respondenten al snel te

ontworstelen aan de macht van de pooiers. Respondenten vanuit de kant van de opsporing en vervolging zien in hun praktijk dat slachtoffers soms jarenlang worden gedwongen. Een verklaring voor deze discrepantie is de mogelijkheid dat de Nederlandse vrouwen na een paar maanden worden verplaatst naar bijvoorbeeld een ander gebied of andere stad waardoor het lijkt alsof zij ermee zijn opgehouden.

9.8.3 Oost-Europese vrouwen

De manier waarop de vrouwen uit Oost-Europa, in casu Bulgarije, Roemenië en Hongarije, in de Amsterdamse prostitutie terechtkomen, heeft niets van doen met 'loverboy-achtige' praktijken. De respondenten vanuit met name de politie en hulpverlening zijn het erover eens dat deze vrouwen niet meer onder het voorwendsel van het werken in de horeca of iets dergelijks naar Nederland worden gelokt om vervolgens in de prostitutie te belanden; meestal de raamprostitutie in het Wallengebied. Voorheen is dat wel gebeurd, maar inmiddels is het de vrouwen in landen als Hongarije en Roemenië genoegzaam bekend dat zij in de prostitutie komen te werken. Sommige vrouwen werken in het land van herkomst ook als prostituee. Op die ogenschijnlijke vrijwilligheid om in Nederland als prostituee te werken, valt wel wat af te dingen. Gelet op de soms erbarmelijke, economische situatie waarin veel gezinnen zich bevinden, is de druk groot om elders het geluk te zoeken.

Diverse respondenten noemen het opvallend dat de vrouwen uit Hongarije, Roemenië en Bulgarije vaak uit dezelfde, (lees arme) grensgebieden komen. De mate waarin deze vrouwen in vrijheid kunnen beslissen of ze in de prostitutie willen werken, varieert. Er zijn vrouwen die vrijwillig naar Nederland vertrekken en hier vrijwillig – dus zonder dwang/druk van pooiers – hun geld verdienen. Ze werken voor bepaalde periodes om daarna weer terug te keren naar hun familie (en soms ook naar hun kinderen). Afgaande op de verhalen van de respondenten lijkt dit qua omvang een kleine groep te zijn.

Er is ook een categorie vrouwen die, afgaande op de succesverhalen van teruggekeerde prostituees uit Nederland – als zou er veel geld zijn te verdienen –, uit de armoede wil ontsnappen door in Nederland in de prostitutie te gaan werken. Deze vaak jonge vrouwen zijn zelf niet in staat om een dergelijke onderneming te organiseren en verlaten zich – soms door tussenkomst van teruggekeerde prostituees – op groeperingen die zorgdragen voor de benodigde papieren, de reis naar Nederland, onderdak et cetera. Voor zover respondenten daar zicht op hebben, stellen ze dat er sprake is van verschillende netwerkjes: een netwerk dat alles in het thuisland regelt, één dat de reis organiseert en een netwerk dat zorgt voor de exploitatie in Nederland. De uitbuiting is erin gelegen dat de vrouwen zich hiervoor in de schulden moeten steken om de kosten te financieren. Dat moeten ze terugverdienen door prostitutie. De pooiers houden daarna(ast) een groot deel van de inkomsten in. De prostituees verkeren dermate in een afhankelijkheidspositie (vreemd in een land, de weg naar instanties niet weten, Hongaren die geen Engels of Duits spreken et cetera) dat er weinig andere opties overblijven dan af te dragen. Zo nodig dreigen de pooiers hun familieleden in het thuisland geweld aan te doen. Door respondenten worden de Hongaarse vrouwen als de meest zorgelijke groep uit Oost-Europa aangemerkt. Op hen is het minste zicht en tegelijkertijd lijken bij deze groep de meest extreme vormen van uitbuiting plaats te vinden. Bij een andere categorie Oost-Europese vrouwen ligt het initiatief bij groeperingen die doel-

bewust jonge vrouwen ronselen in het thuisland. Ze selecteren de vrouwen die er goed uitzien, mengen zich in de familie, stellen gouden bergen in het vooruitzicht en halen de vrouwen en hun familie over om naar Nederland te vertrekken. Het komt ook voor dat de familie al schulden heeft en die op die manier kan/moet afbetalen. Eenmaal in Nederland wordt het handelen van de vrouwen sterk aan banden gelegd. Ze worden 'doorverkocht' aan pooiers en moeten soms hoge huurprijzen voor woonruimte betalen en daarnaast een deel van de inkomsten afdragen.²⁹ Stoppen met het werk kan niet of is zeer lastig, sommigen spreken de talen niet en hebben feitelijk geen alternatief achter de hand.

'Je wordt constant begeleid. De vrijheid die je krijgt, is echt minimaal. 'Ze faciliteren het en houden het goed in de gaten. Je voelt dat het niet goed is, maar er komt geen aangifte. Het toezicht wordt gehouden door Oostblokkers en ook Turken. De afhankelijkheid begint al in het thuisland.' Bron: Interview.

Als de vrouwen wordt gevraagd of ze worden gedwongen, zullen ze dat vrijwel zeker ontkennen vanwege angst voor eigen veiligheid en die van hun familie. 'De meesten werken niet vrijwillig, maar ook niet gedwongen; de situatie maakt dat ze dit werk doen', aldus een van de geïnterviewden. Verschillende respondenten melden dat er zeer korte lijnen zijn tussen de pooiers in Amsterdam en de netwerken in het thuisland. Een respondent noemt het geval van een prostituee die bezwaar maakte tegen het afdragen van inkomsten. Na verschillende dreigementen is haar moeder in het thuisland mishandeld. Daar is een polaroidfoto van gemaakt die de prostituee vervolgens onder ogen heeft gekregen. Uit de interviews komt duidelijk naar voren dat achter de Oost-Europese prostituees goed georganiseerde (criminele) groeperingen zitten, die vooralsnog tamelijk onzichtbaar opereren. Daarbij krijgen ze hulp van zogenoemde facilitators. Een respondent illustreert de mate van organisatie met het voorval dat er regelmatig bussen met Oost-Europese vrouwen aankomen in Amsterdam. De vrouwen worden hier opgevangen, binnen een dag worden de papieren in orde gemaakt, ze worden gehuisvest en in de prostitutie te werk gesteld.

'Er is geen meisje dat is opgegroeid in landen als Roemenië en dat opeens bedenkt als ze achttien jaar is geworden: ik ga in Amsterdam in de prostitutie werken. Er zit altijd een vorm van organisatie achter.' Bron: Interview.

Hoe lang de Oost-Europese vrouwen te maken hebben met een pooier en inkomsten moeten afdragen, is niet duidelijk geworden in dit onderzoek. Dat is deels toe te schrijven aan de beperkte kennispositie van de respondenten. Het is wel duidelijk dat de 'verversingsgraad' onder de Oost-Europese prostituees in Amsterdam erg groot is. Er staan steeds nieuwe vrouwen achter de ramen. De kans dat hun voorgangers nog steeds in de prostitutie werkzaam zijn, lijkt volgens de respondenten groot. Zij werken dan in steden als Den Haag of Antwerpen. Er kan van een carrouselstelsel worden gesproken. Mogelijk, maar dat vergt nader onderzoek, laten de pooiers de prostituees hun eigen weg gaan op het moment dat de 'schulden' zijn afbetaald, de vrouwen te 'oud' zijn geworden of wanneer ze geen 'nieuw' gezicht meer zijn in de prostitutiesteden.

9.8.4 Afrikaanse vrouwen

Naast West- en Oost-Europese vrouwen worden in de interviews ook vrouwen uit Afrikaanse landen genoemd die te maken kunnen hebben met gedwongen prostitutie.³⁰ Het zou dan vooral vrouwen uit Nigeria betreffen.³¹ Ook uit de cijfermatige overzichten (zie paragraaf 9.3) blijken Nigerianen zo'n zeven procent van het totaal aantal bekende slachtoffers van mensenhandel uit te maken. In de jaren '90 van de vorige eeuw zijn er inderdaad vrouwen uit Nigeria in de gedwongen prostitutie terechtgekomen. Die veelal jonge vrouwen zijn toentertijd met vervalste documenten Nederland binnengekomen. In het thuisland is gebruik gemaakt van voodoo-rituelen om de vrouwen onder druk te zetten. Niet zelden zouden voormalige Nigeriaanse prostituees figureren in het criminele netwerk en toezicht houden op de vrouwen.³² Echter, door gerichte politieacties en de legalisering van de prostitutie na 2000 zou de toestroom van illegale Nigerianen sindsdien zijn 'opgedroogd', in de woorden van een respondent. Dat blijkt ook uit verschillende observatiemomenten in de drie gebieden van de raambordelen, in clubs en privéhuizen. Er zijn geen/nauwelijks jonge Nigeriaanse prostituees aan het werk, althans zichtbaar voor de buitenwereld. Dat kan betekenen dat Nigeriaanse mensenhandelaren hun werkgebied hebben verlegd naar bijvoorbeeld Duitsland (zie bijvoorbeeld onderstaand bericht).

Intermezzo – Nigeriaanse bende opgerold in Spanje.

De Spaanse en Duitse politie hebben een bende opgerold van 53 personen die jonge Nigeriaanse vrouwen met voodoo bedreigde om in Duitsland als prostituee te werken. Naast het op grote schaal produceren van valse paspoorten en verblijfsvergunningen voor Nigerianen in Spanje, organiseerde de bende bruiloften om visa los te peuten van immigratiediensten.
Bron: Spits, 20 augustus 2009

Het kan ook betekenen dat de Nigeriaanse vrouwen in de thuisprostitutie aan het werk worden gezet of in de illegale escort, ofwel in die sectoren binnen de prostitutiebranche waar moeilijk zicht op is te krijgen. In de gesprekken met de wijkagenten en huismeesters zijn hiervoor slechts enkele aanwijzingen naar voren gekomen. Een enkeling stelt dat er bijvoorbeeld in Amsterdam Zuidoost Afrikaanse vrouwen in de thuisprostitutie werkzaam zijn. Over de omvang van dit fenomeen is niets concreets te zeggen. 'Het komt voor', aldus een respondent. Een andere respondent ziet regelmatig een Afrikaanse vrouw een auto in- en uitstappen. Vermoedelijk is hier sprake van illegale escort. Uit onderzoek naar Nigeriaanse fraude is bekend dat er in grote mate sprake is van illegaliteit.³³ Dat wil zeggen dat Nigerianen zonder geldige verblijfsdocumenten bij familieleden verblijven. Het is aannemelijk dat er ook (illegale) prostitutie plaatsvindt. Dan blijft de vraag of die vrouwen ook worden gedwongen. Daarover weet geen enkele respondent iets te zeggen. 'De prostitutie speelt zich in de Afrikaanse gemeenschap af en die is voor buitenstaanders erg gesloten', zegt een van de respondenten.

Een andere respondent, die zeer goed op de hoogte is van de situatie rondom Afrikaanse gedwongen prostituees, stelt echter onomwonden dat het probleem in Zuidoost is verdwenen. Momenteel zouden deze vrouwen onder meer in Griekenland werkzaam zijn. De respondent noemt een aantal mogelijke verklaringen voor de 'verdwijning' van het pro-

bleem van gedwongen prostituees uit Afrika c.q. Nigeria. In de eerste plaats wordt de forse, repressieve aanpak van madams en pooiers genoemd. Voor die tijd konden de mensenhandelaren ongestoord hun gang gaan. Na die tijd is er fors ingezet op de aanpak van de handelaren en opvang van de slachtoffers. Nigerianen zijn bang voor de politie; ze doen er alles aan om uit hun handen te blijven. Ze zien dat politie er serieus werk van maakt. Ook noemt de respondent, de introductie van de B9-regeling (zie bijlage 6), die overigens niet vrij van misbruik is, zo wordt erkend.

Bij de meldingen van Nigeriaanse vrouwen van gedwongen prostitutie zet een aantal respondenten kanttekeningen. De vrouwen maken weliswaar melding van het feit dat zij worden gedwongen maar kunnen zeer weinig detailinformatie vertellen, bijvoorbeeld in welke flat het is gebeurd, wanneer en door wie. Er zit weinig opsporingsindicatie in de aangiften; het gaat om korte verklaringen. Bovendien lijken de verklaringen van verschillende meldsters veel op elkaar. Een mogelijke oorzaak is volgens een respondent dat de vrouwen nog in de ban van de voodoo-rituelen zijn of dat ze door middel van een melding in aanmerking willen komen voor een (tijdelijke) verblijfsvergunning.³⁴ Naast het gegeven dat de meldingen vaak weinig aanknopingspunten voor onderzoek bieden, is een andere indicatie om aan de waarheidsgetrouwheid van de meldingen te twijfelen dat de periode waarin de vrouwen tot prostitutie zijn gedwongen jaren geleden kan zijn. 'Een vrouw die in 2009 zegt dat ze in 2001 is gedwongen tot prostitutie en er voor de rest niets over kan zeggen, is niet echt geloofwaardig', aldus een respondent.³⁵ Niettemin worden die zaken wel opgepakt en zo mogelijk uitgezocht, hetgeen overigens veel schaarse middelen vergt. Zolang de strafzaak loopt, hoeven de meldsters niet terug naar het land van herkomst en als de zaak langer dan drie jaar loopt definitief niet meer. Ook als de zaak eindigt in een sepot of vrijspraak van de verdachte(n) bestaat de kans dat de meldsters mogen blijven op humanitaire gronden. Dat gebeurt meestal op basis van een psychologisch rapport. De ervaring van een respondent uit de advocatuur is dat een dergelijk rapport vaak voldoende is. Respondenten die beroepshalve te maken hebben met deze vrouwen zijn van mening dat een klein gedeelte daadwerkelijk ook teruggaat naar het land van herkomst. Er zijn ook vrouwen die weer in de prostitutie gaan werken, maar dan voor zichzelf. Ze doen dat voor het geld en wellicht de stille hoop om op die manier een partner te vinden.

9.8.5 Thaise en Chinese vrouwen

Tot slot is er de groep Thaise en Chinezen vrouwen die in dit onderzoek naar voren is gekomen in relatie tot mensenhandel. Naast de Chinese horeca waar sprake zou zijn van uitbuiting, worden ook de Chinese en Thaise massagesalons genoemd. De uitbuiting conform artikel 273f raakt hier zowel het financiële als het prostitutieaspect. Financieel, omdat de vrouwen die in de salons werken volgens respondenten slechts een paar euro per uur verdienen. De Chinezen verblijven vaker illegaal in Nederland. Het prostitutie-element zit erin dat tijdens of na de massages seksuele handelingen kunnen worden verricht. Hierbij is de vraag op zijn plaats of de vrouwen hiertoe worden gedwongen of dat het uit vrije wil gebeurt om bijvoorbeeld wat bij te verdienen. Op Hookers.nl staan enkele berichten over Thaise en Chinese massagesalons waar seksuele diensten worden verleend. De indruk is dat de onderlinge sociale controle om geen seksuele handelingen te verrichten groot is. Mogelijk dat de

eigenaar bang is zijn vergunning te verliezen. Hieronder staat een tekst zoals bezoekers die hebben geplaatst op Hookers.nl.

'Ik kan je uit ervaring vertellen dat de hele groep waar X en Y bij zaten allemaal verdwenen zijn. En dat de baas na de twee invallen waarschijnlijk eieren voor zijn geld heeft gekozen en geen illegaaltjes meer laat masseren³⁶. Zijn vrouw stond na de inval veelal te masseren en 1 of 2 andere dames maar was toen wel heeeel rustig. Wel jammer want er werd voor het merendeel goede echte Chinese massage gegeven zonder extra's. Ik denk die ene keer dat een klant het voor elkaar kreeg om wat extra's te krijgen dat dat wel heel stiekem moet gebeuren want ze houden elkaar goed in de gaten.' Bron: Hookers.nl.

De ervaringen van de bezoekers maken duidelijk dat bij de Chinese vrouwen de mate van gedwongen worden en onvrijwilligheid in de praktijk lastig is hard te maken. Echter, de geslotenheid van met name de Chinese gemeenschap en bijbehorende sociale controle en druk kunnen voor sommige vrouwen ertoe leiden dat zij niet in alle vrijheid kunnen beslissen in hoeverre zij seksuele diensten tegen betaling willen verlenen.³⁷

9.9 Minderjarigheid en andere onregelmatigheden

Voor het aantonen van mensenhandel is het dwangaspect vereist. Voor minderjarigen geldt die eis niet, de klant en exploitant zijn op voorhand strafbaar. Een van de doelstellingen van het opheffen van het bordeelverbod was het terugdringen van de minderjarigen in de prostitutie. In de evaluatie uit 2007 lijkt deze doelstelling op landelijk niveau gehaald. In onderhavig onderzoek is het onderwerp minderjarige prostituees in de interviews meermalen aan de orde geweest. De eenduidige bevinding is dat minderjarigen niet meer voorkomen in de prostitutiebranche. De reden is eenvoudig: er vindt strenge controle plaats door de politie. Exploitanten en beheerders willen het risico op het intrekken van de vergunning niet lopen. 'Daarvoor gaat er in de branche te veel geld om', aldus een van de respondenten. Uit het recente jaarverslag van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2009) blijkt dat er in 2008 vijf meldingen van minderjarige slachtoffers uit politieregio Amsterdam-Amstelland zijn geregistreerd op een landelijk totaal van 169.

Bij andere onregelmatigheden kan worden gedacht aan het niet-naleven van de vergunningsvoorschriften. Zo moet er een beheerder aanwezig zijn (wiens naam ook in de vergunning staat) en moeten de paspoorten van de prostituees worden gecontroleerd en geregistreerd. Om de naleving van de voorschriften te controleren, zijn de bestuursrechtelijke controles in het leven geroepen. Tijdens die controles, zo blijkt zowel uit de registraties van de politie als uit eigen waarnemingen van de onderzoekers, worden onregelmatigheden geconstateerd. Zie onderstaande voorbeelden uit de registraties van de politie.

Intermezzo – Bestuurlijke controles en aangetroffen onregelmatigheden

Naar aanleiding van de bestuurlijke controle welke gehouden is in de zedenweek voor de volgende panden een bestuurlijke maatregel aangevraagd:

Oudezijds Achterburgwal X: geen beheerder.

Oudezijds Achterburgwal X: geen beheerder, geen identiteitscontrole bij verhuur, geen administratie aanwezig ter controle op verhuur.

Oudezijds Achterburgwal X: geen beheerder, geen identiteitscontrole bij verhuur, aantreffen prostituee zonder identiteitspapieren.

Stoofsteeg X: geen beheerder, geen identiteitscontrole bij verhuur, geen administratie aanwezig ter controle op verhuur.

Bij andere panden die onderworpen waren aan een controle was het opvallend te noemen dat de prostituees beschikken over een eigen sleutel en zodoende zich dus niet hoeven te melden bij een kantoor / verhuurder. Bron: Politiregistraties.

Tot slot kan de bevinding van verschillende respondenten dat de prostituees zich niet inschrijven bij de KvK en Belastingdienst (en derhalve ook geen belasting betalen) als een onregelmatigheid worden aangemerkt. In welke mate dat niet gebeurt, daarover verschillen de respondenten van mening. Een aantal denkt dat ze zich wel inschrijven en belasting betalen. Anderen zijn van mening dat de prostituees zich misschien wel inschrijven, maar geen belasting betalen. Er is een categorie prostituees die voor instanties als de KvK en Belastingdienst helemaal onzichtbaar opereert (denk aan thuisprostituees en zelfstandige escorts).

9.10 Resumé

In dit hoofdstuk zijn verschillende misstanden in de prostitutiebranche in Amsterdam aan de orde gekomen. Daarbij is de meeste aandacht besteed aan mensenhandel. De strafbaarstelling van mensenhandel is geregeld in artikel 273f Sr. In 2008 zijn er ruim 800 meldingen van mensenhandel (landelijk). Jaarlijks worden er ongeveer 200 verdachten van mensenhandel geregistreerd. De meeste meldingen hebben betrekking op gedwongen prostitutie. Eerder onderzoek naar mensenhandel (Sneep-onderzoek) laat zien dat twee derde van de prostituees is gedwongen tot prostitutie. Schattingen van de respondenten in het Sneep-onderzoek lopen op tot 90 procent van de prostituees die gedwongen zouden worden.

Afgaande op de geregistreerde gegevens van de Amsterdamse politie worden per jaar rond de 37 zaken van mensenhandel geregistreerd. De meeste slachtoffers zijn tussen de 18 en 21 jaar. Ongeveer de helft woont ook in Amsterdam. Jaarlijks houdt de politie ongeveer 40 verdachten aan van mensenhandel. De grootste groep is tussen de 25 en 32 jaar oud. Minimaal driekwart heeft een niet-Nederlandse achtergrond. Het merendeel woont in Amsterdam. Zij hebben een gevarieerd criminaliteitspatroon. Mensenhandel is daarvan slechts een klein onderdeel.

Uit registraties van het wijkteam Beursstraat komt een gevarieerd patroon naar voren van signalen van mensenhandel in met name de raamprostitutie op de Wallen. Het is zeer lastig om een totaalbeeld te geven van de mate van voorkomen in de totale prostitutiebranche in Amsterdam. De reden is dat de prostituee en de pooier er alle belang bij hebben het verborgen te houden, en dat de geïnterviewde respondenten vanuit hun taakveld slechts een beperkt beeld hebben van een bepaalde sector. Een totaalbeeld ontbreekt derhalve.

De schattingen van het percentage gedwongen prostituees lopen uiteen van 10 tot 90 procent. Het onderzoek maakt duidelijk dat onderscheid gemaakt moet worden tussen de diverse sectoren en groepen prostituees. Binnen de raamprostitutie lijken de gebieden van de Ruysdaelkade en de Singel minder gevoelig voor gedwongen prostitutie. De Wallen daarentegen zijn volgens de respondenten zeer gevoelig. Binnen de escortsector zou mensenhandel vooral te vinden zijn in het onvergunde deel en dan binnen het goedkoopste segment. Op basis van internetgegevens en interviews werkt ongeveer tien procent van de bureaus onder het absolute minimum. In dat segment zou sprake kunnen zijn van mensenhandel (naast andere misstanden als geen vergunning hebben en geen belasting betalen). Echter, ook in de vergunde escortsector kan sprake zijn van mensenhandel. Die is dan goed verborgen en lijkt vooral Oost-Europese vrouwen te betreffen. Gedwongen prostitutie in clubs en privéhuizen lijkt geen probleem van grote omvang te zijn. Datzelfde lijkt te gelden voor de thuisprostitutie, hoewel hier het voorbehoud past van het zeer beperkte zicht van de respondenten op deze sector.

Voor de pooiers is het eenvoudig om toezicht te houden en controle uit te oefenen op de vrouwen die in de raamprostitutie werkzaam zijn. Sinds het sluiten van een groot aantal raambordelen is het aantal zichtbare pooiers en hulpjes minder geworden, de controle en dwang worden nog echter steeds uitgeoefend. De mate waarin dat gestalte krijgt, kan variëren van fysiek geweld tot manipulatie, drang, bedreiging en intimidatie.

Kwetsbare groepen prostituees zijn de jonge, Nederlandse vrouwen die in handen zijn gevallen van de zogenoemde loverboys. De jonge vrouwen hebben een gemankeerde achtergrond en vallen in handen van de loverboy die hen aanvankelijk aandacht en cadeaus geeft en hen later de prostitutie in manoeuvreert. De grootste groep vrouwen die volgens de respondenten wordt gedwongen, is afkomstig uit met name de Oost-Europese landen Hongarije, Roemenië en Bulgarije. Sommigen werken in het thuisland al als prostituee, anderen niet. Gemeenschappelijke noemer is het vooruitzicht dat zij in Nederland veel geld kunnen verdienen. Het werken in de prostitutie is een manier om aan de armoede in het thuisland te ontsnappen. Zij gaan voornamelijk werken in het Wallengebied. Achter deze vaak jonge vrouwen (net 18 jaar) zitten organisaties die alles regelen van de reis naar Nederland tot de papieren, het onderdak et cetera. Eenmaal in Nederland worden de vrouwen bedreigd, afgeperst en geïntimideerd door de pooiers. Ze mogen niet zelf beschikken over hun inkomsten, hun eigen tijd niet indelen en geen klanten weigeren. Een andere kwetsbare groep betreft de Afrikaanse jonge vrouwen. Die groep is thans echter niet (meer) zichtbaar in Amsterdam. Van sommige Afrikaanse vrouwen die melding maken of hebben gemaakt van gedwongen prostitutie wordt vermoed dat zij misbruik maken van de B9-regeling en op die manier een verblijfsvergunning willen bemachtigen. Chinese vrouwen werken tegen zeer lage lonen in massagesalons en verlenen seksuele diensten. De vraag is of hier sprake is van gedwongen prostitutie of dat de vrouwen heimelijk seksuele diensten verlenen om er wat bij te verdienen.

Minderjarige prostituees lijken amper meer voor te komen in de Amsterdamse prostitutiebranche.

Mensenhandel speelt bij de Turkse cafés waar prostitutie wordt aangeboden en bij de massagesalons. Volgens de geraadpleegde bronnen in dit onderzoek lijkt het fenomeen qua omvang beperkt te zijn tot enkele etablissementen. Mensenhandel in de illegale escort en

hotelprostitutie komt eveneens voor, maar aanwijzingen dat dat op grote schaal gebeurt, zijn in dit onderzoek niet gevonden.

Noten

1. Zie bijlage 6 voor de volledige tekst van artikel 273f Sr.
2. Er wordt dan vaak gesproken over vrouwenhandel. Mensenhandel is een sekseneutraal begrip, want ook mannen kunnen slachtoffer zijn.
3. Omwille van de leesbaarheid en het feit dat slachtoffers van gedwongen prostitutie vaak volwassen vrouwen zijn (ouder dan 18 jaar), wordt in het vervolg gesproken over vrouwen en prostituees. Minderjarige prostituees komen ook voor (zie o.a. Korf D.J., Benschop A. & Knotter J., 2009). In dat geval is per definitie sprake van dwang en worden alle partijen, behalve de minderjarige zelf, strafbaar gesteld.
4. De landelijke campagne 'Schijn Bedriegt' tegen mensenhandel leverde in 2008 147 meldingen op, een kwart meer dan vorig jaar (Stichting M. 22 juli 2009).
5. Zie; www.b9-regeling.info/inleidingsignalenlijst.
6. In signalenlijst staat per genoemd onderwerp een reeks voorbeelden.
7. Er zijn uiteraard meer (landelijke) onderzoeken verricht naar mensenhandel. De reden dat wij ons beperken tot het zogenoemde 'Sneep-onderzoek' (Van Hout en Van der Laan, 2008) is dat het een recent onderzoek betreft met een uitgesproken Amsterdams karakter dat voor veel ophef heeft gezorgd binnen de prostitutiebranche, met name over de (mogelijke) omvang van de mensenhandel.
8. Asante en Schaapman (2005) stellen dat de escortsector zich aan elke vorm van controle onttrekt, waardoor het vermoeden bestaat dat minderjarige en illegale prostituees vooral in die sector werken.
9. Zie ook Van de Bunt (2007, p. 79) die stelt dat de prostitutiecontroles niet tot de kern, namelijk het blootleggen van misstanden, doordringen.
10. Omwille van de leesbaarheid wordt gesproken van 'slachtoffers'. In X-pol bestaat ook de mogelijkheid van een registratie als 'aangeefsters'. De ervaring van de politie is dat de meeste aangeefsters van mensenhandel ook slachtoffer zijn.
11. We merken op dat het geboorteland van de betrokkenen geen waterdichte maat is om de etnische achtergrond te bepalen. Daarvoor zou conform de CBS-definitie gekeken moeten worden naar het geboorteland van de ouders. Over die gegevens hebben wij geen beschikking zodat de hier gepresenteerde gegevens met enige terughoudendheid geïnterpreteerd moeten worden.
12. Voor de volledigheid: in de categorie 'overige' geboortelanden staan in totaal 25 verschillende landen genoemd.
13. Aangezien dit onderzoek primair gaat over de prostituees zullen we het deel over de mensenhandelaren beperkt houden.
14. Onder de categorie 'overige geboortelanden' vallen veertien andere landen, waaronder Polen, China, Nigeria en Suriname.
15. Ter verduidelijking: souteneurschap is met de wetgeving uit 2000 niet meer verboden.
16. De voorbeelden zijn letterlijk overgenomen uit het zedenjournaal waarbij namen en herkenbare gegevens zijn geanonimiseerd.
17. Er lopen momenteel verschillende opsporingsonderzoeken naar mensenhandelzaken in de prostitutiebranche in Amsterdam.
18. Het is volgens verschillende respondenten bij de politie en uit het hulpverleningscircuit een mis-

- vating te denken dat prostituees die lachend en uitdagend achter de ramen proberen klanten te lokken dat uit vrije wil doen of dat ze plezier in het werk hebben (en dus niet worden gedwongen). Ze kunnen zich op die manier gedragen, omdat ze dat moeten van hun pooier en/of omdat ze nog een aantal klanten moeten bedienen voordat ze ermee mogen stoppen voor die dag.
19. Uit onderzoek komt naar voren dat de pooiers op de Wallen wel harder en jonger zijn dan twintig jaar geleden (Bovenkerk et al., 2004).
 20. In het Singelgebied zouden een paar dames samenwerken en professionele beveiliging hebben ingekocht, waardoor ze zelfstandig kunnen blijven.
 21. Voorheen waren er voornamelijk transseksuelen uit Thailand, tegenwoordig komen ze bijvoorbeeld uit Ecuador.
 22. Een van de respondenten noemde de enige uitzondering van één vrouw die de politie huilend in de armen viel.
 23. Asante en Schaapman (2005).
 24. In de interviews is voornamelijk gesproken over 'pooiers'; hiermee worden in juridische zin mensenhandelaren bedoeld.
 25. Met name Albanen hadden de naam zeer gewelddadig jegens de prostituees te zijn. Voor zover de respondenten daar zicht hebben, is die praktijk grotendeels uit Amsterdam verdwenen onder meer vanwege de acties van politie en justitie.
 26. Onder andere Duitsland en Italië zijn in dit verband genoemd.
 27. Let wel, het gaat om de leeftijd van achttien jaar en ouder, meerderjarigen derhalve. Er zijn verschillende voorbeelden bekend van meisjes die op de dag dat zij achttien jaar zijn geworden in de raambordelen werken. De loverboy is dan al eerder begonnen met het inpalmen van zijn slachtoffers, hetgeen iets zegt over het berekende karakter van hun acties.
 28. Soms worden de meisjes ook geronseld via het internet. Zie bijvoorbeeld (http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2008/11/loverboy_opgepakt.html) dat gaat over Turkse loverboys.
 29. Bekend is dat sommige prostituees een kamer boven hun raambordeel huren, uiteraard ook via de exploitant.
 30. Zie o.a. de rapportage van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel (www.bnrm.nl). Recent is een grootschalig opsporingsonderzoek naar Nigeriaanse mensenhandelaren afgesloten. De verdachten hebben in de loop van de jaren tientallen meisjes via Schiphol Nederland binnengesmokkeld om hen vervolgens als prostituee te laten werken in Zuid-Europa (NRC, 24 maart 2009).
 31. Ook Sierra Leone en Guinee worden als landen genoemd waar de vrouwen vandaan komen.
 32. Zie bijvoorbeeld Siegel (2007).
 33. Zie onder andere Schoenmakers, Y.M.M., De Vries-Robbé, E. & Van Wijk, A.Ph. (2009).
 34. Gedoeld wordt hier op de zogenoemde B9-regeling. Personen die melding maken van mensenhandel kunnen hangende de procedure Nederland niet worden uitgezet. De procedures kunnen uiteindelijk resulteren in een permanente verblijfsvergunning; de meesten mogen echter na de procedure niet in Nederland blijven (zie verder www.b9-regeling.info).
 35. Een andere respondent is van mening dat Nigeriaanse vrouwen weinig besef van tijd en plaats hebben waardoor het lastig is om concrete aanknopingspunten voor onderzoek boven water te krijgen.
 36. Deze massagesalon is bezocht door de onderzoekers. Na te hebben aangebeld, werd er niet opengegaan. Het leek erop dat de salon gesloten was.
 37. De problematiek rond de Chinese massagesalons en mogelijke uitbuitingssituaties heeft ertoe geleid dat het Landelijk Parket een project hieromtrent heeft opgestart.

10 Effecten van het sluiten van raambordelen

In de nota "Oud beroep, nieuw beleid" (2006) staat dat prostitutie een criminogene branche is, gevoelig is voor criminaliteit. Criminelen zouden de branche gebruiken om geld wit te wassen en er zou op grote schaal sprake zijn van gedwongen prostitutie. Het college van de gemeente Amsterdam wil met allerlei maatregelen de positie van de prostituee versterken. Daarover zijn diverse notities verschenen zoals "Prostituee v/m Amsterdam – weerbaar en zelfstandig" (2007) waarin staat beschreven hoe de werkomstandigheden van de prostituee eruit zouden moeten zien zodat zij/hij kan bepalen welke arbeidsvorm het best bij haar/hem past zonder dat daarbij sprake is van dwang. De aanpak van de criminele infrastructuur concentreert zich voornamelijk in het gebied van de Wallen en de Singel. In "Grenzen aan de handhaving" (2007) wordt gesteld dat er in het Wallengebied een concentratie is van criminogene functies, zoals coffeeshops, delen van de horeca en prostitutiebedrijven. Het Stadsdeel Centrum en de Centrale Stad willen op termijn af van die criminele infrastructuur en, teneinde de monocultuur te doorbreken, verloedering tegengaan, ruimte creëren voor hoogwaardige exploitatie en economische diversiteit. Binnen deze visie krijgt de reductie van het aantal raambordelen een nadrukkelijke plaats. Blijkens de recente "Strategienota Coalitieproject 1012; Hart van Amsterdam" (2008)¹ zouden er op termijn 239 van de in totaal ongeveer 500 ramen mogen overblijven. Alleen in de Oude Nieuwstraat en op de Oudezijds Achterburgwal en de zijstraten daarvan zou nog plaats kunnen zijn voor prostituees. In dit hoofdstuk worden de effecten beschreven van het sluiten van de raambordelen. Bij effecten is primair te denken aan verplaatsingseffecten binnen de totale prostitutiebranche. Gaan de prostituees bijvoorbeeld elders in Amsterdam een raam huren, vertrekken zij naar andere steden of zelfs naar het buitenland? Daarnaast worden gezien vanuit het perspectief van de prostituees, de neveneffecten van het sluiten van de ramen, zoals prijsstelling en arbeidsomstandigheden beschreven.² Naast de gehouden interviews zijn er ook gegevens van ruim 200 straatprostituees – verzameld door het Scharlaken Koord – relevant. Die worden in een aparte paragraaf besproken ter verdere onderbouwing van de gegevens uit de interviews. In de eerste paragraaf wordt de eerder opgestelde tussennotitie behandeld. Paragraaf twee handelt over de geconstateerde verplaatsingseffecten binnen en tussen prostitutiesectoren. De neveneffecten vormen het onderwerp van de derde paragraaf.

10.1 Aantal (gesloten) ramen

Op basis van de verkregen gegevens is het mogelijk om het aantal (gesloten) ramen in de drie gebieden waar de raambordelen liggen, vast te stellen. We presenteren hieronder een overzicht van het totale aantal ramen en het aantal gesloten ramen op basis van de gegevens van de Sector Bouwen en Wonen en informatie uit interviews.

In totaal waren er 509 raambordelen in Amsterdam, waarvan er inmiddels (peildatum september 2009) 102 zijn gesloten.³

Tabel 10.1 – Aantal (gesloten) ramen

Gebieden	Aantal ramen	Aantal gesloten ramen	Restant
Wallen	371	81	290
Singelgebied	95	21	74
Ruysdaelkade	43	0	43
Totaal	509	102	407

Bron: Stadsdeel Amsterdam Centrum, Sector Bouwen & Wonen en interview

10.2 Tussennotitie

Begin 2009 is er een tussennotitie verschenen waarin de voorlopige resultaten zijn beschreven (Van Wijk et al., 2009). Daarbij is ervoor gekozen om de aannemelijkheid van zeven scenario's te onderzoeken. Die scenario's staan hieronder vermeld.

De prostituees van de gesloten ramen:

- Scenario 1: zijn uit de prostitutie gestapt.
- Scenario 2: zijn naar andere steden uitgeweken om daar achter de ramen te werken.
- Scenario 3: hebben bij andere exploitanten in Amsterdam een raam gehuurd.
- Scenario 4: zijn voor zichzelf begonnen.
- Scenario 5: zijn voor een escortbureau gaan werken.
- Scenario 6: zijn in een club gaan werken.
- Scenario 7: zijn in de overige vormen van prostitutie gaan werken

Uit de eerste bevindingen komt naar voren dat de prostituees niet stoppen nadat de ramen zijn gesloten. Uitzonderingen daargelaten, blijft het overgrote deel werkzaam in de prostitutie. Het grootste deel van de prostituees van wie de ramen zijn gesloten, lijkt bij andere exploitanten van raambordelen, vooral in Amsterdam, een raam te huren. Raamprostituees zullen na sluiting van de raambordelen niet in een club, privéhuis of bij escortbureaus gaan werken, omdat ze hun zelfstandigheid niet snel willen opgeven. Bij deze eerste bevindingen past het voorbehoud dat de informatie voornamelijk verkregen is van respondenten die zicht hebben op de raamprostitutie. De overige sectoren ontbraken, waardoor het toetsen van de bevindingen moesten worden opgeschort tot het vervolg van het onderzoek. Na het optekenen van de eerste bevindingen is ook in de andere sectoren onderzoek gedaan en in dat verband is ook aan respondenten gevraagd wat zij zien van eventuele verplaatsingseffecten als gevolg van het sluiten van de raambordelen. Met betrekking tot dit onderwerp is informatie toegevoegd over 202 geënquêteerde raamprostituees.

10.3 Verplaatsingseffecten

In deze paragraaf beschrijven we de bevindingen over de verplaatsingseffecten uit het totale onderzoek. Daarbij worden uiteraard ook de gegevens uit de tussennotitie betrokken en zo nodig aangevuld, genuanceerd of aangepast conform de resultaten uit interviews met respondenten.

10.3.1 Doorgaan in het prostitutieberoep

De belangrijkste constatering is dat de prostituees van wie 'hun' ramen zijn gesloten, blijven doorwerken als prostituee. De prostituees stoppen dus niet met het werk. Die bevinding is niet veranderd sinds de tussennotitie. De vrouwen blijven werkzaam in de prostitutie, omdat zij geen baan buiten de prostitutie willen en kunnen vinden, zo komt duidelijk naar voren in de gehouden interviews. De verdiensten vormen een belangrijke drijfveer om als prostituee te blijven werken. Daarnaast speelt mee dat veel prostituees geen of nauwelijks opleiding hebben gevolgd, waardoor hun kansen op de arbeidsmarkt klein zijn. De inkomsten uit de prostitutie zijn nodig om hun kosten voor levensonderhoud en/of van hun familie in het buitenland te betalen. De meeste vrouwen kunnen het zich niet permitteren om te stoppen.

Het feit dat de vrouwen over het algemeen genomen niet uit de prostitutie stappen na sluiting van hun ramen laat onverlet dat jaarlijks tientallen vrouwen wel besluiten om te stoppen met het werk als prostituee. Instanties als het Scharlaken Koord en sinds 2008 ook P&G292 bieden prostituees de mogelijkheid om met hulp uit de prostitutie te stappen. Vaste contacten met uitzendbureau Randstad moeten ertoe leiden dat deze vrouwen op termijn een baan buiten de prostitutie krijgen. Uit gegevens van het Scharlaken Koord blijkt dat zij op jaarbasis ongeveer 100 vrouwen begeleiden. Een deel daarvan stapt eruit (ongeveer een kwart tot een derde) of overweegt dat.⁴ Dit lijkt een tamelijk stabiel aantal over de afgelopen jaren. Het gaat dan voornamelijk om Nederlandse vrouwen van eind twintig jaar die het prostitutiewerk zat zijn. Ze beseffen dat ze dit niet de rest van hun leven willen doen. Sinds de start van P&G292 in april 2008 zijn daar ten tijde van het onderzoek 31 vrouwen die uit de prostitutie willen stappen, geregistreerd.⁵ De sluiting van de ramen heeft al met al (vooralsnog) geen merkbare invloed gehad op het aantal vrouwen dat uit de prostitutie stapt. Het is uiteraard mogelijk dat de vrouwen die al van plan waren om te stoppen door de sluiting van de ramen een extra duwtje in de rug krijgen om definitief te stoppen met het beroep van prostituee.

In de interviews met verschillende raamprostituees komt naar voren dat sommigen die te maken hebben gehad met sluiting van hun ramen wel tijdelijk kunnen of moeten stoppen. Deze prostituees hebben vaak jaren bij dezelfde exploitant een raam gehuurd. Het lukt hen niet of zeer moeilijk (fors gestegen raamprijzen; zie verderop) om een raam bij een andere exploitant te huren. De voornaamste reden is hun (donkere) huidskleur. De exploitanten willen volgens de vrouwen liever jonge, blanke meisjes uit bijvoorbeeld Hongarije. Als zelfstandige (lees mondige), donkere prostituees worden ze geweerd door de exploitanten. Een van deze vrouwen wordt momenteel onderhouden door haar vriend, een ander gaat voor een periode terug naar haar geboorteland. Ze zouden graag weer een raam willen huren.

Intermezzo – Rondgang langs de ramen

Vier Roemeense vrouwen die aan het werk zijn in de ramen vertellen dat ze graag ander werk willen doen maar dat dit lastig is omdat ze in Nederland alleen als zelfstandige mogen werken. Een van de vrouwen wil graag als barvrouw werken maar werken in de horeca is geen optie voor haar. Ook zeggen ze dat als ze wel iets anders mogen doen het moeilijk is om ander werk te vinden omdat ze de taal niet spreken en een baantje als schoonmaakster zien ze niet echt zitten. Ze hebben geen opleiding, maar willen wel graag geld verdienen. In Roemenië waren ze erg arm en ze werken hier voor het geld. Ook zeggen ze dat het moeilijk is om iets anders te vinden als je geen pooier hebt die je kan helpen. De vrouwen weten simpelweg niet hoe ze het moeten aanpakken als ze willen stoppen. Bron: Interviews.

Als gesproken wordt over werkzaam blijven in de prostitutiebranche kan het aspect van de mensenhandel niet onvermeld worden gelaten. In vorengenoemd intermezzo alsook uit het vorige hoofdstuk komt duidelijk naar voren dat pooiers een essentiële rol hebben in de gedwongen prostitutie. Een deel van de bevinding dat de vrouwen blijven werken als prostituee is terug te voeren op het gedwongen karakter ervan. In het bijzonder de prostituees uit Oost-Europa vormen een risicogroep. Tegelijkertijd vormen zij momenteel het grootste deel van het totale aantal raamprostituees in Amsterdam. Met andere woorden, de overweging om eventueel te stoppen, is voor hen geen optie, komt bij hen niet in beeld. Daarnaast zijn ook andere blokkades van toepassing zoals een gebrek aan alternatieven en achtervang. Die blokkades zijn echter geen oorzaak maar gevolg van het worden gedwongen.

10.3.2 Werken in resterende raambordelen in Amsterdam

De bevinding dat als de prostituees blijven werken in de prostitutie dat meestal gebeurt in de resterende raambordelen in Amsterdam is ongewijzigd gebleven. Op basis van de gevoerde gesprekken met de deskundigen én prostituees is duidelijk geworden dat de raamprostitutie een tamelijk op zichzelf staande sector is. De raamprostituees zullen niet snel overstappen naar bijvoorbeeld een club; zij verliezen daarmee hun zelfstandigheid en een deel van hun inkomen dat ze zouden moeten afstaan aan de clubeigenaar. Deze redenering veronderstelt volledige handelingsvrijheid bij de vrouwen. Voor een (klein) deel van de raamprostituees zal dat zeker opgaan. Voor het andere deel, met name de vrouwen uit Oost-Europa en de jonge, Nederlandse slachtoffers van de zogenoemde loverboys, is die vrijheid er niet. Hen wordt, zoals eerder gesteld, geen andere keuze gelaten dan te blijven werken in de raamprostitutie. Door het werken in de raambordelen zijn de prostituees zichtbaar voor de pooiers, die zodoende gemakkelijk controle en toezicht kunnen houden.

De prostituees van wie de ramen zijn gesloten, zijn grotendeels in de prostitutie werkzaam gebleven en hebben elders in Amsterdam een raam gehuurd. Er zijn echter wel verschillen te zien in de onderscheiden prostitutiegebieden (Singel, Wallen en Ruysdaelkade) en de prostituees die in die gebieden werkzaam zijn. Zowel de geïnterviewde prostituees als respondenten van hulpverleningsorganisaties geven aan dat de prostituees die in het Singelgebied werken, bij voorkeur geen raam zullen huren op de Wallen. Dat vinden zij te ordinair. Ze staan er te koop voor al die toeristen. Dit geldt voor de wat oudere, vaak autochtone Nederlandse en Zuid-Amerikaanse prostituees. Op de Wallen werken andere prostituees, die bovendien onder de prijs werken, en er komt een ander type klanten (veel toeristen).

De vrouwen die op de Wallen werken, zullen op hun beurt niet op de Ruysdaelkade willen werken, ook omdat dat gebied een eigen karakter heeft. Kortom, de verplaatsing na sluiting van de ramen vindt vanwege de uniciteit van de gebieden (ligging, populatie vrouwen en type klanten) vooral binnen de gebieden zelf plaats.⁶ Dat laat echter onverlet dat er prostituees in diverse gebieden werken. Uit de interviews wordt duidelijk dat het hier voornamelijk gaat om gedwongen prostitutie. 'Een raam is niet zomaar een raam, de sfeer in het werkgebied is bepalend alsook de exploitanten en de klanten', zo vertellen prostituees ons. De grootte en netheid van de kamer zelf zijn minder belangrijke criteria. Vrijwel elke geïnterviewde respondent wijst direct op de grote verschillen tussen de raamgebieden in de stad Amsterdam. Een prostituee die eerder in het Singelgebied heeft gewerkt, zal niet snel terug te vinden zijn achter een raam op de Wallen. De uitstraling en karakter van het *Red Light District* zijn anders dan die van het Singelgebied of bijvoorbeeld het Oude Kerkplein.

10.3.3 Raam huren buiten Amsterdam

Volgens verschillende sleutelinformanten heeft een klein aantal vrouwen een raam buiten Amsterdam gehuurd en/of doet dat nog steeds. Hoewel het als een algemene tendens beschouwd kan worden dat prostituees ook buiten Amsterdam werkzaam kunnen zijn, geldt dat een (onbekend) deel van de prostituees waarvan de ramen zijn gesloten noodgedwongen op zoek is gegaan naar een werkplek achter een raam in een andere stad of gemeente. De (tijdelijke of gedeeltelijke) verplaatsing naar buiten Amsterdam die voor een deel van de prostituees opgaat, kan als direct gevolg van de sluiting worden gezien. De reden voor het zoeken van een werkplek buiten Amsterdam is echter niet zozeer gelegen in een mogelijke schaarste van het aantal ramen in de stad maar eerder in een zoektocht van de individuele prostituee naar een alternatieve werkplek waar zij zich 'prettig' voelt.

Intermezzo – Huren van ramen in andere steden

'Toen mijn raam dichtging, heb ik in Den Haag en Haarlem gewerkt maar ben daar snel weer van teruggekomen omdat ik daar nauwelijks klanten kreeg; in Den Haag zijn er nauwelijks klanten en in Haarlem is het een hele andere sfeer dan in Amsterdam, daar is het heel erg rustig en lijkt de raamprostitutie meer een relaxbusiness dan in Amsterdam het geval is.' Bron: Respondent.

Er is gesproken met vrouwen die op zoek zijn gegaan naar een werkplek achter een raam in een andere stad, zoals Den Haag, Alkmaar, Utrecht en Groningen maar ook in Belgische steden zoals Brussel en Antwerpen. Een nadeel van het werken in een andere stad of zelfs ander land is volgens de prostituees dat het reistijd en reiskosten met zich meebrengt. Een veelgehoorde opmerking is dat prostituees niet zozeer permanent vertrekken naar buiten Amsterdam, maar dat ze tijdens evenementen of bijvoorbeeld congressen een aantal dagen elders gaan werken omdat er dan meer garantie is op klanten. Hoewel er ongetwijfeld vrouwen zullen zijn die niet meer zijn teruggekeerd in de Amsterdamse raamprostitutie na het sluiten van de ramen, zullen de meeste prostituees naar verwachting terugkeren naar Amsterdam omdat ze in de andere steden op langere termijn niet vinden wat ze zoeken.

Intermezzo – Amsterdam is the place to be

‘Amsterdam is nog steeds de beste plek om te werken ook al is de markt sinds het sluiten van de ramen hier krap geworden, Amsterdam is the place to be’. Bron: Respondent.

Navraag bij andere steden in Nederland waar raamprostitutie is⁷, leert allereerst dat het bij gebrek aan registratie onmogelijk is te toetsen of vrouwen die eerder achter een raam in Amsterdam werkzaam waren hun heil hebben gevonden in een andere stad. Alleen Den Haag geeft aan dat er wel een vermoeden bestaat dat er Amsterdamse raamprostituees zijn komen werken maar dat het geen substantiële uitwaaiering lijkt te zijn. De overige bevroagde gemeenten stellen dat zij geen signalen hebben gehad over vrouwen die uit Amsterdam afkomstig zouden zijn.

De tendens dat ook andere steden zoals Alkmaar te maken hebben met sluiting van de ramen, maakt dat de mogelijkheden voor de raamprostituees buiten Amsterdam eveneens beperkt worden. Een van de prostituees merkt in dat kader op dat ze in Utrecht geen voet aan de grond kon krijgen omdat de ramen allemaal vergeven waren. ‘Het is als een carroussel; als het in een bepaalde stad niet loopt, vertrekt de prostituee naar andere steden, hetzij uit eigen beweging, hetzij gedwongen’, aldus een van de gemeenten.

Een van de prostituees die we spraken, is na sluiting van haar raam in het Singelgebied op de Ruysdaelkade gaan werken; de Wallen waren geen alternatief voor haar en hoewel de Ruysdaelkade in haar ogen eveneens een minder aantrekkelijke werklocatie is, werkt ze daar liever dan in een andere stad. Amsterdam is de voorkeursstad van veel van de vrouwen, zo leren ook veel van de interviews met andere respondenten ons. Zowel klanten als de prostituees zelf associëren Amsterdam eerder met prostitutie dan een andere Nederlandse stad, de markt is daardoor in Amsterdam het aantrekkelijkst. De prostituees, maar ook de exploitanten die we hebben gesproken, geven aan dat Amsterdam vooral interessant is omdat er naast de normale klandizie nergens zoveel toeristen komen; het is een gegarandeerde klandiziestroom die je in andere steden niet terugziet.

Intermezzo – Sluiting tippelzone Theemsweg

De sluiting van de tippelzone op de Theemsweg heeft niet tot gevolg gehad dat de prostituees die daar actief waren massaal hun toevlucht hebben gezocht tot de straatprostitutie. Slechts incidenteel worden vrouwen van de Theemsweg op straat aangetroffen of zijn ze achter het raam gaan werken. Veel van de individuele prostituees van de Theemsweg zijn uit het zicht verdwenen. Een deel is het land uitgezet of uit zichzelf naar het buitenland vertrokken, een ander deel is uitgeweken naar (tippelzones in) andere steden in Nederland (zoals Utrecht en Den Haag). Bron: Korf et al. (2005).

Intermezzo – Casus Arnhem

In Arnhem zijn er volgens enkele geïnterviewde respondenten in het verleden ongeveer 240 raambordelen geweest (bekend als ‘Spijkerkwartier’). Er werkten veel Spaanstalige vrouwen uit de Dominicaanse republiek, vrouwen uit Thailand, Litouwen, Letland en Afrika (Ghana en Nigeria) en Duitsland. In het begin werkten er in Arnhem voornamelijk Nederlandse vrouwen, die zijn in de loop der jaren verdwenen. De prostituees waren erg honkvast. Sommige pros-

tituees woonden boven hun raam. Een groot deel woonde echter buiten Arnhem. Af en toe kwamen er nieuwe prostituees die voor een paar uurtjes huurden. In de loop der jaren zijn de ramen afgeschafte en dichtgegaan; de laatste ramen in 2006. Een zeer beperkt deel is uit de prostitutie gestapt. Het gaat dan om de oudere prostituees en om de prostituees die over goede opleidingspapieren beschikken om buiten de prostitutie te gaan werken. De grootste groep heeft geprobeerd om in andere steden een raam te huren: Nijmegen, Doetinchem, Den Haag, Utrecht en Amsterdam (met name het Singelgebied), maar omdat Arnhem zo'n hechte gemeenschap was, wilden maar weinig prostituees ergens anders werken, ze konden daar niet aarden. Andere vrouwen, vooral degenen uit het voormalige Oostblok en Spaanstaligen, hebben in zogenoemde Eroscentra in Duitsland werk gevonden. Een aantal vrouwen uit de Dominicaanse Republiek is teruggeshaan naar hun land van herkomst en wacht op het moment dat er in Arnhem mogelijkheden zijn voor prostitutie en dan komen ze terug, zo is de verwachting. Tot slot is een beperkt aantal prostituees ondergronds geshaan. Zij zijn blijven werken in de voormalige rosse buurt van Arnhem en werken illegaal (aan huis). Ook in andere wijken van Arnhem wordt illegaal prostitutie bedreven in woonhuizen. Nader onderzoek naar deze ontwikkeling ontbreekt echter. De gemeente herkent de ondergrondse situatie niet, zo blijkt uit navraag bij de gemeente Arnhem. Bron: Diverse interviews.

10.3.4 Verplaatsing naar de escort

Verplaatsing naar de escortservice als gevolg van het sluiten van raambordelen komt volgens respondenten eveneens voor een beperkt deel van de prostituees voor. Voor de prostituees die zelfstandig en onafhankelijk achter het raam werken, lijkt het zeer onwaarschijnlijk dat zij vanwege sluiting van de ramen de switch naar een escortbureau maken. Raamprostitutie biedt de prostituees de meeste veiligheid (in relatie tot de klanten⁸), de beste werkomstandigheden en levert het meeste geld op. Daarnaast tellen zelfstandigheid en vrijheid van het inplannen van werktijden voor hen bij de keuze voor de raamprostitutie zwaar mee.

Intermezzo – Andere zelfstandigheid

'De ramen hebben een hoge status vanwege de zelfstandigheid, vrouwen ruilen die zelfstandigheid niet in voor minder zelfstandigheid. Bovendien zijn de verdiensten die ze overhouden van het werken in de ramen vele malen interessanter dan wat ze overhouden aan werken voor een escortbureau.' Bron: Respondent.

Bij een escortbureau is niet alleen de zelfstandigheid minder maar is zeker ook de veiligheid veel minder gegarandeerd. We hebben vrouwen gesproken die een 'uitstapje' hebben gemaakt naar een escortbureau maar daar zeer slechte ervaringen hebben opgedaan vanwege het geweld dat hen is aangedaan. Sommige vrouwen noemen escortbureaus zelfs ronduit gevaarlijk.

Intermezzo – Risico's

'Ik heb heel kort bij een escortbureau gewerkt maar ben toen door een klant mishandeld. Er is geen toezicht en bescherming en je weet nooit waar je terechtkomt. Je loopt dan niet alleen het risico mishandeld te worden maar ook om je geld niet te krijgen.' Bron: Respondent.

Vanuit de interviews met respondenten die zicht hebben op de escortsector is duidelijk geworden dat de escortvrouwen ook in die betreffende sector starten (via mond-tot-mond-reclame) en geen verleden hebben van raamprostitutie. Deze prostituees hebben echter niet of in elk geval minder dan de raamprostituees te maken met pooiers en kunnen zelfstandig de beslissing nemen om in de escort te werken. Dat ligt anders voor de prostituees waar de keuze voor de ramen minder door hunzelf is bepaald maar door een pooier. Een overstap van de ramen naar een escortbureau is bij deze raamprostituees een reële optie. De gedwongen vrouwen zullen volgens enkele respondenten voornamelijk in de illegale escort werkzaam zijn (zie vorig hoofdstuk). Op basis van de verrichte onderzoeksactiviteiten lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat dit geen verband houdt met sluiting van de raambordelen. Deze categorie slachtoffers wordt op alle mogelijke manieren uitgebuit; werken in een raambordeel of als illegale escort zijn in die zin inwisselbaar.

10.3.5 De prostituees zijn voor zichzelf begonnen

Voor raamprostituees met een vaste klandizie is het een optie om voor zichzelf te beginnen door klanten thuis of in een hotel te ontvangen. Praktische problemen en bezwaren staan dit alternatief voor de ramen echter in de weg waardoor dit scenario volgens enkele sleutelinformanten en prostituees vrij onwaarschijnlijk is maar mogelijk bij een beperkte groep wel voorkomt.

Grofweg zou daarbij een onderscheid gemaakt kunnen worden tussen prostituees die kiezen voor het beroep, volledig eigen baas zijn en geen risico's willen lopen versus vrouwen die op minder zelfstandige en soms ook minder vrijwillige basis in de prostitutie werkzaam zijn. Hiermee bedoelen we prostituees die voor een pooier werken. De prostituees die vanwege sluiting van de ramen op zoek zijn naar een andere werkplek kunnen samen met of op aandringen van hun pooier kiezen om 'voor zichzelf te beginnen' en via 06-advertenties op afspraak te werken. Voor deze groep geldt echter dat de taal voor hen een barrière is om via een eigen 06-nummer klanten te werven. Wordt er op deze wijze wel door de pooier bemiddeld dan spreken we eerder van een (illegale) vorm van escort.

Spreken we over de volledig onafhankelijke, vrijwillige raamprostituees dan geldt dat zij doorgaans kiezen voor de ramen omdat het onder andere de meest zichtbare sector binnen de prostitutiebranche is en daarmee een zeker veiligheidsniveau biedt voor de vrouwen (in relatie tot de klanten). Hoewel zich vanzelfsprekend ook in de ramen onveilige situaties kunnen voordoen, kent de raamprostitutie een bepaalde veiligheidsstatus door de sociale controle van collega's, exploitanten en beheerders, hulpverlenende instanties en controle-rende diensten. Door zelfstandig te opereren via een 06-nummer loopt de prostituee een hoog risico op onveilige situaties. Een praktisch probleem daarnaast is dat de prostituees moeten kunnen beschikken over een werkplek. Thuis ontvangen, is vaak te opzichtig en niet voor alle prostituees een optie wanneer er ook nog een gezin woont. Een hotelkamer is dan de meest voor de hand liggende keuze. Voor een prostituee die beschikt over een eigen, vaste klandizie zal het voortzetten van haar diensten op andere plekken dan achter het raam een interessanter alternatief zijn dan een escort, club of raam op een minder aantrekkelijke locatie. Dat maakt dat de overstap van het raam naar een zelfstandige werkwijze via 06 een reëel scenario is voor een deel van de prostituees.

Intermezzo – Thuiswerkers

'Ik weet dat sommige vrouwen die eerder achter het raam werkten nu vanuit huis werken en met hun 06-nummer adverteren in de krant.' Bron: Respondent.

10.3.6 Verplaatsing naar een club of privéhuis

Een andere denkbare beweging die ten gevolge van het sluiten van de ramen kan ontstaan, is de overstap van de ramen naar de clubs. Waar de verplaatsing naar de escort in elk geval voor een deelgroep een reële optie lijkt te zijn, is de overstap naar de clubs voor de raamprostituees niet waarschijnlijk gebleken in dit onderzoek. Meerdere prostituees die we spraken, gaven stellig aan dat ze nooit de overstap zullen maken naar een club. Een eerste argument voor prostituees om niet in een club te willen werken, is het verlies van zelfstandigheid die ze in de ramen kennen en ten tweede het moeten delen van de verdiensten. De keuze voor het werken in de ramen is onder andere gelegen in het 'snelle geld'. Zoals een van de prostituees aan ons beschreef, vergt het werken in een club veel meer van een prostituee omdat je meer moet investeren in de klanten.

Intermezzo – Werken in een club

'In de ramen doe je 'je ding', in clubs moet je veel meer en langer contact hebben met de mannen. Daarbij is het financieel niet aantrekkelijk, je moet altijd een deel van je inkomsten afdragen aan de clubeigenaar en bovendien moet je over het deel dat je zelf overhoudt ook nog belasting betalen.' Bron: Respondent.

Ook voor de vrouwen met pooiers is een overstap van het raam naar een club geen interessant alternatief vanwege de betalingsverplichtingen die de prostituee heeft aan de clubeigenaar. Op basis van de bezoeken aan de clubs en privéhuizen en de aldaar gehouden gesprekken met beheerders en prostituees kunnen we stellen dat er geen verplaatsingseffecten waarneembaar zijn door sluiting van de raambordelen.

10.3.7 Verplaatsing naar overige vormen van prostitutie

Het sluiten van de ramen kan tenslotte een verplaatsing betekenen van de raamprostituees naar overige vormen van prostitutie waar veel minder zicht op is. Daarmee doelen we op bijvoorbeeld theehuizen, koffiehuisen, massagesalons en kapsalons. Dit betreft illegale c.q. ondergrondse vormen van prostitutie. Uit interviews zijn geluiden naar voren gekomen dat er in het 'ondergrondse circuit' ontwikkelingen gaande zijn. Een aantal trends daarbinnen zijn prostituees die zich in bars, restaurants, hotels en discotheken ophouden maar ook Turkse koffiehuisen en massagesalons zijn veelgehoorde locaties waar prostitutie wordt aangeboden. In eerder onderzoek (o.a. Eysink Smeets et al., 2007) zijn deze ontwikkelingen al in beeld gekomen waardoor ook hier geen duidelijk en direct verband gelegd kan worden tussen het sluiten van de ramen en een eventuele toename van alternatieve vormen van prostitutie. Er is in dit onderzoek een duidelijke uitzondering hierop naar voren gekomen. Een van de bevroegde buurtregisseurs constateert met name rondom bepaalde Turkse koffiehuisen meer drukte van klanten. De buurtregisseur wijt dit direct aan het 'schoonvegen van de Wallen'. De prostituees zijn voornamelijk van Roemeense afkomst. Gegeven het betrekkelijk kleinschalige karakter van deze vorm van prostitutie (zie hoofdstuk 8), zal het verplaatsings-

effect qua omvang gering zijn. Er zijn dit onderzoek geen aanwijzingen gevonden als zouden prostituees vanuit de raambordelen naar de Chinese of Thaise salons zijn gegaan.

10.4 Raamprostituees aan het woord

Waar voornoemde bevindingen vooral zijn gebaseerd op gesprekken met respondenten vanuit diverse beroepen en functies laat een andere bron de kant van de prostituees goed zien. Een medewerkster van het Scharlaken Koord heeft een korte vragenlijst afgenomen onder 202 raamprostituees, met name in het Wallengebied (zie hoofdstuk 3). Een van de vragen aan de prostituees is wat hun plannen zijn als de prostituees te maken krijgen met sluiting van hun ramen en welke redenen zij hebben om in de prostitutie werkzaam te blijven. De antwoorden van de prostituees staan in tabel 10.2.

Tabel 10.2 – Plannen van prostituees na sluiting raambordelen

	aantal
Ander raam in Amsterdam	50
Ander raam buiten Amsterdam	1
Ander raam in/buiten Amsterdam	4
Ander raam in buitenland	1
Ander raam in Amsterdam en/of club	1
Club	1
Escort	0
Thuisprostitutie	0
Wel in prostitutie, maar weet niet wat	5
Totaal in prostitutie	63
(hoop op) ander werk	27
Stoppen (zwanger)	1
Terug naar buitenland	12
Totaal uit prostitutie	40
Weet niet	69
N.v.t.	30
Totaal	202

Bij de gegevens moet rekening worden gehouden met het feit dat de prostituees is gevraagd naar hun plannen; het is met andere woorden een hypothetische vraag waarvan niet duidelijk is of de prostituees uiteindelijk uitvoering aan hun plannen zullen geven. Niettemin laten de antwoorden overeenkomsten zien met de bevindingen uit de interviews. Ongeveer de helft van de respondenten geeft aan niet te weten wat ze zullen doen of er is 'niet van toepassing' aangekruist. Deze laatste categorie is van mening dat hun ramen niet worden gesloten. Bij de prostituees die het niet weten, is het niet duidelijk wat hiervan de oorzaak c.q. achtergrond is. Het kan zijn dat zij niet eerder over deze kwestie hebben nagedacht en/of zij over onvoldoende alternatieven beschikken om een andere keuze te maken dan het werk als raamprostituee. Een van de geïnterviewde respondenten aan wie deze bevinding is voorgelegd, stelt dat dit een antwoord zal zijn van vrouwen die tot prostitutie worden gedwongen en in feite niet anders weten en kunnen bedenken wat zij anders zouden doen. Van ongeveer de helft die wel weet wat ze zou doen na sluiting van de ramen blijft ruwweg twee derde werkzaam in de prostitutie. Het grootste deel van hen zou een ander raam in Amsterdam gaan huren. Conform de bevindingen vanuit de interviews zoekt een enkeling haar heil buiten Amsterdam of in een andere prostitutiesector. Van degenen die uit de prostitutie willen stappen, wil een deel ander werk zoeken of hoopt op een baan buiten de prostitutie. Opvallend is ook dat twaalf prostituees aangeven terug te gaan naar hun vaderland en dat het in veel gevallen gaat om Dominicaanse vrouwen. De prostituees is tevens gevraagd wat de redenen (zouden) zijn om in de prostitutie werkzaam te blijven (zie tabel 10.3).⁹

Tabel 10.3 – Redenen om in prostitutie werkzaam te blijven (aantal keer genoemd)

	Aantal	Percentage
Voor het geld	192	95
Vindt het werk leuk	3	2
Voor de aandacht	8	4
Voor de kick	1	0.5
De stap is emotioneel te groot	41	20
Wordt gedwongen	16	8
Geen opleiding	43	21
Geen alternatief	123	61
Spreekt geen Nederlands	157	78
Geen kennis over Nederland	70	35
Mag geen ander werk doen	106	53

Bijna alle prostituees geven aan omwille van de verdiensten in de prostitutie werkzaam te blijven. Vrijwel niemand vindt het werk leuk, doet het voor de kick of om aandacht te krijgen. Daarnaast zegt een belangrijk deel van de prostituees dat ze in feite niets anders kunnen: geen alternatief zien, geen Nederlands spreken en geen ander werk mogen doen in ver-

band met hun verblijfsvergunning. Acht procent geeft aan gedwongen te worden. Bij dit percentage moet worden bedacht dat de vrouwen dat kenbaar hebben gemaakt tegen een hulpverlenster; zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, zal dit slechts het topje van de ijsberg zijn, want vrijwel geen enkele prostituee zal daarover durven of willen praten.

10.5 Neveneffecten

Naast het voorkomen van verplaatsingseffecten is tevens nagegaan welke andere gevolgen de sluiting van de raambordelen heeft voor de prostituees in kwestie. In de gesprekken met de respondenten, in het bijzonder de prostituees, zijn verschillende gevolgen van het sluiten van de ramen aan de orde gekomen.

Voor de overgebleven exploitanten betekent de sluiting van ramen een verbetering van hun bedrijfsresultaten. Eén van de effecten is namelijk dat de prijzen van de ramen in korte tijd fors zijn gestegen. Deze prijsstijgingen variëren per exploitant maar kunnen oplopen tot ongeveer 30 procent. Bij een van de exploitanten bedroeg voor sluiting van de ramen de huur voor een raam (voor 1 shift/dienst van 8 uur) rond de 90 euro, nu is dat 120 euro. De exploitanten kunnen zich die prijsstijging veroorloven want de vraag is gestegen bij een in aantal minder geworden aanbod. Hierbij wordt aangetekend dat de btw-heffing voor een deel de prijsstijging kan verklaren.

Een ander effect is dat de bezettingsgraad van de ramen is toegenomen, althans bij een van de exploitanten, die sinds de sluiting van de ramen en vanwege de toegenomen vraag op een aantal dagen van twee naar drie shifts is gegaan (deze derde shift loopt van 04.00-08.00 uur).

Op basis van interviews met zowel prostituees als anderen is duidelijk geworden dat sluiting van de ramen nog meer negatieve gevolgen heeft.¹⁰ Door de toegenomen huurprijs en de lagere verdiensten¹¹ moeten de prostituees langer werken om iets te verdienen. En in bepaalde gevallen moeten ze ramen voor een langere periode huren teneinde verzekerd te zijn van een werkplek. Prostituees moeten derhalve over de benodigde financiële middelen beschikken om voor langere tijd te huren en hebben tegelijkertijd minder vrijheid. Voor prostituees die eerder een vast raam hadden en voor een deel van het jaar teruggingen naar het land van herkomst voor het gezin, heeft de onrustige markt van de raamverhuur tot gevolg dat zij er minder lang tussenuit kunnen en willen. Zij zijn bang dat zij na een lange periode van afwezigheid geen (geschikt) raam meer kunnen huren.

Intermezzo – Sofia aan het woord

Sofia is achter het raam gaan werken op de Bergstraat. 'Daar had ik het vreselijk naar mijn zin, ik voelde me er veilig, de exploitant was goed voor me en ik had veel klanten'. Toen daar de ramen gingen sluiten, is ze op zoek gegaan naar alternatieve locaties. De Wallen (het red light district) waren voor haar geen goed alternatief. Volgens Sofia zijn er geen vrije kamers meer op de Wallen en bovendien zijn de kamers te duur. 'In het Red Light District betaal je van 7-7 uur 220 euro voor een kamer terwijl ik eerder in de Bergstraat 85 euro betaalde'. Daarbij gaat het Sofia niet alleen om de prijzen maar zijn de Wallen als locatie voor haar onaantrekkelijk; 'ik wil het daar niet eens proberen, het zijn heel andere klanten die daar komen en de sfeer is vervelend, het is daar ook gevaarlijk'. Bron: Respondent.

Ook komt het voor dat prostituees de beheerders van de ramen extra geld (bovenop de huur van het raam) betalen om verzekerd te zijn/blijven van de werkplek. Die extra bedragen kunnen variëren van 5 euro per dag (voor een pakje sigaretten) tot een eenmalige betaling van honderden euro's.

Intermezzo – Wendy aan het woord

Bij de ramen aan de Korte Korsjespoortsteeg en de Oude Nieuwstraat krijgt ze geen kans om een raam te huren. 'In eerste instantie vindt de exploitant het prima maar zodra ik zeg dat ik Roemeense ben, gaat de deur dicht. Bulgaarse en Roemeense meisjes worden geweerd omdat de exploitanten veronderstellen dat wij alleen maar problemen met ons meebrengen en allemaal in handen zijn van loverboys en souteneurs, dat steekt ons, we voelen ons daardoor gestigmatiseerd'. Nu werkt ze sinds het sluiten van de ramen in het Singelgebied op de Ruysdaelkade. Daar betaalt ze naar eigen zeggen 140 euro voor een kamer (55 euro meer dan daarvoor aan het Singelgebied). Aan de Ruysdaelkade komen echter veel minder klanten dan ze gewend was in het Singelgebied. 'Er zijn avonden dat er niemand komt, dan heb ik dus huur betaald en niets verdiend'. Ze draait wekelijks vijf werkdagen van 6-6 om iets over te kunnen houden. 'Het is harder werken, ik heb daar minder klanten en moet meer betalen. Het vergt veel van me, ik moet meer geven en voel me nu een zombie'. Bron: Respondent.

De prostituees die te maken hebben gehad met sluiting van hun ramen, in het bijzonder in het Singelgebied, zijn aangewezen op de overgebleven exploitanten. De prostituees die wij hebben geïnterviewd, zijn daarover niet te spreken.¹² In de eerste plaats zijn de kamers minder net. Ze moeten – in tegenstelling tot wat sommigen gewend waren – zelf hun kamer schoonmaken. Die tijd gaat af van de tijd die ze aan klanten kunnen besteden. In de tweede plaats bieden de overgebleven exploitanten (veel) minder controle en bescherming. Waar de voormalige exploitanten en beheerders toezicht hielden op de prostituees en klanten, zijn de andere beheerders in de optiek van verschillende respondenten minder begaan met de prostituees. In de derde plaats moeten de prostituees door de snelle roulatie van de huurders elke dag hun spullen uit de kluis mee naar huis nemen. De tendens onder verschillende respondenten is dat de exploitanten en beheerders hun best niet hoeven te doen om prostituees aan zich te binden, omdat ze de ramen toch wel verhuren.

Een ander gevolg van sluiting van de ramen is dat de macht van de resterende exploitanten is vergroot ten koste van de (arbeidsrechtelijk en sociale) positie van de prostituee, want er is meer krapte op de markt van de raambordelen. Dit komt tot uiting in voordelen voor de exploitant als meer inkomsten door stijging van de huurprijzen. Voor de prostituees zijn de nadelen langere huurperiodes, langere werktijden, extra betalingen om verzekerd te zijn van een raam en minder vrijheid op hun werkplek. Er is bovendien meer onderlinge concurrentie. Er zijn prostituees die ver onder de gangbare prijs van 50 euro hun diensten aanbieden. Dat kan de positie van de prostituee verslechteren.

Intermezzo – Buurtbewoners over het sluiten van de ramen

De buurtbewoners van het Singelgebied vinden het sluiten van de ramen een slecht idee, omdat daarmee het probleem, namelijk tegengaan van de georganiseerde misdaad, niet wordt opgelost. Eerder wordt het tegenovergestelde bereikt. Want de ramen boden een goede mogelijkheid voor (sociale) controle van de vrouwen onderling en door de exploitant. Het is met andere woorden goed zichtbaar. Door het sluiten van de ramen wordt een deel juist minder zichtbaar en dus minder controleerbaar. Ze noemen de Oost-Europese meiden die in allerlei kamertjes seksuele diensten moeten verlenen. Naar hun mening is er dan juist naar hun mening sprake van mensenhandel. Ze hebben geen enkel idee waar de vrouwen naartoe zijn gegaan van wie de ramen zijn gesloten. Bron: Observatie onderzoekers

Als er verder wordt gesaneerd in het aantal raambordelen kan de vraag worden gesteld welke exploitanten er uiteindelijk zullen overblijven. Van diverse respondenten hebben wij vernomen dat de exploitanten die de ramen hebben verkocht hun panden zeer goed hadden onderhouden, zorgden voor een goed beheer en een veilige werkomgeving van de prostituees. Kortom, exploitanten die professioneel leken om te gaan met hun vak, althans in relatie tot de prostituees.¹³ Verschillende respondenten denken dat er een verschraling in het aanbod zal optreden als er meer raambordelen dichtgaan. Illustratief is dat vooral de Dominicaanse vrouwen aangeven terug naar hun vaderland te zullen gaan als hun raam wordt gesloten. Over de eventuele verschraling bestaat echter geen eensgezindheid want er zijn ook respondenten die stellen dat het aanbod ook bij een klein aantal ramen nog voldoende (gevarieerd) is.

10.6 Resumé

Op basis van zowel de interviews als de gegevens uit de vragenlijsten over 202 raamprostituees kan worden gesteld dat de prostituees na sluiting van de ramen over het algemeen werkzaam blijven in de prostitutie. Voor de meesten is het geld de belangrijkste motivatie, maar het ontbreekt hen feitelijk aan alternatieven. Als 'hun' raam wordt gesloten, zouden ze binnen Amsterdam op zoek gaan naar een ander raambordeel, zo blijkt uit zowel de interviews met de respondenten als uit de gegevens van de geënquêteerde raamprostituees. De verplaatsingseffecten naar andere prostitutiesectoren als thuisprostitutie, clubs/privéhuizen en overige vormen lijken marginaal. Datzelfde lijkt op te gaan voor de verplaatsing naar overige steden, al dan niet in het buitenland. Verplaatsing naar de escort blijkt echter wel een optie, althans als wordt afgegaan op de geïnterviewde respondenten (uit de vragenlijst komt die ontwikkeling namelijk niet naar voren). Als er al sprake is van een overstap naar de escortsector zal dit vooral de prostituees treffen die in samenspel met of onder druk van een pooier in de ramen werkten en een goed alternatief zien in de escort. Voor prostituees die bewust en zelfstandig voor het werken in de ramen hebben gekozen, zou het werken bij een escortbureau een forse stap achteruit betekenen en een onaantrekkelijk alternatief vanwege het verlies van zelfstandigheid, vrijheid en verdiensten waardoor deze beweging voor deze groep sporadisch voor zal komen.

Sommigen stoppen (noodgedwongen) tijdelijk, maar willen blijven werken als prostituee en doen daar ook moeite voor. Een enkeling stopt definitief, maar dat lijkt een ontwikkeling te zijn die losstaat van de sluiting van de ramen hoewel de sluiting voor sommige prostituees een extra motivatie om 'eruit te stappen' kan vormen.

Wat betreft de neveneffecten (voor de prostituees) is te zeggen dat het sluiten van raambordelen goed voor de overblijvende exploitanten lijkt uit te pakken in termen van betere bedrijfsresultaten. Voor de prostituees is deze ontwikkeling echter minder gunstig in termen van hogere huurprijzen en minder zeggenschap over de wijze waarop ze willen werken en andere arbeidsomstandigheden.

Noten

1. Het omvat van oost naar west het gebied tussen de Singel en Gelderse Kade/Kloveniersburgwal en van noord naar zuid tussen de Prins Hendrikkade en het Muntplein/Nieuwe Doelenstraat – Dam – Damstraat – Oude Hoogstraat. Om precies te zijn, het postcodegebied 1012 (exclusief het stationseiland); uit: Grenzen aan de handhaving, 2007, p.4.
2. Nadrukkelijk wordt gesteld dat dit hoofdstuk geen betrekking heeft op aanpak van de wantoestanden, zoals aanpak van de georganiseerde misdaad als effect van het sluiten van de raambordelen.
3. Het grootste aantal ramen dat is gesloten, betreft de ramen van ondernemer Geerts (51 stuks). Overigens moet worden vermeld dat de sluiting van de raambordelen op vrijwillige basis is gebeurd. De ondernemers hebben hun panden te koop aangeboden aan de gemeente, die op haar beurt gebruik heeft gemaakt van deze gelegenheid om uitvoering te geven aan het reeds ingezette 1012-beleid. De onderzoekers hebben veel moeite gedaan om het exacte aantal (gesloten) raambordelen te achterhalen. Op het moment van het onderzoek (september 2009) waren de gegevens van sector Bouwen & Wonen het meest eenduidig.
4. Deze aantallen prostituees zijn echter niet te herleiden tot de verschillende prostitutiesectoren. Ook de eventuele relatie met sluiting van de ramen is niet duidelijk. De begeleiding van de vrouwen kan overigens ook betrekking hebben op praktische aangelegenheden, zoals advisering omtrent gezondheidskwesties en het zoeken van woonruimte. Met andere woorden, niet iedere prostituee die een beroep doet op de dienstverlening van het Scharlaken Koord wil stoppen met prostitutie.
5. Van een enkeling is er een duidelijk verband met het sluiten van de ramen in het 1012-gebied. Tezamen met het aantal vrouwen dat bij het Scharlaken Koord bekend is, lijkt het erop dat er in 2008 meer prostituees een beroep doen op begeleiding door de instanties in de breedste zin van het woord dan in de jaren ervoor.
6. Dit beeld veronderstelt dat de prostituees in alle gevallen zelfstandig kunnen beslissen of, waar en wanneer ze willen werken. In diverse gesprekken is naar voren gekomen dat dat niet geldt voor alle vrouwen. Met name van de jonge prostituees uit het voormalige Oostblok wordt gezegd dat zij werkzaam kunnen zijn in de verschillende gebieden (en op die manier ook vrijwel onopgemerkt dubbele diensten kunnen draaien).
7. Het betreft hier Deventer, Den Haag, Utrecht, Nijmegen en Groningen.
8. Hiermee wordt niets gezegd over het aspect veiligheid in relatie tot eventuele mensenhandel.
9. Aangezien zij meerdere redenen konden aangeven, is het totaal meer dan honderd procent.
10. In het hoofdonderzoek proberen we hier meer zicht op te krijgen.
11. De standaardprijs lag op ongeveer 50 euro. Er werken nu vrouwen, met name op de Wallen, die voor 20 euro hun diensten aanbieden.

12. Het kan zijn dat andere prostituees andere ervaringen hebben met exploitanten.
13. Voor de goede orde merken we op dat wij geen onderzoek hebben gedaan naar de effecten van de inspanningen van het Van Traa-team.

Deel V Conclusies

11 Conclusies

In dit laatste hoofdstuk worden de conclusies gepresenteerd. In de eerste paragraaf herhalen we kort de methoden van onderzoek. In de tweede paragraaf worden de algemene bevindingen gepresenteerd, gevolgd door de belangrijkste bevindingen per sector (paragraaf 3). In de vierde en vijfde paragraaf komen respectievelijk de conclusies met betrekking tot de thema's misstanden in de Amsterdamse prostitutiebranche en effecten van het sluiten van de raambordelen aan de orde. De gegevens over de prostitutiebranche, zoals die in onderhavig onderzoek worden gepresenteerd, zijn zelden gebaseerd op een enkele bron. Daarvoor is het verschijnsel prostitutie te complex. Veeleer is het de combinatie van bronnen die inzicht geeft in aantallen, kenmerken en achtergronden van de prostituees. Daarbij komt dat de prostitutiebranche erg dynamisch is. Om die reden is dit rapport een tijdgebonden document. Het perspectief van waaruit dit onderzoek is uitgevoerd, betreft die van de prostituees die werkzaam zijn in Amsterdam in de prostitutiebranche.¹

11.1 Onderzoeksvragen en methoden van onderzoek

De onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd.

- Hoeveel prostituees zijn er op jaar- en dagbasis werkzaam in de vergunde en onvergunde prostitutie in Amsterdam (naar sector)?⁷
- Wat zijn de kenmerken en achtergronden van de prostituees die in de vergunde en onvergunde prostitutie werken?
- In welke mate is sprake van mobiliteit van prostituees binnen en tussen de verschillende sectoren?
- In hoeverre is er sprake van zorgbehoeften (fysiek en psychisch) bij de prostituees die in de vergunde en onvergunde prostitutie werken?
- In welke mate is er sprake van misstanden c.q. mensenhandel in de Amsterdamse prostitutiebranche?
- Wat zijn de effecten van het sluiten van raambordelen op de Wallen en in het Singelgebied?

Er zijn voor dit onderzoek zowel kwantitatieve als kwalitatieve informatiebronnen geraadpleegd. Voor zover de bronnen dat toelieten, hebben we zowel de vergunde als de onvergunde prostitutie bekeken. De kwantitatieve bronnen zijn over het algemeen databestanden van organisaties en instellingen met daarin kenmerken en achtergronden van prostituees en pooiers. Het gaat om de Belastingdienst (658 geregistreerde raamprostituees en 957 prostituees die de opting-in-verklaring hebben ondertekend); P&G292 (405 prostituees);

Politie/MIO (123 slachtoffers en 126 verdachten van mensenhandel); Politie Beursstraat (670 prostituees en 208 pooiers); Zedenpolitie (over clubs en privéhuizen) en Scharlaken Koord (202 prostituees). Goed om hierbij te vermelden, is dat elke instelling de gegevens die noodzakelijk zijn voor de eigen bedrijfsvoering registreert. Naast een literatuurverkenning over de Amsterdamse prostitutiebranche zijn er kwalitatieve bronnen: diepte-interviews met in totaal 50 respondenten, waaronder acht prostituees. Er zijn korte, telefonische interviews gehouden (of per email informatie uitgewisseld) met 43 politiefunctionarissen in en buiten Amsterdam en met huismeesters en medewerkers van woningbouwverenigingen. Er zijn observaties uitgevoerd in de diverse raamprostitutiegebieden en in een hotel. Er zijn bezoeken gebracht aan dertien clubs en privéhuizen, vier Thaise massagesalons en er is een avonddienst meegedraaid met een chauffeur van een escortbureau. Tijdens de observaties en bezoeken zijn er korte gesprekken gevoerd met 38 personen, waaronder dertien prostituees. Tot slot heeft een uitvoerige internetstudie geresulteerd in 350 pagina's materiaal over de prostitutiebranche in Amsterdam, uitgesplitst naar diverse sectoren.

11.2 Algemene bevindingen

Een van de vragen in dit onderzoek gaat over de omvang van de Amsterdamse prostitutiebranche. Hoeveel prostituees zijn er met andere woorden werkzaam in Amsterdam? Een eenduidig antwoord is hierop niet te geven. Allereerst is de referentieperiode van belang (bijvoorbeeld het afgelopen jaar of per dag). Daarnaast speelt mee dat de totale prostitutiebranche bestaat uit diverse sectoren die niet altijd even transparant zijn (zie volgende paragraaf). De aantallen zijn derhalve gebaseerd op schattingen, met onder- en bovengrenzen en ruime marges. Alles bij elkaar optellend, zowel vergund als onvergund, komen we in Amsterdam op jaarbasis op een minimumaantal van 5.150 en maximaal op ruim 7.660 prostituees. Vergeleken met het vaak aangehaalde, geschatte aantal van 8.000 komen de maximale aantallen in dit onderzoek dus iets lager uit, wat erop kan duiden dat het aanbod van prostituees in de loop van de jaren is teruggelopen.

Tabel 11.1 – Totaal aantal prostituees

	Minimum per jaar	Maximum per jaar
Vergunde vormen		
Raam	1.090	3.380
Clubs/privéhuizen	820	820
Escort	600	660
Totaal vergund	+/- 2.510	+/- 4.860
Onvergunde vormen		
Straatprostitutie	40	45
Thuisprostitutie	2.000	2.000
Escort	600	750
Overige onvergunde vormen	?	?
Totaal onvergund	+/- 2.640	+/- 2.800

Uit de cijfers blijkt echter dat het onvergunde deel van de prostitutie een behoorlijk deel is van het totale aantal. Dat wordt voornamelijk veroorzaakt door de thuisprostitutie en (nog) onvergunde, zelfstandige escorts. In het onderzoek is op velerlei wijze getracht de overige vormen van onvergunde prostitutie in kaart te brengen. We hebben geen harde aanwijzingen gevonden dat dat op grote schaal voorkomt en kunnen derhalve geen eenduidige aantallen noemen, zelfs niet bij benadering. Of het nu hotelprostitutie betreft of prostitutie vanuit Turkse koffiehuisen, het komt voor, daarover bestaat geen misverstand, maar slechts op zeer bescheiden schaal, althans voor zover we dat hebben kunnen vaststellen aan de hand van de geraadpleegde bronnen. De indruk bestaat dat het 'van-horen-zeggencircuit' een belangrijke rol speelt in de beeldvorming over de mate van voorkomen van onvergunde c.q. illegale prostitutie. Een omvangrijk illegaal prostitutiecircuit lijkt ook om economische redenen niet voor de hand liggend. Prostituees moeten immers vindbaar zijn voor potentiële klanten.

De mobiliteit van prostituees is minder groot dan soms wordt verondersteld. Uiteraard zijn verplaatsingen binnen een bepaalde sector gemeengoed, bijvoorbeeld prostituees die bij verschillende raamexploitanten een raam huren of bij diverse escortbureaus staan ingeschreven. Verplaatsen tussen de sectoren is minder de gewoonte. De sectoren lijken redelijk op zichzelf staand. Prostituees werken in een bepaalde sector die het best past bij hun woon- en/of privésituatie. Overstappen naar een andere sector of tegelijkertijd in verschillende sectoren werkzaam zijn, vindt wel plaats, maar zijn uitzonderingen. Hoewel er geen referentiemateriaal is, is de indruk dat sommige prostituees en/of escortbureaus dankbaar gebruik maken van de mogelijkheden op het internet om hun seksuele diensten aan te bieden. Het werkerterrein kan in die gevallen gemakkelijk de gemeentelijke grenzen overstijgen.

Wat betreft de zorgbehoeften van prostituees valt op dat er nog steeds seksuele diensten worden verleend zonder condoom, zoals blijkt uit interviews met respondenten en kwantitatieve informatiebronnen. Het risico op een soa wordt hiermee groter. Sommige vrouwen doen het vrijwillig, bijvoorbeeld als ze de klant goed kennen, maar financiële overwegingen prevaleren. Klanten betalen nu eenmaal meer als de prostituee zonder condoom werkt. Respondenten ervaren het niet kunnen spreken van de Nederlandse taal als een belangrijke barrière c.q. zorgbehoefte bij met name de Oost-Europese prostituees. Taalproblemen verkleinen de kans op een succesvol re-integratietraject. Datzelfde geldt volgens de respondenten voor het gebrek aan voldoende en betaalde huisvesting voor prostituees. Zij zijn nog te vaak aangewezen op huisjesmelkers of moeten noodgedwongen boven hun raambordeel een kamer huren. Zorgbehoeften kunnen eveneens betrekking hebben op de arbeidsomstandigheden die voor sommige prostituees te wensen overlaat in termen van lange werkdagen, slecht onderhouden werkruimtes en doorwerken tijdens zwangerschap. In feite spreken we van psychosociale zorgen. Grotendeels zijn die terug te voeren op de mensenhandel, die in paragraaf 11.4 uitgebreider aan bod komt.

Het onderzoek maakt duidelijk dat de prostitutiebranche niet als een homogene bedrijfstak mag worden beschouwd, waarin dé prostituee zijn/haar seksuele diensten aanbiedt. De variëteit van de groepen prostituees maakt dat algemene uitspraken over leeftijd, etniciteit en prijzen niet mogelijk zijn. Zo zijn vooral de oudere, Nederlandse vrouwen in de thuis-

prostitutie werkzaam en de jonge, allochtone meisjes in de raambordelen. Elke sector kent zijn eigen dynamiek en hoofdrolspelers. Om die reden worden in de volgende paragraaf de belangrijkste bevindingen per sector beschreven.

11.3 Bevindingen vergunde prostitutie

Achtereenvolgens komen de volgende sectoren binnen de vergunde prostitutie aan de orde: raamprostitutie, clubs/privéhuizen en escort.

Raamprostitutie

Specifieke literatuur over de Amsterdamse raamprostitutiesector blijkt nauwelijks voorhanden. Volgens het Verslag van de Vertrouwensvrouw voor prostituees 2002-2004 werken jaarlijks 8.000 prostituees in Amsterdam, waarvan 25 procent in de ramen werkt, 25 procent in de seksclubs, 1 procent op straat en de overige 49 procent in de besloten vormen waaronder escort, bars, privéhuizen en bij de vrouw thuis (thuisprostitutie). Er zouden volgens schattingen jaarlijks ongeveer 2.000 vrouwen in de raamprostitutiesector werkzaam zijn. Lokaal onderzoek, uitgevoerd door de GGD, levert een algemeen profiel op van in totaal 1.800 bevroegde prostituees (Van der Helm, 2008).

Het grootste deel komt uit Oost-Europese en Zuid-Amerikaanse landen. De financiële opbrengsten vormen de belangrijkste motivatie voor de vrouwen om in de prostitutie te werken. Gezondheidsrisico's liggen voornamelijk op het gebied van soa's (o.a. chlamydia). Volgens Altink & Bokelman (2006) zorgt de toestroom van Oost-Europese vrouwen voor druk op het aantal beschikbare ramen. In onderhavig onderzoek is gebruik gemaakt van kwantitatieve gegevens van de politie, Hookers.nl, Belastingdienst, Kamer van Koophandel, P&G292 en Scharlaken Koord om meer inzicht te krijgen in aantallen, kenmerken en achtergronden van de raamprostituees. Anno 2009 zijn er drie gebieden waar raambordelen worden geëxploiteerd (Wallen, Singel en Ruysdaelkade), waar ten tijde van het onderzoek in totaal 57 exploitanten 407 ramen verhuren. Uit gegevens van de Belastingdienst Amsterdam blijken er 658 personen te zijn ingeschreven als raamprostituee. Volgens respondenten zouden het vooral Oost-Europese vrouwen zijn die zich (laten) inschrijven. De gegevens van de Belastingdienst vormen derhalve een ondergrens, want bijvoorbeeld Zuid-Amerikaanse vrouwen staan bij de Belastingdienst nauwelijks ingeschreven.

De aantallen prostituees en hun kenmerken en achtergronden blijken soms sterk uiteen te lopen in de drie raamprostitutiegebieden. Om die reden beschrijven we hieronder eerst de resultaten per gebied. In het Wallengebied zijn nog 290 ramen operationeel. Volgens berekende schattingen werken er jaarlijks tussen de 710 en 3.000 prostituees. Dagelijks gaat het om ruim 400 werkzame prostituees. Van de raamprostituees is ongeveer vijf procent van het mannelijke geslacht; zij werken als transgender/transseksueel in de Bloedstraat. Meer dan de helft van alle prostituees is jonger dan 26 jaar. Tussen de 45 en 68 procent komt uit Oost-Europa (met name Hongarije, Bulgarije en Roemenië); zij zijn ook de jongste groep vrouwen in vergelijking met bijvoorbeeld de Zuid-Amerikaanse vrouwen, dertien procent van het totaal, die gemiddeld 38 jaar zijn. Nederlandse vrouwen, ongeveer zeventien procent van het totaal, zijn gemiddeld 27 jaar. Ongeveer 70 procent woont in Amsterdam, de rest daarbuiten. Een op de vijf prostituees is minder dan een jaar in Nederland. Het aantal jaren

dat zij werkzaam zijn in de prostitutie hangt samen met het aantal jaren dat zij in Nederland wonen. Het overgrote deel werkt 32 uur per week, meestal 's avonds en 's nachts. Opvallend is dat slechts een klein deel van de prostituees eerder in de prostitutie heeft gewerkt (voordat zij in het Wallengebied aan het werk zijn gegaan). De motivatie voor de meesten zijn de verdiensten. In dit verband worden financiële problemen genoemd als de directe aanleiding. Ongeveer dertien procent rekent bedragen onder de 50 euro, de rest zit erboven. Over de verdiensten van de vrouwen is weinig bekend. Een respondent schat dat een prostituee gemiddeld 400 tot 500 euro per dag verdient. De huur voor het raam bedraagt 's avonds 130 tot 150 euro; overdag is dat rond de 100 euro. In de meeste gevallen gebruiken de prostituees een condoom.

In het Singelgebied werken volgens informatie van het internet, respondenten en gegevens van de Belastingdienst 240 prostituees (vrouwen). Per dag zijn dat er 100. De prostituees in dit gebied vormen een tamelijk vaste groep. Twee derde van de prostituees is ouder dan 30 jaar. Een ander verschil met het Wallengebied is dat er naar verhouding veel Nederlandse en Zuid-Amerikaanse prostituees werken. Deze groepen vormen voornamelijk de vaste kern. De Oost-Europese prostituees (ongeveer 21%) verplaatsen zich frequent c.q. worden vaak verplaatst. Anders dan in het Wallengebied werken de prostituees vaak overdag tot begin van de avond. Ze lijken vaste klanten te hebben. De huurprijs van een raam ligt volgens een respondent op iets meer dan 100 euro. Een kwart biedt seksuele diensten aan onder de 50 euro, wat volgens respondenten te maken kan hebben met hun (oudere) leeftijd. Ze werken ook vaker zonder condoom..

In het gebied rond de Ruysdaelkade werken jaarlijks rond de 140 vrouwen (geen mannen); per dag zijn dat er ongeveer 60. Qua leeftijd van de vrouwen neemt dit gebied een tussenpositie in: bijna de helft is 29 jaar of jonger. Ongeveer de helft komt uit een Oost-Europees land, vaak uit arme streken. Er werken daarnaast veel vrouwen uit de Dominicaanse Republiek. De vrouwen werken gemiddeld drie dagen per week. Uniek voor dit gebied is het gegeven dat de prostituees specialiteiten aanbieden, zoals sm. De bedragen liggen meestal tussen de 50 en 70 euro. De huur van het raam varieert van 80 euro (overdag) tot 140 euro 's avonds. Seksuele dienstverlening zonder condoom komt frequent voor.

Qua mobiliteit lijkt het met de raamprostituees mee te vallen. Overstappen naar andere sectoren zal – zoals gezegd – niet snel gebeuren. Wel maken de respondenten melding van verplaatsingen binnen de raamsector, zowel tussen de drie prostitutiegebieden in Amsterdam als naar steden buiten Amsterdam. Dit kan vrijwillig gebeuren; de vrouwen trekken naar een andere stad – vaak tijdelijk – om daar geld te verdienen (bijvoorbeeld tijdens een evenement). Er zijn ook vrouwen die worden gedwongen om in andere steden in de raamprostitutie te werken; ze trekken van stad naar stad.

De financiële problemen waarin veel prostituees zich bevinden, worden door veel respondenten genoemd als een van de belangrijkste zorgbehoeften. Geldnood is vaak de aanleiding om in de prostitutie te gaan werken. De fysieke zorgbehoeften hebben betrekking op onveilige seks en soa's. Een zorgelijke groep zijn de Hongaarse meisjes, die kampen met

cognitieve tekorten en in hun werk te maken hebben met extreme (seks)wensen van klanten. Tot slot noemen respondenten de soms slechte staat van de ruimtes waarin de vrouwen moeten werken.

Clubs en privéhuizen

In de besloten prostitutiebedrijven – clubs en privéhuizen – worden seksuele diensten aangeboden aan klanten die een aanwezige prostituee kunnen uitkiezen. Het voornaamste verschil tussen clubs en privéhuizen is dat er in eerste geval alcohol wordt geschonken, in privéhuizen in beginsel niet. Uit onderzoek van onder andere Biesma et al. (2006) blijkt het aantal clubs en privéhuizen de laatste jaren fors af te nemen. In 2000 zijn er nog 40 bedrijven geregistreerd, 30 in 2006 en anno 2009 zijn dat er 18 (zeven clubs en elf privéhuizen), zoals uit dit onderzoek blijkt. Mogelijke verklaringen voor die afname zijn regelgeving, belastingen en toename van andere prostitutievormen (waaronder thuisprostitutie), plus een verminderd animo bij vrouwen om in clubs te werken. Volgens Biesma et al. (2006) zouden de exploitanten meer Oost-Europese vrouwen in dienst nemen. In dit onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden voor illegale prostitutiebedrijven, hetgeen niet wil zeggen dat zij er niet zijn. De geraadpleegde instanties hebben er in elk geval geen zicht op.²

De bekende clubs en privéhuizen maken voornamelijk reclame op het internet, vaak in meerdere talen. Voor dit onderzoek is om die reden ook gebruik gemaakt van die internetinformatie, naast de andere, kwantitatieve (waaronder gegevens van de Belastingdienst in verband met de opting-in regeling) en kwalitatieve bronnen (interviews en observaties).

Van vijftien clubs en privéhuizen (van de achttien) zijn gegevens bekend bij de Belastingdienst. Extrapolerend naar alle clubs en privéhuizen zijn er rond de 820 prostituees werkzaam in deze sector. Het gaat, op 34 mannen na, om vrouwen. We merken op dat een aantal prostituees tegelijkertijd bij een club en een privéhuis kan zijn ingeschreven. De gemiddelde leeftijd ligt rond de 30 jaar. Iets meer dan de helft is Nederlands, een op de vijf komt uit Oost-Europa, de rest uit andere landen. Wat genoemde kenmerken betreft, verschillen clubs en privéhuizen nauwelijks van elkaar.

De bezoeken duren gemiddeld een uur en kosten gemiddeld 121 euro. De geleverde diensten worden in bepaalde gevallen zonder condoom verricht. Op basis van informatie van klanten blijkt dat het merendeel overdag (in de middag) de privéhuizen bezoekt.

Er is een aantal prostituees dat mobiel is binnen deze sector: zij staan bij meerdere clubs en/of privéhuizen geregistreerd. Daarnaast komt het voor dat vrouwen die bij de belastingdienst staan ingeschreven als escortprostituee ook voor een club of privéhuis werken. Dat heeft waarschijnlijk te maken met de werkwijze van sommige clubs, die namelijk ook escortdiensten aanbieden. Overlap met raamprostitutie is er volgens de respondenten nauwelijks. Van de andere sectoren is dat onduidelijk c.q. niet bekend bij de respondenten.

Zorgbehoeften zijn te noemen op het gebied van alcohol; in de clubs zijn de vrouwen verplicht om mee te drinken met de klanten. Andere zorgbehoeften zijn niet naar voren gekomen tijdens het onderzoek, maar mogelijk dat ook het niet-gebruiken van condooms en druggebruik zorgpunten zijn voor sommige prostituees. De clubs en privéhuizen bieden in vergelijking met de andere sectoren de meeste veiligheid voor de vrouwen.

Escort

Over de escortsector is door Eysink Smeets et al. (2007) een uitvoerig onderzoeksverslag verschenen. Hierin wordt gedetailleerd ingegaan op deze sector en de daarin werkzame prostituees. Wij hebben dit onderzoek als uitgangspunt genomen en door middel van interviews, observaties, een internetstudie en cijfermatige analyses van de Belastingdienst een update gemaakt. Het gevolg is dat in het totale beeld van de escorts ook de zelfstandige escorts zijn meegenomen. Strikt genomen, vallen die voor het overgrote deel in de categorie 'onvergund'. Bij de bespreking van de onvergunde vormen komen de zelfstandige escorts kort aan de orde.

Zowel uit de internetstudie als de gegevens van de Belastingdienst komt naar voren dat er 39 exploitanten te herleiden zijn tot het werkgebied Amsterdam. Deze exploitanten hebben 111 labels (vaak websites) in hun beheer. Hierbij zijn enkele clubs inbegrepen die ook escortservice aanbieden. Deze aantallen liggen behoorlijk lager dan uit het onderzoek uit 2007 blijkt. Mogelijk – en dat lijkt te worden bevestigd door enkele respondenten – heeft dat te maken met de ingevoerde vergunningsplicht. Een aantal escortbureaus is de vergunning geweigerd (minimaal zes); een van hen adverteert overigens nog openlijk op het internet. Vrijwel alle vergunde exploitanten werken mee aan de opting-in-regeling.

In het onderzoek uit 2007 is geconstateerd dat er verschillende escortsegmenten zijn. In het huidige onderzoek geldt de zogenoemde piramidale opbouw van het VvM-segment nog steeds. Hierin werken naar schatting 536-580 prostituees bij een escortbureau (bureauescorts), een aantal dat net boven de bovengrens, zoals Eysink Smeets et al. hebben gevonden, ligt. Het aantal zelfstandige escorts wordt op basis van de internetstudie geschat tussen 200-350. In totaal gaat het in het VvM-segment om 730 tot 930 escorts. Voorzichtigheid is echter geboden, want het blijkt zeer lastig om op basis van internetinformatie betrouwbare schattingen te maken (vergelijk thuisprostitutie).

Driekwart van de VvM bureauescorts is tussen de 18 en 25 jaar. Het merendeel is van Oost-Europese afkomst (Bulgarije en Roemenië). In het hoogsegment worden gemiddelde uursprijzen gerekend van 300 euro; in de lagere segmenten is dat tussen 140 en 160 euro. Zelfstandige escorts zijn vaak ouder dan de bureauescorts en vragen veelal een bedrag tussen de 100 en 125 euro. Enkele exploitanten richten zich op het MvM-segment. Het aantal unieke, mannelijke escorts ligt volgens de websites van de bureaus op 78, wat in lijn is met het aantal bureauescorts in het vorige onderzoek. Respondenten schatten dat er rond de 400 mannelijke, zelfstandige escorts in Amsterdam werkzaam zijn. In totaal zijn er derhalve bijna 500 (478) escorts actief in het MvM-segment. De meerderheid van de bij bureaus actieve escorts is jonger dan 25 jaar. De helft van de mannelijke bureauescorts is Nederlands, het overige deel heeft een zeer diverse achtergrond. De zelfstandige escorts laten een grotere leeftijdsspreiding zien en bieden hun diensten in vergelijking met de bureauescorts aan tegen een lager tarief (ongeveer 100 – 150 euro per uur).

Hoewel er soms verplaatsingen worden geconstateerd tussen de escort- en raamprostitutie-sector lijkt dat meer uitzondering dan regel te zijn. Het komt wel veelvuldig voor dat prostituees zich bij meerdere escortbureaus hebben ingeschreven of op diverse internetfora hun diensten aanbieden. Er lijkt verder sprake van overlap tussen de thuisprostitutie en escort.

Wat betreft de zorgbehoeften is de onveilige seks, met name aan de onderkant van de escortsector, een punt van aandacht. Dat geldt zeker voor de mannelijke escorts. Ook wordt het druggebruik genoemd; sommigen gebruiken drugs om het werk maar te kunnen blijven doen. De vraag is of zij het werk vrijwillig doen of het werk psychisch aankunnen. In tegenstelling tot de bureauescorts lopen zelfstandigen meer risico op onveilige situaties: ze moeten immers zelf een klant screenen, kunnen geen gebruik maken van zwarte lijsten en hebben niet altijd een chauffeur mee die als back-up dient wanneer zich problemen voordoen.

11.4 Bevindingen onvergunde prostitutie

Binnen de onvergunde prostitutie is aandacht geschonken aan de straatprostitutie, thuisprostitutie en overige onvergunde vormen, zoals hotelprostitutie en massagesalons.

Straatprostitutie

In 2003 is de tippelzone aan de Theemsweg gesloten. Daar werkten voornamelijk verslaafde Europese, Latijn-Amerikaanse prostituees en transgenders. Korf et al. (2005) stellen dat de niet-verslaafden in andere sectoren van de prostitutie terecht zijn gekomen. Een aantal heeft buiten Amsterdam een werkplek gezocht en van een aantal is het niet bekend. Het aantal straatprostituees is in de loop van de jaren fors gedaald van enkele honderden in 2000 tot zo'n 45 in 2007. In 2008 zou er in Zuidoost, als een van de bekende plaatsen, vrijwel geen straatprostitutie meer zijn geconstateerd. Diverse eerder uitgevoerde onderzoeken laten veel zorgbehoeften zien bij deze groep, waaronder psychiatrische problematiek, verslaving, financiële problemen, veiligheid en soa's.

Volgens respondenten is het aantal straatprostituees thans nog steeds beperkt tot 40 tot 45 prostituees. Het merendeel is verslaafd. Het zijn voornamelijk Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse vrouwen. Ook worden er soms Oost-Europese prostituees gesignaleerd die niet verslaafd zijn. Zij zijn tussen de 25 en 50 jaar.

Sommige straatprostituees zijn uiteindelijk in de raamprostitutie terechtgekomen, zo blijkt uit gegevens van de politie. De prostituees die nog op straat werken, zijn onder meer te vinden rond de Klimmuur, in oud Bijlmer en het centrum.

Thuisprostitutie

Over de thuisprostitutie als een van de onvergunde prostitutievormen is vrijwel geen empirisch onderzoek dat betrekking heeft op Amsterdam voorhanden. Zijdelings komt het onderwerp thuisprostitutie aan de orde in een aantal onderzoeken, en dan als een van de sectoren waar prostituees uit andere sectoren naartoe gaan (verplaatsingseffecten). Ook vrijwel geen van de door ons geïnterviewde respondenten heeft zicht op de thuisprostitutie. Het is inherent aan deze sector dat er zo onzichtbaar mogelijk voor de buitenwacht wordt gewerkt; klachten van omwonenden kunnen immers leiden tot aandacht van instanties. Het internet is voor de thuisprostituees het middel om zich kenbaar te maken aan potentiële klanten. Op basis van deze internetinformatie kan derhalve ook een beeld worden geschilderd van de thuisprostituees. Zij adverteren voornamelijk via websites die te vinden zijn met de zoektermen 'thuisprostitutie' of via advertentiesites onder de categorie 'privéontvangst' en 'vrouw zoekt man'. Hoeveel vrouwen dat zijn, is moeilijk te zeggen, maar de schatting is dat dat aantal oploopt tot maximaal 1.800 (op basis van de internetsearch zoals wij die heb-

ben uitgevoerd). Ongeveer 250 mannen bieden zich aan als thuisprostituë. In totaal gaat het om zo'n 2.000 thuisprostitutees in Amsterdam (vrouwen en mannen). Er zijn echter veel advertenties van één en dezelfde prostituee. Bezoekers van de thuisprostitutees (vrouwen) schrijven dat 40 procent van de thuisprostitutees ouder is dan 40 jaar. De helft is van Nederlandse origine; rond de twaalf procent is afkomstig uit een van de Oost-Europese landen. De meeste klanten blijven één tot anderhalf uur en betalen gemiddeld ongeveer 130 euro per uur. De werkdagen zijn vooral doordeweeks en de tijden overdag. Diverse keren maken klanten melding van seksuele dienstverlening zonder condoom. Het locatiegebonden karakter van deze prostitutievorm weerhoudt de prostituees er niet van om mobiel te zijn. Klanten maken regelmatig melding van prostituees die ze vanuit andere plaatsen en/of locaties kennen. Er lijkt vooral een overlap met de escortservice te zijn, ofwel vrouwen die privé en elders ontvangen. Het is niet duidelijk hoe groot het aandeel van de mobiele prostituees ten opzichte van de honkvaste thuiswerkers is. Afgezien van de seksuele dienstverlening zonder condoom zijn er geen specifieke zorgbehoeften naar voren gekomen bij deze groep prostituees.

Overige onvergunde prostitutievormen

In dit onderzoek is verder aandacht besteed aan de Chinese en Thaise massagesalons, hotelprostitutie, horecagelegenheden, escort, ontmoetingsplaatsen en kapsalons. Op grond van een landelijke inventarisatie door de Rode Draad uit 2008 wordt geschat dat er ongeveer 400 (Thaise) vrouwen in massagesalons werken. Hoeveel daarvan daarnaast nog seksuele diensten verrichten, is niet duidelijk. In onderhavig onderzoek is vooral met informatie van het internet vastgesteld dat er vermoedelijk achttien (Thaise en Chinese) massagesalons zijn in Amsterdam waar ook seksuele handelingen worden verricht. Meestal gaat het in Thaise salons om zogenoemde body-to-bodymassages, al dan niet met hoogtepunt. Vooral in Chinese massagesalons is ook intieme dienstverlening mogelijk. Per salon zijn er twee tot drie vrouwen werkzaam en zij hebben in Thaise salons de leeftijd van 30-40 jaar terwijl de vrouwen in Chinese massagesalons tussen de 18 en 25 jaar oud zijn. De extra inkomsten, boven het basistarief, door het verrichten van seksuele handelingen lopen van 15 tot 20 euro en zijn meestal (grotendeels) voor de masseuses. Er is geen sprake van mobiliteit c.q. overlap met de andere prostitutiesectoren gevonden. De masseuses maken weinig gebruik van condooms.

Het fenomeen hotelprostitutie is veelvuldig in het nieuws geweest. Voor prostituees is het namelijk een goedkope (105 euro voor ruim een dag) en vooral anonieme werkplek. Deze prostituees (vrouwen) werken vaak zelfstandig, maar er zijn ook vermoedens dat meer georganiseerde groepen gebruikmaken van hotels. Het verschijnsel lijkt minder groot te zijn dan op basis van de media-aandacht mag worden verwacht. Momenteel lijkt er een hotel, buiten Amsterdam, te zijn dat hiermee nog van doen heeft, althans voor zover bekend bij de respondenten. Naast het gegeven dat de vrouwen zelf een kamer huren en vervolgens klanten oppikken, zijn er ook vrouwen die op bezoek gaan bij hotelgasten. De hotelescorts hebben een niet-Nederlands uiterlijk (Oost-Europees). Mogelijk zorgpunt is dat de vrouwen er volgens enkele respondenten niet goed verzorgd uitzien: druggebruik wordt verondersteld.

In de literatuur is weinig informatie te vinden over prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden. Een uitzondering is het onderzoek van Korf et al. (2005). Bekend zijn de Turkse horecagelegenheden en animeercafé's. Deze locaties zijn vaak alleen bij insiders (etnisch georiënteerd) bekend. Over de omvang van dergelijke etablissementen zijn in dit onderzoek voornamelijk vermoedens geuit, bijvoorbeeld door buurtregisseurs die stellen dat er enkele, Turkse cafés zijn waar prostitutie wordt aangeboden. Een café is inmiddels door de gemeente gesloten. Er zijn ook vermoedens van prostitutie door mannen in zogenoemde *darkrooms* van parenclubs. Verder circuleren er verhalen over prostitutie in pizzeria's en belwinkels. Deze fenomenen berusten echter voornamelijk op vermoedens van burgers en ondernemers en zijn lastig aan te tonen. Harde cijfers over de mate waarin deze vormen van prostitutie voorkomen, kunnen dan ook door geen van de respondenten gegeven worden. Over de achtergronden van de prostituees die werkzaam zijn in dergelijke horeca- en uitgaansgelegenheden is weinig bekend. De vrouwen zouden van Oost-Europese afkomst zijn, jong en worden volgens enkele respondenten gedwongen tot prostitutie. Qua omvang lijken bijzondere prostitutievormen, zeker in vergelijking met de overige sectoren, erg mee te vallen. Dit laat onverlet dat er wel degelijk sprake is van illegale toestanden en mogelijk ook mensenhandel.

Een deel van de hiervoor beschreven totale escortsector, is (nog) niet vergund. Het gaat dan vooral om de zelfstandige escorts. Het aantal vrouwen zelfstandig dat escortdiensten aanbiedt, bedraagt 200 tot 350, het aantal mannen dat zelfstandig escortdiensten verricht, ligt op ongeveer 400. Zij hebben zich, behoudens enkele uitzonderingen, niet bij de Belastingdienst gemeld. Zowel vrouwen als mannen zijn overwegend Nederlands; de mannelijke escorts zijn tussen de 18 en 35 jaar, de vrouwen zijn in meerdere gevallen de 30 of 40 reeds gepasseerd. Mannelijke escorts lijken veelal enkel in de escortsector actief; bij vrouwelijke, zelfstandige escorts is in meerdere gevallen sprake van overlap en raakvlakken met de thuisprostitutie, prostitutie in horeca- en uitgaansgelegenheden en prostitutie op overige locaties. De zorgbehoeften hebben betrekking op de eigen veiligheid en veilige seks. Van structurele misstanden bij zelfstandige escorts is gedurende het onderzoek niets gebleken.

Prostitutie op ontmoetingsplaatsen (bijvoorbeeld park of parkeerplaatsen) komt voor. Respondenten noemen vooral de jonge, Marokkaanse jongens die in het park worden benaderd door klanten en vervolgens tegen betaling seksuele handelingen verrichten. De verdiensten zijn het belangrijkste motief. De tarieven lopen van 25 tot 50 euro. Betrouwbare schattingen over aantallen ontbreken echter. Uit de literatuur (Biesma et al., 2006) lijkt ook deze bijzondere prostitutievorm beperkt, althans uit diverse observatiemomenten is geen prostitutie geconstateerd. Onveilige seks en verslavingsproblematiek lijken een rol te spelen bij een deel van de prostituees.

Er is doorgaans sprake van een vermoeden dat in Chinese kapsalons prostitutie plaatsvindt, zonder dat dit hard gemaakt kan worden. Dat prostitutie in deze gelegenheden plaatsvindt, is moeilijk aan te tonen, onder meer daar de seksuele handelingen niet in de salon zelf plaatsvinden. Betrouwbare schattingen over aantallen ontbreken. Prostitutie in Chinese kapsalons is een enkele keer aangetoond. De prostituees zijn van Chinese afkomst en volgens

een respondent van de politie vaak illegaal in Nederland; zij bevinden zich op zijn minst in een afhankelijkheidssituatie.

11.5 Misstanden

In artikel 273 WvSr staat onder andere gedwongen prostitutie strafbaar gesteld. Er zijn signalenlijsten beschikbaar aan de hand waarvan men kan bepalen of er (mogelijk) sprake is van mensenhandel. Beschikbare literatuur over gedwongen prostitutie is ruimschoots voorhanden. Belangrijk onderzoek voor Amsterdam is het zogenoemde Sneep-onderzoek, naar aanleiding van een omvangrijke mensenhandelzaak die zich onder meer in Amsterdam heeft afgespeeld. Daarin komen hoge percentages vrouwen (tot 90) die zijn gedwongen tot prostitutie naar voren.

De dwangmodaliteiten kunnen variëren van bedreiging (ook van familie in thuisland) tot geweld. Het element dwang hoeft niet in alle gevallen een rol te spelen bij de beslissing van de vrouw om in de prostitutie te gaan werken, maar komt wel duidelijk tot uiting in de dagelijkse werkpraktijk van de prostituees in Amsterdam. Het ontbreekt hen – in verschillende gradaties – aan voldoende vrijheid om hun beroep uit te oefenen. Discussies over precieze percentages en aantallen gedwongen vrouwen, die overigens niet zijn te geven, leiden af van het punt waar de discussie over zou moeten gaan, namelijk dat er vrouwen zijn die niet in volledige vrijheid tegen betaling seksuele diensten verlenen. Uitgaande van het laagst genoemde percentage – rond de tien procent van de raamprostituees – treft het nog altijd ruim 100 vrouwen. Nogmaals, dit aantal zal volgens verschillende respondenten een forse onderschatting zijn van het totaal aantal gedwongen prostituees.

Jaarlijks registreert de politie rond de 37 mensenhandelzaken (voornamelijk gedwongen prostitutie). De geregistreerde gegevens van de politie gaan over slachtoffers en verdachten van mensenhandel. De meeste slachtoffers zijn jonger dan 21 jaar; de verdachten zijn tussen de 25-32 jaar. Goed om op te merken, is dat deze gegevens betrekking hebben op zaken die onderwerp zijn geweest van een (uitgebreid) politieonderzoek. In werkelijkheid neemt de politie veel meer signalen waar die kunnen duiden op mensenhandel. Het wijkteam Beursstraat registreert bijvoorbeeld alle signalen die zij tegenkomt tijdens de periodieke zedencontroles in het Wallengebied. Daaruit kunnen we de conclusie trekken dat vrouwen nog steeds worden gedwongen tot prostitutie en dat het Wallengebied nog steeds een (sterk) criminogeen karakter heeft.

De vele gevoerde gesprekken met respondenten maken duidelijk dat van de drie raamprostitutiegebieden in Amsterdam de Wallen het meest gevoelig zijn voor gedwongen prostitutie. Schattingen van respondenten over het aantal gedwongen prostituees lopen ook in onderhavig onderzoek uiteen van 10-90 procent (zie ook het Sneep-onderzoek). Die brede range is mede terug te voeren op de verschillende populaties prostituees (en klanten) in de drie verschillende gebieden (zie hoofdstuk 3 over raamprostitutie).

De meeste respondenten in dit onderzoek merken momenteel vrouwen uit Oost-Europa (Hongarije, Roemenië en Bulgarije) aan als de grootste risicogroep. Zij werken in de raambordelen, want daar zijn de controle- en toezichtmogelijkheden voor de pooiers het grootst.

Het gaat voornamelijk om jonge meiden die vanuit het thuisland rechtstreeks in de prostitutie terechtkomen. Waar voorheen de vrouwen onder valse voorwendselen naar Nederland zijn gelokt (in de horeca werken), is dat thans niet meer het geval. De vrouwen weten dat zij in de prostitutie terechtkomen. Zij willen aan de armoede in het thuisland ontsnappen en hun geluk in Nederland beproeven. Het komt ook voor dat de (familie van de) vrouwen schulden hebben en dat de vrouwen die moeten terugbetalen door middel van prostitutie in Nederland. Eenmaal in Nederland – waar zij de taal niet machtig zijn en de weg in de bureaucratie niet weten – zijn zij volledig afhankelijk van hun 'vriendje'. Het element dwang zit er ook in dat zij een groot deel van hun inkomsten moeten afgeven en niet zelf hun werk kunnen bepalen (dit geldt uiteraard ook voor andere gedwongen prostituees).

De focus op de Oost-Europese vrouwen in verband met mensenhandel laat onverlet dat er ook vrouwen uit andere landen slachtoffer kunnen zijn van mensenhandel. In dit verband worden (nog steeds) de jonge, autochtone meisjes die in handen vallen van zogenoemde loverboys (pooiers) genoemd. Het probleem rond Afrikaanse meisjes die tot prostitutie worden gedwongen, lijkt in Amsterdam Zuidoost verdwenen te zijn en zich verplaatst te hebben naar onder meer het buitenland. Deze groep vrouwen wordt door respondenten in verband gebracht met mogelijk misbruik van de B9-regeling.

Naast de raambordelen zijn volgens de respondenten ook de andere prostitutiesectoren niet verschoond van (vormen van) gedwongen prostitutie. De escortsector komt dan naar voren als mogelijk risicovol. Het is aannemelijk dat in de onvergunde escort, met name bij degenen die onder de minimumprijs werken, gedwongen prostitutie plaatsvindt. Aantallen zijn echter niet te geven. Ook binnen de vergunde sectoren (escort, clubs en privéhuizen) kunnen vrouwen worden gedwongen tot prostitutie. De indruk op basis van de interviews met respondenten uit de escort- en clubsector is dat de prostituees dit niet melden aan de eigenaar/beheerder; ze hebben een professionele werkrelatie en beide partijen zijn erbij gebaat om dat zo te houden.

Minderjarige prostituees komen niet/nauwelijks meer voor, althans voor zover wij dat kunnen nagaan in dit onderzoek. Iedereen (pooiers, exploitanten, clubeigenaren) heeft er alle belang bij om in elk geval voor de buitenwereld dergelijke misstanden te voorkomen. Het in dienst hebben van minderjarige prostituees kan sluiting van bijvoorbeeld de club tot gevolg hebben. De financiële consequenties zijn te groot om een dergelijk risico te nemen.

11.6 Effecten sluiten ramen

In het kader van de aanpak van de criminele infrastructuur en verloedering van onder meer het Wallengebied heeft de gemeente Amsterdam, ten tijde van het onderzoek, 102 van de in totaal 509 raambordelen gesloten (in een periode van twee jaar). Een van de vragen die in dit onderzoek aan de orde is geweest, betreft de eventuele effecten hiervan voor de raamprostituees. Op basis van interviews met respondenten, waaronder prostituees, en informatie over 202 raamprostituees die zijn gevraagd naar hun plannen als zij geconfronteerd worden met sluiting van hun raam, ontstaat het volgende beeld. Het overgrote deel van de raamprostituees blijft werkzaam in de prostitutie. De verdiensten en het ontbreken van (goede) alternatieven zijn de voornaamste redenen voor de prostituees. Opvallend is dat

acht procent van de bevroegde vrouwen aangeeft door te gaan in de prostitutie omdat zij worden gedwongen. Uiteraard stoppen prostituees op een gegeven moment, maar dat lijkt vooral een autonoom proces te zijn dat losstaat van sluiting van de ramen.

De prostituees van wie het raam is gesloten, hebben voornamelijk elders in Amsterdam, eventueel bij een andere exploitant, een ander raam gehuurd. Het grootste verplaatsings-effect is derhalve te vinden binnen de Amsterdamse raamprostitutie. De reden is dat de raamprostitutiesector een eigen karakter heeft dat bepaalde typen prostituees aantrekt. Structurele verplaatsing naar raambordelen buiten Amsterdam is vrijwel nihil, vanwege het unieke karakter van Amsterdam. Mogelijk dat sommige gedwongen vrouwen ook in andere steden moeten werken (carrouselstelsel), maar ook dit lijkt een tamelijk op zichzelf staande beweging, die losstaat van het sluiten van de ramen.

Het aspect van dwang komt ook terug bij eventuele verplaatsingseffecten naar de escort en bijzondere vormen van prostitutie: als vrouwen worden gedwongen tot raamprostitutie, kan de pooier hen ook in deze sectoren laten werken. Ook dit lijkt los te staan van de sluiting van de ramen.

Een overstap van een raambordeel naar een club of privéhuis wordt door de geïnterviewde respondenten niet waarschijnlijk geacht. Mogelijk dat prostituees wel voor zichzelf gaan beginnen (thuisprostitutie), maar die prostituees hebben inmiddels hun eigen klantenkring opgebouwd, weten hun weg goed te vinden in de Nederlandse samenleving (eigen woning, adverteren via internet) én kunnen die afweging in alle vrijheid zelf bepalen. Anders gezegd, de dwang ontbreekt.

De sluiting van de raambordelen heeft een aantal gevolgen gehad voor de prostituees in termen van arbeidsomstandigheden. De huurprijzen zijn gestegen als gevolg van de toegenomen vraag (en als gevolg van de btw-heffing). Soms moeten de prostituees voor langere tijd een raam huren om verzekerd te zijn van een werkplek en/of moeten ze extra betalen om op de verhuurlijst te komen. De macht van sommige exploitanten is door het sluiten van de ramen toegenomen in de zin dat er genoeg vraag is naar raambordelen. De keerzijde is dat de prostituees minder durven te reclameren over bijvoorbeeld een slecht onderhouden werkruimte of huurtijden.³ Tot slot blijkt dat de onderlinge concurrentie tussen de prostituees is toegenomen, wat onder meer tot uiting komt in lagere prijzen voor de seksuele diensten

Een belangrijke vraag, die overigens niet goed kan worden beantwoord op basis van dit onderzoek, maar waarover wel nagedacht moet worden, is wat er gebeurt als de rek er echt uit is met betrekking tot het aantal beschikbare ramen. Uitgaande van het thans bekende beleid volgens de recente Strategienota, in casu sluiting van 40 procent van de raambordelen, kan het ertoe leiden dat de concurrentie tussen de prostituees toeneemt, met mogelijk tot gevolg dat prostituees elders of toch in andere sectoren hun werk voortzetten, al dan niet gedwongen. Mogelijk dat ook het illegale circuit (escort, thuisprostitutie) groeit. De prostitutie is en blijft immers een beroep waar veel geld in is te verdienen. Een mogelijke ontwikkeling kan zijn dat de samenstelling van de overblijvende raamprostituees een homogeen karakter krijgt, namelijk de prostituees die de concurrentieslag hebben gewonnen

door onder de gangbare prijzen te gaan werken. Vooralsnog lijken dat op dit moment de Oost-Europese prostituees te zijn. Autochtone en Zuid-Amerikaanse prostituees kunnen op den duur verdwijnen. De geschetste, mogelijke gevolgen van sluiting van een groot aantal raambordelen zijn – nogmaals – speculatief.

11.7 Slotbeschouwing

Dit onderzoek naar de prostitutiebranche maakt duidelijk dat regulering absoluut noodzakelijk is om misstanden te bestrijden. De vraag is of het huidige maatregelenpakket voldoende is. Prostitutie mag dan een gelegaliseerd beroep zijn sinds 2000; misstanden komen nog steeds voor. En onder bepaalde groepen prostituees in grote mate. Juridische formaliteiten en procedures worden soms gebruikt om uitbuiting van prostituees te versluieren. De schone schijn bestaat nog steeds. Dit maatschappelijke probleem vraagt om een brede inzet van alle relevante actoren, nationaal en internationaal.

Het onderzoek laat tevens zien dat het internet ruimschoots de mogelijkheden biedt voor het aanbieden van seksuele diensten en dat dat medium door veel prostituees wordt gebruikt. De trend dat de meer traditionele vormen van vergunde prostitutie (raam, clubs en privéhuizen) steeds meer terrein verliezen, zal zich vermoedelijk de komende jaren doorzetten. Allerlei vormen van thuisprostitutie, eventueel gecombineerd met escortservice, zullen daarentegen toenemen door het gemak van het online adverteren en de immer blijvende vraag naar betaalde seks. Deze ontwikkeling vraagt om een anticiperende overheid die zowel de veiligheid en gezondheid van de prostituees kan waarborgen als de prostitutiebranche verder kan professionaliseren teneinde het beroep van prostituee minder kwetsbaar te maken.

Noten

1. Onder prostitutie verstaan wij het aanbieden van seksuele diensten tegen betaling. De frequentie of intensiteit laten wij buiten beschouwing.
2. Korf et al. (2005) spreken in hun onderzoek nog van 20 illegale bordelen in woningen. Het lijkt daarbij te gaan om vormen van (min of meer georganiseerde) thuisprostitutie.
3. Uit observaties in de raamprostitutiegebieden blijken er, ondanks de toegenomen schaarste, nog ramen 'leeg' te staan, althans er staat geen prostituee in te werken. Het kan zijn dat een dergelijk raam inderdaad nog niet is verhuurd. Aannemelijker is dat de ramen niet zijn verhuurd op de onrendabele tijden en dagen. Voor de prostituees levert het namelijk weinig op om op die dagen en tijden een raam te huren als er weinig klanten komen. Voorts kan het zijn dat de prostituee voor een langere periode achtereen een raam heeft gehuurd en bepaalde tijden niet werkt. Het raambordeel is dan weliswaar leeg, maar wel verhuurd.

Literatuur en bijlagen

Geraadpleegde literatuur

- Altink, S. & Bokelman, S. (2006). *Rechten van prostituees Een rapportage over de waarnemingen van De Rode Draad in het Nederlandse prostitutieveld, ruim vijf jaar na de opheffing van het algemeen bordeelverbod, en een pleidooi voor een Kaderwet voor de prostitutie (Prostitutiewet)*. Amsterdam, Stichting De Rode Draad.
- Asante, A. & Schaapman, K. (2005). *Het onzichtbare zichtbaar gemaakt*. Gemeente Amsterdam.
- Bergen, D. van (2003). De werk- en leefsituatie van migranten in de mannelijke prostitutie in Amsterdam. *Migrantenstudies*, 19(4): 240-251.
- Bestuursinformatie, gemeente Utrecht (2009). *Evaluatie Utrechts Prostitutiebeleid*. Eindrapport op basis van vier deelonderzoeken. Goudriaan, De Groot.
- Biesma, S., R. van der Stoep, H. Naayer & B. Bieleman (2006). *Verboden Bordelen. Evaluatie opheffing bordeelverbod: niet-legale prostitutie*. Groningen, Intraval.
- Bovenkerk, F.M., M. van San, M. Boone, T. Boekhout van Solinge & D. Korf (2004). *Loveboys of modern pooierschap in Amsterdam*. Utrecht, Willem Pompe Instituut.
- Buijs, L., G. Hekma & J. W. Duyvendak (2008). *Als ze maar van me afblijven. Een onderzoek naar anti-homoseksueel geweld in Amsterdam*. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Bunt, H.G. van de (2007). In het hart van de vergunde sector. *Justitiële Verkenningen*, 7, 78-81.
- Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel (2008). *Zesde rapportage van de nationaal rapporteur Mensenhandel. Aanvullende kwantitatieve gegevens*. Den Haag.
- Buster, M. & Brussel, van, G. (2007). *Straatprostitutie en Vrouwenopvang in Amsterdam*. Amsterdam, GGD.
- Cohen, B. (1980). *Deviant Street Networks: prostitution in New York City*. Lexington, Lexington Books.
- Daalder, A.L. (2002). *Het bordeelverbod opgeheven: prostitutie in 2000-2001*. Meppel, Boom Juridische uitgevers.
- Daalder, A.L. (2007). *Onderzoek en beleid; Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*. Den Haag Ministerie van Justitie, WODC, Boom juridische uitgevers.
- De Rode Draad (2008). *Een vergeten groep of Thaise vrouwen in (erotische) salons in Nederland*. Amsterdam.
- Dekker, H., Tap, R. & Homburg, G. (2006). *Evaluatie opheffing bordeelverbod. De sociale positie van prostituees*. Amsterdam, Regioplan.
- Eysink Smeets, M.W.B., L. van Lier, R. Römkens, M. Egelkamp & J. van Ditzhuijzen (2007). *Escort in Amsterdam Revisited. Een beeld van de Amsterdamse escortbranche anno 2007*. Amsterdam, Marnix Eysink Smeets bv.
- Eysink Smeets, M.W.B. & Lier, I. van (2008). Aan het daglicht onttrokken. Misstanden in de Amsterdamse escortbranche. *Secondant*, 22, (1), 26-29.

Flight, S., Heerwaarden, Y. van & Lugtmeijer, E. (2003). *Evaluatie Tippelzone Theemsweg Amsterdam 2003. Effect extra beheersmaatregelen*. Amsterdam, DSP-groep.

Flight, S., Hulshof, P., Soomeren, P. van & Soorsma, P. (2006). *Evaluatie opheffing bordeelverbod. Gemeentelijk beleid*. Amsterdam, DSP-groep.

Flight, S., Hulshof, P. & Pach, J. (2008). *Klanten van raamprostitutie en seksclubs in Amsterdam. Quick scan*. Amsterdam, DSP-groep.

Flight, S., Hulshof, P. & Pach, J. (2008). *Klanten van raamprostitutie en seksclubs in Amsterdam*. Amsterdam, DSP-groep.

Gemeente Amsterdam (2000). *Nota Prostitutiebeleid in Amsterdam*. Amsterdam.

Gemeente Amsterdam (2006). *Oud beroep, nieuw beleid - Nota prostitutie 2007-2010*. Amsterdam.

Gemeente Amsterdam (2007a). *Prostituee v/m Amsterdam – weerbaar en zelfstandig - 2008-2010*. Amsterdam.

Gemeente Amsterdam (2007b). *Grenzen aan de handhaving. Nieuwe ambities voor de wallen*. Amsterdam.

Gemeente Amsterdam (2008). *Strategienota Coalitieproject 1012; Hart van Amsterdam*. Amsterdam.

Goderie, M. & Boutellier, H. (2006). *Prostitutie in Rotterdam*. Utrecht, Verwey Jonker Instituut.

Goderie, M., Spierings, F. & Woerds, S. ter (2002). Illegaliteit, onvrijwilligheid en minderjarigheid in de prostitutie een jaar na de opheffing van het bordeelverbod. In: Daalder, A.L. (2002). *Het bordeelverbod opgeheven: prostitutie in 2000-2001*. Den Haag, Boom juridische uitgevers.

Helm, T. van der & Mens, L. van (1999). *Mobility. In prostitution in the Netherlands 1999-1998*. Amsterdam.

Helm, T., I., van der (2008). *Verslag project Vertrouwenspersoon voor prostituees*. Amsterdam, GGD.

Hout, M.M.J. van & Laan, F.J. van der (2008). *Schone schijn. De signalering van mensenhandel in de vergunde prostitutiesector*. Driebergen, KLPD, Dienst Nationale Recherche.

Jagt, M. van der, Otter, P. den & Verberk, S. (2007). *Quick scan overlast Amsterdamse wallen. Eindrapportage*. Deventer: B&A-groep.

Kersten, I. (2009). *Terug bij af. Remigratie van Bulgaarse vrouwen na uitbuiting in de Nederlandse prostitutiesector*. Rotterdam, Erasmus Universiteit.

Keus, R. (2008). Het normaliseren van een grijze scene. Interview met Prostitutie Controle Team in Eindhoven. *Secondant*, 22 (5), 30-33.

Korf, D.J., E. van Vliet, J. Knotter & M. Wouters (2005). *Tippelen na de zone. Straat-prostitutie en verborgen prostitutie in Amsterdam*. Amsterdam, Rozenberg Publishers.

Korf D.J., Benschop A. & Knotter J. (2009). *Verborgen werelden. Minderjarige jongens, misbruik en prostitutie*. Amsterdam, Rozenberg Publishers.

Levi, R. (2004). *De straat, je werkplek. Een onderzoek naar de rol van huiskamerprojecten in de hulpverlening en gezondheidsbevordering voor vrouwen in de straatprostitutie*. Enschede, Universiteit Twente.

Loopmans, M., Oijen, S. van & Hazel, R. van den (2008). Grensoverschrijdende prostitutie. Beleid nodig met drie I's: Inzicht, Integraal en Internationaal. *Secondant*, 22 (6), 26-29.

Michiels, F. C.M.A. & Muller, E.R. (red., 2006). *Handhaving. Bestuurlijk handhaven in Nederland*. Deventer, Kluwer.

Naber, P., P. Klerks & M. Eysink Smeets (2000). *Escort in Amsterdam. Een onderzoek naar aard en omvang van escortservices in de gemeente Amsterdam*. Den Haag, Eysink Smeets & Etman.

Noorda, J. (2004). *Hulpvragen van straatprostituees in Groningen: een verkennend onderzoek*. Groningen, Rijksuniversiteit Groningen.

Schaafsma, H. (2009). Tippelzone, succes of mislukking? *Blauw*, nr. 16.

Schoenmakers, Y.M.M., De Vries-Robbé, E. & van Wijk, A.Ph. (2009). Gouden Bergen. Een verkennend onderzoek naar Nigeriaanse 419-fraude: achtergronden, daderkenmerken en aanpak. Apeldoorn: Politie en Wetenschap / Den Haag: Reed-Elsevier Overheid.

Siegel, D. (2007). Nigeriaanse madams in de mensenhandel in Nederland. *Justitiële verkenningen*, 33 (7), 39-49. Den Haag, BJU/WODC.

Smit, M. & Boot, M. (2007). Het begrip mensenhandel in de Nederlandse context. Achtergronden en reikwijdte. *Justitiële Verkenningen*, 7, 10-22.

Stadsdeel Zuidoost (2009). *Notitie illegale prostitutie*. Amsterdam, Stadsdeel Zuidoost.

Tromp, N., Biesma, S. & Bieleman, B. (2009). *Inventarisatie raamprostitutiemarkt gemeente Groningen*, Intraval.

Vanwesenbeeck, I. (1994). *Prostitutes well-being and risk*. Amsterdam, VU University Press.

Vanwesenbeeck, I., Höing, M. & Vennix, P. (2002). De sociale positie van prostituees in de geregeerde bedrijven, een jaar na wetswijziging. In: Daalder, A.L. (2002) *Het bordeelverbod opgeheven: prostitutie in 2000-2001*. Den Haag, Boom juridische uitgevers.

Vennix, P. (1999). *Travestie, een serieuze (nood)zaak*. Delft: Eburon.

Verslag Vertrouwensvrouw voor prostituees 2002-2004. Amsterdam, GGD.

Weijnen, F. (2006). *De schaduw bedreigd. Een explorerend onderzoek naar de effecten van toezicht op mannelijke prostituees in Amsterdam*. Enschede, Universiteit Twente.

West, D.J. (1992). *Male prostitution: gay sex services in London*. Londen, Duckworth.

Wijk, A.Ph. van, Leiden, I. van & Ferwerda, H.B. (2009). *Weg achter het raam? De eerste resultaten van een onderzoek naar de effecten van sluiting van de raambordelen in Amsterdam op de raamprostituees*. Arnhem, Bureau Beke.

Wildt, A. de & Arnoldussen, P. (2002). *Liefde te koop. Vier eeuwen prostitutie in Amsterdam: zes wandelingen*. Amsterdam, Lubberhuizen.

Hoeveel uur per week werkzaam als prostituee?

- ☐ minder 4 uur
- ☐ 5-10 uur
- ☐ 11-20 uur
- ☐ 21-30 uur
- ☐ meer dan 30 uur

In welke vormen van prostitutie vroeger werkzaam (meer antwoorden mogelijk)

- ☐ raam
- ☐ straat
- ☐ club/bars
- ☐ thuis
- ☐ escort
- ☐ anders, namelijk____

Andere bronnen van inkomsten

- ☐ geen
- ☐ uitkering
- ☐ studiebeurs
- ☐ schoonmaakwerk
- ☐ kinderopas
- ☐ uitzendwerk
- ☐ productiewerk
- ☐ anders, namelijk____

Plannen na sluiting van de ramen (meer antwoorden mogelijk)

- ☐ ander werk zoeken (buiten prostitutie; uitstappen)
- ☐ ander raam huren in Amsterdam
- ☐ ander raam huren buiten Amsterdam
- ☐ ander raam huren in buitenland
- ☐ gaan werken in thuisprostitutie
- ☐ gaan werken in escort
- ☐ gaan werken in clubs/bars
- ☐ gaan werken in de straatprostitutie (tippelen)
- ☐ anders, namelijk____

Naamsaanduiding (voornaam of beroepsnaam): _____

Ruimte voor opmerkingen

Bijlage 2 Diepte-interviews met respondenten

Mevr. S. Altink	De Rode Draad
Mevr. J. van Beem	Politie Amsterdam-Amstelland, zedenpolitie
Dhr. G. Bendt	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Centrum, Sector Bouwen en Wonen
Mevr. D. Beugeling	Belastingdienst Amsterdam
Dhr. K. Blijleven	Politie Amsterdam-Amstelland, zedenpolitie
Mevr. J. De Boer	Officier van Justitie
Mevr. C. Bristoll	Maatschappelijk werker P&G292
Dhr. J. Broers	Samenwerkend Overleg Raamprostitutie
Dhr. G. Brouwer	Politie Amsterdam-Amstelland, wijkteam Linnaeusstraat
Dhr. A. van Dorst	Voorzitter VER
Mevr. H. Driessen	HVO-Querido
Dhr. M. Eysink Smeets	Onderzoeker
Dhr. S. Flight	DSP-groep
Dhr. M. Florie	Politie Amsterdam-Amstelland, wijkteam Beursstraat
Dhr. S. Gharbi	Ondernemer
Dhr. H. van Gelder	Politie Amsterdam-Amstelland, Regionale recherche
Dhr. B. de Graaf	Gemeente Amsterdam, Sector Algemeen Bestuur
Mevr. S. Haavekost	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Centrum, Afdeling Vergunningen
Mevr. T. Heemskerk	Scharlaken Koord
Dhr. B. van Helden	Verslaggever De Gelderlander
Mevr. Th. Van der Helm	P&G292
Dhr. R. Huizenga	Politie Amsterdam-Amstelland, wijkteam Ferdinand Bol
Mevr. I. Jansma	Gemeente Amsterdam, Coördinatieteam Wallen
Mevr. N. Knip	Politie Amsterdam-Amstelland, wijkteam Nieuwezijds
Dhr. S. van der Kolk	GGD Amsterdam, SOA-polikliniek
Mevr. A. Koopsen	Advocaat
Dhr. D. Korf	Universiteit van Amsterdam
Mevr. M. Majoor	PIC Amsterdam
Dhr. T. Marfo	Voorganger Zuidoost
Dhr. H. Michielse	Ondernemer
Dhr. H. Nienhuijs	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Centrum, Sector Bouwen en Wonen
Dhr. R. Oosterbaan	Politie Amsterdam-Amstelland, wijkteam Beursstraat
Dhr. J. Pot	Ondernemer in het Wallengebied
Dhr. F. Salm	Voormalig Wallenmanager
Mevr. W. Schaeffer	Maatschappelijk werker P&G292
Dhr. C. Schot	Gemeente Amsterdam, Coördinatieteam Wallen
Dhr. G. Steffen	Ondernemer
Dhr. A. Stroink	Gemeente Arnhem, beleidsadviseur

<i>Dhr. R. Venema</i>	<i>Politie Amsterdam-Amstelland, wijkteam Beursstraat</i>
<i>Dhr. A. van de Water</i>	<i>Belastingdienst Amsterdam</i>
<i>Dhr. H. van Wijnen</i>	<i>Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Centrum, Afdeling Vergunningen</i>
<i>Dhr. J. van der Woude</i>	<i>Politie Amsterdam-Amstelland, wijkteam Beursstraat</i>

Geïnterviewde prostituees

Angela	Dominicaanse Republiek, werkt in Singelgebied
Ans	Ghana, werkt in Singelgebied
Janet	Nederland, werkt in Singelgebied
Jose	Oekraïne, werkt in Singelgebied en op Ruysdaelkade
Maria	Roemenië, werkt in Singelgebied
Monique	Nederland, werkt in Singelgebied
Sofia	Roemenië, werkt in Singelgebied, heeft op Wallen gewerkt
Wendy	Ghana, werkt in Singelgebied

Bijlage 3 Overzicht respons buurtregisseurs naar werkgebied

District	Gebied	Aangeschreven	Reacties (+)	Prostitutie (+)
1	Beursstraat	2	1	1
	Lijnbaansgracht	4	1	1
	IJtunnel	8	6	4
	Nieuwezijdsvoorburgwal	4	1	0
	Prinsengracht	3	1	0
	Raampoort	6	1	1
2	Balistraat	9	2	1
	Klimopweg	8	2	1
	Team Havens	1	0	0
	Waddenweg	9	3	3
3	Diemen/Ouder-Amstel	6	2	0
	Flierbosdreef	7	2	1
	Ganzenhoef	8	5	5
	's-Gravezandeplein	6	3	2
	Linnaeusstraat	8	1	1
	Remmerdenplein	7	0	0
4	Aalsmeer	5	0	0
	Amstelveen-Noord	6	0	0
	Amstelveen-Zuid	7	0	0
	Koninginneweg	5	1	1
	Van Leijenberghlaan	9	3	1
	F. Bolstraat/De Pijp	10	3	3
	Rivierenbuurt	7	1	1
	Uithoorn	5	2	1
5	Adm. De Ruyterweg	6	0	0
	August Allebeplein	9	4	1
	Houtmankade	9	2	1
	Lodewijk van Deijsselstraat	11	3	1
	Meer en Vaart	10	4	1
	Oud West	7	3	2
	Surinameplein	13	4	3
Aantal		215	61	37

Bijlage 4 Overzicht clubs en privéhuizen met escortdienst

Besloten prostitutiebedrijven	Website ¹	Escort ²	Aantal prostituees besproken op Hookers.nl
<i>Clubs</i>			
Club LV	www.club-lv.com	x	0
Boysclub 21	www.boysclub21.nl	x	0
Jan Bik Amsterdam	www.janbik.nl/nl/amsterdam.asp	x	7
Amstel Exclusive	www.amstelexclusive.nl	x	0
Société Anonyme	www.societeanonyme.nl	x	1
Ria's Men's Club	www.riasmensclub.nl	x	0
Club Golden Key	www.clubgoldenkey.nl		0
<i>Privéhuizen</i>			
Vienna	www.vienna.nl	x	1
Love Club 21	www.eroticthaimassage.nl		0
Privé 42	www.prive42.nl		5
Asmara	www.asmara.nl		2
Privé L.A.	www.lostangels.nl		11
Salon Privé	www.salonprive.nl		0
Salon Bali			21
Lady Bianca			10
Amsterdam Privé	www.amsterdamprive.nl*		9
Park 118	www.park118.nl*		7
Spring			4

1. De sites die gedurende de internetsearch niet goed werkten, zijn voorzien van een asterisk.
2. We gaan hier uit van een maximaal aantal combinaties van zes clubs en een privéhuis op basis van de verschillende geraadpleegde bronnen (Belastingdienst, zedenpolitie, websites van besloten prostitutiebedrijven en de Gemeente).

Bijlage 5 Artikel 273f wetboek van strafrecht

1 Als schuldig aan mensenhandel wordt met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie gestraft:

1° degene die een ander door dwang, geweld of een andere feitelijkheid of door dreiging met geweld of een andere feitelijkheid, door afpersing, fraude, misleiding dan wel door misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, door misbruik van een kwetsbare positie of door het geven of ontvangen van betalingen of voordelen om de instemming van een persoon te verkrijgen die zeggenschap over die ander heeft, werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen;

2° degene die een ander werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting van die ander of de verwijdering van diens organen, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

3° degene die een ander aanwerft, medeneemt of ontvoert met het oogmerk die ander in een ander land ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling;

4° degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dwingt of beweegt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar te stellen dan wel onder de onder 1° genoemde omstandigheden enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van arbeid of diensten of zijn organen beschikbaar stelt;

5° degene die een ander ertoe brengt zich beschikbaar te stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of zijn organen tegen betaling beschikbaar te stellen dan wel ten aanzien van een ander enige handeling onderneemt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat die ander zich daardoor beschikbaar stelt tot het verrichten van die handelingen of zijn organen tegen betaling beschikbaar stelt, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

6° degene die opzettelijk voordeel trekt uit de uitbuiting van een ander;

7° degene die opzettelijk voordeel trekt uit de verwijdering van organen van een ander, terwijl hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat diens organen onder de onder 1° bedoelde omstandigheden zijn verwijderd;

8° degene die opzettelijk voordeel trekt uit seksuele handelingen van een ander met of voor een derde tegen betaling of de verwijdering van diens organen tegen betaling, terwijl die ander de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt;

9° degene die een ander met een van de onder 1° genoemde middelen dan wel beweegt hem te bevoordelen uit de opbrengst van diens seksuele handelingen met of voor een derde of van de verwijdering van diens organen.

2 Uitbuiting omvat ten minste uitbuiting van een ander in de prostitutie, andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen of verplichte arbeid of diensten, slavernij en met slavernij of dienstbaarheid te vergelijken praktijken.

3 De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie, indien:

1° de feiten, omschreven in het eerste lid, worden gepleegd door twee of meer verenigde personen;

2° de persoon ten aanzien van wie de in het eerste lid omschreven feiten worden gepleegd, de leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt.

4 De feiten, omschreven in het eerste lid, gepleegd door twee of meer verenigde personen onder de omstandigheid, bedoeld in het derde lid, onder 2°, worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren of geldboete van de vijfde categorie.

5 Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten zwaar lichamelijk letsel ten gevolge heeft of daarvan levensgevaar voor een ander te duchten is, wordt gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

6 Indien een van de in het eerste lid omschreven feiten de dood ten gevolge heeft, wordt gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie opgelegd.

7 Artikel 251 is van overeenkomstige toepassing.

Bijlage 6 Afkortingen, termen en instanties

B9-regeling	Als een slachtoffer van mensenhandel medewerking verleent aan een strafrechtelijk opsporings- of vervolgingsonderzoek naar mensenhandel komt het slachtoffer in aanmerking voor een verblijfsvergunning.
Cruisen	Het zoeken van vluchtige sekscontacten in de buitenlucht
De Regenboog/AMOC	Interkerkelijke stichting voor laagdrempelige opvang
GGD	Gemeentelijke gezondheidsdienst
Hookers.nl	Website voor klanten van prostituees
HVO-Querido	Een organisatie die in Amsterdam opvang, woonbegeleiding en dagactiviteiten biedt aan mensen die dat nodig hebben
Joker	Mannelijk geslachtsdeel
Kinky	Website voor klanten van prostituees
MvM	Man voor man
Opting-in-regeling	Een belastingsysteem dat in overleg tussen de Belastingdienst en de prostitutiebranche overeengekomen is.
P&G292	Prostitutie en gezondheidscentrum 292
PIC	Prostitutie informatie centrum
PMW	Prostitutie maatschappelijk werk
SOR	Samenwerkend overleg raamprostitutie
Spartacus	Catalogus waarin seksplekken voor MvM vermeld staan
VvM	Vrouw voor man
SHoP	Systeem Horeca Politie
VER	Vereniging Exploitanten Relaxbedrijven
ZZP	Zelfstandige Zonder Personeel

Verschenen in de Bekereeks

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Zie voor meer informatie over de uitgaven in deze reeks: www.beke.nl

In het verleden zijn er diverse aspecten van de prostitutiebranche in Amsterdam onderzocht, maar een totaaloverzicht ontbrak tot op heden. In dit onderzoek wordt antwoord gegeven op de vraag hoeveel prostituees er in Amsterdam werken en wat hun kenmerken, achtergronden en zorgbehoeften zijn en in hoeverre er sprake is van mobiliteit binnen en tussen de diverse sectoren. Naast de vergunde prostitutiesectoren, zoals de raamprostitutie, escort en clubs komen ook onvergunde vormen aan de orde, waaronder de straat- en thuisprostitutie. Er zijn voor dit onderzoek onder meer respondenten geïnterviewd, databestanden van diverse organisaties geraadpleegd en er heeft een uitvoerige internetstudie plaatsgevonden. Twee specifieke onderwerpen worden er uitgelicht. De eerste betreft de vraag naar de effecten van het sluiten van raambordelen: wat gaan de prostituees doen in geval van sluiting van hun raam? Dit onderzoek maakt duidelijk dat de vrouwen in de prostitutie werkzaam blijven en dat hun werkomstandigheden erop achteruit zijn gegaan. Mensenhandel speelt een belangrijke rol in de prostitutie en vormt het andere specifieke onderwerp. Mensenhandel komt nog steeds voor. Met name de jonge vrouwen uit Oost-Europa die in de raamprostitutie werken, behoren tot de slachtoffergroep. Het beroep van prostituee is weliswaar gelegaliseerd, maar nog steeds kwetsbaar.